

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

65 metai

2022 m. liepos 29 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

REZOLIUCIJOS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

568-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija per *Interactio*, 2022 3 23–2022 3 24

2022/C 290/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija dėl Karo Ukrainoje ir jo ekonominių, socialinių bei aplinkosauginių padarinių	1

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

568-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija per *Interactio*, 2022 3 23–2022 3 24

2022/C 290/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES veiksmai laikotarpiu po COVID-19: sporto vaidmuo skatinant atsigavimą“ (nuomonė savo iniciatyva)	6
2022/C 290/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nauja laisvosios prekybos susitarimų, ekonominės partnerystės susitarimų ir investicijų susitarimų sistema, kuria garantuojamas tikras pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimas ir užtikrinamas visuomenės informuotumas“ (nuomonė savo iniciatyva)	11
2022/C 290/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Kokios sąlygos būtinos, kad energetikos pertvarka ir perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų būtų priimtini visuomenei?“ (Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Prancūzijos prašymu)	22
2022/C 290/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Sąjungos civilinės saugos mechanizmo stiprinimo, kad būtų pagerintas ES gebėjimas reaguoti į ekstremalius įvykius, įskaitant už jos teritorijos ribų (Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Prancūzijos prašymu)	30

III Parengiamieji aktai

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

568-oji Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto plenarinė sesija per *Interactio*, 2022 3 23–2022 3 24

2022/C 290/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „2021 m. strateginio prognozavimo ataskaita „ES pajėgumas ir laisvė veikti““ (COM(2021) 750 <i>final</i>)	35
2022/C 290/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos Reglamento (ES) Nr. 575/2013 nuostatos, susijusios su kredito rizikos, kredito vertinimo koregavimo rizikos, operacinės rizikos, rinkos rizikos ir rezultatų apatinės ribos reikalavimais (COM(2021) 664 <i>final</i> – 2021/0342 (COD))	40
2022/C 290/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria nustatomos taisyklės, kuriomis siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui priedangos subjektais mokesčių tikslais, ir iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES (COM(2021) 565 <i>final</i> – 2021/0434 (CNS))	45
2022/C 290/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl visuotinio minimalaus tarptautinių subjektų grupių apmokestinimo lygio užtikrinimo Sąjungoje (COM(2021) 823 <i>final</i> – 2021/0433 (CNS))	52
2022/C 290/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sukuriama Europos bendras prieigos punktas, kuriuo užtikrinama centralizuota prieiga prie viešai skelbiamos informacijos, aktualios finansinių paslaugų, kapitalo rinkų ir tvarumo sritims (COM(2021) 723 <i>final</i> – 2021/0378 (COD)), Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl Europos bendro prieigos punkto sukūrimo ir veikimo iš dalies keičiamos tam tikros direktyvos (COM(2021) 724 <i>final</i> – 2021/0379 (COD)) ir Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Europos bendro prieigos punkto sukūrimo ir veikimo iš dalies keičiami tam tikri reglamentai (COM(2021) 725 <i>final</i> – 2021/0380 (COD))	58
2022/C 290/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos Reglamento (ES) 2015/760 nuostatos dėl reikalavimus atitinkančio turto ir investicijų aprėpties, portfelio sudėties, diversifikavimo reikalavimų, grynųjų pinigų skolinimosi ir kitų fondų taisyklių ir reikalavimų, susijusių su Europos ilgalaikių investicijų fondų veiklos leidimų išdavimu, investavimo politika ir veiklos sąlygomis (COM(2021) 722 <i>final</i> – 2021/0377 (COD))	64
2022/C 290/12	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl nuostatų, susijusių su rinkos duomenų skaidrumo didinimu, kliūčių konsoliduotai informacinei juostai atsirasti šalinimu, prekybos pareigų optimizavimu ir draudimu gauti užmokestį už klientų pavedimų persiuntimą, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 (COM(2021) 727 <i>final</i> – 2021/0385 (COD))	68
2022/C 290/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategija (2021–2030 m.)“ (COM(2021) 615 <i>final</i>)	73
2022/C 290/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl 2009 m. birželio 18 d. Direktyvos 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai, taikymo (COM(2021) 592 <i>final</i>) . . .	81
2022/C 290/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atnaujintas ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas (2021–2025 m.)“ (COM(2021) 591 <i>final</i>)	90

2022/C 290/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geresnės darbo sąlygos kuriant stipresnę socialinę Europą. Visų skaitmenizacijos teikiamų privalumų išnaudojimas darbo ateičiai kurti“ (COM(2021) 761 final) ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo (COM(2021) 762 final)	95
2022/C 290/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos universitetų strategijos (COM(2022) 16 final) ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl ryšių mezgimo siekiant veiksmingo Europos aukštojo mokslo įstaigų bendradarbiavimo (COM(2022) 17 final)	109
2022/C 290/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pastatų energinio naudingumo (nauja redakcija) (COM(2021) 802 final – 2021/0426 (COD))	114
2022/C 290/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/1153 bei Reglamentas (ES) Nr. 913/2010 ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013 (COM(2021) 812 final – 2021/0420 (COD))	120
2022/C 290/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2010/40/ES dėl kelių transporto ir jo sąsajų su kitų rūšių transportu srities intelektinių transporto sistemų diegimo sistemos (COM(2021) 813 final – 2021/0419 (COD))	126
2022/C 290/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES 2030 m. dirvožemio strategija. Naudojimas geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui“ (COM(2021) 699 final)	131
2022/C 290/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija“ (COM(2021) 345 final)	137
2022/C 290/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl aplinkos apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis ir kuria pakeičiama Direktyva 2008/99/EB (COM(2021) 851 final – 2021/0422 (COD))	143
2022/C 290/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/833, kuriuo nustatomos išsaugojimo ir vykdymo užtikrinimo priemonės, taikytinos Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijos reguliuojamame rajone (COM(2022) 51 final – 2022/0035 (COD))	149
2022/C 290/25	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl neprivalomo atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo, taikomo tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kurias tiekiant ar teikiant gali būti sukčiaujama, ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčiu Greitojo reagavimo mechanizmo taikymo laikotarpio pratęsimo iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB (COM(2022) 39 final – 2022/0027(CNS))	151
2022/C 290/26	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl taikymo laikotarpio ir Bolivijoje atliekamo javų sėklinių pasėlių bei aliejinių ir pluoštinių augalų sėklinių pasėlių aprobavimo lygiavertiškumo ir Bolivijoje užaugintos javų sėklos bei aliejinių ir pluoštinių augalų sėklos lygiavertiškumo iš dalies keičiamas Tarybos sprendimas 2003/17/EB (COM(2022) 26 final – 2021/0016 (COD))	152

2022/C 290/27	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos veterinarinių vaistų, kurių leidimai suteikti pagal Direktyvą 2001/82/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 726/2004, pakavimo ir ženklavimo pereinamojo laikotarpio taisykles (COM(2022) 76 <i>final</i> – 2022/0053 (COD))	153
2022/C 290/28	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl sanglaudos veiksnių dėl pabėgėlių Europoje (CARE) iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 ir Reglamentas (ES) Nr. 223/2014 (COM(2022) 109 <i>final</i> – 2022/0075 (COD))	154

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

REZOLIUCIJOS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

568-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA
PER INTERACTIO, 2022 3 23–2022 3 24

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto rezoliucija dėl Karo Ukrainoje ir jo ekonominių,
socialinių bei aplinkosauginių padarinių**

(2022/C 290/01)

Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 35 straipsnis
	Rezoliucija
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 24
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	176 / 1 / 1

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK)

1. **griežtai smerkia Rusijos Federacijos prezidento įsakymu vykdomą vienašalę agresiją prieš Ukrainą** ir Baltarusijos režimo dalyvavimą; pabrėžia, kad Rusijos karinių pajėgų invazija į Ukrainą pažeidžia galiojančias tarptautines taisykles bei susitarimus ir kelia grėsmę Europos ir pasaulio saugumui. Invazija taip pat tiesiogiai pažeidžia pagrindinį ES tikslą „skatinti taiką, savo vertybes ir savo tautų gerovę“;

2. primygtinai ragina ES teikti visapusišką paramą siekiant užtikrinti, kad visi karo nusikaltimai ir nusikaltimai žmoniškumui būtų registruojami ir nagrinėjami Tarptautiniame baudžiamajame teisme;

3. reiškia pagarbą **didžiulei Ukrainos žmonių**, ginančių savo šalį nuo Rusijos užpuolikų, **drąsai**; ragina laisvąjį pasaulį visomis turimomis priemonėmis remti jų kovą už taiką ir laisvę;

4. ragina ES ir panašiai mėstančius tarptautinius partnerius išlikti vieningiems, toliau rodyti visišką **solidarumą reaguojant į šį nepagrįstą ir neišprovokuotą karą** ir rasti diplomatinį kelią karo veiksams nutraukti; pabrėžia, kad reikia imtis diplomatinių veiksmų siekiant nedelsiant nutraukti ugnį ir sukurti tikrą taikos procesą, kuriame aktyviai dalyvautų ES institucijos. Šie veikėjai taip pat turėtų didinti spaudimą Rusijos režimui, nedelsiant nustatydami papildomas sankcijas, ir naudoti visas kitas turimas priemones, kad būtų tuojau pat sustabdyti Rusijos kariniai veiksmai Ukrainos teritorijoje, visiškai išvestos Rusijos karinės pajėgos, atkurta taika, saugumas ir stabilumas ES rytinėje kaimynystėje ir remiamos visuomenės, kurios puoselėja mūsų vertybės;

5. mano, kad ES ir tarptautinei bendruomenei nepaprastai svarbu, kad sienos nebūtų keičiamos karinėmis priemonėmis ir kad agresorius negautų jokios naudos. Turi būti laikomasi teisinės valstybės principų, o ne stipriausiųjų teisių, ir Ukrainai turi būti išmokėtos visos reparacijos.
6. palaiko ir remia pagrindines nuostatas, išdėstytas kovo 1 d. Europos Parlamento rezoliucijoje dėl Rusijos agresijos prieš Ukrainą, įskaitant joje siūlomas priemones, kuriomis siekiama nedelsiant paremti Ukrainą ir jos piliečius kovoje už nepriklausomybę ir laisvę;
7. teigiamai vertina Europos įmonių, nusprendusių pasitraukti iš Rusijos rinkos, veiksmus ir ragina kitas įmones taip pat teikti pirmenybę žmogiškumui ir solidarumui, o ne trumpalaikiams ekonominiams interesams;
8. pakartoja, kad **tvirtai remia** Ukrainos, kitų Rytų partnerystės šalių, būtent Moldovos ir Sakartvelo, ir visų ES valstybių narių **suverenitetą, nepriklausomybę ir teritorinį vientisumą** pagal tarptautiniu mastu pripažintas šalių sienas;
9. reiškia gilų sielvartą dėl visų **agresijos aukų** – vaikų, moterų ir vyrų, dėl griaunamų miestų ir infrastruktūros, neišmatuojamų žmonių kančių ir žalos aplinkai; apgailestauja, kad milijonai gyventojų buvo priversti palikti savo namus ir ieškoti prieglobsčio saugiose vietose Ukrainoje arba kaimyninėse šalyse; primygtinai reikalauja, kad agresoriai būtų patraukti atsakomybėn už savo nusikaltimus;
10. primygtinai ragina aktyviau imtis veiksmų, kuriais būtų stiprinama Ukrainos pozicija ir suverenitetas, ir sustiprinti **humanitarinius veiksmus**, kuriais būtų galima padėti Ukrainos žmonėms gauti būtiniausių dalykų, ypač vandens, maisto, vaistų ir elektros; ragina visų šalių Vyriausybės daryti viską, kas įmanoma, kad būtų užtikrintas **maisto tiekimas ir maisto sauga** aprūpinant maistu ir švariu vandeniu karo zonose; **primygtinai ragina Rusiją užtikrinti galimybę tiekti humanitarinę pagalbą Ukrainos gyventojams**; įspėja, kad daugelis darbuotojų negaus atlyginimų ir žmonės neturės galimybės pasinaudoti savo santaupomis; šiuo atžvilgiu ragina imtis tinkamų ekonominių priemonių, skirtų užkirsti kelią ekonomikos žlugimui;
11. teigiamai vertina **aktyvius veiksmus, kurių ėmėsi visų ES šalių Vyriausybės**, ypač Lenkijos, Vengrijos, Rumunijos, Bulgarijos ir Slovakijos Vyriausybės, taip pat Moldovos Vyriausybė, **išlaikant atviras sienas** ir užtikrinant nuo karo Ukrainoje bėgančių asmenų, įskaitant Ukrainos ir ne Ukrainos piliečius, evakuacijos, pastogės suteikimo, skubios pagalbos, medicininės pagalbos ir prieglobsčio priemones; ragina Tarybą ir Komisiją skirti papildomą finansavimą šioms šalims, nes jos yra pagrindiniai Ukrainos pabėgėlių atvykimo į ES centrai. Be to, artimiausiais mėnesiais šiose šalyse liks gyventi daugiausia pabėgėlių iš Ukrainos;
12. dar kartą ragina vykdyti tokią **imigracijos politiką, kuria būtų užtikrinama, kad nė vienai šaliai nebūtų užkraunama neproporcinga našta**, ir tokią našta vienodai paskirstyti valstybėms narėms;
13. remia **ES įsipareigojimą padėti pabėgėliams iš Ukrainos**, kaip nurodyta Komisijos komunikate „Europos solidarumas su pabėgėliais ir tais, kurie bėga nuo karo Ukrainoje“⁽¹⁾, ir pabrėžia, kad lėšos, numatytos pagal sanglaudos veiksmus dėl pabėgėlių Europoje ir REACT⁽²⁾, turėtų būti teikiamos lanksčiai ir skubiai; teigiamai vertina tai, kad **ES jau aktyvavo ES civilinės saugos mechanizmą** ir įsteigė logistikos centrus kaimyninėse šalyse, kad būtų galima nukreipti pagalbą Ukrainai;
14. teigiamai vertina **nepaprastą solidarumą, kurį rodo ES ir kaimyninių šalių pilietinės visuomenės organizacijos**, ir jų nepaliaujamą pagalbą nuo pat pirmosios Rusijos agresijos dienos ir pabrėžia, kad **ES finansinę paramą reikia skirti tiek Vyriausybėms, tiek pilietinės visuomenės organizacijoms**, veikiančioms vietoje;
15. ragina **visapusiškai įgyvendinti Laikinosios apsaugos direktyvą** (kurią Europos Vadovų Taryba Europos Komisijos siūlymu pirmą kartą aktyvavo 2022 m. kovo 4 d.), užtikrinant solidarumą ir atsakomybės pasidalijimą tarp ES valstybių narių, **garantuojant visas direktyvoje numatytas teises**, kurios apima galimybę dalyvauti darbo rinkoje, gauti būstą ir naudotis sveikatos priežiūros, švietimo ir socialinės paramos paslaugomis visiems asmenims, turintiems teisę į šią apsaugą, taip pat tinkamai tenkinant pažeidžiamų grupių, ypač vaikų, moterų, vyresnio amžiaus žmonių ir neįgaliųjų, poreikius; ragina priimančiąsias šalis pritarti tokių pačių saugių humanitarinių koridorių kūrimui ir suteikimui visiems nuo karo Ukrainoje bėgantiems asmenims, nepriklausomai nuo jų pilietybės;

⁽¹⁾ „Europos solidarumas su pabėgėliais ir tais, kurie bėga nuo karo Ukrainoje“, COM(2022) 107 final.

⁽²⁾ „Sanglaudos veiksmai dėl pabėgėlių Europoje (CARE)“, COM(2022) 109 final.

16. pripažįsta **sunkumus**, su kuriais gali susidurti **priimančiosios šalys, siekdamos greitai integruoti pabėgėlius į savo darbo rinkas**; pabrėžia, kad ES šalių ekonomika yra pajėgi absorbuoti iš Ukrainos atvykstančius žmones, su sąlyga, kad perkėlimo procesas bus valdomas tinkamai; ragina **integracijos mechanizmus taikyti atsižvelgiant į lyties ir amžiaus aspektus**; ragina Europos darbo instituciją pagal savo įgaliojimus stebėti pabėgėlių integraciją į darbo rinką ir apie tai reguliariai teikti ataskaitas; šiuo tikslu primena, kad **socialinė ir solidarumo ekonomika turi potencialo**, pasitelkiant gerovės valstybės paslaugas, net ir krizės metu išlaikyti ir didinti darbo vietų skaičių, ir ragina valstybes nares ieškoti sprendimų, kaip geriau integruoti Ukrainos pabėgėlius į savo darbo rinkas; pripažįsta ypatingą moterų ir vaikų padėtį konfliktų zonose ir atvykus į priimančiąsias šalis, įskaitant išnaudojimo ir smurto dėl lyties, ypač seksualinio smurto ir prekybos žmonėmis, riziką; pažymi, kad Europos migracijos forumas toliau stebės Ukrainos piliečių, kuriems suteikta laikina apsauga Europos Sąjungoje arba kurie turi teisę prašyti tokio statuso, padėtį ir į ją atsižvelgti;

17. reikalauja labiau **remti Ukrainos pilietinę visuomenę tiek pačioje šalyje, tiek už jos ribų**; laikosi nuomonės, kad ES turėtų apsvarstyti galimybę įtraukti Ukrainos pilietinę visuomenę į visas su Ukraina susijusias diskusijas. Ukrainos pilietinė visuomenė tiesiogiai dalyvaus šalinant karo padarinius ir atkuriant šalies socialinę ir ekonominę struktūrą. Tokiomis aplinkybėmis EESRK ragina konsoliduoti ir stiprinti esamas finansavimo schemas, skirtas Ukrainos pilietinei visuomenei remti;

18. atsižvelgdamas į naujausius Europos Komisijos pirmininkės pareiškimus, ragina ES institucijas ir visas valstybes nares **visapusiškai bendradarbiauti su Ukraina ir leisti šiai šaliai naudotis visais atitinkamais ES fondais ir programomis**;

19. ragina ES institucijas **kuo greičiau su Ukraina pradėti konkretų dialogą dėl šalies stojimo į Europos Sąjungą proceso**, vadovaujantis Europos Sąjungos sutarties 49 straipsniu ir atsižvelgiant į nuopelnus, ir tuojau pat suteikti finansinę pagalbą siekiant užtikrinti humanitarinę paramą Ukrainai, taip pat primygtinai ragina toki patį **dialogą pradėti su kitomis šalimis, kurios sieja save su ES, kaip antai Sakartvelas ir Moldova**, kad būtų užtikrintas stabilumas ir vienodas požiūris į šias šalis. Tai turėtų vykti **nepakenkiant jau pradėtam Vakarų Balkanų šalių stojimo į ES procesui**; kartu ragina toliau dirbti siekiant pagal Asociacijos susitarimą integruoti Ukrainą į ES bendrąją rinką;

20. reiškia didelį susirūpinimą dėl to, kad **Rusijos Vyriausybė masiškai skleidžia propagandą ir dezinformaciją**, siekdama pateisinti ir nuslėpti savo agresiją prieš Ukrainą; šiuo atžvilgiu pabrėžia, kad būtina didinti ES atsparumą kibernetiniams išpuoliams ir parengti visuotinę kovos su dezinformacija strategiją. Šioje srityje ES privalo tapti pasauline lydere;

21. pabrėžia, kad reikia **remti nepriklausomą Rusijos ir Baltarusijos pilietinę visuomenę ir žurnalistus** ir išlaikyti atvirus komunikacijos su jais kanalus; griežtai smerkia represijų bangą Rusijoje, taip pat taikių protestuotojų areštus, žiniasklaidos pažabojimą ir pilietinės visuomenės balso užslopinimą;

22. ragina imtis bendrų solidarumo veiksmų siekiant boikotuoti Rusijos produktus ir paslaugas; pabrėžia, kad **reikia nutraukti bendradarbiavimą su Rusijos įmonėmis ir organizacijomis, remiančiomis V. Putino politiką**; smerkia kolektyvinių boikoto veiksmų apėjimą siekiant įgyti bet kokią pranašumą;

23. pripažįsta, kad karas ir visos susijusios priemonės, būtent sankcijos, valstybėms narėms ir kaimyninėms šalims turės **socialinių ir ekonominių padarinių**, su kuriais ES turi būti pasirengusi susidoroti; pažymi, kad krizė rodo, jog reikia stiprinti vidaus rinką ir jos veikimą; pabrėžia, kad svarbu kompensuoti sankcijų paveiktų Europos įmonių patiriamus nuostolius ir atlikti išsamią sankcijų poveikio analizę, kad būtų pasirengta švelninti jų ekonomines ir socialines pasekmes;

24. pabrėžia, kad bus padarytas didelis poveikis keletui **pramonės sektorių**; nurodo, kad be energijos, Rusija ir Ukraina yra svarbios veikėjos į ES importuojant metalus, kaip antai nikelį, varį ir geležį, ir pagrindines žaliavas, pavyzdžiui, neoną, paladij, titaną ir platiną, kurie yra labai svarbūs keletui strateginių pramonės šakų, įskaitant gynybą ir lustų gamybą;

25. pabrėžia, kad reikia sparčiau plėtoti **Europos strateginį ir technologinį savarankiškumą** ir ragina ES vadovus patvirtinti savo vienybę ir pasiryžimą padaryti Europos Sąjungą labiau nepriklausoma ir suverenia galia, gerinant mūsų gynybos pajėgumus ir mažinant mūsų priklausomybę energijos, svarbiausių žaliavų ir maisto srityse;

26. pabrėžia, kad svarbu mažinti **ES energetinę priklausomybę nuo trečiųjų šalių, ypač Rusijos**; ragina parengti perspektyvų planą, kaip valstybių narių energijos rūšių deriniuose įvairinti energijos šaltinius, ir palankiai vertina Versalio deklaracijoje ⁽³⁾ šiuo klausimu pateiktus pasiūlymus; pripažįsta, kad energijos tiekimo saugumą ir tvarumą galima visiškai pasiekti tik ilgalaikėje perspektyvoje, skatinant naudoti mažo anglies dioksido kiekio arba anglies dioksido neišskiriančius energijos išteklius ir naudojant daugiau vietinių ir atsinaujinančiųjų energijos išteklių; pasisako už spartesnes investicijas į mokslinius tyrimus siekiant kurti naujas švarias technologijas, kad būtų užtikrinta atspari ir tvari ES energetikos sistemos ateitis/užtikrintas būsimos ES energetikos sistemos atsparumas ir tvarumas;

27. pabrėžia, kad **valstybėse narėse**, ypač tose, kurių valstybės skola yra didelė, reikia **diferencijuoti fiskalines strategijas** siekiant išsaugoti skolos tvarumą. Valstybės narės, kurių skola maža ir vidutinio dydžio, turėtų teikti pirmenybę viešųjų investicijų plėtrai; pabrėžia, kad pirmenybę **viešųjų investicijų plėtrai teikti svarbu siekiant didinti ES ekonomikos atsparumą**;

28. reišia susirūpinimą dėl kritinės padėties dideliuose **transporto sektoriaus** segmentuose ir primygtinai ragina Komisiją rengiant komunikatą „REPowerEU“: bendri Europos veiksmai įperkamesnei energijai bei saugesnei ir tvaresnei energetikai užtikrinti“ ⁽⁴⁾ nurodytą laikinosios pagalbos priemonių sistemą krizės sąlygomis deramą dėmesį skirti transporto sektoriaus krizei, kurią sukėlė itin didelės degalų ir elektros energijos kainos; ragina reguliavimo procedūras švelninti atsargiai, siekiant užtikrinti, kad dėl to nesulipnėtų socialiniai ir aplinkos apsaugos standartai;

29. pabrėžia, kad šis konfliktas neišvengiamai turės rimtų pasekmių ES žemės ūkio maisto produktų sektoriui, kuriam reikės papildomos paramos; šiuo tikslu pabrėžia, kad ES turi sustiprinti savo išsipareigojimą diegti **tvarias maisto sistemas**, kartu visiems užtikrinant kokybiškų maisto produktų įperkamumą. Konkrečiai kalbant, ES privalo didinti apsirūpinimo maistu saugumą mažindama priklausomybę nuo pagrindinių importuojamų žemės ūkio produktų ir žaliavų. Be to, visų ES valstybių narių vartotojai susidurs su gerokai išaugusiomis maisto ir energijos kainomis, o dėl to Europos Sąjungoje gali padidėti skurdo lygis;

30. pabrėžia, kad Ukraina ir Rusija yra didelės kai kurių žemės ūkio produktų, kaip antai grūdų ir aliejinių augalų sėklų, eksportuotojos; pažymi, kad eksporto iš šių šalių sutrikimas jau lėmė **didžiulį pasaulinį žemės ūkio prekių kainų padidėjimą**, o pasekmės ypač jaučiamos skurdžiausiose pasaulio šalyse ir labiausiai nukentės neturtingiausi gyventojai;

31. pabrėžia, kad karo poveikis neturėtų kliudyti klimato politikos veiksams ir tvarumui, kaip numatyta JT Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m., kuri visų pirma yra taikos, saugumo ir skurdo mažinimo darbotvarkė; pažymi, kad reikia siekti pažangos įgyvendinant JT Darbotvarkę iki 2030 m. ir teisingą pertvarką pasitelkiant **Europos žaliąjį kursą**, ir pabrėžia, kad išimtinės leidžiančios nukrypti nuostatos gali būti suteikiamos tik ribotą laikotarpį;

32. laikosi nuomonės, kad **konflikto poveikis aplinkai** dėl bombardavimų, naftos ir (arba) dujų nuotėkio, incidentų cheminių medžiagų gamyklose ar branduolinėse elektrinėse kelia didelį susirūpinimą tiek Ukrainos, tiek ES gyventojams; pabrėžia, kad ES turi padėti užtikrinti apsaugą ir atitaisyti karo padarytą žalą aplinkai, taip pat bausti už nusikaltimus aplinkai, nes jie neišvengiamai turės ilgalaikių pasekmių;

33. pabrėžia, kad **reikia išlaikyti solidarumą ir toliau plėtoti bendrus Europos sprendimus**, kad būtų dalijamasi ekonominio poveikio našta, ir siūlo sukurti lanksčią Europos priemonę; pažymi, kad labiausiai nukentėjusių šalių atveju gali prireikti peržiūrėti ir pakoreguoti nacionalinius ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planus, ypač atsižvelgiant į stagfliacijos riziką; pripažįsta, kad invazija į Ukrainą turės tiesioginio poveikio visoms ES valstybėms narėms ir jų piliečiams, o žmogiškoji kaina ir padariniai ukrainiečiams bus tiesiog nesuskaičiuojami, todėl būtina užtikrinti solidarumą ES viduje ir ilgalaikį ES solidarumą su Ukraina;

34. teigiamai vertina Versalio deklaracijoje ⁽⁵⁾ išreikštą išsipareigojimą dažniau naudoti **Europos taikos priemonę**; pabrėžia, kad ES turi siekti stipresnės politinės integracijos, kuri galėtų paremti bendrą užsienio politiką, ir ragina valstybes nares nedelsiant pradėti įgyvendinti iš tiesų bendrą ir veiksmingą **gynybos sistemą**, kuri gerokai sustiprintų Europos gebėjimą apsiginti;

⁽³⁾ Versalio deklaracija, priimta 2022 m. kovo 10–11 d. neformaliame valstybių ir Vyriausybės vadovų susitikime, <https://www.consilium.europa.eu/media/54791/20220311-versailles-declaration-lt.pdf>.

⁽⁴⁾ „REPowerEU“: bendri Europos veiksmai įperkamesnei energijai bei saugesnei ir tvaresnei energetikai užtikrinti“, COM(2022) 108 final.

⁽⁵⁾ Versalio deklaracija, priimta 2022 m. kovo 10–11 d. neformaliame valstybių ir Vyriausybės vadovų susitikime, <https://www.consilium.europa.eu/media/54791/20220311>.

35. pripažįsta, kad atominių elektrinių užgrobimas kelia susirūpinimą dėl **branduolinės saugos** vietos gyventojams ir visai Europai ir ragina visapusiškai bendradarbiauti su visais susijusiais subjektais ir Tarptautine atominės energijos agentūra siekiant stebėti padėtį ir užkirsti kelią bet kokiam galimam radiacijos nutekėjimui;
36. pabrėžia, kad **politiniai lyderiai turi aiškiai komunikuoti su ES piliečiais** ir paaiškinti karo kainą; akcentuoja, kad taika turi savo kainą ir mes visi turime ją sumokėti ir ją pasidalyti tarp visų valstybių narių;
37. ragina **ES ir valstybes nares parengti Ukrainai skirtą tinkamą pagalbos ir atkūrimo planą**, pagal kurį būtų remiama Ukrainos ekonomika ir atstatoma sunaikinta infrastruktūra; pabrėžia, kad Rusijos Federacijai turi tekti atsakomybė už Ukrainos infrastruktūros, įskaitant civilinius ir gyvenamuosius pastatus, naikinimą, taip pat už didelius ekonominius nuostolius, ir jos bus pareikalauta kompensuoti agresyvių veiksmų padarytą žalą;
38. įsipareigoja **atidžiai stebėti padėtį ir šiuo tikslu skatinti keitimąsi informacija apie Europos pilietinės visuomenės organizacijų teikiamą paramą** vietoje, **propaguojant tikrą dialogą su Ukrainos pilietinės visuomenės organizacijomis**, įskaitant darbdavių organizacijas ir profesines sąjungas, taikant nuolatinio dialogo mechanizmus; įsipareigoja stebėti pabėgėlių padėtį vietoje ir kaimyninėse šalyse, visapusiškai remdamas Ukrainos žmones.

Bruselis, 2022 m. kovo 24 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS568-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA
PER INTERACTIO, 2022 3 23–2022 3 24Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „ES veiksmai laikotarpiu po COVID-19:
sporto vaidmuo skatinant atsigavimą“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2022/C 290/02)

Pranešėjas **Pietro Vittorio BARBIERI**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 23
Reglamentavimo pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 24
Plenarinės sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	148 / 0 / 0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Po ilgai trukusios pandemijos, kuri padarė didelį poveikį visam sporto sektoriui, visų pirma vietos sporto klubams, ir dėl kurios buvo nutraukta daug veiklų, būtinas strateginis požiūris siekiant atnaujinti ir stiprinti sporto ir fizinės veiklos vaidmenį kuriant atsparesnę ir darnesnę visuomenę. Toks pasirinkimas turėtų būti vertinamas atsižvelgiant į platesnį ekonomikos ir socialinio atsigavimo procesą siekiant nustatyti tikslus, kurie padėtų stiprinti sporto sektoriaus gebėjimą reaguoti į krizes, su kuriomis vis dažniau tenka susidurti.

1.2. Sportas ir fizinis aktyvumas turės būti įtraukti į ekonomikos ir visuomenės atsigavimo strategijas ir padės mezgti platesnius ryšius su kitais sektoriais, visų pirma visuomenės sveikatos, švietimo ir socialinės įtraukties srityse. Sportas yra socialinio, ekonominio ir aplinkos tvarumo veiksnys, skatinantis atsigavimą ir padedantis kurti naujas sportu grindžiamas darbo vietas ir verslo galimybes. Taip pat bus svarbu skatinti socialinį dialogą gerovės ir fizinio aktyvumo darbe klausimais, įtraukiant socialinius partnerius. Todėl EESRK ragina atlikti tyrimus, kurie parodytų sporto veiklos ir bendros piliečių gerovės sąsają.

1.3. Mokykloje ir įvairiais ugdymo etapais, kaip kad mokoma atlikti užduotis, įgyti žinių ir tobulėti, reikia mokyti mergaites ir berniukus įvairių kūno lavinimo būdų. Siekiant suteikti postūmį kūno lavinimui mokykloje atsižvelgiant į žaidimo, pramogos ir daugiadiscipliniškumo aspektus, reikia sukurti beprecedentę priemonę, kuri padėtų siekti rezultatų, ramybės, sambūvio ir visų pirma sėkmės moksle ir sveiko gyvenimo būdo. Tai reiškia, kad reikia pripažinti sporto ir fizinio aktyvumo, lygiavertį kitiems dalykams, vertę, ypač jaunosios kartos mokymo programoje, ypatingą dėmesį skiriant vidaus ir teritoriniu požiūriu nepalankioje padėtyje esančioms vietovėms.

1.4. Lisabonos sutartyje apibrėžtas sporto socialinės ir ekonominės vertės europinis aspektas. Po ekstremaliosios sveikatos situacijos Europos politikoje būtina labiau pabrėžti sporto ir fizinio aktyvumo įkūnijamas vertybes, užtikrintas kartu pripažįstant, kad šios sritys yra tokios pat svarbios, kaip ir kitos ES politikos sritys. Todėl turėtų būti ne tik vykdoma sanglaudos politika, bet ir užtikrintas tikras emancipacijos procesas, parengta **tikros sporto pertvarkos** vizija, kuri labai padidintų poveikį žmonių gerovei ir gyvenimo kokybei.

1.5. Atsižvelgiant į tai, reikia:

1.5.1. vertinant materialinį nepriteklių į Eurostato indeksų sąrašą įtraukti su sportu susijusį rodiklį – t. y. galimybės naudotis būtina gerybe, t. y. teise užsiimti sporto veikla, neturėjimo lygį;

1.5.2. užtikrinti sporto sektoriui viso tiesiogiai ir netiesiogiai valdomo ES finansavimo 2021–2027 m. laikotarpiu prieinamumą, laikantis nuostatos, kad sportas ir fizinis aktyvumas yra investicija į individualią ir kolektyvinę visuomenės gerovę;

1.5.3. numatyti padidinti visos pagal programą „Erasmus +“ sportui ir tarpsektoriniam bendradarbiavimui, įskaitant sportą, skirto finansavimo dalį. Finansavimas turėtų būti gaunamas ne tik iš sanglaudos fondų, bet ir iš kitoms veiksmų kryptims numatytų Ekonomikos gaivinimo fondo išteklių, nes sporto finansavimas labai sumažintas. Be to, pageidautina geriau perskirstyti išteklius, skiriamus aukšto lygio profesionaliajam sportui ir socialinę reikšmę turinčiam sportui;

1.5.4. plėtoti paramos sportui krizės ir ekstremaliosios situacijos (ekonomikos, visuomenės ir sveikatos) atveju planus, įskaitant pasirengimo joms planus, taip pat įvairiomis formomis supaprastinant administravimą, nes tai būtina siekiant įveikti didelę biurokratiją, ypač tą, su kuria susiduria vietos sporto klubai. Todėl visų pirma reikia imtis veiksmų siekiant remti mėgėjiško sporto veiklą, nes būtent ji atlieka neįgaliųjų ar nestabilioje ir pažeidžiamoje padėtyje esančių asmenų įtraukties funkciją ir svarbų vaidmenį užtikrinant didelę kultūrų sąveiką;

1.5.5. siekiant šių tikslų vietos lygmeniu skatinti paramą aktyvaus pilietiškumo tinklams pasitelkiant partnerystes ir bendrą viešosios politikos ir tinklų kūrimą siekiant skatinti socialines inovacijas, pasinaudojant patirtimi, įgyta taikant pasidalijamąjį administravimą ir žiedinį subsidiarumą; skatinti socialinių partnerių ir organizacijų dalyvavimą.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Mus vis dar varginant pandemijai, kovodami, kad išsaugotume žmonių gyvybes ir pragyvenimo lėšas, negalime pamiršti, kad mums tenka priimti sprendimus, nulemsiančius ES socialinių ir ekonominių sistemų ateitį bei ES piliečių gyvenimą.

2.2. Ekstremalioji sveikatos situacija parodė, kad dėl mus ištikusių problemų daugiaplaniškumo neįmanoma pasiekti tokio atsparumo lygio, kad ES socialinės ir ekonominės sistemos būtų visiškai apsaugotos. Būtina aktyviau imtis veiksmų, kad mūsų visuomenė prisitaikytų prie krizių ir pokyčių, skatinant atsparumo modelius, grindžiamus gebėjimu numatyti krizes ir jas įveikti tinkamomis priemonėmis.

2.3. Koronaviruso pandemija pakeitė ateinančių metų ekonomines, socialines ir sanitarines perspektyvas, o kartu pasikeitė ir požiūris į plėtros bei sanglaudos strategijas. Turime pasirinkti, ar tęsti tai, ką visada darėme iki šiol, ar iš dalies pakeisti ir pritaikyti plėtros ir sanglaudos politikos paradigmą, atsižvelgiant į COVID-19 krizės metu nustatytus trūkumus ir sukauptą patirtį.

2.4. COVID-19 stipriai paveikė sporto pasaulį visoje Europoje, bet turime pabrėžti, kad būtent mėgėjiško sporto srityje kilo didžiausių problemų ir iššūkių. Krizės poveikį sportui ypač pajuto jaunimas, nes buvo apribota jo teisė sportuoti ir fizinis aktyvumas. Sveikatos krizės poveikį taip pat patyrė sporto asociacijų ir sporto pramonės sektorius, kurio atsigavimui jos pasekmės darys įtaką ir vidutiniu laikotarpiu.

3. Sporto vaidmuo plėtros ir sanglaudos procesuose

3.1. Sportas suteikia galimybę pilietinei visuomenei konstruktyviai panaudoti savo gebėjimus ir praturtina ją pozityviomis vertybėmis laikantis unikalaus daugialypio požiūrio, kuris padeda užtikrinti fizinę ir psichinę gerovę; sportas taip pat padeda sušvelninti socialines problemas, nes leidžia suburti kultūriškai skirtingas bendruomenes. Šioje nuomonėje apibrėžtomis sąlygomis sportas yra socialinio, ekonominio ir aplinkos tvarumo veiksnys, prisideda prie regionų ir vietovių regeneracijos bei patrauklumo, skatina atsigavimą ir padeda kurti naujas su sportu susijusias darbo ir verslo galimybes.–

3.2. Kalbant apie ekonominį aspektą, sportas gali paskatinti naujų verslo sričių atsiradimą arba sustiprinti jau esamas pasinaudojant socialinių ir technologinių inovacijų procesais; sporto srityje gali būti kuriamos naujos darbo vietos, šiuo tikslu užtikrinant formalųjų ir neformalųjų jaunimo švietimą; sportas yra darbuotojų sveikatos ir įgūdžių gerinimo priemonė ir, kadangi iš esmės yra grindžiamas žmogiškuoju indėliu, yra veiksmingas užimtumo vietos lygmeniu didinimo svertas.

3.3. Kalbant apie socialinį aspektą, sportui būdingas gebėjimas užtikrinti įvairių visuomenės grupių sąveiką, panaikinti skirtumus ir suburti vietos bendruomenes bei įtraukti silpnas ir pažeidžiamas visuomenės grupes į bendruomenės gyvenimą. Be to, sporto projektai gali prisidėti prie socialinės regeneracijos tose teritorijose, kurioms būdingos „nepalankios sąlygos“, kaip antai priemiesčiuose ir Europos regionų kaimo bei krašto gilumos vietovėse.

3.4. Aplinkos požiūriu sportas yra strateginė priemonė siekti tikslų, atitinkančių kovos su klimato kaita uždavinius. Sportavimas yra priemonė skatinti darnų judumą ir miestų aplinkos regeneraciją siekiant prisitaikyti prie klimato kaitos. Sporto infrastruktūros pertvarkymas į energijos beveik nevarojančią infrastruktūrą⁽¹⁾ (angl. *Nearly Zero-Energy Sports Facilities*) ir mažo anglies dioksido pėdsako renginiai padėtų įgyvendinti aplinkos tvarumo tikslus. Galiausiai sporto renginiai yra puiki priemonė platinti ir skleisti pozityvias žinias apie aplinką.

3.5. Nepaisant to, kad visose pagrindinėse tarptautinėse strategijose (Darbotvarkė iki 2030 m., 2021–2027 m. sanglaudos politika, PSO „2018–2030 m. visuotinis fizinio aktyvumo veiksmų planas“) sportas pripažįstamas prioritetine priemone plėtros, tvarumo ir sanglaudos tikslams pasiekti, deja, tenka pastebėti, kad daugelyje valstybių narių šis požiūris dar toli gražu nėra taikomas ir daugeliu atvejų sportas bei sportavimas vis dar priskiriami pramoginei ir rekreacinei veiklai.

3.6. Dėl COVID-19 krizės sporto sektoriuje kyla grėsmė, kad gali sumažėti galimybių sportuoti arba jų visai nelikti. Jeigu nebus imamasi konkrečių ir novatoriškų veiksmų, kurie leistų veiksmingai spręsti problemas ir rasti sprendimų, įvykių grandinė, būdinga šios kritinės padėties socialiniam ir ekonominiam aspektui, turės pražūtingą poveikį, nes bus apribota tam tikra veikla, būtina žmonių gyvenimo kokybei, gerovei ir sveikatai užtikrinti. Tokia padėtis ne tik kelia pavojų daugelio sporto srityje veikiančių įstaigų, asociacijų ir įmonių išlikimui, bet gali lemti ir socialines problemas, susijusias su žmonių gyvenimo kokybe, bei ekonomines problemas, nes šią veiklą vykdančias asmenys praranda pajamų šaltinį. Dėl krizės sukeltų ekonominių sunkumų daugelis žmonių negalės padengti savo arba savo vaikų sporto veiklos išlaidų, o tai turės neigiamo poveikio fizinei gerovei bei sveikatai.

3.7. Pažeidžiamoms gyventojų grupėms, kaip antai neįgaliesiems, galimybės sportuoti neturėjimas dar labiau pablogins jau ir taip sunkią padėtį, kuri tam tikrose valstybėse narėse prilygsta sisteminiams apribojimams. Kalbant apie psichinę sveikatą, pandemijos metu gerokai sumažėjo vartotojų, šeimos narių, veiklos vykdytojų, piliečių ir sporto asociacijų aktyvumas palaikant ryšius su atitinkamomis tarnybomis ir skyriais, todėl psichikos problemų turintys asmenys prarado galimybę sportuoti, nors tai yra priemonė užmegzti ir palaikyti tvirtus ryšius, padedančius įveikti dėl ligos patiriamą izoliaciją ir marginalizaciją. Kolektyvinė gerovė yra aktuali visiems, o ne tik gydantiems ar gydomiems asmenims.

3.8. Atsižvelgiant į tai, kad vaikai ir jaunuoliai turi gerokai mažiau progų palaikyti socialinius ryšius, būtina vėl suteikti jiems galimybes sportuoti ir užsiimti fizine veikla, dalyvauti švietime ir mokyme, pagrindinį dėmesį skiriant sportavimo vietų saugumui, taip siekiant apsaugoti vaikus ir paauglius. Sporto pasaulis yra aplinka, kurioje labai daug vaikų ir paauglių kasdien susitinka su savo auklėtojais, techniniais darbuotojais ir treneriais. Ši aplinka yra viena svarbiausių sportuojančiųjų psichiniam ir fiziniam vystymuisi, todėl būtina nustatyti specialią politiką, kad jie galėtų saugioje aplinkoje gauti visokeriopą šios veiklos teikiamą naudą. Sportas visiems neturėtų tapti sportu bet kokia kaina.

3.9. Reguliarus fizinis aktyvumas svarbus ir vyresnių žmonių aktyvumo požiūriu bei gali atlikti pagrindinį vaidmenį gerinant vyresnių žmonių funkcinį gebėjimą ir jų gyvenimo kokybę. Be to, fizinės veiklos poveikis padidėja, kai vyresnis žmogus įtraukiamas ir į visuomeninę bei gamybinę veiklą. Taigi sportas yra prevencijos priemonė, padedanti darbuotojams sulaukti pensijos esant sveikiems ir geros sveikatos.

⁽¹⁾ Pasiūlymas dėl Tarybos rekomendacijos dėl mokymosi siekiant aplinkosauginio tvarumo.

3.10. Siekiant plėtoti fizinį aktyvumą įtraukiant kuo daugiau piliečių, būtinos socialinės ir visuomeninės inovacijos, kurias pirmiausia turėtų skatinti organizuota pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai. Ypač didelę reikšmę turi kasdienė veikla, darbuotojų, studentų ir mokinių dienotvarkės derinimas, taip pat gebėjimas sukurti vietas, kur tėvai galėtų užsiimti fizine veikla kartu su savo vaikais. Pandemija mus paskatino iš naujo atrasti atviras sporto aikštes, o tai gali paskatinti novatoriškas tendencijas, kaip antai sportą miestuose ir kaimuose, siekiant atgaivinti erdves ir lanksčiai jas panaudoti. Iškilę didžiulis socialinių inovacijų poreikis, kurį reikia išnaudoti ir skatinti atsižvelgiant į tai, kad dauguma piliečių neturi laiko užsiimti sportu, net jei to norėtų.

3.11. Kuriant darbuotojams ir visiems piliečiams skirtas kolektyvines programas, reikėtų atkreipti dėmesį į privačių vietos įstaigų (sporto centrų), galinčių dirbti kartu su įmonėmis ir kitomis pilietinės visuomenės organizacijų struktūromis (pavyzdžiui, neįgalųjų priėmimo centrais), vaidmenį.

3.12. Šioje srityje ypač svarbus vaidmuo tenka pilietinei visuomenei ir visiems socialiniams partneriams, kurie, skatindami pilietinį aktyvumą ir plėtodami socialinį dialogą, gali paskatinti įgyvendinti gyvenimo kokybės darbo vietoje strategijas, be kita ko pasinaudodami kolektyvinėmis darbo sutartimis, rengti darbuotojų registravimosi sporto salėse ir (arba) klubuose kampanijas, skatinti sporto srities darbuotojus ginti savo interesus, įvesti darbo pertraukėles, skirtas fizinei veiklai. Reikia pabrėžti ir didinti sveikatos specialistų bei su mažais vaikais dirbančių mokytojų vaidmenį geriau informuojant apie sportavimą ir skatinant sportuoti, siekiant kurti naują kultūrą ir skatinti darbdavius ją puoselėti.

3.13. Kalbant apie lyčių aspektą, Europos chartija dėl moterų teisių sporte⁽²⁾ neabejotinai yra darbo planas, kuriuo remiantis turi būti toliau vykdomas švietimas skirtumų klausimais ir išbandoma nauja veikla bei tęsiamos skirtingų subjektų diskusijos ir bendradarbiavimas, ypač komunikacijos srityje, kurioje jau kurį laiką stebimas glaudesnis moterų ir žiniasklaidos ryšys, siekiant skatinti pagarbią ir dėmesingą žurnalistinę kalbą, sportą, orientuotą į kovą su visų formų smurtu, diskriminacija ir ekonomine nelygybe, bei judėjimo kultūrą, kuri taptų vis priimtinesnė ir prieinamesnė visiems.

4. Sportas Darbotvarkėje iki 2030 m.

4.1. Sportas yra žmones, tautas ir kultūras siejanti universali kalba, universalumas bei harmonija – sporte puoselėjamos vertybės. Sportas yra viena pagrindinių priemonių padėti, kad mūsų visuomenė taptų mažiau, o tvarumą orientuota „aplinka“; sportas padeda įgyvendinti „Darbotvarkės iki 2030 m.“ tikslus, įtvirtinant pagarbos, supratimo, įtraukties ir dialogo principus ir prisidedant prie kiekvieno asmens vystymosi ir savirealizacijos, nepaisant jo amžiaus, lyties, kilmės, tikėjimo ar pažiūrų.

4.2. Nepaisant to, kad sportas akivaizdžiai yra horizontalioji „Darbotvarkėje iki 2030 m.“ nurodytų principų įgyvendinimo priemonė, akivaizdu, kad kai kurie iš 17 šios darbotvarkės tikslų gali būti palankesni pasinaudoti sporto teikiama galimybe.

4.3. Sportas yra sritis, už kurią ES atsakinga palyginti neseniai – tikrai išgaliojus Lisabonos sutarčiai. ES atsakinga už plėtojimą politikos, kuri būtų grindžiama konkrečiais elementais, įskaitant bendradarbiavimo skatinimą ir iniciatyvų, kuriomis remiamas fizinis aktyvumas ir sportas Europoje, valdymą. 2014–2020 m. laikotarpiu į programą „Erasmus+“⁽³⁾ pirmą kartą įtraukta speciali biudžeto eilutė, skirta sporto sektoriaus projektams ir tinklams paremti. 2021–2027 m. ES paramos sportui veiksmai bus tęsiami ir sustiprinti.

5. Sportas ir sanglaudos politika

5.1. ES stengiasi pasiekti, kad sporto varžybose būtų daugiau lygybės ir atvirumo ir kad būtų geriau ginamas sportuojančiųjų moralinis bei fizinis neliečiamumas, kartu atsižvelgiant į sporto ypatumus. Kalbant konkrečiau, ES atsakomybei priskirtos trys sporto sektoriaus veiklos sritys: 1) sporto visuomeninis vaidmuo, 2) sporto ekonominis aspektas, 3) sporto sektoriaus politinis ir teisinis pagrindas. Šiuose sektoriuose ES ne tik remia tam tikrus veiksmus tiesiogiai valdomomis finansinėmis priemonėmis, bet ir skatina sanglaudos politikos teikiamų galimybių panaudojimą ir papildomumą.

⁽²⁾ Europos chartija dėl moterų teisių sporte.

⁽³⁾ Erasmus+ – *Performance*.

5.2. Jau įrodyta, kad per sportą ir fizinę veiklą galima užtikrinti įvairių visuomenės grupių sąveiką, įveikti skirtumus ir sujungti vietas bendruomenės, taip pat įtraukti atskirtą patiriančias visuomenės grupes į bendruomenės gyvenimą. Be to, sporto projektai gali padėti siekti įvairių politinių tikslų: skatinti inovacijas, užtikrinti miestų regeneraciją, remti kaimo plėtrą ir prisidėti prie vidaus investicijų į Europos regionus.

6. Sportas ir PSO „2018–2030 m. visuotinis fizinio aktyvumo veiksmų planas“

6.1. „2018–2030 m. visuotiniame fizinio aktyvumo veiksmų plane“⁽⁴⁾ apibrėžti politiniais veiksmais įgyvendinami strateginiai tikslai, kuriais siekiama iki 2030 m. 15 % sumažinti bendrą suaugusiųjų ir paauglių fizinio aktyvumo stygių pasaulyje. Plane pabrėžiama, kaip svarbu laikytis tarpsektorinio ir holistinio požiūrio ir investavimo į socialinę, kultūrinę, ekonominę, aplinkos, švietimo ir kt. politiką siekiant paskatinti fizinį aktyvumą bei padėti siekti daugelio 2030 m. darnaus vystymosi tikslų (DVT). Plano įgyvendinimo strategijose turi būti atsižvelgiama į visus lemiamus veiksnius, darančius įtaką gyvenimo būdui, ir siekiama įgyvendinti efektyvius sveikatinimo veiksmus laikantis tarpsektorinio ir integruoto požiūrio.

6.2. Fizinio aktyvumo skatinimas yra kompleksinis klausimas, kuriam spręsti reikia ne tik stiprios lyderystės ir politikos priemonių sveikatos srityje, kurios ypač svarbios nacionaliniu lygmeniu, bet ir didelės sąveikos su kitais – švietimo, kultūros, transporto, urbanistikos ir ekonomikos – sektoriais. Siekiant padidinti fizinį aktyvumą ir atgrasyti nuo nejudrios gyvensenos, būtina spręsti su fiziniu neaktyvumu susijusius svarbius aplinkos, socialinius ir individualius klausimus bei įgyvendinti efektyvius ir tvarius veiksmus užtikrinant kelių sektorių bendradarbiavimą nacionaliniu, regionų ir vietos lygmeniu, laikantis tarpsektorinio požiūrio, kuriuo remiantis galima imtis veiksmų sveikatai nepalankiam elgesiui pakeisti tiek darant įtaką individualiam gyvenimo būdui, tiek sudarant aplinkos ir socialines sąlygas, galinčias paskatinti pakeisti netinkamą elgesį.

7. Nuo strategijos prie praktikos

7.1. Nepaisant akivaizdžios sporto ir fizinio aktyvumo įtakos siekiant plėtros, tvarumo ir sanglaudos tikslų, vis dar labai sunku pasiekti, kad ES fondai taptų prieinami iniciatyvoms, kuriomis siekiama skatinti ir stiprinti sportą, įgyvendinti. Pagrindine tokios padėties priežastimi galima laikyti tai, kad reglamentuose, kuriais grindžiama 2021–2027 m. sanglaudos politika, sportas nėra aiškiai įvardytas kaip sritis, į kurią reikėtų investuoti. Jeigu sportas būtų aiškiai minimas sanglaudos politikos įgyvendinimo programose, ne tik taptų aišku, kaip šie lėšų srautai turėtų pasiekti sportą, bet ir būtų supaprastintas fondų valdymo institucijų darbas teigiamai vertinant „sportui ir fiziniam aktyvumui“ skirtus projektus.

7.2. Siekiant atskleisti sporto strateginę reikšmę įgyvendinant plėtros ir sanglaudos strategijas, priede pateikiama Darbotvarkės iki 2030 m. tikslų ir 2021–2027 m. sanglaudos politikos tikslų bei galimų veiksmų sporto srityje analizė.

Bruselis, 2022 m. kovo 24 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁴⁾ „2018–2030 m. visuotinis fizinio aktyvumo veiksmų planas“.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Nauja laisvosios prekybos susitarimų, ekonominės partnerystės susitarimų ir investicijų susitarimų sistema, kuria garantuojamas tikras pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimas ir užtikrinamas visuomenės informuotumas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2022/C 290/03)

Pranešėjas **Stefano PALMIERI**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 3 25
Reglamentavimo pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 32 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinės sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	215 / 1 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK primena, kad remia naują atvirą, tvarią ir ryžtingą prekybos strategiją, ir laikosi nuomonės, kad įgyvendinant tokią strategiją, pirma, ypač svarbu skatinti Europos gamybos sektorių ir ekonominės veiklos vykdytojų (didelių, vidutinių ir mažų įmonių) konkurencingumą ir, antra, padėti remti ES vertybes ir principus, visų pirma demokratiją ir žmogaus, socialines bei lyčių teises, taip pat darbuotojų teises ir aplinkos apsaugos teises. Taip bus galima užtikrinti Europos Sąjungoje (ES) tinkamas priemones apsaugoti darbuotojus ir įmones nuo neteisingos komercinės praktikos, o vartotojus – nuo kenksmingų ir netvairių produktų, taigi suderinti įmonių ir vartotojų bei darbuotojų interesus.

1.2. EESRK nuomone, tam, kad nauja plačių užmojų ES prekybos strategija būtų įgyvendinta, reikia:

- **novatoriškos komercinės derybinės strategijos (prekybos susitarimų, ekonominės partnerystės susitarimų ir investicijų susitarimų)**, kuria būtų galima užtikrinti faktinį pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimą ir tai, kad pelną iš prekybos gautų visi ES bei šalių partnerių dalyviai;
- **reformuoti susitarimų stebėsenos, vertinimo ir įgyvendinimo priemones – vietos patarėjų grupes (VPG) (angl. Domestic Advisory Group – DAG).**

1.3. EESRK mano, kad dvejopas – derybinių priemonių ir VPG – reformos procesas padės užtikrinti tikrą pritarimą, taigi padės visuomenei suvokti pasirašytų prekybos, partnerystės ir investicijų susitarimų vertę tiek jų poveikį patiriantiems subjektams (įmonėms, darbuotojams, vartotojams ir t. t.), tiek susitarimus pasirašančioms šalims (ES ir šalims partnerėms).

2. Bendrosios pastabos

2.1. 2021 m. vasario mėn. Europos Komisija pristatė naujos Europos atviros, tvarios ir ryžtingos prekybos strategijos gaires⁽¹⁾. Tai strategija, kuri turi padėti užtikrinti, kad bus siekiama šių trijų Europos Sąjungos tikslų:

- remti ekonomikos atsigavimą bei žaliąją ir skaitmeninę pertvarką;
- pritaikyti pasaulines taisykles prie tvaresnės ir teisingesnės globalizacijos;

⁽¹⁾ COM(2021) 66 final.

iii) padidinti ES gebėjimą patenkinti savo interesus ir geriau ginti savo teises.

2.1.1. Kuriant šią naują prekybos strategiją atsižvelgta į įvairius veiksniai. Visų pirma į COVID-19 pandemijos krizę, kuri paskatino rimtai apmąstyti naujas sveikatos saugumo, apsirūpinimo maistu saugumo, žaliavų ir strateginių produktų tiekimo strategijas ir pasaulines vertės grandines.

2.1.2. Kiti lemiami veiksniai, kuriais remtasi kuriant naują Komisijos pasiūlytą prekybos strategiją, yra susiję su: i) užsitęsusia krize Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO); ii) problemiškais santykiais su tam tikromis šalimis arba prekybos blokais: Kinija, Rusija, JAV; iii) sudėtingomis derybomis su Jungtine Karalyste; iv) dabartine aklaviete derybose dėl tam tikrų prekybos susitarimų (kaip antai ES ir Mercosur, ES ir Centrinės Afrikos EPS ar ES ir Rytų Afrikos bendrijos EPS).

2.1.3. Komisijos pateiktame pasiūlyme ne kartą teigiama, kad naujoji ES prekybos strategija turi ne tik paskatinti ES gamybos sektorių konkurencingumą, bet ir padėti stiprinti ES vertybes ir principus, visų pirma demokratiją ir žmogaus, socialines bei lyčių teises, taip pat darbuotojų teises ir aplinkos apsaugos teises.

2.1.4. Europos Parlamentas (EP) palankiai įvertino Komisijos pasiūlymą ir paragino Komisiją imtis veiksmų, kad derantis dėl susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi skyrių (angl. *TSD Chapters*) būtų užtikrinama, jog naudą iš prekybos gautų visi dalyviai ⁽²⁾.

2.1.5. Pastaruoju metu priimtose nuomonėse EESRK priminė savo požiūrį į ES prekybos politiką ir tvirtai parėmė Komisijos pasiūlymą, pabrėždamas, kad jis yra svarbus, tinkamas ir savalaikis. Be to, EESRK aiškiai išreiškė lūkesčius ir pateikė rekomendacijas dėl plataus užmojo prekybos ir darnaus vystymosi peržiūros ⁽³⁾.

2.1.6. Komisijos siūloma nauja strategija yra teisingų plačių užmojų strategija, todėl manome, kad jos įgyvendinimui reikia:

— **novatoriškos komercinės derybinės strategijos (prekybos susitarimų, ekonominės partnerystės susitarimų ir investicijų susitarimų)**, kuria būtų galima užtikrinti faktinį pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimą ir tai, kad pelną iš prekybos gautų visi ES bei šalių partnerių dalyviai;

— **reformuoti susitarimų stebėsenos, vertinimo ir įgyvendinimo priemones – vietos patarėjų grupes (VPG) (angl. *Domestic Advisory Group – DAG*)**.

2.1.6.1. EESRK mano, kad dvejopas – derybinių priemonių ir VPG – reformos procesas padės užtikrinti tikrą pritarimą, taigi padės visuomenei suvokti pasirašytų prekybos, partnerystės ir investicijų susitarimų vertę tiek jų poveikį patiriantiems subjektams (įmonėms, darbuotojams, vartotojams ir t. t.), tiek susitarimus pasirašančioms šalims (ES ir šalims partnerėms).

3. Kritiškas dabartinių prekybos susitarimų vertinimas

3.1. EESRK pakartoja savo įsitikinimą, kad palaikant prekybos ryšius labai svarbus daugiašališkumas ir kad PPO, atlikus jos esminę reformą, vėl turėtų imtis tokio daugiašališkumo laiduotojo vaidmens. Komitetas supranta, kad šiomis ypatingomis aplinkybėmis prekybos susitarimai gali turėti lemiamos reikšmės ne tik pasirašant dvišalius ES susitarimus (kurie sudaro daugiau kaip 30 proc. prekybos prekėmis ir paslaugomis Sąjungoje), bet ir, visų pirma, ES ir jos šalims partnerėms užtikrinant ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu darnų vystymąsi.

3.2. Kelerius pastaruosius metus EESRK ypač kritiškai vertino įvairias ES naudojamas komercines derybines priemones (prekybos susitarimus, ekonominės partnerystės susitarimus ir investicijų susitarimus) ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ 2020 m. lapkričio 26 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl ES prekybos politikos peržiūros (2020/2761(RSP)).

⁽³⁾ OL C 105, 2022 3 4, p. 148; OL C 105, 2022 3 4, p. 40; OL C 364, 2020 10 28, p. 53; OL C 364, 2020 10 28, p. 160; OL C 159, 2019 5 10, p. 28.

⁽⁴⁾ OL C 105, 2022 3 4, p. 148; OL C 105, 2022 3 4, p. 40; REX/530 *Pilietinės visuomenės vaidmens dalyvavimo struktūrose vertinimas pagal Europos Sąjungos ir Kolumbijos, Peru, Ekvadoro susitarimus*, pranešėjas Giuseppe Iuliano; OL C 364, 2020 10 28, p. 160; OL C 47, 2020 2 11, p. 38; REX/503 *ES ir Mercosur asociacijos susitarimas*, pranešėjas J. Puxeu Rocamora, bendrapranešėjis M. Soares.

3.3. EESRK mano, kad šiais vertinimais reikėtų remtis siekiant nustatyti, ar tikslinga reformuoti dabartines derybines priemones, kad būtų užtikrintas Komisijos siūlomos naujosios prekybos strategijos tikslų įgyvendinimas.

3.3.1. Pirmasis aspektas susijęs su nepakankamu derybų dėl prekybos susitarimų procesų skaidrumu. Nors akivaizdu, kad turi būti užtikrintas susitarimų, dėl kurių deramasi, turinio konfidencialumas, EESRK mano, kad ir laikantis konfidencialumo reikalavimo komercinės derybos vis dėlto turi vykti skaidriai, nuolat teikiant informaciją piliečiams ir derybomis suinteresuotiems subjektams.

3.3.1.1. Komisija visada tvirtai priešinosi visiškam derybų skaidrumui, remdamasi šiuo metu galiojančiais teisės aktais⁽⁵⁾ ir tam tikrais Teisingumo Teismo sprendimais⁽⁶⁾, teigdama, kad informacijos platinimas derybų metu pakenktų Europos Sąjungos interesams.

3.3.1.2. EESRK pripažįsta, kad pastaraisiais metais Komisija rodė didelį ir teigiamai vertintiną atvirumą, užtikrino didesnę skaidrumą suteikdama informacijos apie įvairius prekybos susitarimų elementus: įvairių derybų raundų ataskaitas, gautus derybų įgaliojimus, dokumentų tekstų pasiūlymus, pasirengimą susitarimams palaikant dialogą su pilietine visuomene ir ES prekybos susitarimų ekspertų grupę.

3.3.1.3. Nepaisant šių patobulinimų, Tarybos suteikti derybų įgaliojimai turėtų būti platesni ir jais remiantis Komisija turėtų įgyti didesnes galimybes organizuoti pilietinės visuomenės bei socialinių partnerių dalyvavimą. EESRK taip pat paprašė atnaujinti ekspertų grupę, kurios įgaliojimai pasibaigė⁽⁷⁾.

3.3.1.4. EESRK, suprasdamas, kad derybų metu turi būti rastas tikras kompromisas tarp skaidrumo ir konfidencialumo, pripažįsta, kad skaidrumo klausimas vis dar kelia didelę įtampą tarp suinteresuotųjų subjektų ir tarp pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių.

3.4. Kitas kritikuojamas aspektas susijęs su faktine aplinkybe, kad susitarimų poveikio darniam vystymuisi vertinimai yra daliniai, skelbiami pavėluotai, kai derybos jau baigtos, arba susitarimus pasirašančiose šalyse apskritai neatliekami.

3.4.1. Būtent vėlavimas pateikti ES ir Mercosur prekybos susitarimo poveikio darniam vystymuisi vertinimą (angl. *Sustainability impact assessment*, SIA) kelioms nevyriausybinėms organizacijoms tapo pagrindu pateikti skundą Europos ombudsmenei⁽⁸⁾. 2021 m. kovo mėn. Europos ombudsmenė išsakė šią kritiką Europos Komisijai: „Europos Komisijai nepavyko užtikrinti, kad poveikio darniam vystymuisi vertinimas būtų baigtas laiku, t. y. iki ES ir Mercosur prekybos derybų pabaigos. Tai yra netinkamo administravimo atvejis“⁽⁹⁾.

3.4.2. EESRK primena, kad susitarimų poveikio darniam vystymuisi ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu vertinimai turėtų būti skelbiami laiku, t. y. derybų pradžioje, ir atnaujinami derybų metu, taip pat periodiškai turi būti atliekamas susitarimo *ex post* vertinimas jo stebėsenos etapu. Be to, tokie vertinimai turi būti atliekami abiejose besiderančiose šalyse: Europos Sąjungoje, jos valstybėse narėse ir kitoje derybų stalo pusėje esančiose šalyse⁽¹⁰⁾.

3.5. Dar vienas kritikuojamas prekybos susitarimų aspektas yra susijęs su nesugebėjimu užtikrinti, kad būtų paisoma žmogaus teisių, socialinių teisių, pagrindinių Tarptautinės darbo organizacijos konvencijų, aplinkos ir saugumo standartų. Be to, susitarimais neužtikrinamos vienodos veiklos sąlygos visiems rinkų dalyviams (visų pirma mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei tam tikriems gamybos sektoriams)⁽¹¹⁾.

⁽⁵⁾ Reglamento (EB) Nr. 1049/2001 4 straipsnis.

⁽⁶⁾ Raštas, kuriuo Komisija atsisakė leisti susipažinti su organizacijos *Les Amis de la Terre* pateiktu dokumentu. 2019 [b]. https://www.asktheeu.org/fr/request/7049/response/23196/attach/3/Signed%20letter.pdf?cookie_passthrough=1, prieiga: 2020 7 30, p. 2.

⁽⁷⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 73, *Op. cit.*

⁽⁸⁾ ClientEarth, Fern, Veblen Institute, *La Fondation Nicolas Hulot pour la Nature et l'Homme* ir Tarptautinė žmogaus teisių federacija.

⁽⁹⁾ Sprendimas byloje 1026/2020/MAS dėl Europos Komisijos nesugebėjimo užbaigti atnaujintą poveikio darniam vystymuisi vertinimą prieš užbaigiant ES ir Mercosur prekybos derybas.

⁽¹⁰⁾ OL C 47, 11.2.2020, p. 38, *Op. cit.*

⁽¹¹⁾ OL C 105, 2022 3 4, p. 148; REX/532, *Op. cit.*; OL C 364, 2020 10 28, p. 160, *Op. cit.*

3.6. Taip pat reikia pabrėžti, kad kartais prekybos susitarimuose neatsižvelgiama į besivystančių šalių ypatumus, ES ir susitarimo šalių partnerių padėties asimetriją, dėl kurios kyla pavojus neįveikti esamų skirtumų, o kartais juos net ir pagilinti (pvz., vienodos prieigos prie gyvybiškai svarbių vaistų arba vakcinų). Juose taip pat neatsižvelgiama į galimą tarptautinių įmonių dominuojančią padėtį, įgyjamą pasirašius prekybos susitarimus.

3.7. Siekiant užtikrinti veiksmingą ir platų organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimą, numatyti plataus masto nuostatas dėl vietos patarėjų grupių būtina ne tik per visas būsimas prekybos derybas, bet ypač dabartiniuose ekonominės partnerystės susitarimuose su Afrika, kur nuostatų dėl VPG apskritai nėra. Vykstantys ir būsimi peržiūros procesai ir naujo ES ir AKRVO susitarimo įgyvendinimas gali suteikti veiksmingą galimybę įtraukti vietos patarėjų grupes į esamus prekybos susitarimus, kuriuose nėra šios priemonės (pvz., persvarstant Europos Sąjungos ir Pietų Afrikos vystymosi bendrijos (PAVB) EPS grupės sudarytą EPS).

3.8. Pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dalyvavimas derybose ir Sąjungos pasirašytų susitarimų stebėsenoje nuo pirmųjų sutarčių sudarymo iš dalies pasikeitė. EESRK pripažįsta dedamas pastangas ir daugeliu atvejų dalyvavo atitinkamuose procesuose.

3.9. EESRK atkreipia dėmesį į neseniai atlikto tyrimo *Study Reviewing the DG Trade Civil Society Dialogue* ⁽¹²⁾, kuriame buvo įvertintas ES ir nacionalinio lygmens dialogas su pilietine visuomene, rezultatus. Nors EESRK pritaria tam tikroms šio tyrimo išvadoms, mano, kad būtinas kokybinis šuolis siekiant tikro pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimo ES prekybos politikoje.

3.10. EESRK daug kartų prašė besiderančių šalių (Komisijos ir šalių partnerių) iš tikrųjų labiau įtraukti pilietinę visuomenę ir socialinius partnerius į visus derybų dėl prekybos susitarimų etapus ⁽¹³⁾.

3.11. Dėl visų šių priežasčių EESRK laikosi nuomonės, kad atėjo laikas sukurti naują, veiksmingesnę derybų strategiją, kurioje būtų numatytos naujos taisyklės ir procedūros, kuriomis būtų galima užtikrinti tikrą ir veiksmingą pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių dalyvavimą. Visa tai padėtų įgyvendinti naujosios ES prekybos strategijos tikslus užtikrinant, kad sudaryti prekybos susitarimai prisidėtų prie vystymosi, kuris būtų tvarus ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu visoms derybų šalims – ES ir šalims partnerėms.

4. Nauja derybų dėl laisvosios prekybos susitarimų sistema

4.1. EESRK mano, kad nauja ES prekybos politika atvertų galimybę įvertinti ir patobulinti taisykles, procedūras ir kriterijus, taikytinus siekiant daug veiksmingiau, skaidriau ir įtraukiau sutelkti organizuotą pilietinę visuomenę ir socialinius partnerius tiek derybų metu, tiek vėliau stebint, vertinant ir galbūt įgyvendinant šiuos susitarimus.

4.2. EESRK nuomone, būtų tinkama parengti naują derybų metodiką, pagal kurią būtų galima nustatyti naujas veiksmų gaires, kuriose būtų numatytas faktinis pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dalyvavimas visais derybų etapais. Ši metodika turi būti taikoma tiek Europos Sąjungoje, tiek kitoms derybose dalyvaujančioms šalims partnerėms.

4.3. Derybų veiksmų gairėse reikėtų numatyti, kad pirmuoju etapu turėtų būti pasirašytas derybininkų (Komisijos ir atitinkamų šalių) **susitarimo memorandumas**, kuriuo abi besiderančiosios pusės išipareigotų:

i) laikytis derybų etapų;

ii) įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius „stebėtojais“, kurie sudarytų specialų Jungtinį konsultacinį suinteresuotųjų subjektų komitetą (*Joint Consultative Committee of stakeholders – JCCS*).

4.3.1. **Susitarimo memorandum** numatytų derybų etapų turėtų būti laikomasi tiek bendrų derybų metu, tiek per technines derybas, kurios gali būti surengtos.

⁽¹²⁾ 2021 m. kovo mėn., Europos Sąjunga, *Study Reviewing the DG Trade Civil Society Dialogue* (Prekybos GD dialogo su pilietine visuomene peržiūra). Tetra Tech – Deloitte.

⁽¹³⁾ OL C 105, 2022 3 4, p. 40; OL C 105, 2022 3 4, p. 148; OL C 159, 2019 5 10, p. 28.

4.3.2. Steigiant **jungtinį konsultacinį suinteresuotųjų subjektų komitetą** turėtų būti remiamasi tuo pačiu **partnerystės principu**, kuris taikomas sanglaudos politikai.

4.3.2.1. Laikantis partnerystės principo, kiekviena kuriama sanglaudos politikos programa tampa kolektyviniu procesu, kuriame dalyvauja ES, regionų ir vietos lygmenų valdžios institucijos, socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos. Ši partnerystė įgyvendinama visais programavimo etapais: nuo projektavimo iki valdymo ir įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo. Toks požiūris padeda užtikrinti, kad veiksmas atitiktų visų vietos ir regionų suinteresuotųjų subjektų reikalavimus.

4.3.3. Stebėtojai iš pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių atstovų turėtų būti pasirenkami remiantis tikro reprezentatyvumo, savarankiškumo ir teisingo paskirstymo tarp suinteresuotųjų subjektų kriterijais. Vertinant socialinių partnerių reprezentatyvumą ir nepriklausomumą, reikėtų remtis kriterijais, kuriuos nustatė TDO, darbuotojų grupės ir verslininkų grupės, o vertinant kitas pilietinės visuomenės organizacijas, reikėtų atsižvelgti į jų narystę tarptautinėse organizacijose. **Jungtinį konsultacinį suinteresuotųjų subjektų komitetą** sudarantys stebėtojai turėtų laikytis vieno specialaus **elgesio kodekso**.

4.3.4. Be pilietinės visuomenės organizacijų ir socialinių partnerių **jungtinio konsultacinio suinteresuotųjų subjektų komitete** išorės stebėtojų teisėmis turėtų dalyvauti ir kitos svarbios tarptautinės institucijos: Tarptautinė darbo organizacija (TDO), Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) ir Jungtinių Tautų aplinkos programos daugiašalių aplinkos susitarimų sekretoriatas.

4.3.4.1. **Elgesio kodekse** turėtų būti nustatyta:

- i) **suinteresuotųjų subjektų jungtinio konsultacinio komiteto „stebėtojų“**, derybose dalyvaujančių pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių vardu, *teisės ir pareigos*. **Elgesio kodekse** turi būti numatytas specialus **konfidencialumo protokolas**, pagal kurį būtų reikalaujama laikytis konfidencialumo principo, t. y. neskleisti „konfidencialiu“ derybų etapu ir ankstyvojo perspėjimo etapu platinamos informacijos;
- ii) suinteresuotųjų subjektų jungtinio konsultacinio komiteto „stebėtojų“ *skyrimo principai*: skyrimo procesas turi vykti skaidriai, laikantis faktinio nepriklausomumo, atstovavimo ir teisingo pasiskirstymo tarp pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių principų (žr. 4.3.3 dalį);
- iii) *veiksmų gairėse numatytų įvairių derybų etapų taisyklės ir procedūros*.

Elgesio kodeksą turėtų pasirašyti visi derybose dalyvaujantys jungtinio konsultacinio komiteto stebėtojai.

4.4. **Derybų veiksmų gaires** turėtų sudaryti toliau išvardyti etapai, kurie cikliška kartotųsi iki derybų pabaigos.

4.4.1. **Konfidencialus derybų etapas**. Tai etapas, kuriame dalyvauja tiek derybų dalyviai (Komisija ir derybose dalyvaujančios geografinės vietovės šalys partnerės), tiek pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių atstovai, kurie, būdami „stebėtojais“ ir pasirašydami elgesio kodekse pateiktą „konfidencialumo protokolą“, įsipareigoja užtikrinti informacijos, kuria disponuos tuo etapu, konfidencialumą. Šiuo etapu TDO turėtų pateikti ikiderybinę ataskaitą apie tai, kaip trečiojoje šalyje ratifikuojamos ir įgyvendinamos pagrindinės konvencijos. Ataskaita turėtų būti pateikta visiems derybų dalyviams (derybininkams ir stebėtojams). Ši ataskaita neturėtų jokios privalomosios galios, tačiau padėtų nustatyti, ar suinteresuotosiose sutarties šalyse laikomasi socialinių standartų.

4.4.2. **Ankstyvojo perspėjimo etapas dalyvaujant konsultaciniam komitetui**. Tai etapas, kurio metu stebėtojai nustato *opias temas*, dėl kurių derybose nepavyksta rasti pilietinei visuomenei ir socialiniams partneriams priimtinių sprendimų. Šis etapas dar yra „konfidencialus“, kurio metu stebėtojai raginami laikytis visiško konfidencialumo.

4.4.3. **Atviros komunikacijos etapas.** Tiek Komisija, tiek derybose dalyvaujančios geografinės vietovės šalys partnerės reguliariai teikia viešą bendrą informacinę ataskaitą apie derybų eigą. Šiuo etapu stebėtojai gali, laikydamiesi *Chatham House* taisyklės⁽¹⁴⁾, pateikti savo vertinimus ir apibrėžti opias derybų temas, su konsultaciniu komitetu nustatytas ankstesniu ankstyvojo perspėjimo etapu. Tai yra viešas etapas, kurio metu pateikiami preliminarūs derybų rezultatai. Šiuo etapu siekiama supažindinti visuomenę apie derybų eigą.

4.4.4. **Preliminarus nepriklausomo prekybos susitarimo poveikio vertinimo pateikimo etapas.** Šiuo etapu šalys (Komisija ir derybose dalyvaujančios geografinės vietovės šalys partnerės) pateikia *preliminarių nepriklausomą prekybos susitarimo poveikio vertinimą*. Būtent šiame etape pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai, remdamiesi ir savo savarankiškai atliktais tyrimais, įvertina susitarimo poveikį ekonomikai, socialinei apsaugai ir aplinkai. Svarbų indėlį turėtų įnešti „išorės stebėtojai“, kurie turėtų pateikti visoms šalims prieinamą ataskaitą ir paskelbti ją viešai.

4.4.5. Pasibaigus preliminarus poveikio vertinimo pateikimo etapui, vėl cikliškai prasidės *konfidencialus derybų etapas*, po jo – *ankstyvojo perspėjimo etapas dalyvaujant konsultaciniam komitetui*, tada – *atviros komunikacijos etapas* ir galiausiai – *galutinės prekybos susitarimo poveikio vertinimo ataskaitos pateikimo etapas*. Derybų ciklas truks tol, kol Komisijos ir derybose dalyvaujančios geografinės vietovės šalių atstovai pasirašys susitarimą arba jo nepasirašys.

4.4.6. Jeigu susitarimo šalys jį parafuos, jos kartu su pilietinės visuomenės stebėtojais ir konsultacinės grupės socialiniais partneriais **pradės rengti specialų Vietos patarėjų grupės įsteigimo protokolą** (ES ir šalims partnerėms), kuriame bus išdėstytos veiklos taisyklės (žr. 5.5.2 dalį).

4.4.7. EESRK mano, kad siūloma derybų sistema taptų iššūkiu visoms derybų šalims. Norint atremti šį iššūkį reikės, kad kiekvienas susijęs subjektas (Komisija, pilietinės visuomenės organizacijos, socialiniai partneriai, išorės stebėtojai) suvoktų savo vaidmenį ir visi suinteresuotieji subjektai parodytų ypač aukštą profesionalumo ir pasirengimo lygį. EESRK mano, kad vertėtų stiprinti Europos Parlamento dalyvavimą, nes jis turėtų atlikti svarbesnį vaidmenį derybų dėl susitarimų ir susitarimų stebėsenos etapais. EESRK taip pat yra įsitikinęs, kad tik tokiu būdu bus galima užtikrinti tikrą visų subjektų, įskaitant pilietinę visuomenę ir socialinius partnerius, įsitraukimą į derybas dėl prekybos susitarimų, tokiu būdu užtikrinant realų pritarimą susitarimo turiniui.

5. Pasiūlymas dėl vietos patarėjų grupių susitarimų stebėsenos, vertinimo ir įgyvendinimo klausimais reformos

5.1. Šiuo metu ES nuolat auga įtraukaus ir demokratinio pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių dialogo poreikis ne tik rengiant prekybos susitarimus, bet ir juos įgyvendinant⁽¹⁵⁾. Nors EESRK vertina Komisijos pastangas atverti erdves diskusijoms ir dalyvavimui, jis mano, kad būtina tobulinti tokių susitarimų stebėsenos, vertinimo ir įgyvendinimo procedūras.

5.2. EESRK mano, kad konsultacinės priemonės – vietos patarėjų grupės (VPG), įsteigtos siekiant užtikrinti susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi skyriuose, o ateityje – visuose prekybos susitarimuose nustatytų įpareigojimų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo stebėseną, nebeatitinka nustatytų tikslų. Tokios vietos patarėjų grupės (angl. *Domestic Advisory Groups* – DAG) turi trūkumų tiek dėl jų sudarymo kriterijų, tiek dėl to, kad nėra aiškių jų veiklos taisyklių.

5.3. Atsižvelgiant į politikos rekomendacijas, pateiktas ES vietos patarėjų grupių (ES VPG) neoficialiame dokumente⁽¹⁶⁾, ir į neseniai atliktą ES ir šalių partnerių VPG analizę⁽¹⁷⁾, VPG gali būti vertinamos pagal keturis skirtingus sėkmės lygmenis, atsižvelgiant į gebėjimą užtikrinti:

⁽¹⁴⁾ Taisyklė apibrėžiama taip: „Kai posėdis arba jo dalis vyksta pagal *Chatham House* taisyklę, dalyviai gali laisvai naudotis gauta informacija, tačiau negalima atskleisti nei kalbėtojo (-ų), nei bet kurio kito dalyvio tapatybės ar narystės“.

⁽¹⁵⁾ Nyderlandų ir Prancūzijos valdžios institucijų neoficialus dokumentas dėl prekybos, socialinio ir ekonominio poveikio bei tvaraus vystymosi.

⁽¹⁶⁾ Neoficialus dokumentas *Strengthening and Improving the Functioning of EU Trade Domestic Advisory Groups*.

⁽¹⁷⁾ D. Martens, D. Porjomkina, J. Orbie, 2020 m., *Domestic Advisory Groups in EU trade agreements – Stuck at the Bottom or Moving up the Ladder?*Friederich Ebert Stiftung fondas, Gento universitetas,

1. jų operatyvumą;
2. dalijimąsi informacija;
3. susitarimų stebėseną;
4. politinį poveikį.

5.3.1. Kalbant apie **operatyvumą**, nors VPG – dėl EESRK atliekamos svarbios sekretoriato funkcijos – ES veikia, jos yra įsteigtos tik keliuose šalyse partnerėse⁽¹⁸⁾. Tose šalyse partnerėse, kuriose jos įsteigtos, kyla akivaizdžių organizacinių problemų dėl akivaizdaus finansinių išteklių trūkumo⁽¹⁹⁾, taip pat ir nemažesnių joms priklausančių organizacijų reprezentatyvumo, teisingo interesų atstovavimo paskirstymo ir savarankiškumo problemų⁽²⁰⁾.

5.3.2. Kalbant apie VPG dalyvaujančių subjektų gebėjimą **dalytis informacija**, ES VPG ir šalių partnerių VPG keitimasis bendra informacija taip pat labai skiriasi. Išskyrus keletą nesutarimų, ES VPG dialogo dalyviai paprastai tinkamai keičiasi informacija, tuo tarpu šalių partnerių VPG kyla įtampa tarp verslui ir ne verslui atstovaujančių dalyvių. Vis dėlto abiejų šalių VPG nepalaiko patenkinamų ryšių su atitinkamomis Vyriausybėmis (vadinamojo vertikaliojo dialogo). Taip pat didėja poreikis vykdyti labiau struktūruotą ir išsamesnį tarpvalstybinį dialogą tarp ES VPG ir šalių partnerių VPG, ypač per kasmetinį tarpvalstybinį pilietinės visuomenės susitikimą, ir pagal tą patį susitarimą rengti specialius VPG susitikimus.

5.3.3. Kalbant apie susitarimų **stebėseną**, nors tai yra pagrindinis VPG tikslas, reikia pripažinti, kad jį konkrečiai įgyvendinti sudėtinga. Nesugebėjimą vykdyti prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus stebėseną, įgyvendinimą ir vykdymo užtikrinimą visų pirma galima paaiškinti tuo, kad stebėsenai neskiriami specialūs ištekliai, o Vyriausybės nėra jai pasirengusios ir neprisiima atsakomybės už ją. Tokiomis aplinkybėmis galima tik palankiai įvertinti Komisijos ir ES VPG daromą spaudimą šalių partnerių Vyriausybėms, kad jos prisiimtų didesnę atsakomybę už stebėsenos etapą⁽²¹⁾. TDO ir EBPO pateikus VPG skirtą – neprivalomą – informacinį pranešimą, atsirastų patikimas pagrindas įvertinti prekybos susitarimą.

5.3.4. Neabejotina, kad atsižvelgiant į tai, kas nurodyta pirmiau, VPG **politinis poveikis**, t. y. gebėjimas daryti įtaką susitarimų prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus įgyvendinimui, yra visiškai nepakankamas. Komisija turėtų nustatyti griežtesnius kriterijus, kad priverstų Vyriausybes atsižvelgti į VPG rekomendacijas; be to, nors VPG įsipareigojimai yra privalomi, trūksta veiksmingo vykdymo ir nuolatinio VPG dalyvavimo ginčų sprendimo procesuose⁽²²⁾.

5.4. Remdamasis šiais argumentais, EESRK mano, kad reikia iš esmės reformuoti VPG, kad būtų galima pašalinti (5.3.1–5.3.4 dalyse) nurodytas spragas.

5.5. EESRK primena, kad būtina įsteigti vieną bendrą pilietinės visuomenės ir socialinių partnerių organizaciją – **Reformuotą vietos patarėjų grupę**, kuri dalyvautų derantis dėl visų tipų susitarimų ir kuri galėtų vykdyti susitarimų įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo stebėseną ir vertinti jų rezultatus⁽²³⁾.

5.5.1. Šis organas turėtų būti bendras ir puikiai veikti abiejose susitarimo šalyse (ES ir šalyse partnerėse). Jis turėtų apimti visus susitarimo aspektus, pirmenybę teikiant tiems susitarimo elementams, kurie daro poveikį prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus įgyvendinimui.

⁽¹⁸⁾ Kaip Peru atveju, kai šios šalies Vyriausybė neparodė valios įsteigti specialią VPG, pilietinės visuomenės organizacijos sukūrė „šešėlinę“ VPG, kurios, deja, ES nepripažino. D. Martens ir kt., 2020 m., *Op.cit.*

⁽¹⁹⁾ „EESRK teikia sekretoriato paslaugas visoms ES vietos patarėjų grupėms. Maždaug 78 proc. (36 iš 46) apklausoje dalyvavusių ES VPG respondentų mano, kad sekretoriatas gerai padeda pasirengti VPG posėdžiams. Tačiau dauguma trečiųjų šalių VPG neturi galimybės pasinaudoti tokia pagalba organizuojant ir dirbant savo darbą. Didelę darbo dalį dažnai atlieka pirmininkas (o kartais ir pirmininko pavaduotojai), kurio galimybės skirti laiko šiai veiklai yra ribotos“. D. Martens ir kt., *Op.cit.*, 16 p.

⁽²⁰⁾ Taip yra VPG dėl Pietų Korėjos atveju, kuriai, nepaisant didelės pažangos, vis dar trūksta reprezentatyvumo ir savarankiškumo. D. Martens ir kt., 2020 m., *Op.cit.*

⁽²¹⁾ Dėl ES ir Pietų Korėjos susitarimo darytas politinis spaudimas lėmė tai, kad buvo pateiktas oficialus skundas, o ekspertų taryba nurodė, kad ši šalis nesilaiko TDO konvencijų nuostatų.

⁽²²⁾ OL C 105, 2022 3 4, p. 40.

⁽²³⁾ OL C 159, 2019 5 10, p. 28.

5.5.2. EESRK mano, kad į kiekvieną parafuotą susitarimą turi būti įtrauktas **Vietos patarėjų grupių veikimo protokolas**, kuriuo būtų sukurta tvirta institucinė sistema, gebanti nustatyti jos veikimo abiejose susitarimo šalyse (ES ir šalyse partnerėse) standartus. Protokolu būtų numatoma:

- a) VPG narių nustatymo kriterijai, pagal kuriuos būtų užtikrinamas jų reprezentatyvumas, teisingas interesų atstovavimo paskirstymas ir savarankiškumas (žr. 4.3.3 dalį);
- b) įsipareigojimas užtikrinti „išorės stebėtojų“ iš Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) ir Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) dalyvavimą VPG. TDO galėtų stebėti savo konvencijų įgyvendinimą pagal laisvosios prekybos susitarimus, panaudojant vidinį priežiūros mechanizmą ir pateikiant besiderančioms šalims specialią galutinę ataskaitą, kurioje būtų apžvelgiamos galimos problemos, kylančios įgyvendinant prekybos ir darnaus vystymosi skyriuje nustatytus socialinius standartus. Be to, dalyvaujant Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijai (EBPO) būtų galima, pasitelkiant nacionalines ryšių palaikymo institucijas ir suinteresuotąsias Vyriausybes, įgyvendinti tarptautinėms įmonėms, ypač tolesnėse tiekimo grandinės grandyse, skirtas gaires. Tačiau tokių organizacijų vertinimai visgi nebus įpareigojantys VPG;
- c) VPG skirti iš tikrųjų aktyvų vaidmenį inicijuojant ginčų sprendimo procedūras visose susitarimo srityse, su kuriomis VPG supažindins už prekybos taisyklių laikymosi užtikrinimą atsakingą vyriausiąjį pareigūną (angl. *Chief Trade Enforcement Officer* – CTEO);
- d) susitarime nustatytų įsipareigojimų įgyvendinimo grafiką, pagal kurį būtų galima nustatyti įpareigojančias ir taikytinas gaires, numatant aiškius ratifikavimo terminus;
- e) susitarime nustatytų įsipareigojimų įgyvendinimo vadovo atnaujinimą, nustatant kokybinių ir kiekybinių rodiklių rinkinį, pagal kurį būtų vykdomas susitarimo stebėjimas *in itinere* ir poveikio vertinimas *ex-post*;
- f) datą, iki kurios turės būti atliktas nepriklausomas *ex-post* poveikio vertinimas kiekvienai suinteresuotai susitarimo šaliai (ES ir šalims partnerėms) jei šalys mano, kad tikslinga paankstinti numatytą 5 metų terminą;
- g) kiekvienos susitarimo šalies (ES ir šalių partnerių) vietos patarėjų grupių metinių posėdžių skaičių;
- h) įpareigojimą surengti metinį ES ir šalies partnerės VPG susitikimą;
- i) įsipareigojimą užtikrinti, kad Briuselyje būtų surengtas metinis ES ir šalių partnerių VPG susitikimas, kuriame aktyviai dalyvautų visi VPG nariai;
- j) įsipareigojimą sukurti internetinę platformą, kuri padėtų VPG dalyviams suprasti „VPG tarpusavio mokymosi svarbą“, keistis būtina informacija, pavyzdžiui, konkrečiomis temomis (darbo teisės, žmogaus teisės, ekologinio ūkininkavimo taisyklių poveikis prekybai ir t. t.), dalytis galima geriausia patirtimi, rengti specialius internetinius mokymus VPG dalyviams;
- k) susitikimų grafiką, kad būtų galima pateikti Komisijai, Europos Parlamentui ir Tarybai informaciją apie VPG darbų eigą;
- l) VPG veikimui reikalingus finansinius išteklius;
- m) įpareigojimą parengti atitinkamų VPG veikimo metinę ataskaitą. Šioje ataskaitoje VPG galės nustatyti prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus įgyvendinimo prioritetus ir rekomendacijas, o Europos Komisija turės įtraukti šiuos prioritetus ir rekomendacijas į ES prekybos ir darnaus vystymosi skyriaus įgyvendinimo prioritetus arba pagrįsti sprendimą juos atmesti;
- n) įpareigojimą pavesti EESRK organizuoti VPG darbą ES vardu ir teikti techninę pagalbą tarpvalstybinio ES ir šalių partnerių VPG susitikimo metu. Tokiomis aplinkybėmis EESRK sekretoriatas teiks techninę paramą nustatant VPG sudėtį šalyse partnerėse (dėl kriterijų žr. 4.3.3 dalį) ir padės kiekvienos VPG pirmininkams parengti darbotvarkes, organizuoti posėdžius, rengti posėdžių ataskaitas ES institucijoms ir pilietinei visuomenei bei vykdyti pareigą teikti reikiamą informaciją.

5.5.3. Svarbus vaidmuo teks stebėsenos *in itinere* rodikliams, kurie leis užtikrinti susitarime nustatytų įpareigojimų vykdymą šiose srityse: ekonomikos ir prekybos, socialinės apsaugos, aplinkos ir sveikatos apsaugos.

5.5.4. EESRK mano, kad, atlikus VPG reformą, EESRK vaidmuo taps ypač svarbus ir dėl to reikės skirti tinkamus žmogiškuosius bei finansinius išteklius. Todėl EESRK dar kartą prašo biudžeto valdymo institucijų numatyti – kai bus įvykdyta VPG reforma – papildomą asignavimą, kuris atitiktų Komisijos numatytas einamąsias išlaidas, siekiant padėti vietos patarėjų grupėms kiekybiškai ir kokybiškai atlikti numatytus veiksmus.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

1 iliustracija

Įvairūs derybų etapai (Veiksmų gairės)

**1. „KONFIDENCIALUS“
DERYBŲ ETAPAS**

Taikomas konfidencialumo principas, informacija išorės šalims neatskleidžiama.

Derybų raundo dalyviai:

- abiejų šalių (Komisija ir šalys partnerės) derybininkai;
- stebėtojai (pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai);
- išorės stebėtojai (TDO, EBPO ir UNEP daugiašalių aplinkos susitarimų sekretoriatas).

Išorės stebėtojai pasirašė konfidencialų protokolą, pagal kurį numatoma užtikrinti konfidencialumą uždarų derybų etapų metu.

**2. ANKSTYVOJO
PESRĖJIMO ETAPAS
DALYVAUJANT
KONSULTACINIAM
KOMITETUI**

Įvairiuose susitikimų su derybininkais raunduose stebėtojai nustato opius klausimus, dėl kurių derybose nepavyksta rasti tinkamų sprendimų.

Šis etapas yra konfidencialus, o stebėtojai visą informaciją privalo laikyti griežtai konfidencialia.

**3. ATVIROS
KOMUNIKACIJOS
ETAPAS „ATVIROS
LANGAS“**

Abi šalys (Komisija ir kitos šalys partnerės) pateikia informacinę ataskaitą apie derybų eigą,

o stebėtojai savo vertinimus gali išreikšti laikydamiesi *Chatham House* taisyklės („Kai posėdis arba jo dalis vyksta pagal *Chatham House* taisyklę, dalyviai gali laisvai naudotis gauta informacija, tačiau negalima atskleisti nei kalbėtojo (-ų), nei bet kurio kito dalyvio tapatybės ar narystės“).

Šiame etape stebėtojai atkreipia dėmesį į opius klausimus, nustatytus ankstyvojo perspėjimo etape.

Šis etapas yra viešas.

**4. PRELIMINARUS
NEPRIKLAUSOMO
PREKYBOS SUSITARIMO
POVEIKIO VERTINIMO
PATEIKIMO ETAPAS**

Abi šalys (Komisija ir šalys partnerės) pateikia **preliminarų nepriklausomą prekybos susitarimo poveikio vertinimą.**

Tikimasi, kad šiuo etapu pilietinės visuomenės organizacijos ir socialiniai partneriai aiškiai išreikš savo poziciją dėl preliminariuose poveikio vertinimuose pateiktų pareiškimų.

2 iliustracija

Įvairūs derybų etapai (Veiksmų gairės)

Derybų ciklai apims:

- √ Konfidencialų derybų etapą
- √ Ankstyvojo perspėjimo etapą
- √ Atviros komunikacijos etapą
- √ Galutinės ataskaitos, kurioje pateikiamas prekybos susitarimo poveikio vertinimas, pateikimo etapą.

Derybų ciklas tęsis... kol bus arba nebus sudarytas susitarimas.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Kokios sąlygos būtinos, kad energetikos pertvarka ir perėjimas prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų būtų priimtini visuomenei?“

(Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Prancūzijos prašymu)

(2022/C 290/04)

Pranešėjas **Arnaud SCHWARTZ**

Bendrapranešėjis **Pierre Jean COULON**

Prašymas pateikti nuomonę	Tarybai pirmininkaujanti Prancūzija, 2021 9 20
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 10
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	224 / 6 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Tam, kad energetikos pertvarkai pritartų visuomenė, atsižvelgiant į gautus atsiliepimus planavimo ir įgyvendinimo etapais, EESRK prašo visų suinteresuotųjų subjektų patobulinti šiuos aspektus: proceso nepriklausomumą, informacijos kokybę ir prieinamumą, laisvę dalyvauti ir dalyvių įvairovę, taisyklių aiškumą, atsakingumą už dalyvavimą priimant sprendimus ir dalyvavimo svarbos supratimą, plano ar projekto skaidrumą ir stebėseną „nuo pradžios iki pabaigos“, o taip pat į būtinybę užtikrinti, kad pertvarkos kaina būtų prieinama ir vyktų sklandžiai (su esamais sprendimais, pvz., užtikrinant pakankamą skaičių ir tinkamai išdėstytų elektrinių transporto priemonių įkrovimo punktų).

1.2. EESRK ragina ES daug labiau stengtis skatinti paskirstymo teisingumą ir vartotojų vykdomą gamybą pasitelkiant finansines paskatas, nes tai veiksny, darantis didžiausią įtaką energetikos pertvarkos priimtinumui vietos mastu. Informacija apie šias paskatas turėtų būti prieinama, o procesai turėtų būti paprasti. Energetikos sąjungos tikslas – politikoje daugiausia dėmesio skirti piliečiams ir užtikrinti, kad jie galėtų lengvai tapti energijos gamintojais ir pasinaudoti naujomis technologijomis – turi būti pasiektas daug greičiau. EESRK taip pat pažymi, jog svarbu, kad projekto nauda ir numanomos sąnaudos būtų teisingai paskirstomos bendruomenėje.

1.3. EESRK siūlo ES nustatyti ir pašalinti kliūtis, dėl kurių visuomenė menkai dalyvauja ir nelabai pritaria pertvarkai. Apskritai pritarimas visuomenėje padidėja, kai susijusiems gyventojams ir pilietinės visuomenės organizacijoms suteikiama proga dalyvauti rengiant projektus ir priimant planavimo sprendimus. Taigi kuriant veiksmų planą dalyvavimui didinti reikia atsižvelgti į laiko, pilietiškumo ugdymo, suinteresuotųjų valdžios institucijų atsakingumo ir kitų veiksnių stoką.

1.4. EESRK norėtų, kad veiksmai būtų derinami ar net rengiami kartu su visuomene, visų pirma socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis, pradedant planavimo etapu, daug labiau nei šiuo metu, o tikslai ir planavimas visais teritoriniais lygmenimis būtų kruopščiai derinami tol, kol pertvarka bus įgyvendinta vietos plotmėje. Tai yra būtina, jeigu norime, kad energetikos pertvarkai labiau pritartų visuomenė ir mūsų tikslų būtų siekiama tinkamu tempu.

1.5. EESRK pabrėžia, jog siekiant, kad šiai pertvarkai ir jos lemiamiems techniniams pokyčiams labiau pritartų gyventojai ir atitinkami suinteresuotieji subjektai, taip pat reikalingas dėmesys ir tokios konkrečios priemonės kaip mokymasis visą gyvenimą, darbo jėgos perkvalifikavimas ir kvalifikacijos kėlimas, pagalba įmonėms ir informavimo kampanijos, skirtos įvairioms su šia pertvarka susijusioms visuomenės grupėms. Teikiant informaciją turi būti akcentuojama pagrindinė mintis, kad energetikos pertvarka yra reikalinga, nes tiek kiekvienam atskirai, tiek visiems kartu ji yra teisingesnė ir švaresnė, o žvelgiant į ilgalaikę perspektyvą ji yra pigesnė piliečiams.

1.6. Tačiau EESRK pakartoja, kad energetikos pertvarkai įvykdyti prireiks individualių ir kolektyvinių pavienių asmenų, įmonių, savivaldybių ir kt. veiksmų. Trumpuoju laikotarpiu, nes energetikos politikoje iki šiol buvo ignoruojamas neigiamas iškastinio kuro išorinis poveikis, o priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimas lemia tai, kad gamintojai patiria daugiau išlaidų, o vartotojai moka didesnę kainą. Šiuo klausimu reikia daugiau skaidrumo. Dėl dabartinių energijos kainų vartotojams labai sunku savanoriškai pritarti didesnėms kainoms. Svarbu tai suprasti. Be to, svarbu informuoti apie sėkmingus veiksmus teisingos pertvarkos srityje. Tačiau šiuo metu vykstančių diskusijų metu pernelyg dažnai girdime neigiamų istorijų. Siekiant, kad pertvarka būtų socialiai priimtina ir sėkminga, pagrindinis rūpestis – išsaugoti ES įmonių konkurencingumą pasaulio rinkoje, kad būtų išvengta pernelyg didelio spaudimo ekonomikai ir nedarbo.

1.7. EESRK įspėja, kad buvę iškastinio kuro mokesčiai ir nauji aplinkosaugos mokesčiai yra atskaitymai, darantys proporcingą poveikį tiek nedideles pajamas gaunančių namų ūkių, tiek pasiturinčių namų ūkių biudžetams. Kaip dažnai žada politikai, aplinkai kenksmingų subsidijų ir mokesčių reikia atsisakyti laipsniškai ir galutinai. Taigi pajamos iš naujų aplinkosaugos mokesčių turi būti naudojamos būtent socialinėms inovacijoms ir subsidijoms energetikos pertvarkai, siekiant remti pažeidžiamus namų ūkius ir išsaugoti jų perkamąją galią.

1.8. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio visuomenės svarstymų metu ir imantis veiksmų pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas teisingos pertvarkos koncepcijai. Teisinga pertvarka turi būti daugiau nei politikos tikslų rinkinys, nes ji sudaro visuomenės pritarimo energetikos pertvarkai pagrindą. Europos lygmeniu teisingos pertvarkos teisinė sistema, įskaitant, pavyzdžiui, šioje nuomonėje minimus konkrečius pasiūlymus, kurie gali būti perkelti į nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus, turėtų papildyti Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį.

1.9. EESRK ragina iš naujo įvertinti Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, kad būtų pagerintas gebėjimas spręsti energijos kainų svyravimo klausimą ir problemas, kylančias dėl ekstremaliųjų situacijų, įskaitant karą, ir priimti atitinkamas nuostatas, skirtas tokioms situacijoms spręsti taip, kad būtų išvengta neigiamo poveikio galutiniams vartotojams.

2. Taikymo sritis ir elementai

2.1. Žmonija susiduria ribotų Žemės išteklių problema⁽¹⁾, biologinės įvairovės nykimu ir visuotiniu atšilimu. Energetikos pertvarka ir perėjimas prie neutralaus anglies dioksido poveikio ekonomikos yra konkreti mūsų visuomenių transformacija ne tik praktiniu (visų pirma keičiant įpročius – individualius ir kolektyvinius), bet ir apskritai civilizacijos požiūriu. Ji turi padėti mums sumažinti savo materialinius ir energijos poreikius, kartu užtikrinant kiekvieno gerovę⁽²⁾ demokratiškai, teisingai ir nepažeidžiant ekosistemų⁽³⁾.

2.1.1. Tolesnis iškastinio kuro naudojimas artimiausiais dešimtmečiais nėra išeitis tiek dėl aplinkosaugos, tiekimo, tiek dėl socialinių priežasčių. Tai reiškia, kad būtina skubiai pereiti prie neutralaus anglies dioksido poveikio visuomenės.

2.1.2. Tačiau siekiant aplinkos atžvilgiu tvaraus augimo⁽⁴⁾, maža investicijų į alternatyviųjų išteklių energijos gamybą grąža kelia sisteminio mūsų ekonomikos žlugimo grėsmę, nepamirštant ir galimo žlugdančio kasybos poveikio aplinkai.

2.1.3. Siekiant didesnio nuoseklumo ir visuomenės pritarimo, mums reikės:

- sumažinti neapdorotų mineralų paklausą gerinant jų perdirbimą;
- atlikti pertvarkos poveikio vertinimus, kad būtų galima išvengti neapdorotų mineralų naudojimo, jį sumažinti arba kompensuoti;
- sukurti žiedinę ekonomiką atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektoriuje;
- skatinti efektyvų energijos vartojimą ir smarkiai sumažinti bendrąją energijos paklausą;
- iš naujo įvertinti Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinio pasiūlymus, kuriais siekiama pagerinti gebėjimą spręsti energijos kainų svyravimo klausimą ir problemas, kylančias dėl ekstremaliųjų situacijų, įskaitant karą.

⁽¹⁾ <https://www.footprintnetwork.org/our-work/ecological-footprint/>

⁽²⁾ <https://doughnuteconomics.org/about-doughnut-economics>

⁽³⁾ https://www.ipcc.ch/site/assets/uploads/2021/07/IPBES_IPCC_WR_12_2020.pdf

⁽⁴⁾ <https://eeb.org/library/decoupling-debunked/>; <https://www.eea.europa.eu/publications/growth-without-economic-growth>

2.1.4. Žinant su technologine rizika, nepasisekusiu anglies dioksido absorbentų panaudojimu ar energijos vartojimo efektyvumu susijusių scenarijų ribas, prireiks ne tik numatyti veiksmų laisvę siekiant sakingai vartoti energiją persvarstant mūsų gyvenimo būdą, bet ir didinti pritarimą prisitaikymo prie klimato kaitos priemonėms.

2.2. Pastaruosius keletą metų tokios pertvarkos priimtinumui visuomenei sąlygas nagrinėjo mokslininkai. EESRK tai apžvelgia šioje nuomonėje, kuria, be kita ko, siekiama patobulinti ES institucijų ir valstybių narių veiklos praktiką.

2.3. Projekto, kuris gali palengvinti energetikos pertvarką, priimtinumui visuomenėje klausimas yra labai sudėtingas. Jis apima siūlomų technologijų, su jomis siejamų rizikos veiksnių (socialinių, sveikatos, ekonominių ir t. t.), galimų alternatyvų supratimą, rekomenduojamų galimybių sąnaudų ir naudos vertinimą, priimančiojoje vietovėje vyraujančią požiūrį. Siekiant visuomenės pritarimo, privaloma aptarti tokius projektus su gyventojais, taip pat su visais suinteresuotaisiais subjektais ir plačiau išskelti teritorijos plėtros bei joje pageidaujamo gyvenimo būdo klausimą.

2.4. Remiantis tyrimais ⁽⁵⁾ ir EESRK duomenimis, pagrindiniai priimtinumui visuomenei veiksniai yra:

- pasitikėjimas valdymu ir teisingos procedūros;
- teisinga pertvarka už prieinamą kainą;
- su vietos parinkimu ir planavimu susijusios problemos;
- socialinių ir demografinių veiksnių poveikis;
- socialinis ir techninis įvykdomumas.

2.5. Dabar pažiūrėkime, ką šie terminai apima ir kokius veiksmus galėtume laikyti perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos įgyvendinimo sąlyga.

3. Įgyvendinimo sąlygos

3.1. Pasitikėjimas valdymu ir teisingos procedūros

3.1.1. Daugelio tyrimų rezultatai parodė, kad pasitikėjimas yra labai svarbus nustatant priimtinumui visuomenei lygį. Teisingos procedūros, pasitikėjimas ir pertvarkos priimtumas yra susiję. Skaidrus sprendimų priėmimo procesas ir informacijos sklaida didina projektų vystytojų ir bendruomenių tarpusavio pasitikėjimą.

3.1.2. Todėl EESRK pakartoja, kad daug dėmesio turėtų būti skiriama teisei valstybei, pavyzdžiui, su įvairių ES fondų panaudojimu susijusiems klausimams. Komitetas taip pat laikosi nuomonės, kad Komisija turėtų greitai ir suprantamai skelbti savo pasiūlymus visomis oficialiosiomis kalbomis, kad būtų užtikrintos plačios galimybės su jais susipažinti ir dalyvauti.

3.1.3. Iš tyrimų taip pat matyti, kad piliečių dalyvavimas padeda patenkinti bendruomenės lūkesčius ir užtikrinti aukštesnį tarpusavio pasitikėjimo lygį. Informacijos sklaida ypač svarbi siekiant ištaisyti bet kokią klaidingą pertvarkos įsivaizdavimą ir veiksmus ar priemones, kurie naudojami ją konkrečiai įgyvendinant. Taigi svarbu konsultuotis, pavyzdžiui, temomis, susijusiomis su energetikos pertvarkos projektų įgyvendinimo vieta, sąnaudomis ir galimu neigiamu poveikiu aplinkai, ekonomikai, sveikatai ir visuomenei, taip pat aptarti šių projektų naudą. Tai taip pat naudinga siekiant užtikrinti, kad plačioji visuomenė pritarėtų naujų įrenginių statybai kaimynystėje.

3.1.4. Todėl EESRK mano, kad siekiant priimtinumui visuomenei svarbiausia užmegzti dialogą su gyventojais ir atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais bei kurti savitarpio pasitikėjimą, vykdam atvirą komunikaciją ir kuo anksčiau suteikiant galimybių visais tinkamais teritoriniais lygmenimis – nuo vietos iki ES – dalyvauti energetinės pertvarkos veiksmuose ir projektuose ⁽⁶⁾.

3.1.5. Siekiant paskatinti dalyvavimą ir kurti pasitikėjimą ⁽⁷⁾ svarbu pasinaudoti vietos parama, visų pirma pasitelkti pilietinės visuomenės organizacijas, kurios viešai remia pertvarką remdamosi mokslo duomenimis. Šis vietos tinklas gali organiškiau platinti informaciją viešojoje erdvėje ir tapti atsvara joje skleidžiamoms klaidingoms idėjoms.

⁽⁵⁾ Trends in Social Acceptance of Renewable Energy Across Europe – A Literature Review, 2020 12 8.

⁽⁶⁾ Organizacija *France Nature Environnement* tai rekomenduoja savo tyrimuose (metano, vėjo energijos ir panašiais klausimais).

⁽⁷⁾ <https://www.fondation-nicolas-hulot.org/sondage-science-et-transition-ecologique-en-qui-les-francais-ont-il-confiance/> (tik prancūzų kalba).

3.1.6. Dalyvaujamoji demokratija šiuo metu yra vienas pagrindinių ES pilietiškumo modelio elementų. Lisabonos sutartimi užtikrinamas atstovaujamosios demokratijos ir dalyvaujamosios demokratijos tarpusavio papildomumas. Tarptautiniu lygmeniu teisė gauti informaciją ir visuomenės dalyvavimas planavime bei plėtroje yra du iš trijų Orhuso konvencijos ramsčių. Jų įgyvendinimą vis dar reikia tobulinti, kaip ir trečiojo ramsčio, t. y. teisės kreiptis į teismus atveju⁽⁸⁾.

3.1.7. Vieši debatai yra skatintinas dalyvavimo būdas. Juos turi organizuoti nepriklausomų, patyrusių ir savo patirtį galinčių įrodyti⁽⁹⁾ specialistų visuomenės dalyvavimo klausimais komisijos. Taip būtų užtikrinamas visų diskusijų, kuriose piliečiai dalyvauja rengiant svarbiausius veiksmus, susijusius su teritorija, kurioje jie gyvena, patikimumas. Taip užtikrinamas išsamus ir skaidrus visų suinteresuotųjų subjektų informavimas apie kuriamą planą, programą ar projektą, suteikiant jiems galimybę asmeniškai ir kaip organizuotoms grupėms išreikšti savo nuomonę apie pristatomų priemonių tinkamumą.

3.1.8. Jau kelerius metus vykstanti piliečių dalyvavimo skaitmenizacija niekam neprisiimant atsakomybės ir nevykstant diskusijoms su trečiųjų šalių tarpininkais, užtikrinančiais šį metodą, palaipsniui mažina visuomenės pasitikėjimą. Tačiau, be informacijos, būtina derinti konsultacijas internetu ir fizinius susitikimus⁽¹⁰⁾, siekiant įtraukti visuomenę į visus etapus ir bendrai nustatyti, ką pasirinkti.

3.1.9. Siekiant pagerinti visų suinteresuotųjų subjektų dialogą, reikėtų, kad, pavyzdžiui, po viešų diskusijų sprendimus priimančios institucijos arba už atstovaujamają demokratiją atsakingos institucijos raštu nurodytų, kaip jos panaudoja įvairius gautus atsiliepimus ir kokia pažanga bus naudinga piliečiams. Ši atsakomybė padėtų geriau suprasti jų sprendimų motyvus ir užtikrintų didesnę pasitikėjimą demokratija.

3.2. Teisinga pertvarka už prieinamą kainą

3.2.1. Priėmus Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį ir nustatius tikslą iki 2050 m. neutralizuoti poveikį klimatui, laukia dideli uždaviniai. Europos Komisijos teigimu, siekiant įgyvendinti mūsų 2030 m. tikslus, kasmet prireiks papildomai investuoti po 350 mlrd. eurų vien į energijos gamybos sistemas. Svarbus klausimas EESRK ir, žinoma, visai visuomenei – kas mokės, kas investuos, kas iš to gaus naudos ir ar lėšų pakaks.

3.2.2. Laikantis paskirstymo teisingumo principo, siekiant teisingos pertvarkos už prieinamą kainą, užtikrinama, kad bus teisingai paskirstytos ne tik tam tikro projekto sąnaudos, bet ir pelnas. Tai yra pagrindinis priimtino visuomenei veiksnys. Finansinė paskata, be administracinio ar techninio pobūdžio kliūčių, atrodo, yra didžiausias motyvas pritari su pertvarka susijusiam projektui. Tokiu būdu skatinami pavieniai asmenys, ūkininkai, MVĮ, energetikos bendruomenės ir kt. bus pasirengę dalyvauti naujoje sistemoje, pasiūlydami savo investicijas ir prisiimdami išpareigojimus, ir atliks būtinus pokyčius.

3.2.3. Manoma, kad pagrindinė socialiai priimtino ir sėkmingo perėjimo prie anglies dioksido neišskiriančios ekonomikos sąlyga yra ta, kad Europos įmonės išliktų konkurencingos pasaulio rinkoje, kad būtų išvengta pernelyg didelio spaudimo ekonomikai ir nedarbo.

3.2.4. Vienokios ar kitokios formos finansinė paskata (pvz., mažesni energijos įkainiai ar galimybės gauti pajamas, paramą vietos ekonomikai, tęstiniam mokymui ar profesiniam perkvalifikavimui) yra galingas veiksnys siekiant užtikrinti vietos visuomenės pritarimą projektui ir paramą jam.

3.2.5. Naudos suvokimas taip pat padeda užtikrinti didesnę pritarimą vietoje. Pavyzdžiui, darbo vietų kūrimas vietovėje, ypač energetikos pertvarkos atveju – tam tikroje užimtumo srityje, yra suvokiamas kaip nauda bendruomenei, galinti paskatinti priimti tam tikrą projektą.

3.2.6. Daugelyje vietų vėjo ir saulės jėgainių pagaminta elektros energija tampa arba jau tapo ekonomiškiausia ir tvariausiu būdu pagaminta energija. Yra galimybė visiems vietos gyventojams gaminti šią pigią energiją ir gauti iš jos naudos: pradėjus ją gaminti, jų vaidmuo pasikeistų, nes vartotojai pavirstų gaminančiais vartotojais. Jų teisės turi būti stiprinamos ir saugomos. Šis požiūris dar svarbus ir dėl to, kad transporto ir šildymo sektoriai tampa vis labiau elektrifikuojami.

3.2.7. Klimato požiūriu teoriškai nelabai svarbu, kas stato ir eksploatuoja fotovoltinę sistemą ar vėjo jėgainę, tačiau vietos pritarimui ir regioninei ekonomikai šis klausimas yra itin aktualus. Taigi, kalbant konkrečiai, reikia dėti ypatingas pastangas, kad toks dalyvavimas taptų galimas.

3.2.8. EESRK mano, kad gaminančių vartotojų skaičius ir visuomenės pritarimas pertvarkai galėtų greitai padidėti, jeigu būtų taikomos įvairios toliau išvardytos priemonės:

⁽⁸⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 66.

⁽⁹⁾ Tokios kaip Prancūzijos nacionalinė viešųjų diskusijų komisija (*Commission nationale du débat public*).

⁽¹⁰⁾ Žr. Prancūzijos Valtstybės Tarybos 2011 m. viešą ataskaitą *Consulter autrement, participer effectivement*, „La Documentation française“, 2011 m.

- a) bendruomenės savarankiškumas: jeigu vartotojai naudoja kolektyvinio valdymo sistemas ir jeigu jose pagaminama elektra suvartojama vietoje, ji turėtų būti laikoma individualios kilmės elektros energija;
- b) dalijimasis energija: atsinaujinančiųjų išteklių energiją gaminančiose bendruomenėse turėtų būti taikomas sumažintas tinklo mokestis už elektros energiją, kuria dalijamasi siekiant tiekti vartotojų naudojimui;
- c) virtualus grynasis skaičiavimas: asmenys, kurie negyvena visai šalia atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos sistemos, įgytą galimybę joje dalyvauti ir tiesiogiai naudoti joje pagamintą elektros energiją. Šiuo tikslu virtualus grynasis skaičiavimas turėtų tapti nauja teisės aktuose numatyta galimybe, kai kiekviena sistemos, kurioje dalyvauja vartotojas, pagaminta ir suvartota elektros kilovatvalandė būtų kompensuojama kilovatvalandė, kurią vartotojas gautų iš kito šaltinio kitu metu. Toks skaičiavimas jau taikomas, pavyzdžiui, Graikijoje, Lenkijoje ir Lietuvoje.

3.2.9. Gaminimas ir vartojimas vietoje taip pat svarbus panaudojant išmaniuosius skaitiklius, kurie apdoroja rinkos kainų signalus ir padeda užtikrinti tinklo galimybes atitinkantį vartojimą bei lankstumą, už kuriuos gali būti atlyginama. Šis derinys gali padėti sumažinti tinklo apkrovą ir, atitinkamai, jo plėtros poreikį.

3.2.10. Būsimose politikos priemonėse daugiausia dėmesio turi būti skiriama didėjančioms energijos kainoms ir valstybių narių gebėjimui jas sušvelninti. EESRK ne tik pritaria neatidėliotinų priemonių taikymui siekiant išvengti dramatiškų socialinių pasekmių, bet ir tvirtai remia rinkos vertinimus, kuriais tiriamas energijos rinkos dalyvių elgesys. Be to, EESRK primena bendras Sąjungos vertybes, susijusias su visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis, kaip apibrėžta Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 14 straipsnyje ir nustatyta prie SESV pridėtame Protokole Nr. 26 dėl bendrus interesus tenkinančių paslaugų. Tai galėtų užtikrinti didesnę veiksmingumą ir panaikinti rinkos nepakankamumą. Valdžios institucijos turi vykdyti veiksmingesnę rinkos kontrolę.

3.2.11. EESRK ragina iš naujo įvertinti Pasirengimo įgyvendinti 55 % tikslą priemonių rinkinį, kad būtų pagerintas gebėjimas spręsti energijos kainų svyravimo klausimą ir problemas, kylančias dėl ekstremaliųjų situacijų, įskaitant karą, siekiant išvengti neigiamo poveikio galutiniams vartotojams, pavyzdžiui, įdiegiant tinkamus mechanizmus, ir pernelyg didelių kainų, pavyzdžiui, laikinai netaikant apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos.

3.2.12. Kartu reikės užtikrinti socialinį teisingumą ir sumažinti didėjančių europiečių energijos nepriteklių⁽¹¹⁾. Europos Komisijos nuomone, kova su klimato kaita apima apčiuopiamą riziką, kad padidės nelygybė, kuriai įveikti turi būti taikoma speciali viešoji politika. Visų pirma reikia tobulinti profesinį mokymą ir perkvalifikavimą bei kontroliuoti tam tikrų kainų kilimą energijos nepriteklių patiriantiems namų ūkiams⁽¹²⁾. Visuomenei priimtinesnė tokia energetikos pertvarka, kurios metu kuriamos darbo vietos ir kuri geba išsaugoti nedideles pajamas gaunančių namų ūkių perkamąją galią⁽¹³⁾.

3.2.13. Be to, siekiant, kad visuomenė labiau pritartų pertvarkai, buvo apsvarstyti įvairūs scenarijai, kuriais nedideles pajamas gaunantiems namų ūkiams suteikiama daugiau išteklių, pavyzdžiui galima pateikti konsorciumo „Locomotion“ modeliavimą. Tačiau EESRK pakartoja, kad ES socialinis klimato fondas ir Teisingos pertvarkos fondas⁽¹⁴⁾ turėtų būti išplėsti ir padidinti siekiant užtikrinti, kad niekas nebūtų paliktas nuošalyje, įtraukiant visus atskirties ir marginalizacijos aspektus.

3.2.14. Siekiant visų pirma padėti didžiausią nepriteklių patiriantiems žmonėms įgyvendinti energetikos pertvarką, taip pat būtų naudinga vystyti ir tobulinti esamą persikirstymo politiką ir šiuo tikslu išbandyti novatoriškas priemones⁽¹⁵⁾, kaip antai visuotines bazines pajamas, mokesčių kreditus, trumpesnę darbo savaitę, darbo pasidalijimą, užimtumo garantijų programas, taip pat svarbesnį darbuotojų vaidmenį įmonių valdyme.

3.2.15. Tikėtina, kad šios ir kitos pirmiau minėtos priemonės padidins pertvarkos priimtinumą. Jos galės būti naudingos nedelsiant perorientuojant iškastiniam kurui vis dar taikomus subsidijas, finansavimą ir mokesčių lengvatas. Svarbu sukurti tvirtą investicijų finansavimo šaltinius.

⁽¹¹⁾ Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto informacinis pranešimas *Europos energetikos sąjungos vertinimas. Socialinis ir visuomeninis energetikos pertvarkos aspektas*.

⁽¹²⁾ Dėl tokio nepritekliaus atsiranda tokie reiškiniai kaip vagystės (jungtys kitiems priklausančiuose tinkluose), kurias lemia tiek skurdas, tiek pilietinis nepaklusnumas prekybos elektros energija sistemai.

⁽¹³⁾ OL C 152, 2022 4 6, p. 158.

⁽¹⁴⁾ OL C 311, 2020 9 18, p. 55.

⁽¹⁵⁾ <https://eeb.org/library/escaping-the-growth-and-jobs-treadmill/>

3.2.16. Taigi, aplinkai kenksmingo finansavimo panaikinimas dabar turėtų būti planuojamas labai greitai, kaip buvo žadėta jau seniai, o aplinkosaugos mokesčiai turėtų būti rengiami laikantis tikslinio apmokestinimo metodo⁽¹⁶⁾, t. y. mokesčius nukreipiant pertvarkai palankia linkme. Tai padės kiekvienam suprasti valstybės veiksmus šioje srityje ir jiems pritarti.

3.2.17. Iš tikrųjų tam, kad aplinkosaugos mokesčiai būtų priimtini visuomenei, reikia numatyti kompensaciją, kurią skiriant būtų atsižvelgiama į namų ūkių pajamas ir jų energijos nepriteklių (viešojo transporto nebuvimą, prastą būsto izoliaciją, nedidelį šildymo sistemos efektyvumą, turimos transporto priemonės tipą ir t. t.), siekiant padėti jiems⁽¹⁷⁾ ilgainiui sutaupyti naudojant mažiau energijos vartojančius įrenginius.

3.2.18. Taip pat turėtų būti išbandytas anglies dioksido žemėlapis⁽¹⁸⁾, pagal kurį skiriami atskiri, neperleidžiami apyvarčiai taršos leidimai, siekiant nustatyti ne tik tai, ar jo edukacinis potencialas gali padėti sumažinti išskiriamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir paskatinti energetikos pertvarką vietoje, bet ir tai, ar pritaikius šią lygybės užtikrinimo priemonę padidėtų pritarimas energetikos pertvarkai.

3.2.19. Viešųjų subjektų pavyzdinumas (ne vien jų praktika ir priemonės, kuriomis skatinamas saikingas energijos vartojimas ir atsinaujinančiųjų išteklių energija, dalyvaujamoji demokratija, socialinis dialogas ir pilietinės infrastruktūros finansavimas ar švietimo visą gyvenimą pertvarkos klausimais priemonės) priklausys nuo jų gebėjimo kelti finansavimo klausimus ir nuosekliai juos spręsti, pavyzdžiui, pasitelkiant daugiametę energetinės renovacijos finansavimo programą, apimančią prievolę pasiekti tam tikrą rezultatą.

3.2.20. Naujos subsidijos ir mokestinės priemonės turės būti naudingai papildytos visiems taikytiniais standartais, nes, panašiai kaip veiksmai, kuriuos reikės atlikti siekiant paskatinti pertvarkai palankią veidrodinę sąveiką, jos taip pat padės sukurti pasaulį, kuriame galime ir norime gyventi.

3.3. Vietos parinkimas ir planavimas

3.3.1. Daugelį su energetikos pertvarkai naudingų projektų įgyvendinimu susijusių problemų sukelia jų konkrečios fizinės ypatybės. Norint išspręsti šias problemas reikia dėti papildomas pastangas, be kita ko, skleisti žinias, kurios padėtų kovoti su melaginga informacija, pasinaudojant geriausia patirtimi, padedančia rasti sprendimus.

3.3.2. Be kita ko, reikia suvokti praeities kultūros ir miesto paveldą (komercinių ir pramoninių zonų subjaurotus įvažiavimus į miestus, automobilių stovėjimo aikšteles, kurioms panaudotos derlingos žemės, priemiesčiuose esančius individualių namų kvartalus ir daugiaaukščius, nulėmusius priklausomybę nuo automobilių ir pan.). Šiandien energetikos pertvarkos nauda yra didesnė už pasekmes „kraštovaizdžiui“. Siekdami užtikrinti, kad ji vyktų tvariai, privalome kiek galėdami labiau stengtis išvengti arba sumažinti ir kompensuoti su jai reikalingais žemės plotais susijusius neigiamus padarinius.

3.3.3. Tai reikia padaryti kuriant infrastruktūrą tokiose vietose, kur ji nekonkuruotų su žemės ūkiu arba gamtos apsauga ir kultūros paveldu. Išėitis galėtų būti įrenginių įterpimas į esamas miestų ar pramonines erdves arba įrengimas nedidelės gamybinės ar gamtinės vertės pakraščio teritorijose.

3.3.4. Kai jų įrengimas dirbamosios žemės plotuose neišvengiamas, užuot valius ir (arba) tiesiog užėmus žemę, įrenginiai turėtų būti kuo labiau integruoti į žemės ūkio sistemą.

3.3.5. Be to, siekiant tinkamai informuoti visus gyventojus ir užsitarnauti jų pasitikėjimą, reikėtų sistemingai atlikti griežtus vertinimus, koks būtų įrenginių ir visų su energetika susijusių nacionalinių ir ES tikslų bei planų poveikis aplinkai.

3.3.6. Taip pat būtina atlikti *ex post* vertinimus, kad nenutrūktų dinamiškas nuolatinio mūsų visuomenės tobulėjimo procesas. Papildomai reikia plėtoti visų teritorinių lygmenų dialogus ir kurti geras politikos stebėsenos ir įgyvendinimo priemones, siekiant kaip galima dažniau išvengti žemės užėmimo ir „aplinkos problemų perkėlimo“, kaip, be kita ko, rekomenduoja Europos aplinkos agentūra (EAA)⁽¹⁹⁾.

3.3.7. Atliekant su energetikos pertvarka susijusių veiksmy ir projektų *ex post* vertinimą, priimtinumą visuomenei galima užtikrinti nurodant skaičiais pagrįstą poveikį vietos ekonomikai.

⁽¹⁶⁾ OL C 62, 2019 2 15, p. 8.

⁽¹⁷⁾ Eurofound (2015 m.), *Access to social benefits: reducing non-take-up*, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas. EAA–Eurofound informacinis pranešimas *Exploring the social challenges of low-carbon energy policies in Europe*, ef22004en.pdf.

⁽¹⁸⁾ <https://www.socialter.fr/article/carte-carbone-plutot-qu-une-taxe-un-quota-pour-chaque-citoyen-1> (tik prancūzų kalba).

⁽¹⁹⁾ <https://www.eea.europa.eu/themes/energy/renewable-energy/eu-renewable-electricity-has-reduced>

3.3.8. Problemos, kurią kelia sunkumai rasti energijos gamybos vietų Europoje, papildomas sprendimas būtų importuoti kaimyninėse šalyse pagamintą ekologišką elektros energiją pasitelkiant skystą vandenilį. Tai, kalbant apie priimtinumą visuomenei, turi būti suprantama kaip šių regionų bendro vystymosi matmuo ⁽²⁰⁾.

3.4. Socialiniai ir demografiniai veiksniai

3.4.1. Be šių priežasčių, tam tikrą vaidmenį nulemiant visuomenės suvokimą atlieka bendroji demografija. Išankstiniai demografijos tyrimai padėtų geriau suformuluoti projektų priėmimo strategiją, nes būtų žinomas visuomenės tikslinės grupės, kuri, kaip labiausiai tikėtina, galėtų jiems pasipriešinti, dydis ir sudėtis. Šie tyrimai turėtų būti prienami visiems suinteresuotiesiems subjektams.

3.4.2. Aukščiausias priimtumo lygis susijęs su aukštesniu išsilavinimo lygiu ir jaunesniu amžiumi. Todėl svarbu plėtoti mokymąsi visą gyvenimą (taip pat įmonėse ir profesinio mokymo centruose) tokiais klausimais kaip saikingas energijos vartojimas, piliečių dalyvavimas ir investavimas į kolektyvinius veiksmus pertvarkos labui.

3.4.3. EESRK siūlo, kad informuotumo apie pertvarką didinimo kampanijos įkvėpimo semtūsi iš judėjimo BIMBY (angl. *Build In My Backyard* – „statyti mano kieme“, atkartojančio judėjimą NIMBY, angl. *Not In My Back Yard* – „tik ne mano kieme“), kai, remiantis įvairiuose regionuose ir šalyse surinktais sėkmės liudijimais ir konkrečiais pavyzdžiais sudarytų pozityvių pasakojimų sąrašą ir galimybe susitapatinti, visuomenėje skatinamas teigiamų ir gyventojams naudingų pavyzdžių kartojimas.

3.4.4. Visa tai galėtų paskatinti pritarimą ir sužadinti norą kartu tobulėti renkantis šį naują gyvenimo būdą, kurio reikalauja dabartinis poreikis pakeisti iškastinį kurą. Reikėtų skirti lėšų informuotumo didinimo veiksams, kuriuos tinkamai įgyvendintų įvairūs suinteresuotieji subjektai.

3.4.5. Nėra bendro sutarimo dėl tiesioginio konkrečių socialinių ir demografinių veiksnių poveikio, nes jis priklauso nuo šalies ir joje susiklosčiusių politinių aplinkybių. Tačiau tie veiksniai tikrai daro įtaką pritarimui vietos lygmeniu planams ir projektams, būtiniams pertvarkai įgyvendinti. Taigi, EESRK požiūriu, būtina remti pradinio ir tęstinio mokymo energetikos pertvarkos klausimais veiksmus, bendradarbiaujant su socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis.

3.4.6. Tačiau mąstant apie priimtumą visuomenei, kartais atsakomybė už tam tikros technologijos taikymą ar atsisakymą ją taikyti priskiriama tikslinėms visuomenės grupėms. Tai reiškia, kad realizuojant technologijų potencialą svarbi tikrai socialinė plotmė. Tačiau pasipriešinimas įsigyti ar naudoti naujas priemones gali būti sudėtingesnis ⁽²¹⁾.

3.5. Socialinis ir techninis įvykdumumas ⁽²²⁾

3.5.1. Tam tikrą įrangą naudoti delsiama ir dėl techninių priežasčių. Delsimas, be kita ko, susijęs su sunkumais laikytis mažesnio energijos vartojimo kultūros visuomenėje, kurioje paradoksaliai raginama vartoti vis daugiau, o tai labai prieštarauja skatinimams taupyti energiją.

3.5.2. Priimtumas visuomenei yra sudėtinga technikos ir naudotojų sambūvio situacija. Tačiau priimtumas nereiškia pritarimo (žr., pvz., pažangiųjų skaitiklių atvejį: jiems teoriškai pritariama, bet jie dar nėra priimtini ir dėl to atsisakoma juos įsirengti). Pritarimas tam tikra prasme reiškia, kad technologija jau yra paplitusi. Apie ją nebediskutuojama, ji laikoma išbandyta, ji egzistuoja tarp kitų alternatyvių technologijų, tačiau vis dėlto ji nepasirenkama. Tam, kad ji būtų pasirinkta, ji turi būti įsisavinta, t. y. tapti gyvenimo būdo dalimi, laikoma būtina, neišvengiama.

3.5.3. Su spartesniu pertvarkos technologijų diegimu susiję apribojimai taip pat rodo, kad technologijos dažniausiai kuriamos darant prielaidą, kad vartotojai mokės jomis naudotis pagal paskirtį.

3.5.4. Vartotojai turėtų dalyvauti įgyvendinant šiomis technologijomis grindžiamus energetikos projektus ir tik po to jas panaudoti išnaudodami visą jų potencialą. Tačiau daugelis tyrimų rodo, kad net savo kasdienėmis technologijomis naudojames labai nepakankamai, nes gerai neišmanome tikrųjų jų galimybių ir būdo visas jas panaudoti.

⁽²⁰⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 30.

⁽²¹⁾ Pavyzdžiui, įsigyjant elektromobilį keičiasi vairavimo būdas, pereinama nuo mechaninės pavarų svirties prie automatinės pavarų dėžės, o tai gali atbaidyti.

⁽²²⁾ <https://www.larevuedelenergie.com/les-energies-renouvelables-en-transition-de-leur-acceptabilite-sociale-a-leur-faisabilite-sociotechnique/> (tik prancūzų kalba).

3.5.5. Socialinį ir techninį įvykdomumą galima laikyti integracijos ir socialinės sklaidos procesu, kuris laiko skalėje skirstomas į tam tikrus etapus. Pirmasis yra pagrindinis, nes apima laiką, skirtą moksliniams tyrimams ir plėtrai bei nesutarimams ⁽²³⁾, t. y. jo metu numatomi dėl naujos technologijos naudojimo įvyksiantys pokyčiai. Antruoju etapu įvyksta pirmieji pasikeitimai patirtimi. Tada kūrybinė logika palyginama su numatomu panaudojimu ir technologijų gebėjimu integruotis į visuomenę. Paskutinis etapas skiriamas paplitimui ir trunka ilgai. Šiame etape tampa aišku, ar projektas atmetamas ar priimamas, kaip visuomenė jį priima ir kaip jis integruojasi į visuomenę.

3.5.6. Būtent čia dalyvauja vietos subjektai: taikydamos šias technologijas teritorijos bando arba nebando spręsti tam tikrus uždavinius. Tokiu atveju socialinė integracija atitinka makrosocialines transformacijas, kurias sukelia šių technologijų diegimas.

3.5.7. Naudojant tam tikrą technologiją gali iš esmės pasikeisti santykis su pasauliu, socialiniai ryšiai ir orientyrai. Tai įmanoma tikrai tuo atveju, kai technologija nėra primetama tokia, kokia ji yra ir gali būti koreguojama, pakartotinai pritaikoma. Šiuo klausimu EESRK mano, kad moksliniais tyrimais, sąžininga konkurencija ir galimybe išbandyti bei aptarti įvairių technologijų tinkamumą grindžiamas technologinis neutralumas gali padėti padidinti visuomenės pritarimą.

3.5.8. Taigi, jeigu nagrinėsime išsamiai, diskusija dėl energetikos pertvarkos kyla iš į techniką orientuoto požiūrio ir tęsiama laikantis labiau į visuomenę orientuoto požiūrio. Tai reiškia, kad reikia diferencijuoti priimtino visuomenei sąvoką, kai siekiama atsakomybę už mūsų gyvenimo būdą vartojant daug energijos priskirti tikrai vartotojams, ir įtraukti ją į platesnę socialinio ir techninio įvykdomumo sritį, o tai verčia mus abejoti tam tikrų energetikos srities metodų ir politinių sprendimų prasme.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

⁽²³⁾ Žr. kitą sritį, ne energetikos pertvarką, pvz., išmaniuosius telefonus, kurie yra plačiai paplitę ir pritapo.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Sąjungos civilinės saugos mechanizmo stiprinimo, kad būtų pagerintas ES gebėjimas reaguoti į ekstremalius įvykius, įskaitant už jos teritorijos ribų

(Tiriamoji nuomonė ES Tarybai pirmininkaujančios Prancūzijos prašymu)

(2022/C 290/05)

Pranešėjas **Christophe QUAREZ**

Bendrapranešėję **Violeta JELIĆ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujanti Prancūzija, 2021 9 21
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Išorės santykių skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 24
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	211 / 0 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Sąjungos civilinės saugos mechanizmas (toliau – SCSM arba mechanizmas) yra neapimamas ir pernelyg siauras, kad būtų galima jį taikyti reaguojant į nelaimės, susijusias su klimato kaita, ir įvairias Sąjungos teritorijoje ir už jos ribų kylančias grėsmes prevencijos, parengties, išpėjimo, planavimo ir operatyvinių pajėgumų požiūriu,

1.2. SCSM taikomas ne tik įprastai, su gaivalinėmis nelaimėmis susijusiai veiklai, bet ir kilus kitoms grėsmėms, pavyzdžiui, pandemijoms, prireikus teikti pagalbą gyventojams karo zonoje, didelei pramonei rizikai, didelio masto jūrų taršai, kibernetinių išpuolių prieš elektros energijos ir geriamo vandens tiekimo tinklus ir visą pagrindinę infrastruktūrą padariniams, arba su imigracija susijusių humanitarinių krizių valdymui.

1.3. Reikia veiksmingiau spręsti civilinės saugos (trumpalaikių operacijų) ir humanitarinės pagalbos (ilgalaikio valdymo) sąsajos klausimą ir geriau šią sąsają koordinuoti.

1.4. EESRK mano, kad reikia aiškiau apibrėžti ir toliau plėtoti ES veiksmus po nelaimių, kurios įvyksta už jos teritorijos ribų.

1.5. EESRK pabrėžia, kad itin svarbu plėtoti operatyvinį bendradarbiavimą derinant mokymą, užtikrinant reikmenų ir įrangos suderinamumą, vadovavimo grandinių aiškumą ir veiksmingumą.

1.6. EESRK mano, kad reikėtų apsvaistyti galimybę įsteigti Europos civilinės saugos ir humanitarinės pagalbos agentūrą, kaip stipresnę praktinę priemonę imantis užsienio politikos veiksnių.

1.7. EESRK atkreipia dėmesį į būtiną pažangą, susijusią su intervencijos sprendimų priėmimo procesu už ES teritorijos ribų.

1.8. EESRK mano, kad Europos civilinės saugos diplomatinis aspektas nėra pakankamai išplėtotas. Kalbant apie išorės santykius ir ES reagavimą į ekstremalius įvykius, EESRK pabrėžia, kad svarbu:

— dėmesį sutelkti į prevenciją, parengtį ir atsivavimo procedūras užtikrinant didesnę atsparumą, bendradarbiauti su JT dėl nelaimių rizikos mažinimo strategijų ir įgyvendinti JT ir Sendajaus veiksnių programos prioritetą „atkurti geriau, nei buvo“ siekiant didinti atsparumą ES viduje ir už jos ribų; tai turėtų būti su DVT suderintas tvarus požiūris;

- aktyviau dalytis žiniomis, ekspertinėmis žiniomis ir įgyta patirtimi, rengti bendrus mokymus ir pratybas visame pasaulyje, įskaitant pilietinę visuomenę vietos lygmeniu;
- atkreipti dėmesį į civilinės saugos ir humanitarinės pagalbos sąsajas, visų pirma atokiose pasaulio vietose, kai ištinka nelaimės;
- įtraukti kultūrinį sąmoningumą, kaip svarbų civilinės saugos mokymo klausimą siekiant padidinti SCSM veiksmų efektyvumą (pagalbos naudojimas) nelaimės vietoje visame pasaulyje.

1.9. EESRK abejoja dėl SCSM geografinės taikymo srities apibrėžties ir dalyvaujančių šalių atrankos kriterijų.

1.10. Siekiant sustiprinti SCSM veikimą, reikia skatinti tinkamą komunikaciją formuojant tarptautinę viešąją nuomonę.

1.11. EESRK pritaria idėjai bendro nelaimių valdymo srityje įsteigti tarptautines skubaus reagavimo grupes, turinčias nuosavų išteklių, rengiančias bendrus mokymus ir užtikrinančias išteklių bei įrangos standartizavimą.

1.12. EESRK skatina parengti pasiūlymą dėl teisės akto pakeitimo, suteikiančio teisę įvykus katastrofai ES teritorijoje ar už jos ribų automatiškai ir nedelsiant imtis veiksmų pagal mechanizmą nelaukiant išankstinio atitinkamos dalyvaujančios valstybės prašymo, o ši valstybė išsaugo teisę tokios pagalbos atsisakyti. Šie ištekliai darbo grupės forma gali padėti stiprinti ES išorės santykių išorės aspektą pasitelkiant civilinę saugą.

1.13. EESRK pritaria savanoriškumo principo stiprinimui civilinės saugos srityje ir rekomenduoja parengti savanoriškos veiklos programų standartus, į juos įtraukiant nuostatas, užtikrinančias pagarbą savanorių žmogaus ir darbo teisėms, bei sukurti bendrą savanoriškos civilinės saugos grupių sertifikavimo sistemą.

1.14. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad nėra lanksčios greitojo reagavimo finansinės priemonės, skirtos teikti tiesioginį finansavimą nukentėjusiems gyventojams, jei jie pateikia prašymą dėl žalos atlyginimo.

1.15. EESRK pritaria visuomenės informavimo veiksniams, susijusiems su SCSM veikla, stiprinimui pasitelkiant šiuolaikinius komunikacijos būdus (pvz., socialinius tinklus), ir aktyviam organizuotų savanorių organizacijų vaidmeniui.

1.16. EESRK pažymi, kad operatyvinio atsako srityje reikia toliau stiprinti Sąjungos bendradarbiavimą su humanitarinėmis organizacijomis ir pilietine visuomene, kad būtų galima teikti pagalbą vietoje.

1.17. EESRK pabrėžia, kad reikia toliau apsvarstyti galimybę užtikrinti MVĮ veiklos tęstinumą nelaimės atveju.

1.18. EESRK rekomenduoja į SCSM perspėjimo ir prevencijos procesą aktyviau įtraukti mokslo bendruomenę, pasinaudojant ES civilinės saugos žinių tinklu ir stiprinant Nelaimių rizikos valdymo žinių centrą.

2. Bendroji informacija

2.1. Europos Sąjungos civilinės saugos mechanizmas, kuris yra Europos bendradarbiavimo nelaimių rizikos valdymo srityje pagrindas, yra savitarpio pagalbos ir solidarumo tinklas Europos Sąjungos viduje ir už jos ribų.

2.2. Šis mechanizmas vienija 33 valstybes, iš kurių 27 yra ES valstybės narės, o 6 yra dalyvaujančios valstybės – Islandija, Norvegija, Serbija, Šiaurės Makedonija, Juodkalnija ir Turkija. Jis naudojamas prevencijos, planavimo ir operatyvinio reagavimo tikslais ir sudaro sąlygas teikti koordinuotą pagalbą nelaimių ir humanitarinių krizių atvejais. Bet kuri pasaulio šalis, susidūrusi su didelio masto nelaimė, gali kreiptis pagalbos į Reagavimo į nelaimes koordinavimo centrą (RNKC) – ES užsienio politikos priemonę.

2.3. Jau sustiprinta 2019 m., sukūrus papildomų pajėgumų rezervą ir pasitelkiant Europos civilinės saugos žinių tinklą, SCSM politikos sistema buvo dar labiau sustiprinta 2021 m. gegužės 20 d. paskelbtais naujais teisės aktais. Šiuo metu peržiūrėtas Europos Sąjungos civilinės saugos mechanizmas apima tarpsektorinį ir tarpvalstybinį požiūrį į rizikos ir nelaimių valdymą, kuris grindžiamas atsparumo nelaimėms didinimo tikslais ir planavimu Europos lygmeniu. Remiantis Europos Parlamento pasiūlymu, į jį taip pat įtrauktos klimato kaitos ir biologinės įvairovės koncepcijos.

2.4. Tačiau pastaraisiais metais kilusios didelio masto gaivalinės nelaimės (masiniai gaisrai Pietų Europoje 2017 ir 2021 m., potvyniai Vidurio ir Šiaurės Europoje 2014 ir 2021 m., žemės drebėjimai Haiityje 2010 ir 2021 m. ir kt.), jų dažnėjimas ir didėjantis intensyvumas mažina esamų reagavimo mechanizmų, pavyzdžiui, SCSM, kuris tuo pat metu susiduria ir su kitomis sudėtingomis krizėmis (migracijos, sveikatos, humanitarinėmis) veiksmingumą. Pastarojo meto įvykiai Ukrainoje rodo, kad reikia stiprinti mechanizmą ir užtikrinti, kad civilinės saugos ir humanitarinės pagalbos sąsajos būtų nuoseklesnės.

2.5. Dėl šios priežasties Prancūzijos valdžios institucijos paprašė EESRK išnagrinėti Europos reagavimo į klimato kaitą klausimą trijose pagrindinėse srityse: i) ankstyvojo perspėjimo ir visuomenės informavimo, ii) prognozių ir planavimo ir iii) reagavimo pajėgumų.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Veiklos požiūriu, SCSM sustiprintas keliomis papildomomis priemonėmis, pavyzdžiui, „rescEU“ išteklių rezervu, *Copernicus* palydovo teikiamomis paslaugomis (palydovinė rizikos kartografavimo sistema), Europos civilinės saugos rezervu ir ES civilinės saugos žinių tinklu.

3.2. 2019 m. sukurtas rezervas „rescEU“ tapo nauju papildomu išteklių rezervu (rezervu „rescEU“), kurį sudaro gaisrų gesinimo lėktuvų ir sraigasparsių parkas, gelbėjimo įranga, ligonių evakuavimo orlaiviai, greitosios medicinos pagalbos komandos, medicinos reikmenų atsargos ir lauko ligoninės – visi šie ištekliai gali padėti reaguoti į ekstremalias sveikatos situacijas ir į cheminius, biologinius, radiologinius ir branduolinius incidentus. Rezervas „rescEU“ papildė SCSM vykdamas įvairias misijas, pavyzdžiui, gesinant gaisrus, teikiant medicininę pagalbą ir vykdamas mokslinius tyrimus.

3.3. Reagavimo į nelaimes koordinavimo centras yra SCSM veikimo pagrindas. Juo centralizuojama ir koordinuojama įvairi šalių siunčiama pagalba ir jis yra atsakingas už greitą pagalbos ekstremaliosios situacijos atveju teikimą nelaimės ištiktose vietovėse.

3.4. Šalys praneša apie priemones, kurias jos gali suteikti prašančiajai šaliai naudodamosi Bendra ekstremaliųjų situacijų ryšių ir informacijos sistema (CECIS). Platforma suteikia galimybę saugoti elektroninius įrašus, kur Reagavimo į nelaimes koordinavimo centras gali išsamiai išdėstyti, ko reikia prašančiosioms šalims, ir kur padedančios šalys gali nurodyti, kokiais būdais jos ketina teikti pagalbą.

3.5. Be to, dalyviai Europos civilinės saugos rezervui gali skirti nacionalinių išteklių, kurie būtų naudojami reagavimui į ekstremaliasias situacijas. Šis rezervas suteikia galimybę geriau planuoti ir koordinuoti reagavimo veiklą Europos ir nacionaliniu lygmenimis, dėl to ES greičiau ir patikimiau reagoja į nelaimes.

3.6. Remdama prevencijos ir pasirengimo veiklą, ES taip pat padidino finansinę paramą Europos civilinės saugos rezerve nurodytiems pajėgumams. Pagal SCSM teikiama finansinė parama galima naudotis pritaikant ir stiprinant gebėjimus, padengiant veiklos išlaidas (ES viduje) ir transporto išlaidas (už ES ribų).

3.7. COVID-19 pandemijos metu šiuo mechanizmu, kuris yra ES krizių valdymo sistemos dalis, buvo pasinaudota keletą kartų. Patirtis rodo, kad ES turi būti geriau pasirengusi reaguoti į didelio masto ekstremaliasias situacijas, ir kad reikia stiprinti esamą sveikatos ir civilinės saugos teisinę sistemą.

3.8. Finansiniu požiūriu, mechanizmui skiriami ne tik dalyvaujančių šalių įnašai, bet ir finansinis paketas, numatytas 2021–2027 m. ES daugiamečiame biudžete. Konkrečiau, finansinį paketą mechanizmui įgyvendinti 2021–2027 m. laikotarpiu sudaro 1 263 000 000 EUR. Be to, tuo pat laikotarpiu mechanizmui įgyvendinti taip pat bus skirta išorės asignuotųjų pajamų iš Europos Sąjungos ekonomikos gaivinimo priemonės, kurios sudarys beveik 2 056 480 000 EUR.

3.9. ES civilinės saugos žinių tinklas, nauja platforma, kurioje civilinės saugos ekspertai ir ekstremaliųjų situacijų valdymo specialistai dalijasi žiniomis, geriausios praktikos pavyzdžiais ir įgyta patirtimi, yra priemonė, kuria ES ketina stiprinti Europos nelaimių rizikos valdymą.

3.10. ES civilinės saugos žinių tinklas siekia skatinti aktyvesnę specialistų, politikos formuotojų ir mokslininkų sąveiką pagal gebėjimų stiprinimo ir mokslo ramsčius, kai veikla inicijuojama, planuojama, kuriama ir įgyvendinama. ES civilinės saugos žinių tinklo veiksmai apima bendras pratybas, dvišalius ir daugiašalius mainus, bendradarbiavimą ir bendrus projektus.

3.11. Kalbant apie civilinę saugą už ES sistemos ribų, svarbu paminėti NATO Euroatlantinio reagavimo į nelaimes koordinavimo centrą (EADRCC), kuris dažniausiai teikia pagalbą gaivalinių ir žmogaus sukeltų nelaimių atvejais, ir Jungtinių Tautų nelaimių vertinimo ir veiklos koordinavimo (UNDAC) grupę, kuri teikia pagalbą pirmuoju staigios ekstremaliosios situacijos etapu.

3.12. Europoje Viduržemio jūros sąjungos (VJS) platforma – daugiašalė partnerystė, kurios tikslas – didinti Europos ir Viduržemio jūros regiono šalių, įskaitant Turkiją, regioninės integracijos ir sanglaudos potencialą, patvirtino veiksmų planą dėl pasirengimo veiksmingai savitarpio pagalbai teikti Europos ir Viduržemio jūros regione. Vienas iš pasiūlytų veiksmų buvo greitis reagavimas. Vieni iš pagrindinių veiksmų yra viešųjų greitosios pagalbos tarnybų veiklos stiprinimas pasitelkiant savanorius ir piliečių dalyvavimas gelbstint gyvybes.

3.13. 2007–2020 m. laikotarpiu, SCSM buvo pasinaudota 382 kartus. 2020 m. juo buvo pasinaudota 102 kartus, 82 atvejais daugiau nei ankstesniais metais. Iš 102 pasinaudojimo atvejų, 36 buvo ES viduje, 66 – už ES ribų, o 85 atvejai buvo susiję su COVID-19.

4. Konkrečios pastabos

4.1. SCSM apimties nebepakanka, kad būtų galima reaguoti į gaivalines nelaimes, susijusias su klimato kaita, prevencijos, perspėjimo, planavimo, prognozavimo ir veiklos pajėgumų požiūriu.

4.2. ES civilinės saugos mechanizmu reikėtų geriau spręsti klausimus, susijusius su įvairiomis problemomis, pavyzdžiui, jūrų tarša, pramonine rizika ir nelaimėmis elektros energijos ir geriamojo vandens tinkluose.

4.3. EESRK mano, kad Europos civilinės saugos diplomatinis aspektas nėra pakankamai išplėtotas artimiausių ES kaimyninių šalių (visų pirma Balkanų) arba, papildant ES vystymosi politiką, Šiaurės Afrikos ir Afrikos šalių atžvilgiu. Ši SCSM diplomatinį aspektą reikėtų išnaudoti keletu būdų: i) stiprinant šalių kandidačių pasirengimo narystei ES procesą; ii) mažinant Kinijos ir Rusijos įtaką kai kuriose šalyse ir geografinėse vietovėse (Afrikoje, Sakartvele, Ukrainoje); iii) sudarant palankesnes sąlygas diplomatiniais santykiams su tam tikromis priešiškomis šalimis (pvz., pagalba gesinant miškų gaisrus Rusijoje arba Turkijoje); iv) užbaigiant rengti Europos Sąjungos paramos vystymuisi politiką ir v) bendradarbiaujant su šalimis, kurioms Rusija daro tiesioginį poveikį, pavyzdžiui, Kazachstanu, Europos energetikos partneriu, ir kurios yra didelės ir susiduria su didelėmis grėsmėmis (pvz., miškų gaisrais).

4.4. EESRK abejoja dėl SCSM geografinės taikymo srities apibrėžties ir valstybių narių atrankos kriterijų. Pavyzdžiui, narystės siekiančios šalys kandidatės, Šveicarija ir Moldova turėtų prisijungti prie SCSM, kad būtų įgyta tikra kontinentinė dimensija.

4.5. Kalbant apie Europos Komisijos koordinuojamą išorės veiklą, kai trečiosios šalys prašo pagalbos, būtina nustatyti tokios veiklos sąlygas ir apibrėžti jos inicijavimo sprendimų priėmimo procesą, ypatingą dėmesį skiriant skaidrumui.

4.6. EESRK taip pat rekomenduoja kiekvienoje ES nuolatinėje atstovybėje paskirti civilinės saugos korespondentą, kuris sistemingai informuotų trečiąsias šalis apie galimą ES pagalbą įvykus didelio masto nelaimei ir užtikrintų būtiną koordinavimą su tos šalies civilinės saugos pajėgomis.

4.7. EESRK atkreipia Komisijos dėmesį į esamus didelius įvairių civilinės saugos struktūrų skirtumus, ir pabrėžia, kad reikia suderinti šių pajėgų darbo organizavimo būdus, ypač darbuotojų mokymo, procedūrų ir įrangos požiūriu (pvz., skiriasi ugnies gesinimo pistoletų skersmenys įvairiose šalyse). Šiuos skirtumus galima pašalinti kiekvienoje ES šalyje parengiant ir standartizuojant standartinius modulius. Šių standartinių modulių jau yra, tačiau reikia aktyviai raginti didinti jų skaičių ir tobulinti jų standartizavimą. Pavyzdžiui, vienos šalies miško gaisrų gesinimo moduluose gali būti naudojamos kelių transporto priemonės, o kitoje šalyje – visureigės transporto priemonės.

4.8. Be to, reikėtų stiprinti glaudų nacionalinių civilinės saugos institucijų, universitetų ir mokslininkų bendradarbiavimą. ES civilinės saugos žinių tinklo įgyvendinimas pagal gebėjimų stiprinimo ir mokslo ramsčius ir Nelaimių rizikos valdymo žinių centro stiprinimas suteikia galimybių ir priemonių toliau plėtoti šį bendradarbiavimą.

4.9. Kalbant apie išteklių pajėgumus, dar vienas prioritetas – skubus ir tolimas išteklių dislokavimas, kai nelaimės vieta yra už tūkstančių ar net dešimčių tūkstančių kilometrų. Ekstremaliųjų situacijų atveju dažnai tenka pasinaudoti oro ištekliais. Jei personalas būtų skraidinamas keleiviniais orlaiviais, įrangai vežti reikėtų sunkiasvorių krovinių orlaivių.

4.10. Transporto pajėgumų užtikrinimo klausimas galėtų būti sprendžiamas naudojantis kariniais, nacionaliniais arba NATO orlaiviais. Tačiau, norint jais pasinaudoti, reikia pereiti atitinkamą procesą, įskaitant planavimą, o tai nesuderinama su ekstremaliosiomis situacijomis. Kitas tinkamesnis sprendimas, kurį būtų galima apsvarstyti – specialaus didelių „Airbus A330“ orlaivių parko sukūrimas arba vienkartinė nuoma iš specializuotų bendrovių. Atrodo, kad ekspertų lūkesčius atitiktų trijų orlaivių oro pajėgų padalinys. Šie padaliniai yra universalūs, be to, galima techniškai pakeisti jų paskirtį, pavyzdžiui, juos naudoti, kai reikia numesti antipirenius miškų gaisrų plitimui mažinti arba kai reikia vežti riedmenis.

4.11. Šių oro išteklių įsigijimo ir valdymo klausimą būtų galima išnagrinėti atsižvelgiant į rezervo „rescEU“ sistemą.

4.12. Kalbant apie valdymą, EESRK ragina įsteigti Europos civilinės saugos ir humanitarinės pagalbos agentūrą. Laikui bėgant tokios pajėgos neretai kviečiamos imtis veiksmų tose pačiose vietose ir padėti tiems patiems gyventojams. Civilinės saugos veiksmai paprastai vykdomi trumpai, kelias dienas ar savaites, o humanitarinė pagalba gali būti teikiama kelis mėnesius ar ilgiau.

Bruselis, 2022 m. kovo 24 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

III

*(Parengiamieji aktai)***EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS****568-OJI EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETO PLENARINĖ SESIJA
PER INTERACTIO, 2022 3 23–2022 3 24****Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos
Parlamentui ir Tarybai „2021 m. strateginio prognozavimo ataskaita „ES pajėgumas ir laisvė veikti““***(COM(2021) 750 final)**(2022/C 290/06)*Pranešėja **Sandra PARTHIE**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 3 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 4
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	199 / 3 / 0

1. Preambulė

1.1. Europos Komisijos ataskaita ir Komiteto nuomonė buvo parengtos prieš prasidedant Rusijos agresijai, karui Ukrainoje ir dėl to kilusiai humanitarinei krizei, todėl jų poveikis nuomonėje neatsispindi. EESRK pabrėžia, kad šie tragiški įvykiai akivaizdžiai daro didžiulį poveikį mūsų gyvenimui, todėl primygtinai ragina Jungtinio tyrimų centro ir Europos Komisijos vykdomoje strateginio prognozavimo veikloje rengiant būsimą strateginio prognozavimo ataskaitą daug labiau nei planuota anksčiau atsižvelgti į geopolitinį šių strateginių pokyčių poveikį, pavyzdžiui, į didėjančias energijos kainas, didesnes išlaidas saugumui ir gynybai, naujus migracijos srautus ir nesaugų tiekimą ne tik Europoje, bet ir už jos ribų.

2. Išvados ir rekomendacijos

2.1. EESRK ir toliau labai palankiai vertina prognozavimo metodikos įtraukimą į būsimą ES politikos formavimo procesą. Kadangi strateginis prognozavimas yra dalyvaujamas procesas, EESRK vis dar tikisi sinergijos ir struktūrinio visų ES institucijų, įskaitant EESRK, dalyvavimo. Todėl EESRK pabrėžia, kad Europos strategijos ir politikos analizės sistema (ESPAS) yra geras ES tarpinstitucinio bendradarbiavimo pavyzdys.

2.2. EESRK mano, kad **keturios pagrindinės pasaulinės tendencijos** yra svarbios sprendžiant esminį klausimą dėl ES pajėgumo ir laisvės veikti. Jos yra pagrindinės mūsų laikų didžiosios tendencijos, kurios ir toliau bus labai svarbios formuojant Europos politiką. Nors jų raida tebėra plataus masto ir apima įvairius aspektus, trūksta nuodugnių diskusijų atskiromis potėmėmis. EESRK ypač apgailestauja dėl to, kad ataskaitoje nepakankamai atsižvelgiama į socialinį aspektą ir į jaunimo ir kartų teisingumo klausimus, nors šie klausimai buvo išplėtoti Jungtinio tyrimų centro (JRC) ataskaitoje *ES atviro strateginio savarankiškumo formavimas ir užtikrinimas iki 2040 m. ir vėliau*⁽¹⁾, kuria remiantis buvo rengiama ši Komisijos ataskaita.

2.3. EESRK sutinka, kad 2021 m. strateginio prognozavimo ataskaitai pasirinkta tema yra labai svarbi politiniu požiūriu ir gali sudaryti tinkamas pagrindines sąlygas gerai valdomai tarpusavio priklausomybei ir atviram strateginiam savarankiškumui, grindžiamam bendromis vertybėmis, sanglauda, tvirtu daugiašaliu valdymu ir taisyklėmis paremtu bendradarbiavimui. Tačiau raginame nustatant būsimas temas prognozavimo proceso metodus taikyti tinkamai. Labai svarbu laikui bėgant įvertinti pokyčius, t. y. dabartines investicijas į mokslinius tyrimus ir plėtrą ar patentų skaičių lyginti ne tik su Kinijos ar JAV, bet ir su ankstesniais lygiais, kad būtų galima susidaryti aiškų vaizdą, ar einame teisinga kryptimi.

2.4. Nors strateginio prognozavimo metodo taikymas ir ataskaitos temos aktualumas nekelia abejonių, vis dar neaišku, kas lemia, kad 2021 m. strateginio prognozavimo ataskaita yra laikoma tikru prognozavimo šaltiniu. Trūksta aiškaus ryšio tarp pasirinktų tendencijų, galimų (-o) ateities scenarijų (-aus) ir loginių išvadų, susijusių su pagrindiniu ataskaitos klausimu.

Be akivaizdaus prognozavimo metodikos trūkumo, antroje Komisijos 2021 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje nepateikiama logiška, nuosekli ir į veiksmus orientuota ES politikos formavimo sistema, kuri padėtų politikos formuotojams nustatyti strateginius prioritetus ir imtis veiksmų.

2.5. Labai svarbi nuodugnių diskusijų tema – nevalstybinių subjektų vaidmuo šiandienos valdymo sistemose, ypač tarptautinėse įmonėse. Mūsų nuomone, strateginis savarankiškumas turėtų būti padidintas bent jau kalbant apie *de facto* taisyklių ir normų nustatymo statusą turinčius subjektus, pavyzdžiui, dideles technologijų bendroves, pasauliniu mastu veikiančius bankus ir finansų pareigūnus, taip pat pilietinės visuomenės organizacijas.

2.6. Ataskaitos prognozavimo aspektas bus visapusiškai išnaudotas ES politikos formuotojams tik tuo atveju, jei prognozavimo veikla bus iš esmės atvira, pliuralistinė, taip pat įvairi ir tarpdisciplininė, joje dalyvaus socialiniai partneriai ir organizuota pilietinė visuomenė, visų pirma EESRK, ir dalyvaus visuose prognozavimo proceso etapuose, rengiant (būsimas) strateginio prognozavimo ataskaitas.

2.7. Atsižvelgdamas į tai, EESRK ragina konkrečiai JRC visapusiškai įtraukti Komitetą į prognozavimo ciklą ir padėti jam tikrinti jau vykdomą prognozavimo veiklą, kartu su pilietinės visuomenės organizacijomis, profesinėmis sąjungomis ir verslo asociacijomis. EESRK taip pat siūlo, padedant Jungtiniam tyrimų centrui, padėti ES pilietinės visuomenės organizacijoms plėtoti prognozavimo ekspertines žinias ir vykdyti prognozavimo veiklą, kuri būtų struktūrinio proceso dalimi, pavyzdžiui, vykdamą bandomąjį projektą su EESRK nariais ir pilietinės visuomenės organizacijomis.

2.8. Taigi, nors ataskaitos siekis yra tikrai sveikintinas, kitose prognozavimo ataskaitose dar galima tobulinti šiuos aspektus:

- ataskaitoje reikia geriau susieti didžiąsias tendencijas ir strateginius pagrindus nuoseklumo, tikimybės ir aktualumo požiūriu,
- prognozavimo procesas rengiant kitą ataskaitą turėtų suteikti konkrečių galimybių EESRK ir kitiems susijusiems subjektams mokytis iš ataskaitos, prisidėti prie jos rengimo ir gerinti jos kokybę,
- EESRK jau parengė keletą nuomonių dėl būsimos 2022 m. prognozavimo ataskaitos, t. y. dėl dvejopos žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos⁽²⁾,

(1) https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/bitstream/JRC125994/open_strategic_autonomy_2040_online_1.pdf

(2) EESRK nuomonės OL C 311, 2020 9 18, p. 36; OL C 364, 2020 10 28, p. 143; OL C 440, 2020 12 18, p. 99; OL C 429, 2020 12 11, p. 268; OL C 429, 2020 12 11, p. 51; OL C 429, 2020 12 11, p. 66; OL C 429, 2020 12 11, p. 187; OL C 429, 2020 12 11, p. 259; OL C 374, 2021 9 16, p. 84.

- atsižvelgdamas į tai, EESRK norėtų pasiūlyti Komisijai, bendradarbiaujant su JRC, parengti metinį konsultacijų ciklą, siekiant prisidėti prie metinės prognozavimo ataskaitos ruošimo. Komisija turėtų įtraukti EESRK ir Regionų komitetą, taip pat kitas ES institucijas, pavyzdžiui, pasiūlydama dalyvauti reguliariuose specialiuose praktiniuose seminaruose ir įtraukdama EESRK narius į pagrindinę JRC GD ir Generalinio sekretoriato prognozavimo veiklą,
- turėtų būti sudaryta socialinių partnerių ir (arba) pilietinės visuomenės subjektų svarstymo grupė, kurioje būtų aptarta, kaip ši tikslinė grupė galėtų pasinaudoti Komisijos strateginio prognozavimo ataskaitomis ir kaip būtų galima parengti būsimas ataskaitas, kad jos būtų kuo naudingesnės,
- vadovaujant Komisijai turėtų būti reikalaujama, kad ministrų tinklas įtrauktų socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės atstovus į su prognozavimu susijusią tinklo veiklą.

2.9. EESRK siūlo pertvarkyti paties Komiteto darbo procesus, susijusius su metinėmis prognozavimo ataskaitomis, kad būtų galima *ex ante*, t. y. rengiant atitinkamas ataskaitas, pateikti išvalgų, ekspertinių žinių ir konkrečių pasiūlymų, o ne tik teikti pastabas *ex post*. Manome, kad tai pagerins informacijos, renkamos rengiant metines prognozavimo ataskaitas, kokybę, nes EESRK nariai palaiko tvirtus ir glaudžius ryšius su atitinkamais socialiniais ir ekonomikos sektoriais ir gali geriau aptikti svarbius vadinamuosius silpnus signalus, susijusius su svarbiais pokyčiais. Be to, EESRK gali perduoti ir skleisti prognozavimo rezultatus ir išvalgas, taip padėdamas nacionaliniams pilietinės visuomenės subjektams geriau suprasti ES priimtus politinius sprendimus.

2.10. Galiausiai EESRK ragina Komisiją toliau plėtoti ES strateginio prognozavimo darbotvarkę. Tačiau EESRK yra įsitikinęs, kad tolesnis prognozavimo įtraukimas į ES sprendimų priėmimo procesą yra žingsnis pirmyn ir pakartoja siūlantis savo pagalbą Komisijai ir kitoms ES institucijoms siekiant šio tikslo.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK visiškai pritaria ataskaitai, kurioje pabrėžiama atviros, konkurencingos ir visapusiškai veikiančios bendrosios rinkos svarba, kad įmonėms būtų sudarytos sąlygos augti tokiu mastu, kokio reikia siekiant konkuruoti pasauliniu lygmeniu. Tai taip pat apima ataskaitoje pateiktą rekomendaciją visiškai įgyvendinti kapitalo rinkų sąjungą ir bankų sąjungą, kuri, EESRK nuomone, tiesiogiai prisideda prie ES atsparumo finansų krizėms, indėlininkų apsaugos ir tvirto bei stabilaus ekonomikos atsigavimo⁽³⁾.

3.2. EESRK palankiai vertina tai, kad paskelbtos persvarstytos geresnio reglamentavimo gairės ir priemonių rinkinys, kurių tikslas – apibrėžti, kaip atliekant poveikio ir kitus vertinimus turėtų būti naudojamosi strateginiu prognozavimu. Siekiant užtikrinti sėkmingą jų taikymą svarbiausia, kad Komisija savo darbuotojams, atliekantiems poveikio ir kitus vertinimus, rengtų tinkamus mokymus ir suteiktų jiems reikiamą išteklių.

3.3. Ataskaitoje pabrėžiama, kad, reaguojant į sudėtingesnes valdymo sąlygas, būtina užtikrinti dalyvaujimą ir įtraukų valdymą, kad būtų galima visais lygmenimis sustiprinti pasitikėjimą ir legitimumą ir atkreipti dėmesį į tokių platformų, kaip EESRK, svarbą. Manome, kad dabar labiau nei kada nors anksčiau pilietinės visuomenės dalyvavimas ES mastu yra nepaprastai svarbus siekiant sudaryti sąlygas veiksmingam valdymui XXI amžiuje bei pasirinkti plataus masto ir tvirus, o ne lengviausius sprendimus.

3.4. EESRK pripažįsta, kad Europos Komisija ėmėsi tolesnių veiksmų⁽⁴⁾, susijusių su EESRK nuomone „2020 m. strateginio prognozavimo ataskaita. Kelias į didesnę Europos atsparumą“⁽⁵⁾, ir mano, kad jo pareiga – atkreipti dėmesį į aspektus, kurie, jo manymu, vis dar yra svarbūs, nes 2021 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje į juos nebuvo pakankamai atsižvelgta:

⁽³⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lt/policies/policy-areas/financial-services-and-capital-markets>

⁽⁴⁾ P. 187–200 https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/04_eesc_follow-up_report_april_2021_gri.pdf.

⁽⁵⁾ OL C 220, 2021 6 9, p. 67.

- tolesnių veiksmų dokumente teigiama, kad prognozavimas buvo įtrauktas į 2020 m. strateginio prognozavimo ataskaitą. Vis dėlto, EESRK požiūriu, trūksta skaidrumo, kaip prognozavimo principai ir metodika buvo naudojami rengiant ataskaitos išvadas ir kaip į prognozavimo veiklą buvo įtraukti išorės subjektai. Pavyzdžiui, EESRK nebuvo pasiūlytas aiškus dalyvavimo būdas,
- tolesnės veiklos dokumente nurodoma, kad reikia toliau plėtoti ir patikslinti atskirus klausimus, kaip to prašė EESRK, ir jie turėtų būti įtraukti į politikos pasiūlymus ir kad prognozavimo ataskaita yra tik svarstymų ataskaitos taškas. EESRK nuomone, dabartinė ataskaitos forma nėra tinkama nei politikos pasiūlymams rengti, nei suteikia konkrečių atspirties taškų svarstymui,
- tolesnių veiksmų dokumente taip pat pabrėžiama, kad atliekant prognozavimo analizę svarbu apibūdinti esamą padėtį ir *status quo*. EESRK sutinka, kad paprastai tai yra pirmasis prognozavimo analizės etapas. Tačiau šis pirmasis etapas reikalingas ne tik dabartinėse strateginio prognozavimo ataskaitose, bet ir turėtų būti atspirties tašku į ateitį orientuotai analizei, kuri būtų tinkamesnis būdas EESRK nariams parengti rekomendacijas dėl veiksmų.

3.5. Kalbant apie **dešimt sričių**, kuriose ES galėtų sustiprinti savo atvirą strateginį savarankiškumą ir pasaulinę lyderystę, nors jos iš esmės yra aktualios, EESRK nuomone, jos nepateikiamos kaip logiškos strateginės išvados, padarytos remiantis tendencijas ir neapibrėžtumus apimančia sistema. Todėl negalima daryti prielaidos, kad šios sritys sudaro holistinius ir tikslius strateginius pagrindus iš prognozavimo perspektyvos.

3.6. EESRK mano, kad Komisijai iš tikrųjų netrūksta prognozavimo ar strateginio planavimo. Komiteto nuomone, tikroji problema yra ta, kad ES sprendimus priimančios asmenys neturi politinės valios, kad prognozavimas virstų plataus užmojo pasiūlymais. Jei politinės valios nėra, net prognozavimas nepaskatins pageidaujamo veiksmų.

3.7. Atkreipdamas dėmesį į uždaro prognozavimo proceso su ribotomis konsultacijomis trūkumus, EESRK pabrėžia, kad nebuvo paminėtas didėjančios infliacijos ir augančių energijos kainų klausimas, kuris, EESRK nuomone, yra labai svarbus strateginio savarankiškumo aspektas. Atlikdamas savo konsultacinį vaidmenį, EESRK jau rengia perspektyvines nuomones ⁽⁶⁾, kad prisidėtų prie ES gebėjimo prognozuojamą geriau integruoti į sprendimų priėmimo procesą.

3.8. Be to, ataskaitoje nepaminėtas socialinės apsaugos sistemų vaidmuo, įskaitant gerovės valstybės vystymą. Apskritai, atrodo, kad socialiniai šio klausimo aspektai yra pamiršti, o pirmenybė teikiama technologiniams ir ekonominiams aspektams. ES piliečiai tikisi, kad valstybė užtikrins aukšto lygio socialinę apsaugą ir gerovę. Taigi, atsižvelgiant į strateginį savarankiškumą, lieka neatsakytas klausimas, kaip ateityje bus finansuojamos socialinės apsaugos sistemos. Labai palankiai vertintume išsamesnę šios temos analizę naudojant prognozavimo priemones.

⁽⁶⁾ Žr. naujausius perspektyvinių EESRK nuomonių pavyzdžius:

- OL C 374, 2021 9 16, p. 73,
 - OL C 129, 2018 4 11, p. 36,
 - CCM/184 – Struktūrinių ir sektorių pokyčių numatymas ir pramonės kultūros pertvarkymas iki naujų ekonomikos atsigavimo ir atsparumo ribų įvairiose Europos dalyse,
 - OL C 220, 2021 6 9, p. 118,
 - OL C 341, 2021 8 24, p. 1.
- EESRK taip pat organizuoja veiklą, kuria skatinamos perspektyvinės diskusijos, pavyzdžiui:
- ECO skyriaus konferencija *Strateginio prognozavimo ir ES sprendimų priėmimo ekonominiai aspektai* (2021 m. birželio mėn.),
 - REX skyriaus konferencija *Europos žaliojo kurso geopolitika. Kompleksinė išvalga apie Europos žaliojo kurso geopolitinį poveikį* (2021 m. gruodžio mėn.),
 - REX skyriaus diskusijos skyriaus posėdyje „Strateginis prognozavimas. Europos ateities vizija“ (2022 m. vasario mėn.).

3.9. 2021 m. strateginio prognozavimo ataskaitoje pateikiamas išsamus uždavinių sąrašas. Tačiau nepateikiama aiškių gairių dėl prioritetų ir prioritetinių veiksmų ar pasiūlymų, kaip bendrovės ar darbuotojai gali arba turėtų pasirengti spręsti šiuos uždavinius. Daugelis tendencijų vienu metu gali paveikti piliečius ir įmones. Tai yra prarasta galimybė, o EESRK galėtų padėti ištaisyti padėtį, nes ji svarbi sprendžiant aukšto lygio problemas ir pritaikant siūlomus sprendimus kasdieniame gyvenime, ypač darbdavių ir darbuotojų.

3.10. Šiuo metu ataskaita nevadinama prognozavimo dokumentu, kaip apibrėžta, pavyzdžiui, buvusio EPSC leidinyje „Foresight Primer“ (Prognozavimo pradžiamokslis) ⁽⁷⁾. Gerosios praktikos pavyzdys, kaip rengti metodiškai skaidrias prognozavimo ataskaitas, pateiktas leidinyje *Kova su nutukimu. Ateities pasirinkimai* ⁽⁸⁾, kuri užsakė JK Vyriausybės prognozavimo tarnyba.

3.11. Ataskaitoje konkrečiai minimas už ateities prognozavimą atsakingų ES ministrų tinklas ir kalbama apie su tuo susijusį prognozavimo pajėgumų didinimą nacionaliniu lygmeniu. Raginame Komisiją šiame tinkle taip pat užtikrinti, kad įgyvendinant prognozavimo veiklą tokie subjektai kaip EESRK būtų aktyviai įtraukiami, o ne tik supažindinami su rezultatais.

3.12. EESRK ragina Komisiją toliau plėtoti ES strateginio prognozavimo darbotvarkę. Kaip nurodyta nuomonėje, reikia atlikti keletą pakeitimų. Tačiau EESRK yra įsitikinęs, kad tolesnis prognozavimo įtraukimas į ES sprendimų priėmimo procesą yra žingsnis pirmyn ir pakartoja, kad siūlo savo pagalbą Komisijai ir kitoms ES institucijoms siekiant šio tikslo. Nustatyti tikslai bus pasiekti tik tuo atveju, jei prognozavimo veikla bus atvira, pliuralistinė, įvairi ir tarpdisciplininė, joje dalyvaus organizuota pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai, visų pirma EESRK, ir visais prognozavimo proceso etapais.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁷⁾ „Kas nėra strateginis prognozavimas? Tai ne ataskaita, o kruopščiai suplanuota ir tikslinga intervencija. Strateginis prognozavimas yra mokymosi procesas, kuris suteikia sprendimus priimančiam asmeniui naujų ir įdomių dabartinės situacijos, kuri dažnai yra mįšlinga, socialiai paini ir neaiški, perspektyvų. Strateginiam prognozavimui neapibrėžtumas veikia yra draugas, o ne priešas. Tai ne ataskaita, o priemonė kitam tikslui pasiekti. Atliekant kruopščiai suplanuotą ir tikslingą intervenciją, socialinio mokymosi procese dėmesys sutelkiamas į konkrečių naudotojų grupę ir jų poreikius (t. y. jų naudojimo prognozavimą)“. Europos Komisija, Europos politinės strategijos centras, A. Wilkinson, *Strategic Foresight Primer*, Leidinių biuras, 2017 m. Naudotasi 2022 m. sausio 16 d. interneto svetainėje <https://data.europa.eu/doi/10.2872/71492>.

⁽⁸⁾ *Kova su nutukimu. Ateities pasirinkimai* – projekto ataskaita. Naudotasi 2022 m. sausio 14 d. svetainėje https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/287937/07-1184x-tackling-obesities-future-choices-report.pdf.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) Nr. 575/2013 nuostatos, susijusios su kredito rizikos, kredito vertinimo koregavimo rizikos, operacinės rizikos, rinkos rizikos ir rezultatų apatinės ribos reikalavimais

(COM(2021) 664 final – 2021/0342 (COD))

(2022/C 290/07)

Pranešėjas **Bogdan PREDA**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 1 17 Europos Sąjungos Taryba, 2022 1 20
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	154 / 0 / 1

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pasisako už patikimą, subalansuotą ir į ateitį orientuotą kapitalo politiką, kurioje rizikos koeficientai būtų pagrįsti realia stabilumo rizika, kartu atsižvelgiant į poreikį didinti ES bankų konkurencingumą ir tvaraus augimo finansavimą. Todėl EESRK ragina Komisiją toliau vertinti, koku mastu šie pasiūlymai padeda įveikti pirmiau minėtus iššūkius.

1.2. EESRK palankiai vertina likusių tarptautinių standartų, dėl kurių susitarė Bazelio bankų priežiūros komitetas (toliau – standartai pagal susitarimą „Bazelis III“) ⁽¹⁾, elementų įgyvendinimą laiko ir turinio požiūriu, nes jais siekiama didinti ES finansų rinkos stabilumą ir taip išvengti finansų rinkos rizikos padidėjimo Europos piliečiams.

1.3. EESRK pabrėžia, kad finansų rinkos stabilumas yra esminė bendro ekonominio stabilumo sąlyga, o patikimas bankų sektoriaus reguliavimas ir priežiūra yra esminiai veiksniai siekiant išvengti neramumų ir krizių grėsmės. Riziką ribojantys kapitalo reikalavimai padeda patenkinti pirmiau minėtas būtinąsias sąlygas, tačiau EESRK ragina teisės aktų leidėjus užtikrinti, kad pasiūlymuose būtų numatyta tinkama pusiausvyra tarp dviejų vienas kitą papildančių tikslų, t. y.: i) užtikrinimo, kad ES bankai taptų atsparesni, ir ii) poreikio užtikrinti šio sektoriaus finansinį patikimumą ir konkurencingumą, be kita ko, atsižvelgiant į subalansuotą kapitalo reikalavimų sistemą, kad būtų remiamas bankų vaidmuo finansuojant realiąją ekonomiką.

1.4. EESRK ragina Komisiją periodiškai atlikti faktinio pasiūlymų poveikio vertinimus, siekiant įvertinti, ar jų įgyvendinimas prisideda prie didesnio finansų rinkos stabilumo ir bankų sektoriaus atsparumo, kartu atsižvelgiant į ES bankų konkurencingumą. EESRK taip pat pripažįsta, kad didinti konkurencingumą padeda patikimi ir subalansuoti kapitalo pakankamumo rodikliai.

⁽¹⁾ <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>

„Bazelis III“ – tai tarptautiniu mastu sutartas priemonių rinkinys, kurį, reaguodamas į 2007–2009 m. finansų krizę, parengė Bazelio bankų priežiūros komitetas. Šiomis priemonėmis siekiama sustiprinti bankų reguliavimą, priežiūrą ir rizikos valdymą. Kaip ir visi Bazelio bankų priežiūros komiteto standartai, standartai pagal susitarimą „Bazelis III“ yra minimalūs reikalavimai, taikomi tarptautiniu lygmeniu veikiantiems bankams. Narės yra įsipareigojusios įgyvendinti ir taikyti standartus savo jurisdikcijoje per Komiteto nustatytą laikotarpį.

1.5. EESRK itin palankiai vertina Komisijos pastangas pertvarkyti ES ekonomiką, kad ji taptų žalesnė ir atsparesnė, be kita ko, persvarstant ir nuolat vertinant dabartines priemones, skirtas didesniai tvaraus žaliajo finansavimo panaudojimui. Finansų sektorius gali svariai padėti kurti nulinio anglies dioksido kiekio ekonomiką. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos požiūrį prudenčiėje sistemoje daugiau dėmesio skirti aplinkosauginei, socialinei ir valdymo (ASV) rizikai (atitinkant tarptautines darbo kryptis, t. y. sistemą „Bazelis III“), be kita ko, geriau atsižvelgiant į finansų rinkos riziką, susijusią su klimato kaita.

1.6. EESRK taip pat palankiai vertina Europos bankininkystės institucijos (EBI) atliekamą ASV rizikos⁽²⁾ atskleidimo darbą, kuriuo siekiama tinkamai įvertinti bankų aplinkosauginę riziką ir jų finansavimo strategiją pereinant prie nulinio anglies dioksido kiekio ekonomikos. EESRK taip pat ragina EBI paspartinti savo tikrinimo darbą, susijusį su pirmojo ramsčio sistema, kad būtų galima nustatyti, ar ja pakankamai atsižvelgiama į unikalios su klimatu susijusios rizikos ypatumus. Siekiant geriau atsižvelgti į su klimato kaita susijusią finansų rinkos riziką, svarbų vaidmenį gali atlikti makroprudencinės politikos, įskaitant kapitalu grindžiamą politiką, reguliavimas. Be to, EESRK ragina EBI dėti daugiau pastangų siekiant ES lygmeniu pašalinti dabartinio informacijos apie ASV riziką atskleidimo trūkumus, be kita ko, susijusius su turtu iškastinio kuro sektoriuje ir turtu, kuris patiria nuolatinius ir ūmius klimato kaitos reiškinius, siekiant paskatinti gerokai padidinti bankų tvaraus finansavimo strategijas.

2. Įžanga

2.1. Šioje nuomonėje nagrinėjamas Europos Komisijos pasiūlymas dėl i) reglamento, kuriuo iš dalies keičiamos Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 575/2013⁽³⁾ nuostatos dėl kredito įstaigoms nustatytų prudenčių taisyklių, susijusių su kredito rizikos, kredito vertinimo koregavimo rizikos, operacinės rizikos, rinkos rizikos ir rezultatų apatinės ribos reikalavimais (toliau – pasiūlymas dėl KRR), ir ii) direktyvos, kuria dėl priežiūros įgaliojimų, sankcijų, trečiųjų valstybių filialų ir aplinkosauginės, socialinės ir valdymo rizikos iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/36/ES⁽⁴⁾ ir iš dalies keičiama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/59/ES (toliau – pasiūlymas dėl KRD).

2.2. Kaip išdėstyta aiškinamajame memorandume, šie du norminiai aktai yra pagrįsti poreikiu įgyvendinti standartus pagal susitarimą „Bazelis III“, kartu sprendžiant keletą klausimų, kurie yra svarbūs finansiniam stabilumui ir nuolatiniams ekonomikos finansavimui atsigauvant po COVID-19 krizės. Šie klausimai apima šiuos aspektus: stiprinti rizika grindžiamo kapitalo sistemą, prudenčiėje sistemoje daugiau dėmesio skirti ASV rizikai ir dar labiau suderinti priežiūros įgaliojimus ir priemones.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pabrėžia, kad finansų rinkos stabilumas yra esminė bendro ekonominio stabilumo sąlyga ir todėl atitinka bendrą viešąjį interesą. Patikimas bankų sektoriaus reguliavimas ir priežiūra yra labai svarbūs veiksniai siekiant užkirsti kelią neramumų ir krizių grėsmėi, o prudenčiai kapitalo reikalavimai padeda išvengti viešųjų lėšų naudojimo sunkumų patiriantiems bankams gelbėti.

3.2. Nuoseklus, bet teisingas standartų pagal susitarimą „Bazelis III“ įgyvendinimas yra naudingas Europos įmonėms ir darbo vietoms, taip pat svarbus siekiant didinti galimybes įsigyti nuosavą būstą ir aprūpinti į eksportą orientuotą ES ekonomiką, nuo kurios priklauso daugybės įmonių augimas ir daugybės piliečių užimtumas. Be to, šie tarptautiniai standartai įgyvendinami pagal ES bankininkystės modelį, kuris pagal savo pobūdį labiau vengia rizikos ir yra mažiau priklausomas nuo kapitalo rinkų nei kitose jurisdikcijose.

3.3. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymus įtraukti likusius standartų pagal susitarimą „Bazelis III“ elementus, kuriais siekiama sumažinti reglamentavimo arbitražo riziką ir didinti investuotojų ir reguliavimo institucijų pasitikėjimą ir nuspėjamumą. EESRK pripažįsta, kad ES reikia taisyklių, kuriomis būtų atsižvelgiama į iššūkius (t. y. ekonomikos gaivinimo, klimato ir skaitmeninius iššūkius), ypatumus (bankų paskolos akivaizdžiai yra pagrindinis ES ekonomikos finansavimo šaltinis) ir Europos Sąjungos užmojus (kapitalo rinkų sąjungą ir žaliąjį kursą). Kita vertus, būtina, kad Europos piliečiai ir mokesčių mokėtojai nepatirtų didesnės finansų rinkos krizės rizikos; todėl reikia užtikrinti tinkamą pusiausvyrą tarp pirmiau minėtų iššūkių ir standartų pagal susitarimą „Bazelis III“ turinio bei veiksmų laisvės. Todėl EESRK ragina Komisiją toliau vertinti Europos bankų ypatumus ir susijusį poveikį, daromą bankams ir ES ekonomikai, siekiant užtikrinti, kad pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų būtų užtikrinta tinkama pusiausvyrą tarp teisingo standartų pagal susitarimą „Bazelis III“ įgyvendinimo, naudojimosi nacionaline veiksmų laisve, kurią suteikia pirmiau nurodyti standartai, ir poreikio pasiūlyti pakeitimų, kad būtų atsižvelgta į ES ekonomikos ir ES bankų ypatumus.

⁽²⁾ <https://www.eba.europa.eu/regulation-and-policy/transparency-and-pillar-3>

⁽³⁾ Žinomas kaip Kapitalo reikalavimų reglamentas.

⁽⁴⁾ Žinoma kaip Kapitalo reikalavimų direktyva.

3.4. EESRK pažymi, kad įgyvendinus šiuos pasiūlymus turėtų būti užtikrintas finansų rinkos stabilumas, tačiau nepagrįstai ES bankams neturėtų būti nustatyti didesni nei Komisijos vertinime numatyti kapitalo reikalavimai. Todėl EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad poveikis kapitalo reikalavimams, be kita ko, keliamiems mažiems kooperatiniams bankams ir mažiems bankams, nebūtų pernelyg didelis ir kad dėl jo nesumažėtų jų konkurencingumas, ir kartu siekti užtikrinti finansų rinkos stabilumą.

3.5. EESRK taip pat visiškai supranta, kad dabartiniai kapitalo reikalavimai atliko esminį vaidmenį didinant bankų sistemosa atsparumą krizėms, kaip buvo matyti pandemijos aplinkybėmis, kai dėl dabartinio kapitalizacijos lygio Europos bankai galėjo įveikti pandemiją išlikdami geros būklės ir toliau finansuoti bei remti Europos ekonomiką, kad ši atlaikytų COVID-19 pandemijos sukeltą didelį ekonominį sukrėtimą. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į itin svarbų Europos Centrinio Banko vaidmenį, nes jis įgyvendino labai palankią politiką ir taip prisidėjo prie bankų atsparumo COVID-19 krizei.

3.6. Todėl EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad šiais pasiūlymais būtų sugriežtintos dabartinės taisyklės, ypač dėl kapitalo reikalavimų, kad ir toliau būtų užkertamas kelias pernelyg didelės rizikos priėmimui, dideliame išskolinimui ir spekuliacinei elgsenai. Atsižvelgiant į dabartinės ekonomines ir socialines aplinkybes, yra daug didelės rizikos veiksnių, kuriuos dar reikia tinkamai šalinti, pavyzdžiui, su klimatu susijusios rizikos arba neveiksnių paskolų. Kapitalo reikalavimai turėtų būti pakankamai dideli, kad būtų užkirstas kelias bankrotų, neramumų finansų rinkose ir krizių grėsmei, tačiau jie neturėtų būti perdėtai dideli. Kartu EESRK pripažįsta, kad ES bankai atlieka esminį vaidmenį finansuojant realiąją ekonomiką ir remiant skaitmeninę pertvarką ir perėjimą prie darnesnio vystymosi, o tai daro netiesioginį poveikį darbo vietoms ir gyvenimo lygiui. Į šiuos aspektus turi būti atsižvelgta reguliavimo nuostatose, susijusiose su kapitalo reikalavimais.

3.7. Kalbant apie ASV aspektus, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad finansų rinkos gali ir turėtų remti ir stiprinti perėjimą prie tvaresnės ir žalesnės ekonomikos, tačiau vien tik bankų sektorius šių ilgalaikių pokyčių užtikrinti negali. Remiantis naujausiomis Europos Audito Rūmų (EAR) peržiūromis, daugiau kaip pusė ES valstybių narių iškastinį kurą vis dar subsidijuoja daugiau nei atsinaujinančiosios energijos išteklius⁽⁵⁾, o „ES parama investicijoms turi būti geriau suderinta su tvaraus finansavimo principais“⁽⁶⁾. Atsižvelgdamas į tai, EESRK ragina užtikrinti, kad pramonės politika ir atitinkamos ES ir nacionalinės teisinės sistemos būtų visiškai suderintos siekiant: i) skatinti tvarių investicijų galimybes, kad būtų daromas poveikis ekonominių išteklių paskirstymui šia kryptimi, ii) panaikinti subsidijas iškastiniam kurui ir klimato politikos tikslus suderinti su socialiniais poreikiais. Todėl EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų būtų sugriežtintos su ASV aspektais susijusios nuostatos, tačiau ragina Komisiją paaiškinti, kaip bus taikomos nuostatos dėl priežiūros institucijų įgaliojimų „mažinti riziką, kylančią dėl institucijų nesugebėjimo suderinti savo veiklos su atitinkamais Sąjungos politikos tikslais ir platesnėmis pertvarkos kryptimis, susijusiomis su ASV veiksniais“, kad būtų aišku, kaip tokie įgaliojimai turėtų būti vykdomi.

3.8. Be informacijos atskleidimo ir testavimo nepalankiomis klimato sąlygomis, makroprudencinis reguliavimas, įskaitant kapitalu grindžiamas priemones, gali atlikti svarbų vaidmenį tinkamai apskaitant bankų riziką, susijusią su ASV aspektais, ir sudaryti palankesnes sąlygas kredito srautų paskirstymui įvairiuose sektoriuose, kurie gali padėti pereiti prie nulinio anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos. Todėl EESRK rekomenduoja EBI ir ECB paspartinti savo darbą:

(i) dėl pirmojo ramsčio sistemos, kad būtų galima nustatyti, kokių mastu dabartinė reglamentavimo sistema tinkamai atspindi ASV riziką ir kokių susijusių priemonių gali atitinkamai atvejais reikėti;

(ii) dėl tinkamo ir laiku atliekamo ASV rizikos testavimo nepalankiausiomis sąlygomis sukalibravimo.

3.9. EESRK palankiai vertina Komisijai suteiktus įgaliojimus stebėti standartų įgyvendinimą kitose jurisdikcijose, kad būtų užtikrintas nuoseklumas, susijęs su atitinkamiems suinteresuotiesiems subjektams padaryto poveikio laiku ir reikšmingumu, įskaitant kapitalo reikalavimų didinimą. Tačiau EESRK taip pat išpėja dėl laipsniško žemynkrypčio reguliavimo standartų mažėjimo arba tolesnio standartų įteisinimo vėlavimo, nes kai kuriose jurisdikcijose tam tikros taisyklės įgyvendinamos prasčiau. Dėl to gali kilti didelė rizika pasauliniam stabilumui.

⁽⁵⁾ <https://www.eca.europa.eu/lt/Pages/DocItem.aspx?did=60760>

⁽⁶⁾ https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_22/SR_sustainable-finance_LT.pdf

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK itin palankiai vertina toliau nurodytus Komisijos pasiūlyme pateiktus siūlymus, tačiau rekomenduoja išnagrinėti keletą tolesnių techninių patobulinimų:

- (i) **Kiekvienai bankų grupei taikyti rezultatų apatinės ribos metodą aukščiausiu konsolidavimo lygmeniu, taikant rizika grindžiamą persikirstymo mechanizmą** (siekiant užtikrinti tinkamą patronuojamųjų įmonių kapitalizaciją ES), nes taip būtų ne tik užtikrintas tarptautinis nuoseklumas, bet ir išvengta neigiamo poveikio, tuo atveju, jei jis būtų taikomas subjektų lygmeniu.
- (ii) **Konkretūs patobulinimai, susiję su specializuoto skolinimo rezultatų apatine riba** (495 b straipsnis), vertinami teigiamai, tačiau jie turėtų būti toliau vertinami siekiant didesnio nuoseklumo įvedinių apatinių ribų atžvilgiu, atsižvelgiant į specializuoto skolinimo poklasių specifiką, o parametrų apatinės ribos pagal standartizuotą metodą neatitinka faktinės rizikos arba neatspindi šių rūšių finansavimo patikimumo.
- (iii) Labai palankiai vertinama tai, kad **išsaugoti MVĮ ir infrastruktūros rėmimo koeficientai (VSF) kartu su kredito vertinimo koregavimo išimtimi** (501/501a straipsnis), nes tai yra svarbios priemonės bankams toliau remti svarbius Europos ekonomikos segmentus, ypač ekonomikos gaivinimo po COVID-19 epidemijos aplinkybėmis. Tačiau EESRK ragina Komisiją įvertinti galimybę išsamiau paaiškinti ir supaprastinti VSF kriterijus, kad būtų padidintas infrastruktūros finansavimas, kartu atsižvelgiant į susijusią riziką ir užtikrinant finansinį stabilumą.
- (iv) **Skaidrumo metodo racionalizavimas fonduose iš esmės yra gerai parengtas**, tačiau EESRK mano, kad reikia toliau koreliuoti susijusias valdymo taisykles ir apribojimus (pvz., remtis trečiųjų šalių pateiktais duomenimis apskaičiuojant nuosavų lėšų poreikį rinkos rizikai KIS atžvilgiu padengti).
- (v) **Reikia išlaikyti 100 proc. rizikos koeficientą ilgalaikėms strateginėms bankų investicijoms į nuosavą kapitalą**, tačiau EESRK mano, kad jį derėtų sąžiningai taikyti visiems bankams, neatsižvelgiant į tai, ar jiems taikomas standartizuotas, ar vidaus modelio metodas.
- (vi) Finansuojant žaliąją pertvarką, svarbiausia **skatinti bankus perkelti išteklius į mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomiką** ir darbą su klientais. Atsižvelgdamas į tai, EESRK mano, kad, siekiant paspartinti ir sustiprinti tokį būtiną pokytį, labai svarbu, kad ES ir valstybės narės iš esmės pakeistų pagrindinės ekonomikos paskatas ir atgrasomąsias priemones, kaip numatyta pramonės politikoje ir atitinkamose sistemose. EESRK prašo Komisijos toliau vertinti su ASV aspektais susijusias pasiūlymo dėl KRR ir KRD nuostatas, atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau.

4.2. Šiuo metu EESRK nurodo keletą klausimų, kuriuos pasiūlymuose reikėtų persvarstyti. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pabrėžia, kad bendras viešasis interesas užtikrinti finansų rinkų stabilumą yra svarbiausias prioritetas ir šiuo atžvilgiu reikia užtikrinti tinkamą pusiausvyrą su kitais politikos tikslais, tačiau būtina visiškai išvengti pavojaus finansiniam stabilumui. Susitarimo „Bazelis III“ standartų priėmimas ES neturi trukdyti siekti tikslo didinti finansų rinkų stabilumą, kad būtų geriau pasirengta ekonomikos neramumams ir krizėms ateityje. Be to, siūlomomis priemonėmis bet kuriuo atveju turėtų būti užtikrintas tolesnis bankų kapitalizacijos stiprinimas, kartu užtikrinant jų konkurencingumą:

- (i) **Panaikinti pereinamojo laikotarpio sprendimo sąlygą, grindžiamą reitingų naudojimu, kad būtų sumažintas rezultatų apatinės ribos poveikis nereitinguotoms bendrovėms** (465 straipsnio 3 dalis). Taip nustatyta dėl to, kad ES rinkos išorės reitingų aprėptis yra maža, tačiau vengiama per daug remtis išorės reitingais, kaip nustatyta direktyvoje dėl kredito reitingų agentūrų.
- (ii) Kalbant apie pereinamojo laikotarpio tvarką dėl **hipotekos paskolų rizikos apatinės ribos**, EESRK ragina Komisiją įvertinti galimybę ją peržiūrėti iš kelių perspektyvų (paskolos ir vertės santykis, rizikos metodikų asimetrija, jautrumas rizikai), kad būtų išvengta nenumatytų pasekmių galimybėms gauti hipotekos paskolas. Tačiau atliekant bet kokią su tuo susijusią peržiūrą taip pat reikėtų atsižvelgti į poreikį išvengti bet kokios nekilnojamojo turto burbulų rizikos.

- (iii) **Toliau peržiūros nuostatos dėl pagrindinio vidaus reitingais pagrįsto (IRB) metodo**, pagal kurį leidžiama naudoti ne fiksuotus, o realius išpirkimo terminus, kad būtų atspindėta reali susijusi rizika.
- (iv) **Išlaikyti 20 proc. dydžio kredito perskaičiavimo koeficientus** su sandoriais susijusiems neapibrėžtiesiems straipsniams (pvz., įvykdymo garantijoms, pasiūlymo garantijoms ir garantijoms), atsižvelgiant į ES ekonomikoje atliekamą svarbų vaidmenį, kad tai atitiktų realius atitinkamos rinkos įsipareigojimų neįvykdymo duomenis.
- (v) **Su kapitalo rinka susijusios nuostatos turėtų būti toliau vertinamos**, kad būtų išvengta neproporcingo poveikio valstybinių ir privačių įmonių apsidraudimo, likvidumo ir finansavimo išlaidoms rizikos ir taip prisidedama prie ES įmonių investicijų bankų konkurencingumo ES ir tarptautinėse rinkose didinimo.
- (vi) **Iš dalies pakeisti tikrųjų mažumos dalių įnašų į konsoliduotą kapitalą apskaičiavimą**, kuris šiuo metu prieštarauja kapitalo rinkų sąjungos tikslams, todėl mažėja noras įtraukti bendroves į biržos sąrašus.

4.3. EESRK pabrėžia, kad dėl klimato kaitos kyla rizika, kuri jau daro poveikį bankams ir kuri gali stipriai paveikti bankų finansinį stabilumą, jei šis klausimas nebus tinkamai sprendžiamas ir reguliavimo, ir bankų lygmenimis. Šiuo atžvilgiu EESRK teigiamai vertina Bazelio bankų priežiūros komiteto ir Europos valdžios institucijų darbą su klimatu susijusios finansinės rizikos srityje, nustatant galimas dabartinės sistemos spragas ir svarstant galimas priemones šiems trūkumams pašalinti. Be to, EESRK ragina Komisiją užtikrinti, kad toliau plėtojant atitinkamą perėjimo prie žalesnės ekonomikos finansavimo sistemą būtų visapusiškai laikomasi dvejopo požiūrio į reikšmingumo principą.

4.4. EESRK ragina Komisiją įvertinti proporcingumo principo taikymą bankams, kurie pagal dydį, vaidmenį ir sisteminės rizikos poveikį yra maži (pagal kapitalo reikalavimų reglamente pateiktą mažų ir nesudėtingų subjektų apibrėžtį), nors jie vis tiek turi laikytis griežtesnių reikalavimų, taip pat informacijos atskleidimo ir kapitalo reikalavimų, nes priklauso „didelei“ bankų grupei. Tačiau atliekant bet kokią proporcingumo principo vertinimą reikia atsižvelgti į tai, kad „didelei“ bankų grupei priklausantys mažesni bankai turi daugiau išteklių informacijos atskleidimui ir kapitalo reikalavimams.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria nustatomos taisyklės, kuriomis siekiama užkirsti kelią piktnaudžiavimui priedangos subjektais mokesčių tikslais, ir iš dalies keičiama Direktyva 2011/16/ES

(COM(2021) 565 final – 2021/0434 (CNS))

(2022/C 290/08)

Pranešėjas **Benjamin RIZZO**

Bendrapranešėjis **Javier DOZ ORRIT**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2022 2 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 115 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	206 / 1 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK visiškai pritaria Komisijos pasiūlymui dėl piktnaudžiavimo priedangos subjektais mokesčių tikslais ir jo tikslams. Veiksmingo ir sąžiningo apmokestinimo užtikrinimas bendrojoje rinkoje yra labai svarbus veiksnys, kad būtų sudarytos palankios sąlygos realiam atsigavimui po COVID-19 pandemijos.

1.2. EESRK palankiai vertina Komisijos pradėtas plataus masto viešas konsultacijas, kuriose galės dalyvauti visi suinteresuoti subjektai, taip pat tikslingesnes konsultacijas su nacionaliniais ekspertais, kurie buvo įtraukti atsižvelgiant į jų specifinę kompetenciją. Šiomis konsultacijomis suinteresuotiesiems subjektams suteikta galimybė reikšmingai prisidėti ir jie toliau turėtų būti įtraukiami į būsimas diskusijas.

1.3. EESRK pritaria tam, kad buvo pasirinkta priimti direktyvą, kuria siekiama užtikrinti tinkamą valstybių narių teisės aktų suderinimo lygį. Dėl reguliuojamo dalyko ir siekiamų tikslų pobūdžio įgyvendindamos pavienės iniciatyvas valstybės narės iš tiesų negali jų reguliuoti savo teisinėse sistemose.

1.4. EESRK mano, kad pasiūlymas atitinka proporcingumo principą, nes juo neviršijama to, kas būtina būtinam bendrosios rinkos apsaugos lygiui užtikrinti, o poveikis įmonėms yra akivaizdžiai pagrįstas.

1.5. EESRK mano, kad Komisija ir nacionalinės mokesčių institucijos, siekdamos tinkamai atlikti būtinus patikrinimus ir dalintis gauta informacija, susijusia su pasiūlymu, turėtų turėti tam tinkamus pajėgumus ir išteklius.

1.6. EESRK tikisi, kad atlikus ir užbaigus priedangos įmonių tyrimus, jų rezultatai bus viešai paskelbti ir bus galima susipažinti su direktyvos įgyvendinimo rezultatais.

1.7. EESRK mano, kad reikėtų tinkamai patikrinti ne tik įmonių pajamas, bet ir turtą, atsižvelgiant į tai, kad mokesčiai gali būti taikomi net ir tuo atveju, kai iš tokio turto negaunama jokių pajamų, kaip, pavyzdžiui, turto mokesčių atveju.

1.8. EESRK pabrėžia, kad būtina nustatyti bendras ir aiškias taisykles dėl konkretaus iš įmonių reikalaujamų deklaracijų turinio. Reikėtų vengti perteklinio, direktyvos tikslus viršijančių duomenų teikimo ir dėl to patiriamų reikalavimų laikymosi išlaidų.

1.9. EESRK rekomenduoja, laikantis EBPO požiūrio į šį klausimą, tikslines taisykles, skirtas užkirsti kelią „įgalinančių specialistų“ veiklai, nustatyti kitame teisės akte. EESRK mano, kad profesinės priežiūros institucijų bendradarbiavimas kovojant su netinkamais profesiniais veiksmais ir galima nusikalstama „įgalinančių specialistų“ veikla būtų labai naudingas.

1.10. EESRK pakartoja, kad reikia turėti išsamų ir platų ES nebendradarbiaujančių mokesčių jurisdikciją turinčių ir už ES ribų esančių subjektų sąrašą, be kita ko, tam, kad ES įmonės galėtų sužinoti, ar jų valdomos lėšos ir turtas gali būti susiję su priedangos subjektais, įsikūrusiais už ES ribų.

1.11. EESRK siūlo Komisijai parengti atitinkamas gaires dėl direktyvoje nustatyto veiklos pagrindo kriterijaus taikymo, ypatingą dėmesį skiriant konkrečių sąvokų, pavyzdžiui, „rezidavimo vieta“, „reziduojantis direktorius“ ir „patalpos“, reikšmei.

1.12. EESRK pastebi, kad priedangos įmonės taip pat gali būti steigiamos ir jomis gali būti naudojamos siekiant sudaryti palankesnes sąlygas nedeclaruojamam darbui ir išvengti socialinio draudimo įmokų. Todėl EESRK siūlo Komisijai apsvarstyti galimybę šiuos klausimus nagrinėti ne tik šiame pasiūlyme, kuris yra tik mokesčių direktyva, bet ir Europos teisės aktuose.

2. Europos Komisijos darbo aplinkybės

2.1. 2021 m. gegužės 18 d. priimtame Europos Komisijos komunikate „21-ojo amžiaus verslo apmokestinimas“ nustatyti ilgalaikiai ir trumpalaikiai tikslai, kuriais siekiama remti atsigavimą po COVID-19 protrūkio ir užtikrinti pakankamas viešąsias pajamas ateityje.

2.2. Siūloma Komisijos direktyva dėl priedangos subjektų yra viena iš komunikate paskelbtų trumpalaikių konkrečių iniciatyvų, kuriomis siekiama patobulinti dabartinę mokesčių sistemą, ypač daug dėmesio skiriant sąžiningo ir veiksmingo apmokestinimo užtikrinimui.

2.3. Juridiniai asmenimis, neturinčiais minimalaus veiklos pagrindo ir nevykdančiais ekonominės veiklos, gali būti naudojamos netinkamos mokesčių tikslais, pavyzdžiui, mokesčių slėpimo ir vengimo arba net pinigų plovimo tikslais. Todėl būtina spręsti problemas, kai asmenys, iš kurių tikimasi, kad jie mokės mokesčius, vengia arba išvengia mokesčių prievolių naudodamiesi įmonėmis, nevykdančiomis jokios realios ekonominės veiklos. Priedangos įmonės gali sudaryti palankias sąlygas nesąžiningam mokesčių naštos paskirstymui ir nesąžiningai mokesčių konkurencijai tarp jurisdikciją turinčių subjektų.

2.4. Komisijos pateiktas pasiūlymas taikomas visoms įmonėms, kurios laikomos rezidentėmis mokesčių tikslais ir turi teisę gauti rezidavimo vietos mokesčių tikslais pažymėjimą ES valstybėje narėje. Priėmus naujas taisykles kaip direktyvą, jos turėtų būti perkeltos į valstybių narių teisės sistemas iki 2023 m. birželio 30 d. ir visiškai įsigaliooti 2024 m. sausio 1 d.

2.5. Yra daug Europos teisės aktų, susijusių su pinigų plovimu – nusikaltimu, kuriuo dažnai pasinaudoja tam tikros priedangos įmonės, – kurie galėtų būti naudingi svarstant Komisijos pasiūlymą. Visų pirma reikėtų atkreipti dėmesį į 2021 m. liepos mėn. Komisijos pasiūlytą teisės aktų rinkinį, kurį sudaro trys reglamentai ir direktyva ⁽¹⁾.

3. Europos Komisijos pasiūlymai

3.1. Direktyvoje kalbama apie schemas, naudojamas siekiant išvengti mokesčių arba juos nuslėpti. Pasiūlyme numatyta schema apima įmonių, kurios tariamai vykdo tikrą ekonominę veiklą, bet iš tikrųjų tokios veiklos nevykdo, steigimą ES. Tikroji priežastis, dėl kurios steigiamos kai kurios tokio tipo įmonės, iš tiesų yra ši: kad jų tikrasis savininkas arba grupė, kuriai jos priklauso, galėtų gauti tam tikros mokeskinės naudos.

3.2. Siekiant kovoti su šiomis schemomis, siūlomoje direktyvoje nustatytas kriterijus, kurio tikslas – padėti valstybėms narėms nustatyti įmones, kurios tariamai vykdo teisėtą veiklą, tačiau neturi minimalaus ekonominės veiklos pagrindo ir todėl jomis galbūt piktnaudžiaujama siekiant gauti nepagrįstos mokeskinės naudos. Šis kriterijus apibrėžiamas kaip veiklos pagrindo kriterijus.

⁽¹⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Kovos su pinigų plovimu teisės aktų rinkinio (OL C 152, 2022 4 6, p. 89).

3.3. Pirmajame kriterijų taikymo etape įvairių rūšių įmonės suskirstomos į įmones, kurioms kyla rizika dėl veiklos pagrindo nebuvimo ir kuriomis gali būti piktnaudžiaujama mokesčių tikslais, ir įmones, kurioms kyla nedidelė rizika. Rizikos grupei priklauso įmonės, kurios vienu metu turi keletą požymių, paprastai nustatomų įmonėse, neturinčiose veiklos pagrindo (patekimo į taikymo sritį kriterijai). Priešingai, mažos rizikos atvejai – tai atvejai, kurie netenkina nė vieno iš šių kriterijų arba tik kai kuriuos iš jų, t. y. atvejai, neatitinkantys patekimo į taikymo sritį kriterijų.

3.4. Pagal atitinkamus kriterijus rizikos grupei priklausančioms įmonėms priskiriamos tos įmonės, kurioms direktyva netaikoma konkreti išimtis, kurios vykdo tarpvalstybinę veiklą, yra geografiniu požiūriu mobilios ir kurios, be to, administruodamos savo veiklą pasitelkia kitas įmones (visų pirma profesionalius trečiųjų šalių paslaugų teikėjus). Mažos rizikos atvejai, netenkinantys patekimo į taikymo sritį kriterijaus, direktyvos tikslais nėra svarbūs.

3.5. Įmonės pirmiausia turi pačios save įvertinti ir, jei jos priskiriamos rizikos grupei, mokesčių deklaracijoje jos turi pateikti duomenis apie veiklos pagrindą. Pateikti duomenis apie veiklos pagrindą reiškia pateikti konkrečią informaciją, kad būtų lengviau įvertinti įmonės vykdomą veiklą.

3.6. Kalbant apie antrąjį etapą, veiklos pagrindo kriterijaus taikymo rezultatą lemia trys elementai:

- i) patalpos, kuriomis gali naudotis tik įmonė;
- ii) bent viena ES turima ir naudojama banko sąskaita;
- iii) bent vienas direktorius, reziduojantis netoli įmonės ir vykdamas tik su ja susijusią veiklą, arba pakankamai įmonės darbuotojų, kurie vykdo pagrindinę veiklą, iš kurios gaunamos pajamos, reziduojančių netoli įmonės.

3.7. Trečiajame kriterijų taikymo etape turi būti tinkamai įvertinta antrajame etape įmonės pateikta informacija apie veiklos pagrindą. Įmonė, kuri yra priskiriama rizikos grupei, nes tenkina patekimo į taikymo sritį kriterijų, ir iš kurios pateiktų duomenų taip pat galima daryti išvadą, kad ji neturi bent vieno svarbaus veiklos pagrindo elemento, pagal naująją direktyvą turėtų būti laikoma priedangos įmone, t. y. įmone, kuri neturi veiklos pagrindo ir kuria piktnaudžiaujama mokesčių tikslais.

3.8. Įmonė, kuri priklauso rizikos grupei, bet iš kurios duomenų matyti, kad ji turi visus svarbius veiklos pagrindo elementus, pagal šią direktyvą neturėtų būti laikoma priedangos įmone. Tačiau darant tokią prielaidą neatmetama galimybė mokesčių administratoriui nustatyti, kad tokia įmonė yra priedangos įmonė dėl priežasčių, kurios nepatenka į direktyvos taikymo sritį.

3.9. Ketvirtasis etapas apima įmonės, kuri pagal direktyvą laikoma priedangos įmone ir ja piktnaudžiaujama mokesčių vengimo tikslais, teisę pateikti priešinių argumentų, konkrečiais įrodymais įrodant, kad ji turi veiklos pagrindą („paneigimas“). Todėl atitinkamos įmonės turės veiksmingą teisę pareikšti, kad pagal direktyvą jos nėra priedangos įmonės.

3.10. Kai įmonė laikoma priedangos įmone pagal direktyvą ir nepaneigia šios prielaidos, atitinkamai turėtų atsirasti mokeskinės pasekmės. Šios pasekmės turėtų panaikinti bet kokią mokesčinę naudą, kuri buvo ar galėtų būti gauta.

3.11. Kadangi įmonė, norėdama pasinaudoti mokesčių sutarties privalumais, paprastai turi pateikti rezidavimo vietos mokesčių tikslais pažymą, valstybė narė, kurioje yra priedangos įmonės rezidavimo vieta mokesčių tikslais, arba iš viso neišduos rezidavimo vietos mokesčių tikslais pažymos, arba išduos pažymą su išpėjimu, t. y. su aiškiu nurodymu, kad ji nebūtų naudojama pirmiau minėtai naudai gauti.

3.12. Tuo atveju, jei įmonei suteikiama mokesstinė nauda yra neleistina, turėtų būti nustatyta, kaip faktiškai turėtų būti apmokestinamos įmonės ir iš jos gaunamos pajamos ir bet koks įmonei priklausantis turtas. Paskirstant apmokestinimo teises reikėtų atsižvelgti į visus jurisdikciją turinčius subjektus, kuriems gali turėti įtakos su priedangos įmone susiję sandoriai.

3.13. Direktyvos taisyklės neišvengiamai turi įtakos tik valstybėms narėms, nes trečiosios šalys nepatenka į ES teisės taikymo sritį. Kalbant apie apmokestinimo teisių paskirstymą, tokiais atvejais turėtų būti tinkamai laikomasi valstybės narės ir trečiosios šalies susitarimų dėl dvigubo apmokestinimo išvengimo. Jei tokių susitarimų nėra, atitinkama valstybė narė taiko savo nacionalinę teisę.

3.14. Visos valstybės narės bet kuriuo metu turės prieigą prie informacijos apie pagal šią direktyvą duomenis teikiančius subjektus, dėl to nereikia pateikti specialaus prašymo pateikti informaciją. Šiuo tikslu valstybės narės keisis informacija pradedant pirmuoju etapu, kai įmonė pagal šią direktyvą priskiriama rizikos grupei. Šiam tikslui bus sukurtas registras arba duomenų bazė.

3.15. Siūlomame teisės akte valstybėms narėms paliekama teisė nustatyti sankcijas, taikytinas už direktyvoje, kurios nuostatos perkeltos į įvairias nacionalines teisės sistemas, įtvirtintų duomenų teikimo įpareigojimų pažeidimą. Sankcijos turi būti veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios.

3.16. Nustatant minimalią piniginę baudą, kaip numatyta galiojančiose finansų sektoriaus nuostatose, tikimasi minimalaus valstybių narių veiksmų koordinavimo lygio. Sankcijos turėtų apimti ne mažesnę kaip 5 proc. įmonės apyvartos sudarančią administracinę piniginę sankciją.

4. EESRK pateikiamos bendrosios pastabos

4.1. EESRK visiškai pritaria Komisijos pasiūlymui ir bendriesiems jo tikslams. Veiksmingo ir teisingo apmokestinimo visoje bendrojoje rinkoje užtikrinimas yra labai svarbus veiksnys, kad būtų sudarytos palankios sąlygos realiam atsigavimui po COVID-19 pandemijos. Pakankamos valstybių narių mokesinės pajamos iš tiesų yra pagrindinis faktorius, palengvinantis viešąsias investicijas, kuriomis siekiama žalesnės ir labiau skaitmenizuotos bendrosios rinkos. EESRK yra šiek tiek susirūpinęs dėl to, kad veiklos pagrindo reikalavimuose nepripažįstamas skaitmeninis aspektas pabrėžiant tik materialiojo turto svarbą. Dėl to ateityje gali kilti problemų.

4.2. Todėl Komisijos pasiūlymas visiškai atitinka Komunikatą dėl 21-ojo amžiaus verslo apmokestinimo, kuriuo siekiama imtis konkrečių ir nuoseklių veiksmų, skirtų kovoti su mokesčių slėpimu ir vengimu, taip užtikrinant sąžiningą apmokestinimo aplinką visoje Europoje.

4.3. EESRK pažymi, kad Komisijos pasiūlymas atitinka ankstesnes ES institucijų teisėkūros iniciatyvas, pavyzdžiui, Kovos su mokesčių vengimu direktyvą (KMVD) ir direktyvą dėl administracinio bendradarbiavimo (DDAB) tarp mokesčių institucijų. Siekiant išvengti nenumatytų pasekmių, labai svarbu siekti skirtingų mokesčių taisyklių, tarp kurių numatoma nuolatinė sąveika, nuoseklumo.

4.4. Komisijos pasiūlymas papildo neseniai pateiktą pasiūlymą dėl visuotinio minimalaus tarptautinių grupių apmokestinimo ES (vadinamojo antrojo ramsčio), nepaisant to, kad abiejų direktyvų taikymo sritys skiriasi, nes antrasis ramstis bus taikomas įmonėms, kurių apyvarta viršija 750 mln. EUR ribą, o direktyvai dėl priedangos įmonių tokie apribojimai nėra taikomi.

4.5. EESRK palankiai vertina plataus masto viešas konsultacijas, kurias Komisija pradėjo prieš paskelbdama savo pasiūlymą. Šiose konsultacijose buvo pateikti 32 klausimai, kuriais, be kita ko, siekta apibrėžti problemą ir jos priežastis bei nustatyti tinkamą ES veiksmų formą. Todėl suinteresuotosioms šalims buvo suteikta nemažai galimybių dalyvauti išsakant savo pastabas ir nuogastavimus prieš parengiant naujas taisykles. EESRK apgailestauja, kad šia galimybe pasinaudojo tik keli suinteresuotieji subjektai (50).

4.6. EESRK taip pat remia papildomas viešąsias konsultacijas su nacionaliniais ekspertais, kurie buvo įtraukti tikslingai, atsižvelgiant į jų specifinę kompetenciją. Plataus masto konsultacijų, skirtų suinteresuotosioms šalims, ir labiau išsamių konsultacijų, skirtų kvalifikuotiems ekspertams, derinys užtikrina gerą pusiausvyrą tarp dalyvaujamojo ir techniškai pažangaus teisėkūros proceso.

4.7. Kadangi dalyko, kuris turi būti reglamentuojamas direktyva, ir nustatytų tikslų – kovoti su tarpvalstybiniu mokesčių vengimu ir slėpimu – pobūdis yra toks pat, būtina, kad valstybės narės įgyvendintų tam tikrą bendrą sistemą.

4.8. Iš tiesų, tinkamos ir veiksmingos bendros sistemos nebūtų galima pasiekti kiekvienai valstybei narei įgyvendinant atskiras priemones, susijusias su jų atitinkamomis teisinėmis sistemomis. Tokiu atveju esamas suskaldymas iš tiesų pasikartotų ir galbūt net pagilėtų dėl daugybės nekoordinuotų veiksmų, vykdomų nacionaliniu lygmeniu.

4.9. Valstybėse narėse įsteigtos priedangos įmonės turi atitikti direktyvą, o valstybių narių administracijų bendradarbiavimas yra kaip niekada svarbus, kad būtų išvengta visos ES fiskalinių pajėgumų sumažėjimo. Kad galėtų tinkamai valdyti patikrinimus ir dalintis informacija, Komisija turėtų turėti tam tinkamus pajėgumus ir pakankamai išteklių.

4.10. EESRK taip pat mano, kad pasiūlymas atitinka proporcingumo principą, nes juo neviršijama to, kas būtina minimaliam bendrosios rinkos apsaugos lygiui užtikrinti, o poveikis įmonėms yra akivaizdžiai pagrįstas. Iš tiesų direktyvoje siekiama minimalios valstybių narių mokesčių sistemų apsaugos užtikrinant būtiną koordinavimo lygį ES, kad būtų pasiekti jos tikslai.

4.11. Kita vertus, atrodo, kad poveikis įmonėms taip pat yra proporcingas ir užtikrina tinkamą pusiausvyrą tarp įvairių tikslų ir vertybių, įskaitant:

- i) veiksmingumą mažinant piktnaudžiavimą fiktyviais subjektais;
- ii) mokesčių naudą viešiesiems finansams;
- iii) įmonių ir mokesčių administratorių išlaidas, susijusias su reikalavimų laikymusi;
- iv) netiesioginį poveikį bendrajai rinkai ir įmonių konkurencijai.

4.12. EESRK pritaria Komisijos požiūriui, kad veiksmingas ir skaidrus keitimasis informacija tarp mokesčių institucijų yra būtinas siekiant kovoti su piktnaudžiavimu priedangos įmonėmis ir bendriau kalbant, užtikrinti teisingą ir veiksmingesnę apmokestinimo aplinką. Šio punkto reikia laikyti labai atidžiai, kad valstybės narės, kuriose priedangos įmonė vykdo sandorius, susijusias su dviem valstybėmis narėmis, bendradarbiautų. Užbaigus priedangos įmonių tyrimus, jų rezultatai turėtų būti viešai paskelbti. Europos ir nacionalinės valdžios institucijos turėtų informuoti apie direktyvos įgyvendinimo rezultatus.

4.13. Į šios direktyvos taikymo sritį patenkančiomis priedangos įmonėmis gali būti naudojamos tiek mokesčių slėpimo, tiek vengimo tikslais, o tam tikrais atvejais – net nusikaltimams, tokiems kaip pinigų plovimas, vykdyti, su kuo jos dažnai yra siejamos. Todėl labai svarbu koordinuoti teisės aktus ir įvairių priežiūros institucijų, atsakingų už kovą su šiais nusikaltimais, veiklą tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu. Naudodamos „UNSHELL“, mokesčių institucijos galės gauti papildomos informacijos, kuri leis joms palyginti šią naują informaciją su kovos su pinigų plovimu institucijų pateikta informacija. Nacionalinės ir Europos institucijos turi užtikrinti, kad šios direktyvos taikymas nesukeltų jokių problemų bendrovėms, vykdančioms veiklą pagal įstatymus.

4.14. Informacija apie priedangos įmonių tikruosius savininkus ir jų turtą bei tikruosius jų vykdomų sandorių savininkus yra labai svarbi siekiant atskleisti tikrąjį jų veiklos pobūdį ir suprasti mokesčių slėpimo ar pinigų plovimo mastą. Tikrosios nuosavybės slėpimas naudojantis priedangos įmonių grandinėmis, kurias valdo „igalinantys specialistai“, yra neatsiejamas nuo jų nusikalstamų tikslų. Tikrųjų savininkų nustatymo priemonės yra numatytos kovos su pinigų plovimu teisės aktuose. Tačiau aptariamoje siūlojoje direktyvoje šis klausimas neminimas. EESRK mano, kad šią ir kitas abiejų teisės aktų susiejimo spragas reikėtų pašalinti šioje direktyvoje paaiškinus, kaip tai padaryti, arba skubiai paskatinus priimti Europos pagrindų įstatymą.

4.15. Už šios direktyvos taikymo srities ribų kai kurios priedangos įmonės taip pat yra steigiamos ir jomis yra naudojamos siekiant sudaryti palankesnes sąlygas nedeklaruojamam darbui ir išvengti socialinio draudimo įmokų. EESRK siūlo Komisijai išnagrinėti galimybę spręsti šį klausimą Europos teisės aktuose.

5. Konkrečios pastabos

5.1. EESRK mano, kad Komisijos pasiūlyme numatytas kaupiamųjų rodiklių forma įgyvendinamas patekimo į taikymo sritį kriterijus yra pagrįstas ir tinkamas. Šiuo atžvilgiu EESRK pastebi, kad subjektai, valdantys privataus naudojimo turtą, pavyzdžiui, nekilnojamąjį turtą, jachtas, lėktuvus, meno kūrinius ar tik nuosavą kapitalą, ilgą laiką gali negauti jokių pajamų, tačiau juos kontroliuojantys subjektai vis tiek gali gauti didelę mokestinę naudą.

5.2. Todėl Komitetas mano, kad reikėtų tikrinti ne tik pajamas, bet ir turtą, nes mokesčiai gali būti taikomi net ir tuo atveju, jei iš jų negaunama jokių pajamų, pavyzdžiui, turto mokesčiai, tais atvejais, kai taikoma. EESRK mano, kad siekdama tinkamai valdyti šias patikras ir dalintis informacija, Komisija turėtų turėti tam tinkamus pajėgumus ir pakankamai išteklių.

5.3. EESRK siūlo Komisijai parengti atitinkamas gaires dėl direktyvoje nustatyto veiklos pagrindo kriterijaus taikymo, ypatingą dėmesį skiriant konkrečių sąvokų, pavyzdžiui, „rezidavimo vieta“, „reziduojantis direktorius“ ir „patalpos“, reikšmei. Laikantis šio požiūrio, būtų galima sumažinti nacionalinius neatitikimus ir skirtingus aiškinimus, kurie gali būti žalingi vidaus rinkai, arba geriau juos išspręsti. Visų pirma EESRK reikalauja, kad Komisija šiuo atžvilgiu tinkamai apsvarstytų naujus skaitmeninius verslo modelius.

5.4. EESRK mano, kad įmonių dalyvavimas tarpvalstybinėje veikloje turėtų būti kruopščiai vertinamas atsižvelgiant į faktinį tokių įmonių sudaromų sandorių pobūdį ir jų nuosavybę bei turtą. Direktyva neturėtų būti taikoma įmonėms, kurios demonstruoja pakankamą skaidrumo lygį ir kurioms nekyla rizika neturėti ekonominės veiklos pagrindo siekiant slėpti mokesčius arba jų vengti.

5.5. „UNSHELL“ direktyva grindžiama galiojančiais ES ir tarptautiniais standartais. EESRK rekomenduoja Komisijai užtikrinti suderinamumą su atitinkamais jau taikomais tarptautiniais ir bendrais ES standartais, visų pirma su „reikšmingo masto ekonominės veiklos“ sąvoka, sukurta taikant lengvatinių mokesčių režimus ir plačiai aptarta Žalingos mokesčių praktikos forume. Kitas svarbus klausimas, kurį reikia spręsti, yra susijęs su bendrų ir aiškių taisyklių dėl konkrečiau iš įmonių reikalaujamų pareiškimų turinio nustatymu. Reikėtų vengti perteklinio, direktyvos tikslus viršijančių duomenų teikimo ir dėl to patiriamų reikalavimų laikymosi išlaidų.

5.6. EESRK primygtinai ragina skirti ypatingą dėmesį vadinamųjų „įgalinančių specialistų“ vaidmeniui, kuris pasiūlyme dėl direktyvos nepaminėtas. EESRK rekomenduoja kitame teisės akte nustatyti taisykles, skirtas reglamentuoti „įgalinančių specialistų“ veiklą, atsižvelgiant į EBPO šiuo klausimu nustatytus kriterijus, kurie taip pat dažnai atlieka svarbų vaidmenį specifinėje priedangos įmonių srityje ⁽²⁾.

5.7. EBPO, kuri nustato profesines kategorijas, kurioms priklausančios kai kurie specialistai valdo priedangos įmonių grandines arba su jomis bendradarbiauja, mano, kad siekiant kovoti su nusikalstama neteisėtais tikslais, įskaitant mokesčių vengimą, įsteigtų įmonių veikla, būtina sutelkti dėmesį į „įgalinančius specialistus“. Teisės aktų besilaikančius specialistus iš tiesų reikėtų tinkamai atskirti nuo nedidelės grupės praktikuojančių asmenų, kurie savo įgūdžius mokesčių teisės ir įmonių apskaitos srityje naudoja tam, kad aktyviai remtų praktiką, susijusią su mokesčių vengimu, slėpimu ir pinigų plovimu.

5.8. Todėl EESRK pabrėžia, kad reikia kovoti su įgalinančiais specialistais, kurie aktyviai suteikia galimybių pasinaudoti neteisėta praktika, palankia mokestiniams ir finansiniams nusikaltimams. Tokiu būdu būtų galima panaikinti esminį veiksnių, susijusių su piktnaudžiavimu mokesčiais. Galimybių plėtoti nesąžiningą fiskalinę praktiką mažinimas iš tiesų yra esminis žingsnis siekiant tų pačių tikslų, kurių siekiama Komisijos pasiūlymu.

5.9. EESRK mano, kad kovojant su netinkama praktika ir galima nusikalstama „įgalinančių specialistų“ veikla būtų labai naudingas profesinių reguliavimo ar priežiūros institucijų bendradarbiavimas. Tai būtų įdomi Europos socialinio ir politinio pakto prieš fiskalinius ir ekonominius nusikaltimus, pinigų plovimą ir korupciją, už kurį Komitetas pasisakė įvairiose nuomonėse, plėtojimo kryptis.

⁽²⁾ *Ending the Shell Game: Cracking down on the Professionals who enable Tax and White Collar Crimes*, EBPO, Paryžius, 2021 m.

5.10. EESRK taip pat siūlo derinti Komisijos direktyvos pasiūlymą su galiojančiomis sandorių kainodaros taisyklėmis, nes naudojimas priedangos įmonėmis siekiant išvengti mokesčių gali būti siejamas su tokia praktika visoje ES, todėl jai turėtų būti konkrečiai atsižvelgta. Šiuo atveju EESRK mano, kad taip pat reikėtų apsvarstyti galimybę parengti sandorių kainodaros direktyvą.

5.11. Komitetas mano, kad įmonių, kurioms nereikia teikti duomenų (6 straipsnio 2 dalis), sąrašas turi būti tinkamai pagrįstas ir įvertintas, kad būtų užtikrinta, jog jos negauna netinkamos mokestinės naudos ir kad jomis nesinaudojama siekiant apeiti įstatymus.

5.12. EESRK taip pat mano, kad reikėtų imtis aktyvesnių veiksmų, kai ES nepriklausanti įmonė ar subjektas vykdo verslą su į ES biržos prekybos sąrašus įtraukta įmone ar subjektu. Reikia suprasti, kokių veiksmų galėtų imtis į ES biržos sąrašus įtrauktos įmonės ar subjektai, kad įsitikintų, jog valdomos lėšos ar turtas nėra gaunami iš už ES ribų veikiančio priedangos subjekto.

5.13. Kad būtų galima imtis veiksmingų veiksmų prieš įmones, kurios vykdo veiklą su mokesčių tikslais nebendradarbiaujančiose jurisdikcijose įsikūrusiomis įmonėmis, Komitetas dar kartą pabrėžia, kad ES nebendradarbiaujančių mokesčių jurisdikciją turinčių subjektų sąrašas turi būti kuo veiksmingesnis ir išsamesnis.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos dėl visuotinio minimalaus tarptautinių subjektų grupių apmokestinimo lygio užtikrinimo Sąjungoje

(COM(2021) 823 final – 2021/0433 (CNS))

(2022/C 290/09)

Pranešėjas **Krister ANDERSSON**Bendrapranešėjis **Petru Sorin DANDEA**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2022 2 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 115 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	197 / 1 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komisijos pasiūlymu siekiama į ES perkelti GloBE pavyzdines taisykles, įtrauktas į EBPO ir G20 įtraukios sistemos 2 ramstį. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija dirba visiškai atsižvelgdama į tarptautines diskusijas ir susitarimus, ir tvirtai remia Komisijos tikslus.

1.2. EESRK pritaria Komisijai, kad „visuotinio minimalaus mokesčio reformos veiksmingumas ir teisingumas labai priklauso nuo jos įgyvendinimo visame pasaulyje“. EESRK mano, kad labai svarbu, jog derybos būtų sėkmingos ir baigtos laiku. Kad taisyklės būtų veiksmingos ir neiškraipytų konkurencijos, būtinas bendras jų įgyvendinimas visame pasaulyje.

1.3. EESRK tvirtai pritaria Komisijai, kad „būtina užtikrinti vienodą EBPO pavyzdinių taisyklių įgyvendinimą ES“ ir kad „tai galima pasiekti tik centralizuotai priimant teisės aktus ir vienodai juos perkeltiant į nacionalinę teisę“.

1.4. Nors labai svarbu, kad techninės diskusijos ir parengiamasis darbas jau vyksta ES lygmeniu, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad EBPO vis dar rengia tolesnes išsamias taisykles ir aiškina apibrėžtis. Todėl valstybės narės turėtų atkreipti dėmesį į visas šiuo metu vykstančių EBPO derybų rekomendacijas ir darbo rezultatus ir juos įtraukti.

1.5. EESRK remia bet kokias pastangas, kuriomis siekiama mažinti Europos įmonių ir mokesčių institucijų išlaidas, susijusias su reikalavimų laikymusi kuriant naująją sistemą. Visiškas 2 ramsčio įgyvendinimas bus sudėtingas ir pareikalaus daug laiko bei didelių tiek įmonių, tiek mokesčių institucijų pastangų. Tikimasi, kad artimiausiais mėnesiais EBPO pateiks svarbias apsaugas, supaprastinto administracinių dokumentų pateikimo taisykles ir t. t., kuriomis galėtų būti palengvintas naujosios mokesčių sistemos įgyvendinimas tiek įmonėms, tiek ir mokesčių institucijoms. Šios taisyklės turėtų būti įtrauktos į direktyvą.

1.6. EESRK mano, kad valstybių narių parlamentų priimtos konkrečios mokesčių nuostatos, kuriomis sąmoningai skatinamos investicijos ir pastangos užimtumo srityje, neturėtų būti neutralizuojamos pavyzdinėmis taisyklėmis. Svarbu skatinti kurti žalesnę ir skaitmenizuotą ekonomiką, o mokesčiai turėtų būti svarbūs to siekiant.

1.7. EESRK ragina į direktyvą įtraukti nuostatą, pagal kurią būtų galima taikyti direktyvą dėl ginčų sprendimo, bent jau tarp valstybių narių, sprendžiant ginčus, susijusius su 2 ramsčiu.

1.8. Komitetas sutinka, kad už direktyvos nuostatų nesilaikymą būtų taikomos sankcijos, ir ragina valstybes nares atlikti išsamius mokesčius patikrinimus, siekiant užtikrinti visišką direktyvos nuostatų laikymąsi.

1.9. EESRK ragina peržiūrėti ES nebendradarbiaujančių trečiųjų šalių, susijusių su mokesčių rinkiniu, sąrašą.

1.10. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad teisingo tarptautinių įmonių apmokestinimo visuomenė prašo jau seniai, ir tikisi greito susitarimo dėl 2 ramsčio ES ir visame pasaulyje.

2. Bendra informacija ir Komisijos pasiūlymas

2.1. Komisijos pasiūlymu dėl direktyvos dėl visuotinio minimalaus tarptautinių subjektų grupių apmokestinimo lygio užtikrinimo Sąjungoje siekiama į ES perkelti EBPO pavyzdines taisykles visuotinio minimalaus apmokestinimo lygio įgyvendinimo vidaus rinkoje (EBPO / Įtrauki sistema (pavyzdinės taisyklės), nustatant vienodas taisykles ir jų įgyvendinimą⁽¹⁾).

2.2. Šimtmečius galiojusios nacionalinės ir tarptautinės apmokestinimo taisyklės nebeatitinka kai kurių šiandien taikomų naujų verslo modelių. Daugelis įmonių neturi fizinės buveinės daugelyje šalių, todėl jos nemoka pelno mokesčio tose jurisdikcijose tokiu pat mastu kaip fiziškai įsikūrusios įmonės⁽²⁾.

2.3. Po 2008–2009 m. finansų krizės valstybių biudžetai patyrė spaudimą. Visi šie veiksniai prisidėjo prie EBPO proceso, skirto spręsti mokesčių bazės erozijos ir pelno perkėlimo (BEPS) problemą.

2.4. Po 2015 m. EBPO BEPS projekto G20 ir EBPO įtraukios sistemos (ĮS) nariai susitarė, kaip spręsti problemą, susijusią su didėjančiais mokesčių iššūkiais, kylančiais dėl ekonomikos skaitmeninimo.

2.5. Suderintas dokumentų rinkinys apima du ramsčius, kuriuose dalyvauja visų sektorių įmonės. 2 ramstis taikomas verslo grupėms, kurių bendra grupės apyvarta sudaro mažiausiai 750 mln. EUR, o pagal 1 ramstį nustatomas dalinis teisių apmokestinti perteklinį pelną persikirstymas subjektams, kurių jurisdikcijai priklauso rinkos, o pagal 2 ramstį nustatomas minimalus 15 proc. efektyvusis apmokestinimo lygis⁽³⁾. EBPO pavyzdines taisykles sudaro 70 puslapių labai sudėtingų ir techninių taisyklių, įskaitant 10 puslapių apibrėžčių, siekiant taikyti bendrą požiūrį į visuotinį minimalų apmokestinimą.

2.6. 2 ramstį sudaro dvi vidaus taisyklės: i) pajamų įtraukimo taisyklė (PĮT) ir ii) jos stiprinimo priemonė – taisyklė dėl nepakankamai apmokestinamų mokėjimų, kartu žinomos kaip „Pasiūlymo dėl visuotinės kovos su mokesčių bazės erozija“ (GloBE) taisyklės, ir sutartimi grindžiama taisyklė – apmokestinimo taisyklė (STTR).

2.7. Pasiūlymu reikalaujama, kad pagrindinis patrunuojantysis subjektas sumokėtų papildinį mokestį, t. y. visos grupės trūkstamą mokestį toje jurisdikcijoje, kurioje ji reziduoja. Atitinkamai mokestines pajamas surinks ta jurisdikcija, o tai reiškia mokestinės teisės ir mokestinės pajamos yra kitoje jurisdikcijoje. Šalys neprivalo padidinti savo mokesčio tarifo iki minimalaus lygio.

2.8. Jei pagrindinis patrunuojantysis subjektas įsikūręs šalyje, kuri nėra priėmusi PĮT, įsigalioja TNAM, pagal kurią jurisdikcijos, kuriose ta tarptautinių subjektų grupė (TSG) vykdo veiklą, privalo atsisakyti atskaitymų arba kitaip pakoreguoti grupės įmonių mokestines prievoles taip, kad būtų surinktas visas papildinis mokestis.

2.9. Jurisdikcijos skiriamas bendras papildomas mokestis grindžiamas jurisdikcijai tenkančia visų grupės darbuotojų ir materialiojo turto dalimi jurisdikcijose, kurios yra priėmusios TNAM nuostatas.

(1) Tarybos direktyva dėl visuotinio minimalaus tarptautinių subjektų grupių apmokestinimo lygio užtikrinimo Sąjungoje, COM(2021) 823 final.

(2) Tai, kokių mastu kai kurios vadinamosios „skaitmeninės“ įmonės moka pelno mokestį ir kokiose šalyse jį moka, be kita ko, analizavo Matthias Bauer, *Digital Companies and Their Fair Share of Taxes: Myths and Misconceptions*, ECIPE, 2018 m. vasario mėn. <https://ecipe.org/publications/digital-companies-and-their-fair-share-of-taxes/?chapter=all>

(3) EBPO ir G20 mokesčių bazės erozijos ir pelno perkėlimo projektas *Tax Challenges Arising from the Digitalisation of the Economy Global Anti-Base Erosion Model Rules (Pillar Two)*, BEPS įtrauki sistema, <https://www.oecd.org/tax/beps/tax-challenges-arising-from-the-digitalisation-of-the-economy-global-anti-base-erosion-model-rules-pillar-two.pdf>. Apžvalgai taip pat žr. Jefferson VanderWolk, Squire Patton Boggs, *Global Minimum Taxation for Large Multinationals*, <https://www.linkedin.com/feed/update/urn:li:activity:6884197871441207296/>.

2.10. Kiekvienos jurisdikcijos papildinio mokesčio apskaičiavimas apima dėl veiklos pagrindo neįtraukiamų pajamų išimtį, o tai galiausiai leidžia tam tikrą pajamų sumą apmokestinti mažesniu nei minimalus efektyvusis tarifas. Iš pradžių neapmokestinamos pajamos sudaro 10 proc. vietos darbo užmokesčio sąnaudų ir 8 proc. vietoje naudojamo nematerialiojo turto vertės, o per dešimties metų laikotarpį jos sumažinamos iki 5 proc. kiekvienos iš šių mažiausių reikšmių.

2.11. EBPO pavyzdinėse taisyklėse, apskaičiuojant efektyviuosius mokesčių tarifus, remiamasi finansinėmis ataskaitomis su sudėtingais patikslinimais. Jose taip pat numatyta galimybė jurisdikcijai įteisinti vidaus minimalaus papildinio mokesčio apskaičiavimą, tokiu atveju papildinis mokestis priskiriamas tai jurisdikcijai ir surenkamas toje jurisdikcijoje, todėl mokestinės pajamos iš jurisdikcijos į kitą jurisdikciją nepervedamos.

2.12. EBPO jau pažadėjo 2022 m. pirmąjį ketvirtį pateikti Pavyzdinių taisyklių komentarą, kuriame bus paaiškintas taisyklių aiškinimas ir parengtos tolesnės gairės / paaiškinimai dėl apsaugos taisyklių ir administracinių gairių. Galima tikėtis tolesnių paaiškinimų.

2.13. Siekiant išvengti iškraipymų ir užtikrinti vienodas sąlygas ir Europos konkurencingumą, labai svarbu, kad taisyklės pasaulyje būtų vienodai aiškinamos ir įgyvendinamos vienodai turinio ir laiko požiūriu (*).

2.14. Remiantis Komisijos komunikatu *21-ojo amžiaus verslo apmokestinimas*, į Komisijos pasiūlymą įtrauktos tik GloBE pavyzdinės taisyklės, įtrauktos į EBPO ir G20 įtrauktos sistemos 2 ramstį. 1 ramstis nėra taip gerai išplėtotas kaip 2 ramstis. Šiai paketo daliai taip pat gali būti taikoma ES direktyva (**).

2.15. Direktyvos taikymo sritis apibrėžiama atsižvelgiant į Sąjungoje esančius į grupę įeinančius subjektus, kurie priklauso TSG arba didelėms vietos subjektų grupėms ir kurių konsoliduotosios grupės pajamos bent dvejus iš ketverių ankstesnių metų viršija 750 mln. EUR.

2.16. Direktyvoje numatyta, kad tais atvejais, kai pagrindinis patronuojantysis subjektas yra ne ES ir priklauso jurisdikcijai, kuri netaiko reikalavimus atitinkančios PĮT, visiems jo į grupę įeinantiems subjektams, esantiems jurisdikcijose, kuriose taikoma tinkama TNAM sistema, bus taikoma TNAM. Tokiomis aplinkybėmis valstybėje narėje esantiems į TSG įeinantiems subjektams valstybėje narėje bus taikomas papildinis mokestis, kuris paskirstomas pagal dviejų veiksmų formulę, apskaičiuotą atsižvelgiant į TSG sudarančių subjektų mažas apmokestinamas pajamas.

2.17. Direktyvoje nustatytos „reikalavimus atitinkančių pajamų“, t. y. pakoreguotų pajamų, į kurias reikia atsižvelgti apskaičiuojant faktinį mokesčio tarifą, nustatymo taisyklės. Siekiant apskaičiuoti šias pajamas, būtina nurodyti į grupę įeinančių subjektų finansinių ataskaitų grynąjį pelną arba nuostolį per finansinius metus. Nustatyti koregavimai, atsižvelgiant į skirtumą tarp finansinės apskaitos ir mokesčių apskaitos, yra labai sudėtingi. Pagrindiniai koregavimai yra susiję su reikalavimais, kai reikia pranešti apie pajamas ir (arba) išlaidas, tačiau, pavyzdžiui, nepripažįstami maži atidėjiniai lengvatiniam pajamų iš patentų apmokestinimui, o pripažįstamas ilgalaikio turto pagreitintas nusidėvėjimas.

2.18. Aprašomos į grupę įeinančio subjekto finansinių metų „pakoreguotų įtrauktųjų mokesčių“ apskaičiavimo taisyklės. Pagrindinis principas paskirstant įtrauktuosius mokesčius yra priskirti juos jurisdikcijai, kurioje buvo uždirbtas pagrindinis pelnas, kuriam taikomi šie mokesčiai. Siekiant užtikrinti šį principą, direktyvoje taip pat numatytos specialios taisyklės dėl tarpvalstybinių mokesčių arba pajamų srautų nuolatinės buveinės, skaidraus subjekto, kontroliuojamosios užsienio bendrovės, hibridinio subjekto arba dividendų mokesčių atveju.

2.19. Direktyvoje apibrėžiamas efektyvusis tarifas kaip santykis tarp į grupę į įeinančių subjektų pakoreguotųjų įtrauktųjų mokesčių ir į grupę įeinančių subjektų per finansinius metus gautų pakoreguotų pajamų konkrečioje jurisdikcijoje. Atsižvelgiant į visuotinį susitarimą ir siekiant užtikrinti perkėlimą į nacionalinę teisę, direktyvoje nustatytas 15 proc. minimalus efektyvusis mokesčio tarifas, taikomas pagal GloBE pavyzdines taisykles.

(*) JAV turi savo minimalaus mokesčio režimą – visuotines nematerialiąsias mažas apmokestinamas pajamas (GILTI), tačiau dabartinis įstatymas, pasak Komisijos, neatitinka PĮT nuostatos. JAV šiuo metu vykdo GILTI reformą, kad tvarka būtų suderinta su 2 ramsčiu. EBPO aptars su JAV ir įtrauktos sistemos narėmis reformuotą GILTI atitikimo 2 ramsčiui sąlygas. Kol nesusitarta dėl tokių sąlygų, Europos įmonės gali atsidurti nepalankioje konkurencinėje padėtyje, net jei įgyvendinta UTPR suteiktų tam tikrą apsaugą.

(**) „Siekdama užtikrinti nuoseklų jo įgyvendinimą visose ES valstybėse narėse, įskaitant tas, kurios nėra EBPO narės ir įtrauktos sistemos dalyvės, Komisija pasiūlys direktyvą dėl 1 ramsčio įgyvendinimo ES“. COM(2021) 251 final, p. 9.

2.20. Siekiant sumažinti reikalavimų laikymosi našta mažos rizikos atvejais, minimalioms pelno sumoms taikoma *de minimis* požiūrio išimtis. Tai taikoma, kai į TSG įeinančių subjektų pelnas tam tikroje jurisdikcijoje neviršija 1 mln. EUR, o pajamos yra mažesnės nei 10 mln. EUR.

2.21. Specialios taisyklės taikomos susijungimų, išigijimų, bendrųjų subjektų ir daugiašalių TSG atveju. Jame numatyta, kad susijungimo arba atskyrimo atveju grupės nariams taikoma konsoliduotųjų pajamų riba. Kai TSG, kuriai taikomos taisyklės, išigyja arba parduoda į grupę įeinantį subjektą, toks į grupę įeinantis subjektas tais metais turėtų būti laikomas abiejų grupių dalimi, su tam tikrais GloBE pavyzdinėms taisyklėms taikyti naudojamų požymių verčių koregavimais (įtrauktieji mokesčiai, reikalavimus atitinkantis darbo užmokestis, reikalavimus atitinkantis materialusis turtas, GloBE atidėtųjų mokesčių turtas).

2.22. Direktyvoje yra mokesčių neutralumo ir paskirstymo sistemos taisyklės. Siekiant išvengti nepageidaujamų rezultatų, pavyzdžiui, neproporcingo TNAM papildinio mokesčio prievolės TSG, direktyvoje numatytos specialios pagrindinio patronuojančiojo subjekto pelno apskaičiavimo taisyklės, kai toks subjektas yra pereiginis subjektas arba jam taikoma išskaitytinų dividendų tvarka ⁽⁶⁾.

2.23. Pagal direktyvą į TSG įeinantis subjektas, esantis valstybėje narėje, įpareigojamas pateikti papildinio mokesčio informacijos deklaraciją, nebent TSG pateikia deklaraciją kitoje jurisdikcijoje, su kuria valstybė narė yra sudariusi susitarimą dėl kompetentingos institucijos, leidžianti automatiškai keistis kasmetine mokesčių informacijos deklaracija. Reikalaujamą mokesčių deklaraciją reikia pateikti per 15 mėnesių nuo finansinių metų, su kuriais ji susijusi, pabaigos.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl direktyvos, kuria siekiama perkelti 2 ramsčio nuostatas į ES teisinę sistemą ir vidaus rinką. EESRK tvirtai remia ir vertina tai, kad Komisija derina savo darbą su tarptautinėmis diskusijomis ir susitarimais. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad susitarimas netaikomas įmonėms, kurių dydis nesiekia tam tikrų ribų, tačiau taisyklės yra bendros ir, pasak EBPO, bus taikomos šimtams įmonių. Kiekviena į pasiūlymo taikymo sritį patenkanti verslo grupė gali turėti daug nuolatinių buveinių ir patronuojamųjų įmonių.

3.2. EESRK pažymi, kad keturios šalys iš visų derybose dėl Įtraukios sistemos dalyvaujančių šalių nesutiko su paketu, palyginti su 137 šalimis, kurios pasirašė visuotinį susitarimą. ES direktyva dėl minimalaus mokesčio gali suteikti papildomą apsaugos priemonių nuo žalingos BEPS praktikos, o EESRK remia ir visada rėmė BEPS projekto tikslus, siekiant užtikrinti tvarius ES viešuosius finansus.

3.3. EESRK pritaria Komisijai, kad „visuotinio minimalaus mokesčio reformos veiksmingumas ir teisingumas labai priklauso nuo jos įgyvendinimo visame pasaulyje“. EESRK mano, kad labai svarbu, jog derybos būtų sėkmingos ir baigtos laiku. Kad taisyklės būtų veiksmingos ir neiškraipytų konkurencijos, būtinas bendras jų įgyvendinimas visame pasaulyje.

3.4. EESRK mano, kad EBPO ir G20 įtraukios sistemos 1 ir 2 ramsčiai turėtų būti traktuojami kaip išsamus ir tarpusavyje integruotas rinkinys. Labai svarbu nuosekliai įgyvendinti abu ramsčius. EESRK ragina valstybes nares ir Komisiją aktyviau derėtis per EBPO, siekiant kuo greičiau visame pasaulyje įgyvendinti 1 ramstį.

3.5. EESRK pritaria Komisijai, kad reikia imtis veiksmų ES lygmeniu ir kad „būtina užtikrinti vienodą EBPO pavyzdinių taisyklių įgyvendinimą ES“. Be to, EESRK pritaria, kad „tai galima pasiekti tik centralizuotai priimančiais teisės aktais ir vienodai juos perkeliant į nacionalinę teisę“ ⁽⁷⁾. EESRK pabrėžia, kad direktyvoje turi būti laikomasi pagrindinių laisvių ir Sutartyje numatytų išpareigojimų bei kompetencijų.

⁽⁶⁾ Nustatytos investavimo subjektams taikomos specialios taisyklės dėl efektyviojo mokesčio tarifo, papildinio mokesčio nustatymo, pasirinkimo teisės juos laikyti mokesčių požiūriu skaidriais subjektais ir pasirinkimo teisės taikyti paskirstytojo pelno apmokestinimo metodą.

Kalbant apie paskirstytojo pelno mokesčio sistemas, direktyvoje numatyta, kad kasmet duomenis pateikiančiam subjektui pasirenkant į grupę įeinančius subjektus, kuriems taikoma reikalavimus atitinkanti paskirstytojo pelno mokesčio sistema, apskaičiuojant atitinkamą į grupę įeinančių subjektų pakoreguotus įtrauktuosius mokesčius įtraukiamas numanomas paskirstytojo pelno mokestis.

⁽⁷⁾ COM(2021) 823 final, p. 3.

3.6. ES procesą palengvina tai, kad visos valstybės narės dalyvavo EBPO ir Įtraukios sistemos svarstymuose arba vėliau pritarė rezultatams. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad teisingas tarptautinių įmonių apmokestinimas yra seniai išsakytas visuomenės prašymas, ir tikisi greito susitarimo dėl 2 ramsčio ES ir visame pasaulyje.

3.7. Nors labai svarbu, kad techninės diskusijos ir parengiamasis darbas jau vyksta ES lygmeniu, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad EBPO vis dar rengia tolesnes išsamias taisykles ir aiškina apibrėžtis. Todėl valstybės narės turėtų atkreipti dėmesį į visas šiuo metu vykstančių EBPO derybų rekomendacijas ir darbo rezultatus ir juos įtraukti, nes reikėtų vengti direktyvos keitimo ar papildymo proceso. Taip pat svarbu, kad ES atidžiai apsvarstytų, kada trečiųjų šalių jurisdikcijos įgyvendins šį reikalavimą.

3.8. EESRK pritaria Komisijos pasirinkimui remtis dideliu tarptautiniu mastu atliktu parengiamuoju darbu ir pasinaudoti EBPO poveikio vertinimu rengiant šiuo metu nagrinėjamą pasiūlymą, nedubliuojant darbo nauju poveikio vertinimu. Vis dėlto EESRK palankiai vertintų direktyvos dalių, kuriomis ji suderinama su ES teise, poveikio vertinimą. EESRK ragina atlikti tokią analizę ir ją viešai paskelbti.

3.9. EESRK atkreipia dėmesį ir supranta, kad reikia laikytis ES teisės reikalavimų. Lengviausias, bet nebūtinai vienintelis būdas būtų PĮT nuostatų taikymas tik vidaus situacijoms.

3.10. EESRK sutinka su Komisija, kad yra pageidautina įtraukti ribotą mokesčių mokėtojų skaičių ir kad 750 mln. EUR riba „dera su EBPO pavyzdinėmis taisyklėmis ir atitinka ES teisės reikalavimus“⁽⁸⁾, taigi, atitinka proporcingumo principą. EESRK pažymi, kad ši riba atitinka *Ataskaitų pagal šalis teikimo taisykles* ir KMVD direktyvą.

3.11. EESRK pritaria Komisija, kad minimalus 15 proc. mokesčio tarifas, dėl kurio susitarta EBPO ir G20 BEPS įtraukioje sistemoje, „atspindi visame pasaulyje taikomų pelno mokesčio tarifų pusiausvyrą“⁽⁹⁾. Svarbu laikytis vyriausybių sudaryto susitarimo, perkelti taisykles į nacionalinę teisę ir įpareigoti įmones, kurioms taikomas šis susitarimas, mokėti papildinį mokestį. EESRK, remdamasis EBPO susitarimu, taip pat pritaria tam, kad būtų įtraukta su darbo užmokesčio išlaidomis ir materialiuoju turtu susijusi veiklos pagrindo išimtis ir pritaria Komisijos vertinimui, kad „BEPS praktika tikriausiai nebūtų sėkminga“ kai vykdoma reali ekonominė veikla⁽¹⁰⁾.

3.12. EESRK remia bet kokias galimas pastangas, kuriomis siekiama mažinti Europos įmonių ir mokesčių institucijų išlaidas, susijusias su reikalavimų laikymusi kuriant naująją sistemą. Visiškas 2 ramsčio įgyvendinimas bus sudėtingas ir pareikalautų daug laiko bei pastangų. Mokesčių institucijos turės sukurti sistemas ir procedūras naujoms mokestinėms prievolėms apskaičiuoti ir surinkti. Be to, reikės tinkamų ir parengtų darbuotojų, siekiant užtikrinti spartų įgyvendinimą, ir išteklių kitoms tarptautinėms mokesčių kompetencijoms, pavyzdžiui, išankstiniam kainodaros susitarimams (IKS) ir ginčų sprendimo mechanizmams. EESRK ragina mokesčių institucijas pradėti arba dar labiau paspartinti šiuos parengiamuosius darbus, jei norima pasiekti įgyvendinimo terminą (2023 m. sausio mėn.).

3.13. EESRK ragina, kad direktyva dėl ginčų sprendimo būtų taikoma ginčams, susijusiems su 2 ramsčiu, bent jau tarp valstybių narių. Šios naujos mokestinių ginčų sprendimo taisyklės taikomos nuo 2019 m. liepos 1 d. Jos nustatytos Tarybos Direktyvoje (ES) 2017/1852⁽¹¹⁾ ir labai pagerina mokestinių ginčų sprendimą, nes užtikrina, kad įmonės ir piliečiai galėtų greičiau ir veiksmingiau spręsti su mokesčių sutarčių aiškinimu ir taikymu susijusius ginčus.

3.14. EESRK, pagal EBPO susitarimą, pritaria *de minimis* išimčiai, pagal kurią nuo mokesčio atleidžiama TSG kai jos pelnas neviršija 1 mln. EUR, o pajamos – 10 mln. EUR. Viršutinę ribą laikui bėgant gali tekti peržiūrėti.

3.15. EESRK mano, kad yra svarbu pakankamai anksti pateikti numatytas apsaugos taisykles, kad jas būtų galima perkelti į galutinę direktyvą. Tai svarbu siekiant išvengti nereikalingos administracinės naštos mokesčių mokėtojams ir mokesčių administratoriams.

⁽⁸⁾ COM(2021) 823 *final*, p. 3.

⁽⁹⁾ COM(2021) 823 *final*, p. 16.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 823 *final*, p. 16.

⁽¹¹⁾ OL C 173, 2017 5 31, p. 29.

3.16. EESRK pritaria ketinimui, kad direktyvoje turėtų būti numatytas Komisijos atliekamas PĮT lygiavertiškumo kriterijų vertinimas ir pateiktas trečiųjų šalių jurisdikcijų, atitinkančių lygiavertiškumo kriterijus, sąrašas. Šis sąrašas būtų keičiamas priimant deleguotąjį aktą.

3.17. EESRK atkreipia dėmesį į ES Tarybai pirmininkaujančios Prancūzijos paskelbtą ketinimą užbaigti diskusijas, jei įmanoma, iki 2022 m. balandžio mėn. įvyksiančių rinkimų Prancūzijoje. ES turėtų paskatinti savo prekybos partnerius siekti tokio pat užmojo.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Yra svarbu, kad valstybių narių parlamentų priimtos kitos mokesčių nuostatos, kuriomis sąmoningai skatinamos investicijos ir pastangos užimtumo srityje, nėra neutralizuojamos pavyzdinėmis taisyklėmis. Neturėtų būti stabdomos ilgą laiką galiojančios taisyklės, pavyzdžiui, leidžiančios pagreitintą ilgalaikių investicijų nusidėvėjimą, paskatos MTTP veiklai arba naujesnių iniciatyvų, kuriomis siekiama skatinti ekologiškesnės ir labiau skaitmenizuotos ekonomikos plėtrą. Tai taikytina ne tik su pandemija susijusioms ekonomikos atkūrimo iniciatyvoms, bet ir būsimiems technologiniams pokyčiams, kurie turėtų būti skatinami.

4.2. *GloBE pavyzdinių taisyklių* įgyvendinimas ES turės įtakos galiojančioms Kovos su mokesčių vengimu direktyvos (KMVD) nuostatomis, ir konkrečiai *kontroliuojamųjų užsienio bendrovių* (KUB) taisyklėms, kurios galėtų sąveikauti su 2 ramsčio pagrindine taisykle – PĮT. Komisijos komunikate dėl 21-ojo amžiaus verslo apmokestinimo⁽¹²⁾ teigiama, kad vyriausybės imasi nevienodų kovos su mokesčių vengimu ir slėpimu priemonių ir dėl tų priemonių nuostatos tapo dar sudėtingesnės⁽¹³⁾. Net jei nereikia iš dalies keisti Kovos su mokesčių vengimu direktyvos⁽¹⁴⁾, bendrų taisyklių veiksmingumo ir administracinės naštos peržiūra galėtų būti naudinga tiek mokesčių administratoriams, tiek įmonėms.

4.3. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad *GloBE pavyzdinių taisyklių* perkėlimas į ES teisę turėtų padėti susitarti dėl vis dar nagrinėjamo pasiūlymo dėl *Palūkanų ir autorių atlyginimų direktyvos* (PAAD) išdėstymo nauja redakcija.

4.4. EESRK ragina atidžiai stebėti taisyklių veiksmingumą ir administracines išlaidas. Valstybės narės turėtų vengti pernelyg dažnų sprendimų dėl mokesčių, jei jie kenkia visuotinio susitarimo nuostatomis.

4.5. EESRK sutinka, kad už direktyvos nuostatų nesilaikymą būtų taikomos nuobaudos, ir ragina valstybes nares atlikti išsamius mokestinius patikrinimus, siekiant užtikrinti visapusišką direktyvos nuostatų laikymąsi.

4.6. EESRK ragina peržiūrėti ES nebendradarbiaujančių trečiųjų šalių sąrašą, atsižvelgiant į sutarto EBPO mokesčių paketo įgyvendinimą.

4.7. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad visuomenė jau seniai prašo teisingai apmokestinti tarptautines įmones, ir tikisi greito susitarimo dėl 2 ramsčio ES ir visame pasaulyje.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹²⁾ COM(2021) 251 *final*.

⁽¹³⁾ Žr. EESRK nuomonę „Verslo apmokestinimas XXI amžiuje“. Dar nepaskelbta.

⁽¹⁴⁾ COM(2021) 823 *final*, p. 2.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo sukuriamas Europos bendras prieigos punktas, kuriuo užtikrinama centralizuota prieiga prie viešai skelbiamos informacijos, aktualios finansinių paslaugų, kapitalo rinkų ir tvarumo sritims

(COM(2021) 723 final – 2021/0378 (COD))

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl Europos bendro prieigos punkto sukūrimo ir veikimo iš dalies keičiamas tam tikros direktyvos

(COM(2021) 724 final – 2021/0379 (COD))

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl Europos bendro prieigos punkto sukūrimo ir veikimo iš dalies keičiami tam tikri reglamentai

(COM(2021) 725 final – 2021/0380 (COD))

(2022/C 290/10)

Pranešėjas **Florian Marin**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 09/02/2022 (COM(2021) 724 final ir COM(2021) 725 final) ir 15/02/2022 (COM(2021) 723 final) Europos Parlamentas, 14/02/2022
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 50, 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	215 / 1 / 2

1 Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK remia Europos bendro prieigos punkto (ESAP) priemonę, kuria prisidedama prie tvaresnės, skaitmeninės ir įtrauktesnės ekonomikos, skaitmeninio suverenumo stiprinimo ir geresnės kapitalo rinkų integracijos.

1.2. EESRK mano, kad ESAP turėtų būti ne tik informacinė priemonė neapdorotai informacijai surinkti su bendru prieigos punktu, bet ir platesnio užmojo priemonė, kad apdorojant informaciją būtų sukurta didesnė pridėtinė vertė. Duomenys ir sektorių bei teritorinės ataskaitos ir analizės turėtų būti agreguojami ir keičiami per ESAP.

1.3. EESRK siūlo, kad atsižvelgiant į skirtingus technologijų tipus ESAP būtų kuriamas kaip lanksti priemonė ir kad būtų galima įtraukti naujas duomenų kategorijas ir palaikyti ryšius su nacionaliniais registrais arba Eurostatu. ESAP turėtų užtikrinti aiškia darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir žaliojo kurso rodiklių sinergiją.

1.4. EESRK mano, kad reikėtų apsvarstyti galimybę įsteigti patariamąją tarybą, kurioje dalyvautų pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai, kuri būtų grindžiama skaidriu atrankos procesu ir kuri priimtų sprendimą dėl ESAP ateities ir strateginių pokyčių.

1.5. Siekiant užtikrinti prieigą prie ESAP be diskriminacijos, svarbu sumažinti „baltąsias zonas“. ESAP taip pat turėtų užtikrinti funkcijas, kurios suteiktų neigaliesiems galimybę naudotis tinkamu prieinamumu be diskriminacijos.

1.6. EESRK mano esant labai svarbu, kad ESAP užtikrintų standartines procedūras, skaidrumą, duomenų vientisumą ir informacijos šaltinio patikimumą, naudotojui patogų automatinį duomenų tvirtinimą ir tinkamą duomenų rinkimo įstaigos kontrolę, siekiant duomenų apsaugos. Artimoje ateityje bus svarbu tinkamai ir pakankamai prižiūrėti finansų ir socialinių ir valdymo duomenų teikėjus.

1.7. Reikėtų apsvarstyti galimybę subsidijuoti MVĮ skirtų duomenų rinkimo, rengimo ir tvarkymo kainas, atleisti MVĮ nuo bet kokių mokesčių, neatsižvelgiant į pateiktų duomenų kiekį, ir užtikrinti tinkamas darbo sąlygas darbuotojams, atsakingiems už duomenų teikimą ir tvarkymą.

1.8. ESAP turėtų užtikrinti, kad finansiniai ir nefinansiniai duomenys būtų aiškiai atskirti ir laikomi vienodai svarbiais, ir turėtų būti suteikta galimybė, remiantis konkrečiais kriterijais, savanoriškai skelbti socialinius duomenis, susijusius su kiekvienos įmonės, jos vadovybės ir darbuotojų veikla.

1.9. EESRK mano, kad reikia specialios pagalbos tarnybos, kuri padėtų pateikti informaciją tinkamu formatu ir užtikrintų, kad informacija būtų techniškai tinkama naudoti, taip pat kad reikalingas mokymas finansinio ir skaitmeninio raštingumo srityje. Siekiant užtikrinti geresnį ir platesnį naudojimą, į ESAP galėtų būti įtrauktas minimalus pagrindinių ekonomikos veiklos rezultatų rodiklių rinkinys, apibrėžtas ES lygmeniu pagal bendrą metodiką.

2. Bendroji informacija

2.1. Europos Komisija kuria bendrą prieigos punktą, kuris suteiks centralizuotą elektroninę prieigą prie informacijos, susijusios su kapitalo rinkomis ir finansinėmis paslaugomis (įskaitant su tvarumu susijusią informaciją), kuri turi būti viešai skelbiama pagal ES teisės aktus, taip pat prie kitų rūšių informacijos, susijusios su kapitalo rinkomis ir finansinėmis paslaugomis, kurias įmonės savanoriškai nusprendžia skelbti. ESAP yra kapitalo rinkų sąjungos (KRS) veiksmų plano dalis⁽¹⁾.

2.2. Informacija bus renkama per įvairias rinkimo įstaigas, kurios, be kita ko, yra atsakingos už automatinį patvirtinimą ir techninę pagalbą informaciją pateikusiems subjektams. Komisija pareiškė ketinanti suteikti daugiau duomenų, skirtų naudoti ekonomikoje ir visuomenėje, įskaitant Europos duomenų erdvių diegimą. Tuo siekiama, kad pakartotiniam naudojimui būtų prieinami kokybiškesni viešojo sektoriaus duomenys, įskaitant ir įmonių duomenis, kad šie duomenų rinkiniai būtų prieinami lengviau ir be jokių išlaidų⁽²⁾. Todėl Komisijos ESAP teisėkūros iniciatyva yra savalaikė ir labai aktuali.

2.3. ESAP užtikrins nediskriminacinę prieigą prie informacijos nemokamai, numatant galimybę įvesti mokesčius už konkrečias paslaugas, pvz., kai skelbiama daug duomenų. Automatinis patvirtinimas, siekiant patikrinti, ar rinkimo įstaigų pateikta informacija atitinka reikalavimus, bus atliekamas remiantis Komisijos nustatyta ir patvirtinta technine sistema. ESAP bus prieinamas ne mažiau kaip 95 % kiekvieno mėnesio laiko.

2.4. ESAP nebus saugoma su asmens duomenimis susijusi informacija, išskyrus tam tikras išimtis, ir jis bus stebimas atsižvelgiant į tokius rodiklius kaip:

- lankytojų ir paieškų skaičių;
- procentinę dalį paieškų, kurias atlikus buvo rodomi arba atsisiunčiami duomenys;
- kompiuterio skaitomos informacijos, su kuria galima susipažinti ESAP, skaičių ir procentinę dalį;
- kompiuterio skaitomų peržiūrų ir atsisiuntimų skaičių ir procentinę dalį;
- pranešimų dalį pagal automatinį tvirtinimą.

⁽¹⁾ 1 veiksmų planas – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kapitalo rinkų sąjunga žmonėms ir įmonėms. Naujas veiksmų planas“ 2020 9 24, COM(2020) 590 final.

⁽²⁾ 2019 m. birželio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/1024 dėl atvirųjų duomenų ir viešojo sektoriaus informacijos pakartotinio naudojimo (OL L 172, 2019 6 26, p. 56)..

2.5. ESAP užtikrins tokias funkcijas kaip patogią naudoti sąsają visomis ES kalbomis, paieškos funkciją, atsiuntimo paslaugą, naujovišką požiūrį į vertimo paslaugų teikimą ir pranešimų paslaugą, informuojančią naudotojus apie bet kokią naują turimą informaciją. ESAP bus vertinamas remiantis informacijos prieinamumu, kokybe ir tinkamumu ja naudotis, taip pat galutinių naudotojų pasitenkinimu ir naudotojų gebėjimu pasiekti savo tikslus. Siekiant įgyvendinti ESAP, iš dalies keičiamos kelios direktyvos ir reglamentai.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai sukurti ESAP. Ekonomikos pritaikymas skaitmeninei ateičiai, skaitmeninio suvereniteto stiprinimas, spartesnis informacijos srautas ir bendrų standartų nustatymas, daugiausia dėmesio skiriant duomenims, technologijoms ir infrastruktūrai, yra pagrindiniai ES prioritetai. ESAP skatina duomenimis grindžiamą finansavimą ir gerokai pagerina įmonių, MVĮ ir finansų įstaigų prieigą prie duomenų ir subjektų informacijos. ESAP padės kurti tvaresnę, skaitmeninę ir įtraukesnę ekonomiką, taip pat geriau integruoti kapitalo rinkas. Savo nuomonėje „Kapitalo rinkų sąjunga žmonėms ir įmonėms. Naujas veiksmų planas“ EESRK teigia, kad vienas bendras Europos priegios punktas yra prioritetas siekiant padidinti kapitalo rinkų sąjungos (KRS) veiksmingumą⁽³⁾.

3.2. EESRK pritaria tam, kad ESAP nenustato naujų ataskaitų teikimo prievolių ir kad jame naudojami esami ES teisės aktuose nustatyti informacijos atskleidimo reikalavimai. ESAP yra priemonė, kuri leis geriau įvertinti, kaip Europos subjektai prisideda prie tvarumo ir klimato tikslų. Su tvarumu susijusi informacija yra labai svarbi siekiant nukreipti investicijas į projektus, kuriais bus remiama žaliaji pertvarka, kaip pabrėžė suinteresuotieji subjektai konsultacijose dėl atnaujintos tvaraus finansavimo strategijos⁽⁴⁾.

3.3. ESAP užtikrina prieigą prie informacijos tam tikrą laikotarpį, įskaitant ankstesnę informaciją, kuri yra svarbi siekiant užtikrinti tinkamus sprendimų priėmimo procesus kapitalo rinkose. Europos finansai kelia problemų, nes dėl jų atsiranda nevienodos sąlygos – finansavimo išlaidos, su kuriomis susiduria įmonės, labai priklauso nuo jų įsisteigimo šalies, pradedančiosioms įmonėms, turinčioms užstato apribojimų, sunku gauti bet koki finansavimą, o vartojimas nėra apsaugotas nuo vietos ekonominių sukrėtimų⁽⁵⁾. Ekonominės ir tvarumo veiklos rezultatų stebėjimas bus labai svarbus kapitalo rinkoms ir būsimiems investavimo sprendimams.

3.4. ESAP yra kuriamas tuo pat metu, kuomet ES finansų sektorius yra susidūręs su esminiais pokyčiais dėl dviejų pagrindinių pertvarkų – skaitmeninės pertvarkos ir su klimato kaita susijusios pertvarkos. Bus prarandamos darbo vietos, reikia įgyti naujų įgūdžių, keičiasi darbuotojų pareigos, bus atleidžiami darbuotojai arba diegiami nauji organizaciniai darbo modeliai. ESAP galėtų būti priemonė, padedanti teigiama valdyti kai kuriuos sudėtingus ES finansinių pokyčių procesų padarinius.

3.5. ESAP gali būti vystymosi ir investicijų veiksnys. MVĮ, kurios nori padidinti savo matomumą, galėtų būti skatinamos skelbti savo duomenis tam, kad pritrauktų būsimų investicijų ir rinkų. EESRK siūlo atsižvelgti į programinės įrangos tarpininkų vaidmenį, nes kai kurios įmonės, daugiausia MVĮ, dirbs su šių rūšių subjektais siekdamos sumažinti administracinę našta, susijusią su duomenų valdymu ir saugojimu. ESAP prisidės prie investavimo sprendimų priėmimo proceso sąnaudų sumažinimo ir MVĮ matomumo didinimo.

3.6. ESAP turėtų užtikrinti veiksmingą sąveikumą su Eurostatu ir nacionaliniais registrais. Reikėtų integruoti viešųjų ar rinkos interesų dinamiką, susijusią su skaidrumu ir duomenimis, suteikiant galimybę ateityje įtraukti naujų kategorijų duomenis. ESAP turėtų būti kuriama kaip duomenų priemonė, kuri būtų lanksti įvairių sektorių ir Europos iniciatyvų atžvilgiu. Įvairių technologijų tarpusavio ryšiai yra svarbūs. Naujų duomenų įtraukimo sąnaudų turėtų būti vertinamos atsižvelgiant į jų poveikį kapitalo rinkoms ir į duomenų valdymą.

3.7. Svarbu užtikrinti pakankamą interneto ryšį visoje Europos Sąjungoje, kad visos įmonės galėtų naudotis ESAP ir kad būtų išvengta diskriminacijos. Labai svarbu investuoti į „baltųjų zonų“ mažinimą ir užtikrinti, kad visi piliečiai ir kapitalo rinkos suinteresuotieji subjektai turėtų prieigą prie ESAP.

⁽³⁾ OL C 155, 30.4.2021, p. 20.

⁽⁴⁾ Tarptautinės vertybinių popierių komisijų organizacijos (2020 m.) ataskaita „Sustainable Finance and the Role of Securities Regulators and IOSCO“.

⁽⁵⁾ <https://blogs.imf.org/2019/09/10/a-capital-market-union-for-europe-why-its-needed-and-how-to-get-there>.

3.8. ESAP turėtų užtikrinti duomenų vientisumą ir rinkimo įstaigoms pateiktos informacijos šaltinio patikimumą. Automatinis informacijos vertinimas turėtų būti paprastas ir patogus naudoti. Vartotojų apsauga ir prieigos prie galiojančios ir tinkamos informacijos suteikimas turi išlikti nuolatiniais prioritetais. Duomenų rinkimo įstaigos taip pat turėtų būti tinkamai stebimos, o duomenų apsauga taip pat turėtų būti nuolatinis prioritetas.

3.9. Geresnės finansavimo galimybės įmonėms suteiks naujų galimybių ES rinkai ir naujų darbo vietų. ESAP turėtų būti atsižvelgiama į visų rūšių investicijas ir rinkos dalyvius, kurie daro teigiamą poveikį bendrajam interesui, ypač pažeidžiamiems asmenims, be kita ko, socialinės ekonomikos ar sutelktinio finansavimo srityje. ESAP turėtų būti numatytos funkcijos, leidžiančios neigaliesiems naudotis tinkamu prieinamumu.

3.10. EESRK pritaria tam, kad ESAP naudojimas ir tam tikros informacijos atskleidimas būtų nemokamas. Nepaisant to, licencijų arba duomenų rinkimo, generavimo ir tvarkymo išlaidos gali būti didelės. Siekiant sumažinti duomenų teikimo išlaidas, reikėtų nustatyti fiskalines paskatas ir subsidijas MVĮ, ypač už privalomas ataskaitas. Investicijos į programinę ir aparatinę įrangą, skirtą įmonėms ir kitiems kapitalo rinkos suinteresuotiesiems subjektams turėtų būti remiamos ES lėšomis tam, kad būtų sudarytos sąlygos tinkamai naudotis ESAP ir palaikyti su juo sąveiką. Šiuo atžvilgiu būtinas aktyvesnis dalyvavimas valstybių narių lygmeniu. MVĮ neturėtų būti taikomi jokie mokesčiai, nepriklausomai nuo to, kiek informacijos būtų skelbiama. Mokesčių dydis, kai jie taikomi, turėtų būti skaidrus ir turėtų būti nustatomas tiesiogiai susiejant jį su duomenų valdymo išlaidomis.

3.11. ESAP turėtų būti vienodai taikomas tiek į biržos sąrašus įtrauktoms, tiek į biržos sąrašus neįtrauktoms įmonėms, nepriklausomai nuo jų dydžio ar geografinės padėties. ESAP turėtų tapti priemone, kuri sukurtų pridėtinę vertę didinant ataskaitų teikimo, skaidrumo ir duomenų valdymo veiksmingumą.

3.12. ESAP valdymas turėtų būti grindžiamas pilietinės visuomenės dalyvavimu ir turėtų apimti dviejų valdymo lygmenų struktūrą, kaip pateikta toliau:

- patariamoji taryba, kurioje turėtų dalyvauti pilietinė visuomenė ir socialiniai partneriai, kuri būtų paremta skaidriai atrankos procesu ir priimtų sprendimus dėl ESAP ateities ir strateginių pokyčių;
- vykdomoji valdyba, užtikrinanti techninius standartus ir tinkamą ESAP veikimą.

3.13. Tokiomis aplinkybėmis, kai bankų pozicijos yra didelės, investuotojų pasitikėjimas ir sprendimas investuoti į kapitalo rinkas naudojantis įmones priklauso nuo to, ar informacija yra lengvai prieinama, kokybiška ir palyginama. EESRK teigia, kad siekiant sukurti veiksmingus ir visapusiškus emitentų ir investuotojų santykius, labai svarbios yra standartinės procedūros. Standartizavimui turi būti nustatyti tie patys duomenų atskleidimo terminai ir metodika pagal principą „vienoda veikla, vienoda rizika, vienodos taisyklės“.

3.14. COVID-19 krizė ir poreikis užtikrinti tvarų ir įtraukų atsigavimą, nepaliekant nė vieno nuošalyje, padidino spaudimą paspartinti kapitalo rinkų sąjungos (KRS) veiksmų plano įgyvendinimą. Įmonių lėšų ir investicijų poreikis yra didžiausias per visą istoriją.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK aiškiai supranta, kad kapitalo rinkų sąjunga (KRS) privalo būti ne tik kai kam naudingas savanoriškas pasirinkimas, o realybė visose ES valstybėse narėse. Siekiant užtikrinti veiksmingą ir efektyvų ESAP naudojimą, turi būti skiriami tinkami finansiniai ir žmogiškieji ištekliai. Pirmenybė turėtų būti teikiama valstybių narių ir nacionalinių priežiūros institucijų įtraukimui ir rėmimui siekiant užtikrinti, kad ESAP būtų pripažintas svarbia Europos duomenų priemone įmonėms, investuotojams ir finansų tarpininkams. ESAP turėtų būti skatinamas visose valstybėse narėse kartu su šios priemonės privalumais ir svarba. Šiam tikslui pasiekti galėtų būti naudojami socialiniai tinklai.

4.2. EESRK pritaria Komisijos pasirengimui ateinančiais metais užtikrinti didesnę skaidrumą, suteikti daugiau duomenų⁽⁶⁾ ir remti skaitmeninę finansų transformaciją, kaip nurodyta Skaitmeninių finansų strategijoje⁽⁷⁾. Į ESAP turėtų būti integruota galimybė kaupti duomenis ir rengti ataskaitas⁽⁸⁾. Turėtų būti sukurtos palyginimo ir naujienlaiškio funkcijos. Į ESAP galėtų būti įtrauktas suinteresuotųjų subjektų forumas diskusijoms, paaiškinimams ir dalijimuisi geriausia patirtimi.

⁽⁶⁾ COM(2020) 66 final

⁽⁷⁾ COM(2020) 591 final

⁽⁸⁾ Panašus į Europos atvirojo mokslo debesį.

4.3. EESRK siūlo įsteigti specialią pagalbos tarnybą, kuri padėtų pateikti informaciją tinkamu formatu ir užtikrintų, kad ji būtų techniškai tinkama naudoti. Teikiama pagalba turėtų apimti bendras procedūras ir duomenų nuoseklumo, palyginamumo ir tinkamumo naudoti sistemą. Galiausiai, siekiant užtikrinti ekonomiškai efektyvų procesą, ESAP turėtų veikti naudojant dažniausiai pasitaikančius rinkmenų formatus, pavyzdžiui, XBRL, PDF, XML, HTML, CSV, TXT ir XLS.

4.4. EESRK mano, kad skaitmeninimas ir centralizuoti duomenys turės teigiamą poveikį ataskaitų teikimui. Tai padės patobulinti įvairius testavimus nepalankiausiomis sąlygomis ir klimato analizę, taip pat geriau nustatyti ir stebėti finansų įstaigų portfelius, atsižvelgiant į Paryžiaus susitarimo dėl klimato kaitos tikslus. ESAP bus priemonė, padėsianti nustatyti galimą riziką ir suteikti galimybių įmonėms. ESAP taip pat gali būti priemonė, padedanti Europos lygmeniu skatinti MVĮ mokslinius tyrimus.

4.5. EESRK siūlo užtikrinti, kad matomumo ir pagrindo požiūriu vienoda svarba būtų teikiama finansiniams ir nefinansiniams duomenims. Savanorišku pasirinkimu, nefinansinė informacija turėtų apimti socialinius duomenis apie kiekvienos įmonės ir jos darbuotojų veiklą. Savarankišku pasirinkimu, duomenys apie įmonės vadovybę ir darbuotojus (darbuotojų skaičiaus, lyties ir t. t.) neturėtų būti atmetami. Šiuo atžvilgiu galėtų būti nustatyti konkretūs socialinės informacijos kriterijai.

4.6. EESRK mano, kad ESAP turėtų būti platesnio užmojo. Visų pirma turėtų būti nustatyti papildomi tikslai, neapsiribojantys neapdorotų duomenų rinkimu, ir daugiau pridėtinės vertės turėtų būti sukurta apdorojant informaciją, užuot ESAP buvus tik informacine priemone su vienu prieigos punktu. EESRK palankiai vertina tai, kad ESAP bus parengtas visomis oficialiosiomis ES kalbomis. ESAP svarba ir vaidmuo yra labai dideli užtikrinant, kad tyrėjai, socialiniai partneriai, NVO, akademinės bendruomenės nariai ir analitikai turėtų daugiau, tinkamų, sąžiningų, vienodų ir neatidėliotinių galimybių susipažinti su informacija. ESAP galėtų padėti atsirasti naujoms privačioms informacijos tvarkymo platformoms, tačiau jų naudojimo išlaidos ir galimybė patekti į kapitalo rinkas išliks problemiška, ypač smulkiesiems investuotojams (privatiems asmenims).

4.7. Didžiųjų duomenų, mašininio mokymosi ir dirbtinio intelekto galimybės leis efektyviau naudoti informaciją ir sukurti labiau integruotas kapitalo rinkas, o ES ekonomika taps atsparesnė. Būsimiems ESAP naudotojams turėtų būti sudarytos sektorinės, teritorinės atskaitomybės ir analizės galimybės. Duomenų tikrinimas ir galiojimo užtikrinimas turėtų būti nuolatinis rūpestis. Duomenų dubliavimasis, teikimas ir valdymas turi būti atidžiai stebimi. Vis dėlto EESRK mano, kad neapdorotos informacijos teikimas neatitinka plataus užmojo tikslų ir yra nepakankamas naujiems investuotojams, kurie neišmanydami kapitalo rinkų ketina į jas investuoti.

4.8. ESAP turi būti pradėtas įgyvendinti siekiant ne tik kapitalo rinkos tikslo, bet ir papildomų politikos tikslų, pvz., įmonių indėlio į JT DVT rodiklius. Trečiųjų šalių prieiga prie duomenų galėtų ateityje ES įmonėms padėti užtikrinti papildomas investicijas. ESAP turėtų sekti „InvestEU“ portalo pavyzdžiu ir galėtų padėti sėkmingai įgyvendinti kapitalo rinkų sąjungą (KRS) ⁽⁹⁾.

4.9. EESRK mano, kad reikėtų užtikrinti finansinį (KRS veiksmų plano 7 veiksmas) ir skaitmeninį raštingumą. Taip pat reikia parengti finansinio raštingumo ir duomenų vadovą. Galėtų būti parengtos ir propaguojamos specialios gairės, kurios padėtų suprasti duomenų svarbą, kaip jais naudotis bei dalytis. Šiuo tikslu galėtų būti naudojamos ESF+ lėšos. Reikėtų nuolat rūpintis, kad būtų sudarytos tinkamos ir pakankamos darbo sąlygos darbuotojams, kurie renka ir tvarko duomenis iš įvairių įmonių ar suinteresuotųjų subjektų.

4.10. EESRK siūlo į ESAP įtraukti minimalų ES lygmeniu nustatytų pagrindinių veiklos rezultatų rodiklių rinkinį ir bendrą metodiką, kad būtų užtikrintas geresnis ir platesnis naudojimas. Būtina užtikrinti aiškią sinergiją su ES tvarumo taksonomijos ⁽¹⁰⁾ 8 straipsniu, nes į ESAP įtraukti tvarumo duomenys. ESAP turėtų būti numatyta speciali erdvė žaliojo kurso statistikai ir įmonių indėliui į žaliojo kurso rodiklius.

⁽⁹⁾ OL C 155, 2021 4 30, p. 20.

⁽¹⁰⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852&from=LT>

4.11. Galiausiai EESRK norėtų, kad Europos Komisija įvertintų tinkamo ir proporcingo finansų ir aplinkos, socialinių ir valdymo duomenų teikėjų reguliavimo ir priežiūros privalumus, nes jie ir toliau atliks pagrindinį vaidmenį pradinėje ir galutinėje grandyje, kai pradės veikti ESAP.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamento (ES) 2015/760 nuostatos dėl reikalavimus atitinkančio turto ir investicijų aprėpties, portfelio sudėties, diversifikavimo reikalavimų, grynujų pinigų skolinimosi ir kitų fondų taisyklių ir reikalavimų, susijusių su Europos ilgalaikių investicijų fondų veiklos leidimų išdavimu, investavimo politika ir veiklos sąlygomis

(COM(2021) 722 final – 2021/0377 (COD))

(2022/C 290/11)

Pranešėjas **Pierre BOLLON**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 2 14 Europos Sąjungos Taryba, 2022 3 22
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	111 / 1 / 0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK tvirtai pritaria siūlomai subalansuotai Europos ilgalaikių investicijų fondų (ELTIF) reglamento peržiūrai, nes ankstesnis reglamento formatas nepadėjo pasiekti užsibrėžtų gerais ketinimais grįstų tikslų. Finansinių išteklių ir santaupų nukreipimas ilgalaikėms investicijoms yra ypač reikalingas siekiant socialiai įtraukaus atsigavimo po COVID-19 pandemijos ir siekiant įgyvendinti dvejopą skaitmeninę ir su klimatu susijusią pertvarką. Šiuo požiūriu iš tiesų labai svarbu nuodugniai peržiūrėti ELTIF reglamentą. Todėl EESRK tikisi, kad vykstant reglamento priėmimo procesui neatsiras naujų reguliavimo reikalavimų, kurie susilpnintų teisingą Komisijos siūlymą siekti paprastumo.

1.2 ELTIF 2 yra savalaikis ir aktualus pasiūlymas, kuris gali iš esmės paskatinti ekonomikos augimą ir darbo vietų kūrimą ES. ELTIF yra ilgalaikiai fondai, kuriems taikomas „Europos pasas“. Jie turės atlikti svarbų vaidmenį finansuojant dvejopą klimato ir skaitmeninę pertvarką, kuriant transporto ir socialinę infrastruktūrą ir finansuojant būsto projektus, taip pat, žinoma, finansuojant mažas ir vidutinio dydžio Europos įmones, ypač novatoriškas įmones ir startuolius.

1.3 Deja, šiame etape nėra pakankamai tikslaus ilgalaikio bendro finansavimo trūkumo vertinimo. Vis dar reikia dirbti Europos lygmeniu, kad būtų galima tiksliau apskaičiuoti, tačiau finansavimo poreikis, be abejonės, yra didelis ir sudaro kelis trilijonus eurų.

1.4 Pagrindinis dalykas, kurį EESRK primygtinai pabrėžia, yra būtino perėjimo prie daug mažiau anglies dioksido išskiriančios (ir galiausiai prie visai anglies dioksido neišskiriančios) Europos ekonomikos finansavimo svarba, taip pat Europos „Perėjimo prie tvarios ekonomikos finansavimo strategijos“ reikšmė. Taip pat būtina didinti aplinkos, socialinių, valdymo ir finansinių duomenų prieinamumą, visų pirma įgyvendinant Europos bendro prieigos punkto (ESAP) projektą ir, svarbiausia, užtikrinant būtiną duomenų teikėjų reguliavimą ir priežiūrą.

1.5 Europos Komisijos pasiūlyme dėl ELTIF 2 numatyti tiksliniai reikalavimus atitinkančių investicijų patobulinimai. Tai padės išplėsti ELTIF investavimo galimybių aibę ir skatins ekonomikos augimą bei konkurencingumą. Tai taip pat leis pasiekti didesnę geografinę investicijų aprėptį Europoje.

1.6 EESRK pritaria tam, kad būtų koreguojamos pirmiau taikytos atgrasančios kliūtys ELTIF naudotis neprofesionaliesiems investuotojams, kurie šiuo metu negali pasinaudoti ilgalaikių investicijų teikiama grąža. Taigi ELTIF papildytų dabartinę kolektyvinio investavimo į perleidžiamuosius vertybinius popierius subjektų (KIPVPS) sėkmę. Tai svarbus žingsnis, juo labiau todėl, kad investuotojus šiuo metu labiau apsaugo nauja tvirta sąsaja su privalomais „tinkamumo vertinimais“ pagal Finansinių priemonių rinkų direktyvą (FPRD II) ir aiškesnės taisyklės dėl interesų konfliktų. Be to, EESRK dar kartą primygtinai kartoja daugelį savo ankstesnių raginimų visoje Europoje plėsti investuotojų švietimą.

1.7 EESRK taip pat palaikytų „iš dalies atvirojo tipo“ ELTIF (šalia „uždarojo tipo“ ELTIF), t. y. ELTIF, kurie gali būti dideli ir diversifikuoti ir gali leisti išpirkti (ir pasirašyti) savo vienetus ir akcijas po tam tikro pranešimo laikotarpio, žinoma, su sąlyga, kad šios galybės būtų aiškiai nurodytos klientams teikiamuose dokumentuose ir tai prižiūrėtų kompetentinga nacionalinė institucija. Tam, kad ELTIF būtų likvidesni, jais turėtų būti galima investuoti iki 50 proc. (jei įmanoma ir daugiau) į diversifikuotą turtą pagal KIPVPS taisykles. Taip pat labai padėtų galimo investavimo į kitus fondus lygio padidinimas.

1.8 Atsižvelgiant į tai, kad ELTIF turi būti griežtai taikomos Europos reglamente nustatytos taisyklės, papildomas teigiamas veiksmas būtų Europos Komisijai įvertinti, ar verta ir ar įmanoma leisti jiems naudoti „eu“ tarptautinių vertybinių popierių identifikavimo numerį (ISIN) kodą, gerinant jų prieinamumą ir matomumą tarpvalstybiniais mastais. Sveikintinas svarbus Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijos (ESMA) vaidmuo priimant techninius reguliavimo standartus, skatinant priežiūros konvergenciją ir koordinuojant priežiūros darbą kartu su aktyviomis nacionalinėmis reguliavimo institucijomis.

1.9 Svarbu sudaryti palankesnes sąlygas ELTIF tinkamumui taupomosioms sąskaitoms, su investiciniais vienetais susieto gyvybės draudimo sutartims, darbuotojų taupymo schemoms ir, žinoma, pensijų mechanizmams, pavyzdžiui, visos Europos asmeninės pensijos produktui. Lygiagrečiai dabartiniame pasiūlyme dėl Direktyvos „Mokumas II“ išdėstymo nauja redakcija ir atliekant būsimą Direktyvos dėl profesinių pensijų įstaigų veiklos ir priežiūros (PPI) peržiūrą galėtų būti numatyta paskata draudimo ir pensijų įmonėms investuoti į ELTIF.

1.10 Galiausiai Europos investuotojai į ELTIF turėtų turėti galimybę savo santaupoms naudotis geriausia savo gyvenamosios vietos šalyje taikoma apmokestinimo tvarka. Stabilios ir skatinančios mokesčių taisyklės turėtų būti naudingos ilgalaikiams investuotojams visoje Europoje.

2. Komisijos pasiūlymo santrauka

2.1 Europos ilgalaikių investicijų fondų (ELTIF) reglamentas nustato Europos alternatyvaus investavimo fondų (AIF), vykdančių ilgalaikes investicijas, pavyzdžiui, investuojančių į socialinės ir transporto infrastruktūros projektus, nekilnojamojo turto ir mažąsias bei vidutines įmones (MVI), reglamentavimo sistemą. ELTIF reglamentu nustatomos suderintos ELTIF veiklos leidimų išdavimo, investavimo politikos, veiklos sąlygų ir investicinių vienetų bei akcijų platinimo taisyklės.

2.2 ELTIF reglamentavimo sistema siekiama sukurti palankesnes sąlygas institucinių ir neprofesionaliųjų investuotojų ilgalaikėms investicijoms į šių rūšių turtą, o realiajai ekonomikai – alternatyvų, ne bankų teikiamo finansavimo šaltinį.

2.3 Šios peržiūros tikslas – pasiekti, kad visoje ES Europos ekonomikos ir investuotojų labai būtų aktyviau naudojama ELTIF. Tai kartu padėtų toliau plėtoti kapitalo rinkų sąjungą (toliau – KRS), o vienas iš jos tikslų taip pat yra sukurti palankesnes sąlygas, kad ES įmonės galėtų naudotis stabilesniu, tvaresniu ir įvairesniu ilgalaikiu finansavimu.

2.4 Nuo tada, kai 2015 m. balandžio mėn. patvirtinta pradinė ELTIF teisinė sistema, buvo leista pradėti veikti tik 67 ELTIF (2022 m. vasario mėn. duomenimis), valdantiems palyginti nedaug grynojo turto (apskaičiuota, kad 2021 m. jis sudarė maždaug 2,4 mlrd. EUR). Tokie leidimus turintys ELTIF savo buveines yra įkūrę tik keturiose valstybėse narėse (Liuksemburge, Prancūzijoje, Italijoje ir Ispanijoje), o kitose valstybėse narėse nacionalinių ELTIF nėra.

2.5 Nors ELTIF tebėra gana nauja sistema, iš turimų rinkos duomenų matyti, kad rinkos plėtra nepadidėjo tiek, kiek tikėtasi.

2.6 Remiantis ELTIF teisinio pagrindo veikimo įvertinimu ir suinteresuotųjų subjektų atsiliepimais, ELTIF privalumus sumažina ribojamosios fondų taisyklės ir kliūtys į rinką patekti neprofesionaliesiems investuotojams, o šių veiksmų bendras

poveikis mažina ELTIF teisinio pagrindo naudingumą, veiksmingumą ir patrauklumą valdytojams ir investuotojams. Šie apribojimai yra pagrindiniai veiksniai, dėl kurių ELTIF nepavyko labiau išplėsti savo veiklos ir išnaudoti visų galimybių nukreipti investicijas į realiąją ekonomiką.

2.7 Šiuo atžvilgiu persvarstant ELTIF reguliavimo sistemą siekiama paspartinti ELTIF pripažinimą ir padidinti ELTIF patrauklumą atliekant tikslinius fondų taisyklių pakeitimus. Tiksliau, reikia išplėsti reikalavimus atitinkančio turto ir investicijų aprėptį, padidinti fondų taisyklių lankstumą, be kita ko, supaprastinti taisykles dėl fondų fondo strategijų ir sumažinti nepagrįstas kliūtis, trukdančias neprofesionaliesiems investuotojams naudotis ELTIF, visų pirma, sušvelninti reikalavimus dėl 10 000 EUR pradinės investicijos ir didžiausios 10 proc. bendros ribos, ypač neprofesionaliesiems investuotojams, kurių finansiniai portfeliai yra mažesni nei 500 000 EUR.

2.8 Pasiūlymu taip pat siekiama padaryti ELTIF struktūrą patrauklesne – supaprastinamos tam tikros fondų taisyklės, taikomos ELTIF, kurių investiciniai vienetai ir akcijos platinami tik profesionaliems investuotojams. Persvarstant ELTIF teisinę sistemą taip pat nustatomas neprivalomas likvidumo lango mechanizmas, kad ELTIF investuotojams ir naujiems investuotojams būtų suteikta papildomo likvidumo ir tam nereikėtų naudoti ELTIF kapitalo. Pasiūlymu taip pat siekiama užtikrinti tinkamą investuotojų apsaugą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK tvirtai pritaria siūlomai subalansuotai ELTIF reglamento peržiūrai, nes jo ankstesnis formatas nepadėjo pasiekti užsibrėžtų tikslų. EESRK savo nuomonėje dėl Kapitalo rinkų sąjungos ⁽¹⁾ jau pritarė šiai sveikintinai peržiūrai, kaip esminiam naujojo veiksmų plano dėl KRS dalykui.

3.2 Iš tiesų tai ne tik padės pagerinti Europos kapitalo rinkų veiksmingumą ir saugumą, bet ir bus labai svarbus finansinių išteklių ir santaupų nukreipimas ilgalaikėms investicijoms siekiant socialiai įtraukaus atsigavimo po COVID-19 pandemijos, taip pat siekiant dvejopos skaitmeninės ir su klimato kaita susijusios pertvarkos. Šiuo požiūriu iš tiesų labai svarbu nuodugnai peržiūrėti ELTIF reglamentą. Todėl EESRK tikisi, kad priėmimo procese neatsiras naujų reguliavimo reikalavimų, kurie susilpnintų teisingą Komisijos siūlymą siekti paprastumo.

3.3 ELTIF yra ilgalaikiai fondai, kurių vienetus arba akcijas galima platinti ir juos pasirašyti esant ir kitoje valstybėje narėje, nes jiems taikomas Europos rizikos kapitalo pasas. Jie turės atlikti svarbų vaidmenį kuriant infrastruktūrą (pvz., transporto ir energetikos sektoriuose), atnaujinant būstą, finansuojant mokslinius tyrimus ir plėtrą, bei, žinoma, finansuojant mažas ir vidutinio dydžio Europos įmones ir startuolius (investicijos, kurioms paprastai nesuteikiamas likvidumas, užtikrinamas įtraukiant į biržos sąrašus finansų rinkose), taip skatinant darbo vietų kūrimą.

3.4 Pagrindinis dalykas, kurį EESRK taip pat primygtinai pabrėžia, yra tai, kad svarbu finansuoti būtiną perėjimą prie įtraukios ir daug mažiau anglies dioksido išskiriančios (ir galiausiai prie visai anglies dioksido neišskiriančios) Europos ekonomikos, taip pat Europos perėjimo prie tvirtos ekonomikos finansavimo strategiją, ypač siūlomą Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvą ir numatomą socialinę „taksonomiją“. Taip pat būtina didinti aplinkosauginių, socialinių ir valdymo (ASV) ir finansinių duomenų prieinamumą, visų pirma įgyvendinant Europos bendro prieigos punkto (ESAP) projektą ir, svarbiausia, užtikrinant būtiną duomenų teikėjų reguliavimą ir priežiūrą. Taip pat reikėtų paspartinti su ASV žymėjimu susijusį darbą, kad ELTIF investuotojai galėtų juo vadovautis.

3.5 Europos Komisijos gerai pritaikytame ir proporcingame pasiūlyme dėl ELTIF 2 pagrįstai numatyti tikslingi reikalavimus atitinkančių investicijų patobulinimai, kurie sudarys sąlygas ELTIF labiau remti ekonomikos augimą ir konkurencingumą. Todėl dauguma jų bus įvairesni, nes ELTIF investavimo galimybių aibė bus išplėsta, tokiu būdu atsiras daugiau sprendimų. Kiti bus labiau koncentruoti, daugiausia dėmesio skiriant pagrindinėms investicijoms. Šie pokyčiai taip pat leis ELTIF pasiekti didesnę geografinę investicijų aprėptį Europoje.

3.6 EESRK pritaria tam, kad būtų koreguojamos pirmiau taikytos atgrasančios kliūtys ELTIF naudotis neprofesionaliesiems investuotojams. Atsižvelgiant į didžiules santaupų sumas, kurios šiuo metu negali būti įdarbintos siekiant pasinaudoti ilgalaikių investicijų grąža, tai yra svarbus žingsnis, ypač turint omeny labai mažas (nors tam tikrais atvejais didėjančias) palūkanų normas ir infliacinį spaudimą. Kalbant apie investuotojų apsaugą, labai svarbu užtikrinti platesnę

⁽¹⁾ OL C 155, 2021 4 30, p. 20.

reikalavimus atitinkančio turto ir investavimo strategijų spektrą, kuris bus veiksmingesnis nei išsamūs nuo 2015 m. taikomi apribojimai, dėl kurių buvo labai apribota fondų lėšų pasiūla tiek instituciniams, tiek neprofesionaliesiems investuotojams. EESRK palankiai vertina naują tvirtą ryšį su privalomais „tinkamumo vertinimais“ pagal FPRD II direktyvą, taip pat aiškesnes taisykles dėl interesų konfliktų. Be to, EESRK dar kartą primygtinai kartoja daugelį savo ankstesnių raginimų visoje Europoje plėsti investuotojų švietimą.

3.7 Vieno tipo ELTIF turi savybių, dėl kurių jie yra panašūs į „uždarojo tipo“ fondus. Juose klasikinis būdas užtikrinti likvidumą investuotojams, kaip siūloma, yra pasirinktini likvidumo lango mechanizmai, įgyvendinami per antrinės prekybos mechanizmus, tačiau įgyvendinti šiuos mechanizmus dažnai sunku arba netgi praktiškai neįmanoma, ypač, kai „rinkos formuotojų“ nepakanka (2013 m. spalio 16 d. EESRK nuomonėje akcentuota rizika, kuri, deja, materializavosi).

3.8 Todėl šalia „uždarojo tipo“ ELTIF EESRK taip pat palaikytų „iš dalies atvirojo tipo“ ELTIF ⁽²⁾, t. y. ELTIF, kurie gali būti dideli ir diversifikuoti ir gali periodiškai (pavyzdžiui, du kartus per metus) leisti išpirkti (taip pat ir pasirašyti) savo vienetus ir akcijas po tam tikro pranešimo laikotarpio (pavyzdžiui, 90 dienų), žinoma, su sąlyga, kad šios galimybės būtų aiškiai nurodytos klientams ELTIF valdytojo teikiamuose dokumentuose ir tai prižiūrėtų kompetentinga nacionalinė institucija. Komisijos pasiūlymas suteikti daugiau aiškumo techniniams reguliavimo standartams, kiek tai susiję su išpirkimo procentine dalimi, yra pirmas teigiamas žingsnis teisinga linkme, kuriuo turėtų pasekti ir kiti. Tam, kad iš dalies atvirojo tipo ELTIF taptų likvidesni, jais turėtų būti galima investuoti iki 50 proc. (jei įmanoma ir daugiau) į diversifikuotą turtą pagal KIPVPS taisykles. Taip pat labai padėtų galimo investavimo į kitus fondus lygio padidinimas.

3.9 EESRK norėtų, kad per ELTIF pritrauktos lėšos būtų iš esmės investuojamos į ES ekonomiką, atsižvelgiant į aršią konkurenciją pasaulio lygmeniu ir į būtinybę finansuoti dvejopą pertvarką. Deja, šiame etape nėra pakankamai tikslaus ilgalaikio finansavimo trūkumo vertinimo. Todėl vis dar reikia dirbti Europos lygmeniu, kad būtų galima atlikti tikslesnius skaičiavimus, tačiau finansavimo poreikis neabejotinai yra didelis ir sudaro kelis trilijonus eurų (mažas vienaženklis ES bendrojo vidaus produkto (BVP) procentas jei padidės klimato ir tvarumo, teisingumo ir novatoriškų MVĮ bei startuolių, transporto infrastruktūros ir, svarbiausia, socialinės infrastruktūros poreikis).

3.10 Atsižvelgiant į tai, kad ELTIF turi griežtai laikytis Europos reglamente nustatytų taisyklių, papildomas teigiamas veiksmas būtų Europos Komisijai įvertinti, ar verta ir ar įmanoma leisti jiems naudoti „eu“ ISIN kodą, gerinant jų prieinamumą ir matomumą tarpvalstybiniu mastu. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlytą ELTIF registro stiprinimą. EESRK ragina nustatyti aiškias ES taisykles ir užtikrinti jų vykdymą, veiksmingai vadovaujant ESMA ir tinkamai bendradarbiaujant su aktyviai veikiančiomis nacionalinėmis reguliavimo institucijomis. Šios taisyklės visų pirma turi užtikrinti, kad ELTIF valdytojai į savo pradedamus valdyti fondus įtrauktų tinkamas likvidumo valdymo priemones ir pateiktų aiškia ir tikslią informaciją apie mokesčius ir riziką, kaip jau numatyta reglamente dėl mažmeninių investicinių produktų paketų ir draudimo principu pagrįstų investicinių produktų (MIPP ir DIP) bei FPRD teisės aktuose.

3.11 Svarbu sudaryti palankesnes sąlygas ELTIF tinkamumui taupomosioms sąskaitoms, su investiciniais vienetais susieto gyvybės draudimo sutartims, darbuotojų taupymo schemoms ir, žinoma, pensijų mechanizmams, pavyzdžiui, visos Europos asmeninės pensijos produktui. Lygiagrečiai dabartiniame pasiūlyme dėl direktyvos „Mokumas II“ išdėstymo nauja redakcija ir atliekant būsimą PPI direktyvos peržiūrą galėtų būti numatyta paskata draudimo ir pensijų įmonėms investuoti į ELTIF.

3.12 Galiausiai Europos investuotojai į ELTIF turėtų turėti galimybę savo santaupoms naudotis geriausia jų gyvenamosios vietos šalyje taikoma apmokestinimo tvarka. Deja, daugelyje Europos šalių šiuo metu labai dažnai fiskalinėmis priemonėmis teikiama pirmenybė trumpalaikiam taupymui likvidaus turto forma, tuo investuotojams siunčiant klaidingą žinutę, kad geriau „teikti pirmenybę likvidumui“, net jei jie galėtų labiau orientuotis į ilgalaikes investicijas. Bet kuriuo atveju stabilios ir skatinančios mokesčių taisyklės turėtų būti naudingos ilgalaikiams investuotojams.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

⁽²⁾ Kaip šiuo metu numatyta būsimame Jungtinės Karalystės ilgalaikio turto fondų (LTAF) plane. Dauguma respondentų Komisijos poveikio vertinime laikėsi tos pačios nuomonės (žr. p. 73).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl nuostatų, susijusių su rinkos duomenų skaidrumo didinimu, kliūčių konsoliduotai informacinei juostai atsirasti šalinimu, prekybos pareigų optimizavimu ir draudimu gauti užmokestį už klientų pavedimų persiuntimą, iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 600/2014

(COM(2021) 727 final – 2021/0385 (COD))

(2022/C 290/12)

Pranešėjas **Jörg Freiherr FRANK VON FÜRSTENWERTH**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2022 2 3 Europos Parlamentas, 2022 1 27
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 3
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	210 / 0 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina tai, kad Europos Komisija, kaip skelbė 2020 m. Kapitalo rinkų sąjungos (KRS) veiksmų plane⁽¹⁾, laiku pateikė pasiūlymą, kuriuo sukuriama po konsoliduotą informacinę juostą šioms turto klasėms: akcijoms, biržiniams fondams, obligacijoms ir išvestinėms finansinėms priemonėms. Tai dar vienas žingsnis kuriant kapitalo rinkų sąjungą. EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymui.

1.2 EESRK dar kartą pabrėžia, kad KRS sukūrimas – prioritetas ir svarbi sąlyga, siekiant sukurti tikrą vidaus rinką, pašalinti COVID-19 pandemijos padarinius ir pereiti prie tvarios ekonomikos Europoje.

1.3 EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl Reglamento dėl konsoliduotų Europos informacinių juostų ir su jomis susijusių papildomų priemonių nustatymo. Tinkamai jas įgyvendinus bus reikšmingai pagerintas rinkos duomenų skaidrumas ir prieinamumas, suvienodintos vykdymo vietoms taikomos reguliavimo sąlygos ir sustiprintos Europos kapitalo rinkos. Užtikrinus konsoliduotą skaidrumą, bus reikšmingai sušvelninti padariniai, atsirandantys dėl vis dar labai susiskaldžiusių Europos kapitalo rinkų.

1.4 EESRK svarbu, kad visiems, ypač mažosioms ir vidutinėms įmonėms ir apskritai neprofesionaliesiems investuotojams, būtų sudarytos galimybės nediskriminuojamai ir nemokamai naudotis rinkos duomenimis. EESRK ragina Europos Komisiją sumažinti esamą informacijos asimetriją.

1.5 Komitetas rekomenduoja Europos Komisijai kuriant kapitalo rinkų sąjungą imtis tolesnių veiksmų, kad būtų toliau plėtojama Europoje esanti labai įvairi nuosavo kapitalo kultūra. Tai pasakytina ne tik apie pasitikėjimą skatinančias prevencines vartotojų apsaugos taisykles, bet visų pirma apie vartotojų švietimo gerinimo priemones. Be to, EESRK ragina Europos Komisiją, imantis bet kokių priemonių kapitalo sąjungai sukurti, daug dėmesio skirti darbuotojų saugos ir darbo sąlygų aspektams. Tai pasakytina ir apie užtikrinimą, kad Europos ir nacionalinių priežiūros institucijų personalo pajėgumai atitiktų išaugusias užduotis.

⁽¹⁾ COM(2020) 590 final.

1.6 Sprendžiant ginčytiną klausimą, kuris susijęs su draudimu gauti užmokestį už klientų pavedimų persiuntimą vykdyti (angl. *Payment for Orderflow*, PFOF), EESRK rekomenduoja sustiprinti šį principą – finansų tarpininkai gali rinktis prekybos vietą arba sandorio šalį savo klientų sandoriams vykdyti tik pagal tai, kas užtikrintų optimalų įvykdymą jų klientams. EESRK pritaria Europos Komisijos požiūriui, kad su šiuo principu iš esmės nedera turtinis ir neturtinis atlygis, kurį prekybos vieta arba sandorio šalis suteikia finansų tarpininkui už pavedimų persiuntimą vykdyti.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1 2021 m. lapkričio 25 d. Europos Komisija pateikė Kapitalo rinkų sąjungos stiprinimo priemonių rinkinį (Kapitalo rinkų dokumentų rinkinį). Dokumentų rinkinį sudaro Europos Komisijos komunikatas ir keturi teisės aktai⁽²⁾. Šios nuomonės tema – peržiūrimas Finansinių priemonių rinkų reglamentas (FPRR)⁽³⁾ (vienas iš Kapitalo rinkų dokumentų rinkinio dokumentų), kuriuo iš esmės reglamentuojama finansų rinkų infrastruktūra ir kartu su Europos finansinių priemonių rinkų direktyva (FPRD II)⁽⁴⁾ nustatoma investicinių paslaugų teikimo reglamentavimo sistema.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Pasiūlymo aspektai

3.1.1 Visais į Kapitalo rinkų dokumentų rinkinį įtrauktais pasiūlymais siekiama padidinti skaidrumą vis dar susiskaldžiusiose Europos kapitalo rinkose. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas palankiai vertina šį tikslą, nes nėra galimybių sukurti KRS be tinkamo skaidrumo ir patikimų, greitai gaunamų duomenų. Šiuo požiūriu yra labai svarbūs siūlomi FPRR pakeitimai. Jie daugiausia susiję su rinkos infrastruktūra, nes investuotojų apsaugos standartai buvo nustatyti dar 2021 m. pradžioje vadinamuoju FPRD greito sprendimo⁽⁵⁾ (angl. *MiFID-Quick-Fix*) dokumentu, priimtu kilus COVID-19 pandemijai.

3.1.2 Kuo didesni vertybinių popierių rinkų skaidrumą taip pat reikia užtikrinti dėl to, kad būtent mažosios ir vidutinės įmonės bei neprofesionalieji investuotojai apskritai galėtų lengviau patekti į kapitalo rinkas. Viena vertus, šiuo metu visoms vykdymo platformoms jau yra taikomas įpareigojimas skelbti informaciją apie, pavyzdžiui, sandorių apimtį, laiką ir kainą. Kita vertus, rinkti šio pobūdžio konsoliduotus duomenis – taip faktiškai pateikiant rinkos apžvalgą – gali tik didelės vertybinių popierių įmonės ir tik patirdamos didelių finansinių išlaidų. Todėl šiuo metu niekas negali būti tikras dėl geriausios kainos. Vis dėlto labai svarbu gauti patikimus rinkos duomenis paprastu būdu. Tai visų pirma aktualu siekiant gauti su tvarumu susijusią informaciją, kuri būtina tvarioms finansų rinkoms, kuriamoms įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, ir kuri įgyja vis didesnę svarbą. Šiuo požiūriu yra svarbi sąsaja su Europos bendru prieigos punktu ir supaprastintu su tvarumu susijusios informacijos teikimu (darnaus vystymosi tikslai).

3.1.3 Jei bus galima greitai, patikimu ir paprastu būdu gauti rinkos duomenų ir taip užtikrinti skaidrumą, taip pat bus paskatinta prekybos vietų tarpusavio konkurencija, nes skaidrumo sąlygomis vertybinių popierių sandoriai bus vykdomi ten, kur bus galima gauti geriausią pasiūlymą ir kur yra didelis likvidumas. Skaidrumas taip pat labai svarbus neprofesionaliesiems investuotojams ir instituciniams investuotojams, kiek tai susiję su kriptoturtu konsoliduotų Europos juostų sistemoje.

3.1.4 Europos konsoliduotos informacinės juostos, kurios bus sukurtos kiekvienai turto klasei (akcijoms, biržiniams fondams, obligacijoms ir išvestinėms finansinėms priemonėms), yra svarbi priemonė esamai informacijos asimetrijai mažinti. Gali būti, kad naudojant jas taip pat bus sumažintas didelio dažnio prekybos vyravimas. EESRK palankiai vertina skirtingų rinkos infrastruktūros tipų tarpusavio konkurenciją. Šiuo atveju Komitetui svarbu, kad būtų sudarytos sąlygos sąžiningai konkurencijai, kuri vyktų taikant vieno lygmens reglamentavimo priemones. Būtina išvengti situacijos, kai

⁽²⁾ Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Kapitalo rinkų sąjunga. Rezultatai praėjus metams po veiksmų plano priėmimo“, pasiūlymas dėl Europos bendro prieigos punkto (angl. *European Single Access Point*, ESAP), Europos ilgalaikių investicijų fondų (ELTIF) reglamento peržiūra, Alternatyvaus investavimo fondų valdytojų direktyvos (AIFVD) peržiūra ir Finansinių priemonių rinkų reglamento (FPRR) peržiūra.

⁽³⁾ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 648/2012 (OL L 173, 2014 6 12, p. 84).

⁽⁴⁾ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų, kuria iš dalies keičiamas Direktyva 2002/92/EB ir Direktyva 2011/61/ES (OL L 173, 2014 6 12, p. 349).

⁽⁵⁾ 2021 m. vasario 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2021/338, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES, kiek tai susiję su informacijos teikimo reikalavimais, produktų valdymu ir pozicijų apribojimais, ir direktyvos 2013/36/ES bei (ES) 2019/878, kiek tai susiję su jų taikymu investicinėms įmonėms, siekiant paskatinti atsigavimą nuo COVID-19 krizės (OL L 68, 2021 2 26, p. 14).

prekybos vietos tarpusavyje varžytusi pasinaudodamos reglamentavimo arbitražu. Nors Europos rinkos infrastruktūros reglamentas (ERIR) valstybėse narėse taikomas tiesiogiai, labai svarbu, kad Europos Komisija atidžiai stebėtų, ar, priimant papildomus nacionalinius teisės aktus, juos praktiškai įgyvendinant ir vykdant nacionalinę priežiūros praktiką užtikrinamos vienodos konkurencijos sąlygos, taip pat, jei reikia, prašytų valstybių narių koreguoti padėtį ir prireikus skirtų nuobaudas už pažeidimus.

3.1.5 Sukūrus konsoliduotas informacines juostas – t. y. centralizuotas duomenų bazes, kuriomis naudodamiesi visi investuotojai (maži ir dideli turto valdytojai, pensijų fondai, neprofesionalieji investuotojai) ir maži bei dideli finansiniai tarpininkai galės paprastu būdu ir be diskriminacijos gauti konsoliduotus rinkos duomenis – bus sumažintas didelių teikėjų pranašumas, susijęs su jų turima informacija, sudarytos daug palankesnės sąlygos patekti į finansų rinkas ir taip padidintas tokių teikėjų veiklos efektyvumas.

3.1.6 Kadangi sukūrus konsoliduotas Europos informacines juostas bus padidintas skaidrumas, todėl taip pat gali būti tikslingai sumažintas per didelis nepastovumas, pavyzdžiui, staigūs kurso pokyčiai ir kainų kritimai.

3.1.7 EESRK nuomone, tai, jog sukūrus konsoliduotas Europos informacines juostas bus padidintas skaidrumas ir todėl rinkos duomenis paprasčiau gaus, be kita ko, neprofesionalieji investuotojai, nereiškia, kad nebereikalinga gerai išplėta investuotojų apsauga. Sudarius palankesnes sąlygas neprofesionaliesiems investuotojams gauti duomenis, reikia prisiminti būtinybę didinti pastangas siekiant užtikrinti pakankamą vartotojų finansinį švietimą, kad vartotojai galėtų atsakingai įvertinti kapitalo rinkų atveriamas galimybes ir keliamą riziką.

3.1.8 Konsoliduotų informacinių juostų sukūrimas taip pat labai svarbus etikos aspektu, nes skaitmeniniame pasaulyje auga duomenų, kurie yra prekė ir sąlyga dalyvauti ekonominėje veikloje ir visuomeniniame gyvenime, svarba. EESRK pasisako už nediskriminacinę prieigą prie rinkos duomenų. Komitetas palankiai vertina tai, kad sukūrus konsoliduotas informacines juostas, sudaromos sąlygos visų pirma mažoms įmonėms ir vartotojams gauti jiems svarbiausius duomenis, kurių jie negautų kitu būdu, nes jie tam neturi pakankamai finansinių išteklių. Taigi sukūrus konsoliduotas informacines juostas, bus patenkintas poreikis užtikrinti etišką būdą gauti informaciją apie finansų rinkas.

3.1.9 EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija savo pasiūlymus pagrindė intensyviomis diskusijomis apie jų poveikį tiek rinkai Europos prekybos vietose, tiek tarptautinei konkurencijai. Komitetas taip pat palankiai vertina tai, kad Europos Komisija jau numatė vėliau įvertinti naujas taisykles.

3.2 Europos konsoliduotos informacinės juostos (angl. *consolidated tapes*, CT), FPRR pasiūlymo 22 ir 27 straipsniai

3.2.1 EESRK dar kartą pritaria⁽⁶⁾ Europos Komisijos pasiūlymui sukurti konsoliduotas Europos informacines juostas. Jei jis bus tinkamai techniškai įgyvendintas, visiems ūkio subjektams bus sudarytos sąlygos beveik tikroju laiku gauti prekybos duomenis apie akcijas, biržinius fondus, obligacijas ir išvestines finansines priemones iš visų ES prekybos vietų. Tokiu būdu, naudojant konsoliduotas Europos informacines juostas, turėtų būti reikšmingai prisidėta šalinant rinkų susiskaldymą. Vis dėlto sėkmingas konsoliduotų Europos informacinių juostų taikymas iš esmės priklausys nuo to, ar pavyks jas praktiškai įgyvendinti (įpareigojimas teikti duomenis, duomenų standartai, prieiga prie duomenų, duomenų kokybė, duomenų saugumas, duomenų apsauga (jei taikoma), su skaidrumu susijusių problemų sprendimas priskiriant tarptautinių vertybinių popierių identifikavimo numerį (angl. *International Securities Identification Number*, ISIN) išvestinėms finansinėms priemonėms visam laikotarpiui (o ne kasdien), naujausių technologijų naudojimas, veiklos atsparumas, paprasta ir nebrangi prieiga).

3.2.2 Visi duomenų teikėjai – ar tai būtų biržos arba bankai, ar tradiciniai duomenų teikėjai arba *FinTech* bendrovės – veiks sėkmingai, tik jei jie nebus diskriminuojami ir jiems bus taikomi tie patys griežti kokybės reikalavimai. Kitos svarbios sėkmę užtikrinančios sąlygos – duomenų kokybė ir tinkama valdymo struktūra. EESRK mano, jog labai svarbu, kad būtų nuolat kontroliuojama ir prireikus tobulinama būtent duomenų kokybė ir konsoliduotų informacinių juostų valdymo sistemos.

3.2.3 EESRK pritaria proporcingam pasiūlymui Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijai (ESMA) suteikti pagrindinį vaidmenį reguliariai prižiūrint konsoliduotas Europos informacines juostas. Šį pasiūlymą EESRK sieja su lūkesčiais, kad ESMA, kaip ir nacionalinėms priežiūros institucijoms, veikiančioms vertybinių popierių priežiūros srityje, taip pat bus suteikti reikalingi finansiniai, materialiniai ir žmogiškieji ištekliai.

⁽⁶⁾ OL C 155, 2021 4 30, p. 20 ir t. t.

3.2.4 Procesas, kurio metu bus atrinkta po vieną konsoliduotos informacinės juostos operatorių kiekvienai turto klasei, yra labai svarbus. EESRK svarbu, kad atrankos procesai vyktų sklandžiai ir skaidriai. Tai visų pirma svarbu ir todėl, kad pirmi konsoliduotų informacinių juostų operatoriai įgys reikšmingą konkurencinį pranašumą, kai po penkerių metų bus paskelbtas naujas kvietimas pateikti pasiūlymus. Dėl šios priežasties pageidautina, kad kvietimai pateikti pasiūlymus vyktų nesuvaržytoje konkurencinėje aplinkoje. Komitetas palankiai vertina tai, kad nustatyti išsamūs atrankos kriterijai ir konsoliduotų informacinių juostų teikėjams taikomi organizaciniai reikalavimai. EESRK teigiamai vertina požiūrį, pagal kurį kiekvieno ketvirčio pabaigoje konsoliduotų informacinių juostų teikėjai savo viešoje svetainėje privalo nemokamai skelbti veiklos statistinius duomenis ir ataskaitas apie incidentus, susijusius su duomenų kokybe.

3.2.5 Be to, sukūrus konsoliduotas Europos informacines juostas – pagrindinį įrankį – bus pasiekta didelė pažanga įgyvendinant investicinių paslaugų teikėjams nustatytą optimalaus klientų pavedimų įvykdymo pareigą (angl. *Best Execution*, FPRD II 27 straipsnio 2 dalis), nes ją bus galima atlikti labiau pagrįstai, remiantis platesniu požiūriu ir paprasčiau. Ypač neprofesionaliesiems investuotojams svarbiausias kriterijus bus geriausias kainos pasiūlymas. Tačiau EESRK atsargumo sumetimais atkreipia dėmesį į tai, kad Europos konsoliduotos informacinės juostos negali pakeisti optimalaus įvykdymo principo.

3.2.6 Europos konsoliduotos informacinės juostos gali būti visapusiškai veiksmingos tik tuo atveju, jei įvairioms rinkoje veikiančioms vykdymo vietoms bus taikomos vienodos konkurencijos sąlygos. Todėl EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymams, kuriais siekiama užtikrinti visišką prekybos platformų skaidrumą, visų pirma taip pat uždraudžiant neviešas anonimes prekybos vietas (angl. *Dark Pools*), kuriose veikiantiems prekyautojams netaikomi jokie skaidrumo reikalavimai.

3.3 Prekybos vietos pareiga, taikoma išvestinėms finansinėms priemonėms, FPRR pasiūlymo 28 straipsnis

3.3.1 EESRK palankiai vertina tai, kad Europos Komisija savo pasiūlymu ištaiso pasikartojančią klaidą, kuri įsivėlė paskelbus ERIR REFIT. Ateityje mažos finansų sandorio šalys teisiškai saugiomis sąlygomis bus atleistos nuo prekybos vietos pareigos ir, kaip buvo iki šiol, tarpuskaitos prievolės.

3.4 Prekybos akcijomis vieta, FPRR pasiūlymo 23 straipsnis

3.4.1 Akcijoms taikoma prekybos vietos pareiga pasiūlymu apribojama vertybiniais popieriais su tarptautiniu vertybinių popierių identifikavimo numeriu (ISIN), kuris priskirtas Europos Sąjungoje. Net ir tokiems vertybiniais popieriams netaikoma prekybos vietos pareiga, kai prekyba jais vyksta ne Europos Sąjungoje, naudojant nacionalinę valiutą. Pasiūlymas investuotojų požiūriu yra naudingas, nes gauti geriausių kainą taip pat gali būti įmanoma prekiaujant vertybiniais popieriais ne Europos Sąjungoje esančioje prekybos vietoje. Tai visų pirma aktualu vertybiniais popieriais su ES ISIN, kuriais daugiausia svarais sterlingų prekiaujama Londono biržoje. Todėl EESRK tvirtai remia pasiūlymą.

3.5 Draudimas gauti užmokestį už klientų pavedimų persiuntimą vykdyti, FPRR pasiūlymo 39a straipsnis

3.5.1 Pasiūlymu uždraudžiama taikyti užmokesčio modelį – vadinamąjį užmokestį už klientų pavedimų persiuntimą vykdyti (angl. *Payment for Orderflow*, PFOF), – pagal kurį finansiniai tarpininkai iš sandorio šalių gauna užmokestį už tai, kad joms persiūnčia savo klientų sandorius. Užmokestį už klientų pavedimų persiuntimą vykdyti kaip finansavimo modelį visų pirma naudoja internetu veikiantys brokeriai, kurie būtent neprofesionaliesiems investuotojams yra pigesnė alternatyva tradicinei prekybai biržoje. Visų pirma brokeriai, kurie neima komisinio atlyginimo (angl. *Zero-Commission-Brokers*), taiko praktiką, pagal kurią iš klientų prašo tik nedidelio atlygio už pateiktus užsakymus, o savo pajamas gauna iš grąžinimo mokėjimų prekybos vietoje. Dažnai visi pavedimai suteikiami vienai sandorio šaliai. Klientai nėra informuojami apie šiuos grąžinimo mokėjimus. EESRK pritaria ESMA nuomonei⁽⁷⁾, kad tokia praktika yra nesuderinama su optimalaus įvykdymo pareiga ir reikalavimu užtikrinti kainų skaidrumą. Kita vertus, šie internetu veikiantys brokeriai suteikia būtent neprofesionaliesiems investuotojams pigią ir lengvai prieinamą galimybę naudotis investicinėmis paslaugomis. Komitetas mano, kad *FinTech* bendrovėms ir tradiciniams teikėjams būtina užtikrinti vienodas sąnaudų skaidrumo ir tarpusavio konkurencijos sąlygas. EESRK rekomenduoja per tolesnę teisėkūros procedūrą šiam aspektui skirti ypatingas dėmesį.

3.5.2 EESRK nuomone, tuo pat metu taip pat turi būti aptarta, ar praktika imti užmokestį už klientų pavedimų persiuntimą vykdyti turėtų būti nepageidaujama ne tik dėl teisinių problemų (optimalaus įvykdymo pareiga), bet ir visų pirma dėl su rinkos struktūra susijusių priežasčių, nes ją taikant biržos netenka pernelyg didelių prekybos apimčių, taip

(7) 2021 m. liepos 13 d. ESMA viešas pareiškimas (dokumento Nr. ESMA35-43-2749) „ESMA warns firms and investors about risks arising from Payment of Orderflow“ (dokumentas pateikiamas tik anglų kalba).

apskritai pakenkiama biržų veikimui. Gali sumažėti rinkos likvidumas, t. y. būtų pasiektas rezultatas visiškai priešingas KRS tikslams. Šia praktika visų pirma būtų reikšmingai sumažintas būtinas rinkos skaidrumas (ypač ikiprekybinis skaidrumas) ir būtų padaryta žala klientams.

3.6 *Optimalaus įvykdymo pareiga*

3.6.1 Europos Komisija siūlo atsisakyti FPRD II 27 straipsnio 1 dalimi numatytos pareigos vykdymo vietoms viešai atskleisti informaciją apie pavedimų vykdymo kokybę. Šis Europos Komisijos pasiūlymas yra tikslingas, nes nėra abejonių, kad investuotojai nesinaudoja tokiomis ataskaitomis kaip naudingais informacijos šaltiniais, taip pat ateityje iš konsoliduotų informacinių juostų bus galima gauti informacijos ir apie sudarytus sandorius. EESRK tai supranta ir palaiko.

3.6.2 Vis dėlto tokiu atveju nėra prasminga tai, kad šiuo metu ESMA vykdo konsultacijas, siekdama pataisyti būtent tuos techninius reguliavimo standartus (RTS 27 ir RTS 28), kuriais patikslinama ši nuostata, numatoma išbraukti Europos Komisijos teikiamu pasiūlymu (FPRD II 27 straipsnio 2 dalis). Tai ne tik neturi prasmės, bet ir yra be reikalo apsunkinami dalyvaujantieji, patiriantys visiškai nereikalingą administracinę naštą. EESRK nuomone, laikantis geros ir tvarios reguliavimo praktikos, tokio veikimo būdo reikia vengti.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui

„ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategija (2021–2030 m.)“

(COM(2021) 615 final)

(2022/C 290/13)

Pranešėjas **Ákos TOPOLÁNSZKY**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 12 1
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumas, socialiniai reikalai ir pilietybė
Priimta skyriuje	2022 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	145 / 0 / 4

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK tvirtai gina ir ryžtingai pabrėžia pagrindines vertybes, kurios yra ES ir bendro gyvenimo Europoje pagrindas. Komitetas mano, kad bet kokios antisemitizmo apraiškos yra nesuderinamos su Europos vertybėmis ir normomis, nes dėl jų pažeidžiami įstatymai ir atsiranda atskirtis, o tai kelia grėsmę ne tik susijusioms bendruomenėms ir žydų gyvenimui, bet ir Europos paveldui ir šiuolaikinei Europai, taip pat Europos demokratinei ateičiai, kuri galima tik pliuralistinėje visuomenėje.

1.2. Todėl EESRK tvirtai remia strategijos paskelbimą⁽¹⁾ ir teigiamai vertina tai, kad prieš ją paskelbiant 2021 m. buvo surengtos plataus masto konsultacijos. Taip pat visais atžvilgiais reikia ne tik kovoti su antisemitizmu, bet ir siekti viešosios politikos ir bendruomenių lygmens bendradarbiavimo, kurie skatintų abipusį sutarimą.

1.3. Komitetas tvirtai remia tai, kad strategija siekiama ne tik kovoti su antisemitizmu, bet ir puoselėti žydų gyvenimą. Žydų bendruomenės ir šio tikėjimo atstovai yra ne tik pasyvios praeities ir dabartinės padėties aukos, bet ir Europos visuomenės dalyviai. Komitetas visiškai pritaria Europos ateities, kurioje žydų bendruomenės auga ir vystosi, strategijos vizijai. EESRK yra įsitikinęs, kad antisemitizmas yra ne tik Europos žydams poveikį darantis teisės pažeidimas, bet ir europinės idėjos – bendro gyvenimo Europoje, teisinės valstybės, pagrindinių teisių ir demokratijos – išbandymas.

1.4. EESRK pritaria Tarptautinio Holokausto aukų atminimo aljanso (IHRA) vartojamai antisemitizmo apibrėžčiai⁽²⁾ ir primygtinai ragina visas valstybes nares ją taikyti ir laikyti savo politinių veiksmų pagrindu.

1.5. Komitetas ketina kasmet įtraukti šį klausimą į vieno iš pagrindinių savo veiklos organų darbotvarkę ir prireikus įvertinti strategijos įgyvendinimą ir kitais būdais (pvz., apsilankymai šalyse, moksliniai tyrimai ir t. t.).

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas COM(2021) 615 final, ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategija.

⁽²⁾ „Antisemitizmas yra žydų vertinimas, kuris gali pasireikšti kaip neapykanta žydams. Žodinė ir fizinė antisemitizmo išraiška yra nukreiptos prieš žydų ir ne žydų tautybės asmenis ir (arba) jų turtą, prieš žydų bendruomenės institucijas ir religines įstaigas.“ <https://www.holocaustremembrance.com/resources/working-definitions-charters/working-definition-antisemitism>.

1.6. EESRK pritaria, kad švietimui, kuris yra vienas iš strategijos prioritetų, būtų skiriamas ypatingas dėmesys, nes jis atlieka esminį vaidmenį kovojant su antisemitizmu ir užkertant jam kelią. Mokymo ir švietimo tikslais, bendradarbiaujant su profesinėmis ir žydų bendruomenei atstovaujančiomis organizacijomis, turėtų būti sukurtas mokymosi turinys ir mokymo priemonės, susiję su atitinkamais klausimais, įskaitant kovą su etnine netolerancija, rasizmu, neapykantos nusikaltimais ir išankstiniu nusiteikimu.

1.7. Žiniasklaidoje turėtų būti sistemingai naudojamos visos turimos konstitucinės ir Europos teisinės priemonės kovai su antisemitiniu turiniu, o žinios ir supratimas apie žydų gyvenimą turėtų būti gerinami užtikrinant, kad pranešimai šia tema būtų labiau subalansuoti ir kuo labiau atžvalgūs šiam klausimui.

1.8. EESRK siūlo Komisijai apsvarstyti, kaip formuojant būsimą politiką užtikrinti žydų bendruomenių teisę apsaugoti savo įsitikinimus ir apeigas, kad būtų puoselėjamas žydų gyvenimas Europoje.

1.9. EESRK nuomone, turėtų būti sudarytos sąlygos piliečiams ir plačiai visuomenei geriau susipažinti su žydų kultūra, kuri yra neatsiejama europinės tapatybės dalis, ir ją padaryti prieinamesnę. Tai taip pat suteiktų puikią galimybę skatinti tarpusavio ir bendruomenių supratimą, kuris yra būtina Europos idėjos sėkmės, taip pat žydų tapatybės formavimo ir jų bendruomenių stiprinimo sąlyga.

1.10. Aiškus ir tvirtas teisinis pagrindas, kuriuo remiantis sistemingai sprendžiami neapykantą kurstančių kalbų ir su jomis susijusių reiškinių, pavyzdžiui, dezinformacijos, klausimai, yra esminis ir būtinas Europos teisinės tvarkos elementas, tačiau vien tai nėra pakankamas atsakas. Teisinės sistemos turėtų būti papildytos švietimo priemonėmis ir didelio masto programomis bendruomenių ir visuomenės lygmeniu, kurios galėtų pasiekti piliečius.

1.11. Visame pasaulyje stiprėja populizmas, todėl būtina skirti dėmesį platesniam socialinio antisemitizmo kontekstui. Neįmanoma įveikti vienos rūšies neapykantą, jei ignoruojame kitas ir veiksmingai jų nešaliname.

1.12. Visos valstybės narės yra atsakingos už tai, kad būtų užtikrinta piliečių laisvė laikytis religinių įsitikinimų bei apeigų ir be baimės juos praktikuoti. Bauginimas apskritai dėl religijų ir ypač dėl žydų religinių įsitikinimų bet kokiomis priemonėmis ar būdais turėtų būti laikomas išpuoliu prieš demokratinę teisinę sistemą.

1.13. EESRK ragina Europos Komisiją kovą su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategiją laikyti svarbiais užsienio politikos aspektais visose bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis srityse.

1.14. Siekiant dar veiksmingiau įgyvendinti strategiją, Komitetas rekomenduoja Taryboje įsteigti nuolatinį padalinį, kuriam būtų pavesta stebėti antisemitizmo apraiškas ir su jomis kovoti.

1.15. Atsižvelgdamas į tai, kad sportas, ypač futbolas, dėl savo populiarumo ir viešumo kelia rimtą antisemitizmo pavojų ir kad, kita vertus, sportas taip pat gali būti svarbi veiksmingos kovos su šiuo reiškiniu priemonė, EESRK yra įsitikinęs, kad šioje srityje taip pat turėtų būti parengtos griežtos rekomendacijos ir gairės.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK tvirtai gina ir ryžtingai pabrėžia pagrindines vertybes, kurios yra ES ir bendro gyvenimo Europoje pagrindas. Šios vertybės – tai, be kita ko, pagarba žmogaus orumui, laisvė, demokratija, lygybė, teisinė valstybė ir pagarba žmogaus teisėms, įskaitant mažumoms priklausančių asmenų teises⁽³⁾. Jis mano, kad bet kokios antisemitizmo apraiškos yra nesuderinamos su Europos vertybėmis ir normomis, nes dėl jų pažeidžiami įstatymai ir atsiranda atskirtis, o tai kelia grėsmę ne tik susijusioms bendruomenėms ir žydų gyvenimui, bet ir Europos paveldui ir šiuolaikinei Europai, taip pat Europos demokratinėi ateičiai, kuri galima tik pliuralistinėje visuomenėje.

⁽³⁾ Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo konsoliduota redakcija: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT&from=EN>.

2.2. Vis dėlto svarbu pažymėti, kad strategija siekiama ne tik kovoti su antisemitizmu, bet ir puoselėti žydų gyvenimą. Bet kuriuo atveju pagirtina, kad joje pabrėžiama, jog žydų bendruomenės ir šio tikėjimo žmonės yra ne tik pasyvios praeities ir dabartinės padėties aukos, bet ir Europos visuomenės dalyviai, kurie labai prisideda prie įvairios ir įtraukios Europos kūrimo. Komitetas visiškai pritaria Europos ateities, kurioje žydų bendruomenės auga ir vystosi, strategijos vizijai.

2.3. Todėl EESRK tvirtai remia strategijos paskelbimą⁽⁴⁾ ir teigiamai vertina tai, kad prieš ją paskelbiant 2021 m. buvo surengtos plataus masto konsultacijos. Taip pat visais atžvilgiais reikia ne tik kovoti su antisemitizmu, bet ir siekti viešosios politikos ir bendruomenių lygmens bendradarbiavimo, kurie skatintų abipusį sutarimą. Komitetas taip pat jaučia pareigą remti visas pastangas užtikrinti, kad žydų kilmės Europos piliečiai jaustųsi užtikrintai ir saugiai, būtų laukiami visoje Europoje ir turėtų teigiamų ateities perspektyvų Europos Sąjungoje.

2.4. EESRK yra įsitikinęs, kad antisemitizmas yra ne tik Europos žydams poveikį darantis teisės pažeidimas, bet ir europinės idėjos – bendro gyvenimo Europoje, teisinės valstybės, pagrindinių teisių ir demokratijos – išbandymas. Todėl šis reiškinys svarbus visiems piliečiams, taip pat visoms atsakingoms politinėms ir visuomeninėms organizacijoms ir yra it lakmuso popierėlis, kuris leidžia įvertinti mūsų europietiško gyvenimo būdo raidą ir Sąjungos piliečių bei vertybių apsaugos lygį.

2.5. EESRK sutinka, kad ES institucijos ir valstybės narės turi priimti bendru požiūriu pagrįstą strategiją, tačiau mano, kad vien to nepakanka. Įsipareigojimai, išplaukiantys iš strategijose skelbiamų vertybių, taip pat turi būti įgyvendinami išmatuojamu ir patikrinamu būdu ir pripažįstami kaip savaime suprantama bendro gyvenimo Europoje išraiška.

2.6. Panašiai, kaip jau daroma pagal 2018 m. Tarybos deklaraciją dėl kovos su antisemitizmu ir 2020 m. Tarybos deklaraciją dėl kovos su antisemitizmu integravimo į visas politikos sritis⁽⁵⁾, įrodymais ir viešomis apklausomis pagrįstų nepriklausomų mokslinių tyrimų rekomendacijos bus labai svarbios rengiant ir įgyvendinant nacionalines strategijas ir veiksmų planus, taip pat vykdamas jų stebėseną ir vertinimą⁽⁶⁾.

2.7. EESRK rekomenduoja, kad Komisijos remiamas NOA (angl. *Networks Overcoming Antisemitism*) projektas, kuriame objektyviais klausimais ir tarptautiniais bei Europos standartais⁽⁷⁾ grindžiamais rodikliais įvertinamos kiekvienos valstybės narės kovos su antisemitizmu priemonės, būtų plačiai įgyvendinamas visose valstybėse narėse siekiant joms padėti veiksmingai įgyvendinti ir plėtoti savo politiką.

2.8. EESRK priima ir taiko Tarptautinio Holokausto aukų atminimo aljanso (IHRA) vartojamą antisemitizmo apibrėžtį. Be to, jis tvirtai pasisako už tai, kad visos valstybės narės taip pat pritarėtų šiai apibrėžčiai ir naudotų ją kaip pagrindą priimančioms priemonėms ir nustatant valstybės ir vietos institucijų veiksmus šioje srityje.

2.9. EESRK palankiai vertina ir laiko pavyzdžiu tai, kad strategijos rengimas grindžiamas plačiomis konsultacijomis⁽⁸⁾. Turėtų būti visapusiškai laikomasi nediskriminavimo principo, taip pat Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos nuostatų ir dvasios.

2.10. EESRK visiškai pritaria, kad kiekviena valstybė narė, įgyvendindama savo strategiją, paskirtų nacionalinių koordinatorių arba specialųjį atstovą, kuriam leistų laisvai ir savarankiškai veikti įtraukiant visus susijusius visuomenės suinteresuotuosius subjektus.

⁽⁴⁾ Komisijos komunikatas COM(2021) 615 *final*, ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategija.

⁽⁵⁾ <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15213-2018-INIT/lt/pdf>

⁽⁶⁾ <https://www.consilium.europa.eu/media/47065/st13637-en20.pdf>

⁽⁷⁾ <https://www.noa-project.eu/report-cards/> Taikant šią metodiką įvertinami kiekvienos valstybės narės veiksmai dešimtyje sričių, kurios taip pat pabrėžiamos strategijoje: švietimas, neapykantos nusikaltimai, neapykantos kalbos, žiniasklaida, Holokausto atminimas, sportas, religijų dialogas, religijos laisvė, kultūra, paveldo apsauga ir saugumas. Beveik visi standartai, kuriais ji grindžiama, yra pagrįsti tarptautiniais standartais, principais, rekomendacijomis ar gairėmis, kuriuos patvirtino ES institucijos ar kitos tarptautinės organizacijos (pvz., ESBO ar UNESCO).

⁽⁸⁾ Iš 76 punktų, kuriuos bendroje rekomendacijoje išskėlė 9 Europos žydų organizacijos (*B'nai B'rith International*, Europos žydų informacijos centras, Pasaulio žydų kongresas, Europos žydų kongresas, Europos žydų studentų sąjunga, Europos progresyviojo judaizmo sąjunga, Amerikos žydų komitetas, Europos žydų kultūros ir paveldo išsaugojimo ir puoselėjimo asociacija, *B'nai B'rith Europe*), 58 yra įtraukti į galutinę strategijos tekstą.

2.11. EESRK, kaip organizuotos pilietinės visuomenės atstovas Europos Sąjungoje, mano, kad būtina skubiai imtis veiksmų vykdyti *ad hoc* kampanijas ar kampanijas prieš antisemitizmą, taip pat įsteigti nuolatinę stebėsenos ir informuotumo didinimo įstaigą Europos Sąjungoje. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas primygtinai rekomenduoja Taryboje įsteigti nuolatinį padalinį, kuriam būtų pavesta stebėti antisemitizmo apraiškas ir su jomis kovoti⁽⁹⁾. Toks padalinys būtų ne tik svarbus ir matomas ES simbolis, bet leistų valstybėms narėms sustiprinti vertingą kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo koordinatoriaus ir Europos Parlamento antisemitizmo darbo grupės darbą.

2.12. Komitetas ketina kasmet įtraukti šį klausimą į vieno iš pagrindinių savo veiklos organų darbotvarkę ir prirėmus įvertinti strategijos įgyvendinimą ir kitais būdais (pvz., apsilankymai šalyse, moksliniai tyrimai ir t. t.).

3. Švietimas ir jaunimo politika

3.1. EESRK pritaria, kad švietimui, kuris yra vienas iš strategijos prioritetų, būtų skiriamas ypatingas dėmesys, nes jis atlieka esminį vaidmenį kovojant su antisemitizmu ir užkertant jam kelią. Nors teisės aktai ir teisės taikymas, įskaitant baudžiamąją teisę, akivaizdžiai turi atlikti pagrindinį vaidmenį kovojant su neapykantos perdavimu iš kartos į kartą, ilgalaikius požiūrio, viešojo diskurso ir mentaliteto pokyčius iš tikrųjų galima pasiekti tik švietimo politikos ir bendruomeninėmis priemonėmis.

3.2. 2019 m. Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) ataskaitoje⁽¹⁰⁾ aiškiai parodyta, kad antisemitiniai išpuoliai labai dažnai nukreipti prieš 18–34 metų amžiaus asmenis ir daugeliui jų tai yra kasdienybė. Žydų mokykloms reikia apsaugos visoje Europoje. EESRK rekomenduoja, kad vidurinių mokyklų moksleiviai, studentai ir jauni suaugusieji atliktų pagrindinį vaidmenį įgyvendinant strategiją, įtraukiant darbo su jaunimu specialistus bei studentų organizacijas ir nuolat konsultuojantis ir palaikant dialogą su visais šiais dalyviais, be kita ko, vietos lygmeniu. Jų patirtis, susijusi su neapykantos kalbomis bei nusikaltimais, socialine žiniasklaida ir švietimu, taip pat yra itin svarbi, nes jie gali būti pagrindiniai suinteresuotieji asmenys ir atitinkamai pagrindinis antisemitinių išpuolių taikynys.

3.3. EESRK nuomone, siekiant esminių pokyčių, strategija taip pat turėtų apimti bendrą kūryba grindžiamus veiksmus, kuriuose dalyvautų visi suinteresuotieji subjektai, įskaitant kitas mažumų grupes ir kitų religijų organizacijų atstovus.

3.4. Kartais universitetai ir mokslo bendruomenės pasirodo esą intelektualios antisemitizmo terpės. Atsakingų universitetų darbuotojų dalyvavimas kovoje su antisemitizmu turėtų būti strategijos prioritetas; gairės šiuo klausimu yra pateiktos UNESCO leidinyje „Antisemitizmo prevencija švietimo priemonėmis“⁽¹¹⁾, kurias, be abejo, būtų rekomenduojama įgyvendinti privaloma tvarka. Šios gairės visų pirma susijusios su skaidriais mechanizmais, taikytiniais po antisemitizmo apraiškų: tai atitinkamos procedūros, pranešimai apie incidentus ir tolesni veiksmai, įskaitant galimų antisemitinių priemonių, kurių ėmėsi universiteto vadovybė, panaikinimą.

3.5. Siekiant paaiškinti antisemitizmo reikšmę mokyklų ir universitetų dėstytojams, strategijoje paminėtos mokymo ir švietimo galimybės turi būti jiems prieinamos praktiškai. Panašiai, mokymo finansavimo ir organizavimo priemonėmis mokyklos turėtų būti skatinamos įgyvendinti sąmoningumo ugdymo ir žinių gilinimo programos šioje srityje, įtraukiant žydų, pilietines ir religines organizacijas, siekiant kovoti su neapykantos, dezinformacijos ir Holokausto įžaidimu bei menkinimu ir neutralizuoti bet kokias pastangas šlovinti nacius ir jų kolaborantus. Panašios programos galėtų būti siūlomos kaip migrantams skirtų (integracijos) kursų dalis. EESRK nuomone, pageidautina ir tikslinga, kad ES ir valstybių narių sprendimus priimančių organų nariai taip pat galėtų dalyvauti mokymo kursuose, kuriuose jie galėtų tobulinti savo žinias, susijusias su žydų bendruomene ir kitomis mažumomis.

3.6. Kalbant apie žydų bendruomenės ateitį ir saugumą Europoje, EESRK rekomenduoja valstybėms narėms pavesti savo kompetentingoms ministerijoms išnagrinėti nacionalinių mokyklų mokymo programų ir švietimo įstaigų mokymo programų, skirtų kovai su antisemitizmu ir žydų vertybių bei tapatybės pripažinimui, turinį ir kryptis, taip pat,

⁽⁹⁾ EESRK pirmininkės išanginė kalba diskusijoje dėl antisemitizmo, susijusioje su nuomone SOC/704 „ES kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategija“, 2022 m. vasario 10 d. SOC skyriaus posėdis.

⁽¹⁰⁾ *Young Jewish Europeans, Perceptions and experiences of antisemitism* („Jauni Europos žydai. Antisemitizmo suvokimas ir patirtis“), https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-young-jewish-europeans_en.pdf.

⁽¹¹⁾ <https://fr.unesco.org/preventing-violent-extremism/education/antisemitism>

bendradarbiaujant su profesinėmis ir žydų bendruomenei atstovaujančiomis organizacijomis, sukurti mokymosi turinį ir mokymo priemonės, kurias taikant būtų sprendžiami atitinkami klausimai, įskaitant kovą su etnine netolerancija, rasizmu, neapykantos nusikaltimais ir išankstiniu nusiteikimu.

3.7. Komitetas rekomenduoja Komisijai parengti prieinamą ir visoms suinteresuotosioms grupėms aktualią šviečiamąją informacinę medžiagą, kurioje švietimo tikslams pritaikyta kalba ir paisant mažumų, visų pirma žydų bendruomenių, interesų būtų apibrėžta, ką reiškia būti Europos Sąjungos, grindžiamos demokratijos ir pagrindinių žmogaus teisių vertybėmis, kurioje akivaizdžios numanomos vertybės yra įvairovė ir kova su diskriminacija, dalimi.

3.8. EESRK rekomenduoja vidurinio ir aukštojo mokslo įstaigoms į kovos su diskriminacija politikos darbotvarkę aiškiai įtraukti ir savo įsipareigojimą kovoti su antisemitizmu ir žydų vertybių pripažinimą.

3.9. Komitetas rekomenduoja žydų jaunimo organizacijoms suteikti pagrindinį vaidmenį būsimoje viešojoje politikoje, kuria siekiama puoselėti žydų gyvenimą visose strategijoje nurodytose srityse, ir užtikrinti, kad jos gautų tinkamą politikos formuotojų paramą jų veiklai vykdyti.

4. Žiniasklaida

4.1. Siekiant kovoti su antisemitiniu turiniu, savo kasdienėje veikloje žiniasklaida turėtų imtis ryžtingų veiksmų, grindžiamų bendromis vertybėmis, ir tvirtai remti teigiamo turinio, kuriuo pripažįstamas mažumų, įskaitant žydų kilmės asmenis, orumas bei teisės, sklaidą, prireikus rengiant kampanijas socialinės žiniasklaidos priemonėse.

4.2. Atstovavimas žydų bendruomenėms ir jų nariams tradicinėje ir socialinėje žiniasklaidoje dažniausiai yra labai ribotas ir daugiausia dėmesio skiriama antisemitinio smurto ir terorizmo padariniams, taip pat kolektyviniam Holokausto atminimui Europoje ir visi šie klausimai yra neabejotinai svarbūs. Vis dėlto būtų naudinga turėti ir daugiau teigiamo turinio, pristatyti, pavyzdžiui, šiuolaikinį žydų scenos meną ar žydų šventes, populiarinti žydų kalbas, siekiant akcentuoti bendro gyvenimo svarbą mūsų visuomenėje.

4.3. Be to, be pačios kultūros propagavimo, šiuo metu Europos Sąjungos valstybėse narėse lygiagrečiai vykdoma keletas pilietinės visuomenės ar žydų bendruomenės projektų ir iniciatyvų, kuriais siekiama kurti įtraukesnę ir demokratiškesnę Europą, atsižvelgiant į ES vertybes ir tikslus. Šios iniciatyvos vykdomos daugelyje sričių, įskaitant kovą su rasizmu, žmogaus teisės, aplinkos apsaugą ir kultūrų įvairovę ir t. t.

4.4. EESRK nuomone, be socialinės žiniasklaidos teikiamos galimybės susipažinti su tradicinėmis žydų bendruomenės vertybėmis ir jų konkrečiomis istorinėmis ir religinėmis išraiškomis, būtų pageidautina, kad visuomenė apskritai galėtų suprasti teigiamą aktyvios žydų bendruomenės poveikį visai visuomenei, ir tai taip pat gali atlikti svarbų vaidmenį griauinant stereotipus ⁽¹²⁾.

4.5. Žiniasklaidoje turi būti gilinamos žinios ir didinamas supratimas apie žydų gyvenimą šiuo tikslu rengiant mokymus ir informavimo priemones žurnalistams, kad pasakojimai apie žydų gyvenimą būtų labiau subalansuoti ir kuo labiau atžvalgūs šiam klausimui.

4.6. Žiniasklaidoje turėtų būti sistemingai naudojamos visos turimos konstitucinės ir Europos teisinės priemonės kovojant su antisemitiniu turiniu. Šiuo tikslu taip pat turėtų būti vykdoma sisteminga tiriamoji veikla, kurioje dalyvautų valstybinės žiniasklaidos stebėsenos įstaigos ir stebėsenos organizacijos.

5. Kultūra

5.1. EESRK nuomone, turėtų būti sudarytos sąlygos piliečiams ir plačiajai visuomenei geriau susipažinti su žydų kultūra, kuri yra neatsiejamą europinės tapatybės dalis, ir ją padaryti prieinamesnę. Tai taip pat suteiktų puikią galimybę skatinti tarpusavio ir bendruomenių supratimą, kuris yra būtina Europos idėjos sėkmės, taip pat žydų tapatybės formavimo ir jų bendruomenių stiprinimo sąlyga.

5.2. Švietimas žydų kultūros kaip nenuginčijamos, neatsiejamos ir neatskiriamos Europos kultūrų įvairovės dalies klausimais vis labiau reikalingas mokyklose, nes po Holokausto mažiau žmonių kasdien susiduria su žydų gyvenimu.

⁽¹²⁾ Konkretūs tokių kampanijų ir projektų pavyzdžiai pateikti čia: <https://www.noa-project.eu/profiles/>.

5.3. EESRK yra įsitikinęs, kad kultūros paveldas turėtų būti pripažįstamas, gerbiamas ir puoselėjamas kaip gyva ir kintanti tikrovė, o ne tik kaip praeities palikimas. Šiuo tikslu reikia remti aktyvesnį dalyvavimą ir išitraukimą vietos lygmeniu, skatinant partnerystę su suinteresuotosiomis šalimis.

5.4. Nors strategijoje minima Faro konvencija⁽¹³⁾, joje nėra nagrinėjamas jos praktinio taikymo klausimas. Siekiant skatinti bendradarbiavimą ir plėtrą mokslo, kultūros, meno ir švietimo, taip pat turizmo srityse, reikia įgyvendinti toje konvencijoje nustatytus principus ir gaires.

5.5. Komitetas ragina Sąjungos institucijas, valstybes nares, pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinių partnerių organizacijas tinkamai pristatyti ir įvertinti žydų indėlį į Europos Sąjungą kaip neatskiriamą ir neatsiejamą mūsų bendros kultūros dalį, pavyzdžiui, paminėti Žydų gyvenimo ir kultūros metus, sekant Vokietijos iniciatyva, kuria buvo pažymėti 1 700 žydų buvimo šioje šalyje metai. EESRK siūlo remti Europos žydų kultūros dienas, įtraukiant atitinkamas institucijas ir pilietinę visuomenę, ir skatinti bendradarbiavimą su Europos Taryba įgyvendinant ir plečiant jos kultūros maršrutų programą.

5.6. Jei tokių iniciatyvų nėra, turėtų būti nustatyti nacionaliniai standartai ir gairės, siekiant apsaugoti, išlaikyti ir atgaivinti žydų kultūros paveldą, kartu užtikrinant tinkamą finansavimą šiam tikslui. Reikėtų remti žydų kultūros dalyvavimą kultūrų dialoge ir jos pristatymą.

5.7. EESRK mano, kad būtina įgyvendinti integruotas ilgalaikes paveldo išsaugojimo strategijas, pagrįstas vietos bendruomenių dalyvavimu ir daugiadalykiu požiūriu, ir remti jų įgyvendinimą finansinėmis priemonėmis. Šiuo tikslu reikėtų nustatyti atitinkamus suinteresuotuosius subjektus (vietos bendruomenės, savivaldybės, savanorius, aktyvistus, socialinius partnerius, pilietinės visuomenės organizacijas, žydų religines bendruomenes, bažnyčias, regionines ir nacionalines institucijas, valdžios institucijas), nustatyti informavimo, dalyvavimo ir konsultavimosi būdus, įvertinti bendradarbiavimo bei partnerystės galimybes ir sistemingai jas remti. Būtina nuolat įtraukti Europos žydų kultūros ir paveldo išsaugojimo ir puoselėjimo asociaciją (AEPJ) – didžiausią žydų paveldo apsaugos organizaciją Europoje.

6. Neapykantos kalbos bei nusikaltimai ir saugumas

6.1. Aiškus ir tvirtas teisinis pagrindas, kuriuo sistemingai sprendžiami neapykantą kurstančių kalbų ir su jomis susijusių reiškinių, pavyzdžiui, dezinformacijos, klausimai, yra esminis ir būtinas Europos teisinės tvarkos elementas, tačiau vien tai nėra pakankamas atsakas. Jis turi būti papildytas švietimo priemonėmis ir plataus masto programomis, kurios gali pasiekti piliečius ir kuriomis, be kita ko, būtų skatinama skaitmeninė kultūra ir informacinis raštingumas, įkūnijamos atsakingo pilietiškumo vertybės ir siūlomi mokymai siekiant kovoti su išankstiniu nusiteikimu bei dezinformacija, kad būtų kuriama tarpusavio supratimo kultūra.

6.2. EESRK nuomone, labai svarbu suvokti visų smurto prieš žydų kilmės asmenis ir bendruomenės formų šaknis ir nustatyti priežastis, kad būtų galima veiksmingai veikti ne tik baudžiamojo teisingumo priemonėmis, bet ir veiksmingiau taikant bendruomenės ir visuomenės lygmenų intervencinių priemonių sistemą, visų pirma remiant informuotumo apie nediskriminavimą didinimo kampanijas, padedant pilietinės visuomenės organizacijoms mokyti tikslines grupes atpažinti neapykantą kurstančias kalbas ir neapykantos nusikaltimus ir reaguoti į šiuos reiškinius, taip pat teikiant pagalbą ir finansinę paramą šioms organizacijoms, kad jos galėtų vykdyti stebėseną, rinkti informaciją ir rengti ataskaitas nacionaliniu ir tarptautiniu lygmenimis.

6.3. EESRK mano, kad piliečių atsakomybė šiose srityse nėra vienoda, kad visų pirma reikėtų pabrėžti asmenų, kurių veikla daro didžiausią įtaką išankstiniam visuomenės nusiteikimui, atsakomybę ir kad būtent prieš šiuos asmenis reikia nukreipti veiksmus ir labai rimtų pažeidimų atveju būtent juos patraukti atsakomybėn. Tai visų pirma, politiniai veikėjai, valstybės ir vietos valdžios institucijų pareigūnai, taip pat teisėsaugos ir teisminių institucijų atstovai. Jų padaryti pažeidimai turi būti nagrinėjami pirmumo tvarka ir tinkamu būdu.

6.4. Šiose institucijose, visų pirma teisėsaugos institucijose, reikia stiprinti su informuotumo didinimu susijusį mokymą ir atlikti reguliarius tyrimus siekiant įvertinti padėtį vidaus lygmeniu, kad būtų galima parengti politiką, skirtą nustatyti galimą darbuotojų išankstinį nusiteikimą ir pagerinti padėtį.

⁽¹³⁾ <https://www.coe.int/fr/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatynum=199>

6.5. EESRK rekomenduoja FRA atlikti išsamesnę dabartinės saugumo padėties ir grėsmių žydų gyvenimui analizę. Kita vertus, bandymai skleisti dezinformaciją, valstybėse narėse nukreipti prieš žydų bendruomenę ir grindžiami melaginga ar klaidinga informacija, visų pirma apie ritualines apeigas, turėtų būti tiriami ir jiems turėtų būti užkertamas kelias komunikacijos ir viešosios politikos priemonėmis.

6.6. Turėtų būti stiprinami teisėsaugos institucijų ir žydų bendruomenės organizacijų bendradarbiavimo instituciniai mechanizmai, rengiami reikiami mokymai, kad policija galėtų tiksliai nustatyti tokias nusikalstamas veikas ir tai, kad jos buvo motyvuotos išankstiniais nusistatymais. Vadovaujantis ES strategija dėl nusikaltimų aukų teisių (2020–2025 m.)⁽¹⁴⁾, turėtų būti remiami žydų bendruomenės ir pilietinės visuomenės organizacijų pajėgumai padėti aukoms. ES lygmeniu turėtų būti numatyta vienodas ir visapusiškas labiau palyginamų duomenų rinkimas.

6.7. Visame pasaulyje stiprėja populizmas, todėl, siekiant kovoti su šiuo reiškiniu, būtina skirti dėmesį platesniam socialinio antisemitizmo kontekstui: ksenofobija, homofobija, transfobija, rasizmas, priešiškus romams dažnai pastebimas kartu su antisemitizmo apraiškėmis ir neįmanoma įveikti vienos rūšies neapykantą ignoruojant kitas. Tai skirtingi to paties socialinio reiškinio simptomai, kurių negalima aiškinti arba veiksmingai šalinti po vieną.

6.8. Europos žydų bendruomenės susiduria su būtinybe didinti saugumą prie savo mokyklų sinagogų ir bendruomenės centrų. Šioje srityje valstybės turėtų laikytis visapusiško požiūrio į šį klausimą, numatant priemones ir (arba) finansavimą šioms problemoms spręsti, kad būtų užtikrintas žydų institucijų ir bendruomenės gyvenimo saugumas.

7. Religijos laisvė ir religinė praktika

7.1. Visos valstybės narės yra atsakingos už tai, kad būtų užtikrinta piliečių laisvė be baimės išpažinti savo religiją ir ją praktikuoti. Bauginimas apskritai dėl religijų ir ypač dėl žydų religinių įsitikinimų bet kokiomis priemonėmis ar būdais turėtų būti laikomas išpuoliu prieš demokratinę teisinę sistemą.

7.2. Religijų dialogas turėtų būti strategijų, pagrįstų tikromis bendromis įvairių religinių organizacijų vertybėmis, objektas ir neturėtų būti vertinamas ir įgyvendinamas kaip paprasčiausias mandagumo gestas ir toks požiūris turėtų būti remiamas konkrečiomis valstybių įgyvendinamomis priemonėmis.

7.3. Žydų bendruomenės nori, kad būtų pašalintas didėjantis teisinis netikrumas dėl ritualinio skerdimo (Shechita) ir apipjaustymo (Brit Mila) ir kad šis klausimas būtų vienodai sprendžiamas ES teisėje. Todėl EESRK rekomenduoja šiuos klausimus reguliariai aptarti su žydų bendruomenėmis ir išspręsti teisiškai, pripažįstant, kad jie tūkstančius metų buvo neatskiriama žydų religinio gyvenimo dalis, įskaitant Europą.

8. Tarptautinis aspektas

8.1. EESRK ragina Europos Komisiją kovą su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo strategiją laikyti svarbiais užsienio politikos aspektais visose bendradarbiavimo su trečiosiomis šalimis ir tarptautinėmis organizacijomis srityse.

8.2. EESRK palankiai vertina tai, kad į Komisijos komunikatą įtraukti tarptautiniai aspektai, ir visų pirma mano, kad ES kaimynystės politikos ir vystomojo bendradarbiavimo priemonės, taip pat priemonės, kuriomis valstybių kandidačių teisė suderinama su Sąjungos teise, yra tinkami kovos su antisemitizmu ir žydų gyvenimo puoselėjimo mechanizmai.

9. Sportas

9.1. Atsižvelgdamas į tai, kad sportas, ypač futbolas, dėl savo populiarumo ir viešumo kelia rimtą antisemitizmo pavojų ir kad, kita vertus, sportas taip pat gali būti svarbi veiksmingos kovos su šiuo reiškiniu priemonė, EESRK yra įsitikinęs, kad šioje srityje taip pat turėtų būti parengtos griežtos rekomendacijos ir gairės. Šiuo atžvilgiu jis remia FIFA gerosios praktikos įvairovės ir kovos su diskriminacija srityje vadovo gaires, kurios taip pat galėtų būti vienas iš svarbių strategijos pagrindų.

⁽¹⁴⁾ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:52020DC0258>

9.2. Svarbu, kad sporto federacijos ir organizacijos apibrėžtų savo tikslus pagal temas remdamosi FIFA rekomendacijomis (vidaus taisyklės, sankcijos ir jų įgyvendinimo stebėseną, švietimo, tinklaveikos ir bendradarbiavimo, komunikacijos ir lygių galimybių klausimus).

9.3. EESRK mano, kad reikėtų rengti ir plačiai vykdyti sirgaliams, klubams ir asociacijoms skirtas mokymo ir informavimo programas, jiems aiškiai prisiimant įsipareigojimus. Reikalavimas dalyvauti panašiuose mokymuose galėtų būti kaip viena iš sankcijų sirgaliams, papildant baudžiamąsias sankcijas arba taikoma nepriklausomai nuo jų.

9.4. Komitetas mano, kad būtina parengti mokomąją medžiagą sirgalių bendruomenei, kad jie geriau suprastų istorinį tribūnų antisemitizmo kontekstą ir kartu padėtų kurti įtraukties kultūrą ⁽¹⁵⁾.

9.5. Nacionalinės federacijos ir klubai turėtų būti skatinami naudotis sporto priemonėmis ir kartu su atitinkamomis vietos organizacijomis rengti šviečiamuosius leidinius ir informuotumo didinimo programas ⁽¹⁶⁾.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹⁵⁾ Pavyzdžiui, <https://changingthechants.eu/wp-content/uploads/2021/10/Guidelines.ENGpdf.pdf>.

⁽¹⁶⁾ Geras pavyzdys yra „Chelsea“ klubo vadovas: <https://www.efdn.org/wp-content/uploads/2018/05/CFC-CST-KIO-Antisemitism-Stewards-Guide-2018.pdf>, taip pat iniciatyva „Show Racism The Red Card“ („Parodykime rasizmui raudonąją kortelę“): <https://www.theredcard.org/>.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl 2009 m. birželio 18 d. Direktyvos 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai, taikymo

(COM(2021) 592 final)

(2022/C 290/14)

Pranešėjas **Carlos Manuel TRINDADE**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 12 1
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinės sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	129 / 1 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pritaria Komisijos analizei, visų pirma, jos teiginiui, kad „nelegalus asmenų, neturinčių leidimo pasilikti ES, darbas [...] yra žalingas ekonominiu požiūriu, nes dėl jo prarandami viešieji finansai, mokesčiai ir socialinės įmokos, mažėja darbo užmokestis ir blogėja darbo sąlygos bei sukuriama nesąžininga konkurencija“, kuri kenkia didžiajai daugumai teisės aktų besilaikančių įmonių. „Dėl nelegalaus darbo taip pat kyla pavojus, kad gali būti pažeistos migrantų asmens teisės ir socialinės teisės, visų pirma išnaudojant juos darbe, neužtikrinant saugių gyvenimo ir darbo sąlygų ir apribojant galimybes naudotis socialine apsauga arba visai tokių galimybių nesuteikiant.“⁽¹⁾

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos poziciją, pagal kurią direktyva valstybėms narėms paliekama galimybė parengti skirtingus metodus savo tikslams pasiekti, kad jos galėtų atsižvelgti į nacionalinius darbo rinkos, neteisėto darbo ir nelegalios migracijos vaidmens ypatumus ir pažeidimų sunkumą. Tačiau visos valstybės narės turi užtikrinti, kad taisyklės sėkmingai atgrasytų nuo neteisėtos migracijos ir jomis būtų sėkmingai kovojama su nelegaliu darbu.⁽²⁾

1.3. EESRK pabrėžia, kad nagrinėjamos direktyvos spragos yra susijusios su jos faktiniu perkėlimu į valstybių narių nacionalinę teisę, visų pirma su labai dideliais sankcijų skirtumais, kurie daugeliu atvejų trukdo sėkmingai atgrasyti nuo nelegaliai esančių trečiųjų-šalių piliečių įdarbinimo. Jos taip pat susijusios ir su paprastai neveiksmingomis pastangomis skatinti migrantus bendradarbiauti su valdžios institucijomis, kadangi jie pagrįstai ir teisėtai baiminasi, kad gali būti išsiųsti į kilmės šalį. Iš tiesų migrantų skundų teikimo tvarka paprastai yra neveiksminga, nes trūksta nuolatinės, išsamios, šviečiamosios ir aiškinamosios informacijos tikslinės auditorijos kalba, dėl žmogiškųjų išteklių trūkumo atliekama per mažai patikrinimų arba jie yra neveiksmingi, taip pat todėl, kad valstybės narės laiku nepateikia ataskaitų ir informacijos, kad būtų galima reguliariai vertinti direktyvos taikymą.

1.4. EESRK ragina valstybes nares dėti daugiau pastangų įgyvendinti direktyvą ir aktyviai bendradarbiauti su Komisija siekiant užtikrinti jos veiksmingumą. EESRK tvirtai remia Komisijos ryžtą pradėti pažeidimo nagrinėjimo procedūras prieš valstybes nares, jei jos nuolat nepateikia visos svarbios informacijos apie pagrindinių direktyvoje nustatytų įpareigojimų, susijusių su sankcijomis, patikrinimais ir migrantų teisių apsauga, įgyvendinimą. Vis dėlto Komitetas siūlo Komisijai, atliekant direktyvos įgyvendinimo vertinimą, numatytą atlikti iki 2024 m., išnagrinėti, kokios sankcijos gali būti nustatytos arba taikomos įmonėms, kurios sąmoningai naudojami neteisėtos ir nusikalstamos veiklos rezultatais.

⁽¹⁾ Komunikatas COM (2021) 592 final, p. 1.

⁽²⁾ COM(2021) 592 final, 1 punktas.

1.5. EESRK visiškai pritaria su sankcijomis susijusiems Komisijos išsipareigojimams ir rekomendacijoms valstybėms narėms. EESRK, be kita ko, pateikia šias rekomendacijas:

- i) valstybės narės turėtų tinkamai išnaudoti visą direktyvoje numatytą sankcijų potencialą, visų pirma taikyti visas papildomas administracines priemones (atimti teisę gauti viešąsias išmokas, dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, susigrąžinti valstybės subsidijas, laikinai arba visam laikui uždaryti padalinius arba panaikinti leidimą vykdyti verslo veiklą). Komisija turėtų remti valstybės nars šiaame procese;
- ii) valstybės narės turėtų nustatyti veiksmingas, atgrasančias (jų dydis turi viršyti naudą) ir proporcingas sankcijas, jos turi būti pagrįstos visapusišku požiūriu ir integruotos į valstybės narės teisinę sistemą. Taip pat reiktų nustatyti minimalią Europos Sąjungos sankcijų administracinių priemonių sistemą, kurią kiekviena valstybė narė galėtų sustiprinti savo teisės aktais, taip pritaikydama sankcijas prie konkrečios ekonominės ir socialinės šalies padėties. Šios finansinės baudos turi būti bent jau didesnės už pelną, gautą iš neteisėtos veiklos.

1.6. EESRK pritaria Komisijos išsipareigojimams ir rekomendacijoms valstybėms narėms dėl priemonių, kuriomis siekiama apsaugoti neteisėtą migrantų teises, tačiau pateikia šiuos pasiūlymus:

- i) Komisijos ir valstybių narių bendradarbiavimo klausimu:

— EESRK rekomenduoja Komisijai sustiprinti dialogą su valstybėmis narėmis siekiant užtikrinti, kad nacionalinių valdžios institucijų nustatytos administracinės procedūros būtų veiksmingesnės;

- ii) Migrantų bendradarbiavimo su valdžios institucijomis kovojant su neteisėtu darbu klausimu:

— EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms užtikrinti galimybę migrantams, bendradarbiaujantiems su valdžios institucijomis kovoje su nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečius įdarbinančiais darbdaviais, gauti nuolatinius leidimus gyventi ir dirbti, kad jie būtų skatinami aktyviai bendradarbiauti su priimančiosios šalies valdžios institucijomis;

- iii) Profesinių sąjungų, profesinių asociacijų ir pilietinės visuomenės organizacijų vaidmens klausimu:

— EESRK rekomenduoja Komisijai suteikti šiems subjektams galimybę dalyvauti konkrečiose Europos Sąjungos programose siekiant remti informavimo, konsultavimo, teisinės ir finansinės pagalbos ir mokymo veiklą, kad tai būtų konkreti priemonė, sudaranti šiems subjektams galimybę praktiškai tęsti ir tobulinti savo darbą šioje srityje;

— EESRK ragina, atsižvelgiant į šių struktūrų patiriamus pandemijos keliamus ir nuosavų lėšų sunkumus, išimties tvarka persvarstyti šiose konkrečiose programose keliamą reikalavimą dėl bendro finansavimo;

- iv) EESRK rekomendacijos valstybėms narėms:

— skirti reikiamus išteklius darbo inspekcijoms, kad jos galėtų veiksmingai atlikti savo užduotis, visų pirma sustiprinti patikrinimus sektoriuose, kuriuose kyla didžiausia nelegalaus darbo rizika;

— naudotis visomis priemonėmis, visų pirma socialiniais tinklais ir audiovizualine žiniasklaida, informavimo ir informuotumo didinimo kampanijoms vykdyti; jos turi būti skirtos, pirma, verslininkams, įdarbinantiems neteisėtus migrantus iš trečiųjų šalių, informuojant apie jiems kylančią riziką, ir, antra, patiems darbuotojams, įvairiomis kalbomis suteikiant jiems žinių apie jų teises ir naudojimosi jomis būdus. Vykdamas šias kampanijas turėtų būti suteikta speciali erdvė profesinių sąjungų, profesinių asociacijų ir pilietinės visuomenės organizacijų pranešimams skleisti;

— sukurti specialią telefono liniją, kad imigrantas galėtų anonimiškai pranešti apie išnaudojimo atvejus ir kitą darbdavio vykdomą neteisėtą praktiką.

1.7. EESRK pritaria Komisijos išsipareigojimams ir rekomendacijoms valstybėms narėms dėl patikrinimų, tačiau pateikia šiuos pasiūlymus:

i) Valstybėms narėms:

- visų pirma nustatyti tikrinimo strategijas, skirtas didelės rizikos sektoriams, didinti darbo inspektorių skaičių ir didinti patikrinimų veiksmingumą;
- įgyvendinti Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) rekomendacijas arba standartus dėl darbo inspektorių ir darbuotojų santykio, t. y. vienas darbo inspektorius 10 000 darbuotojų, kad darbo inspekcijoms būtų skirta pakankamai žmogiškųjų išteklių ir jos galėtų vykdyti savo užduotis;
- tikrinimo strategijose patikslinti, kad patikrinimai nebus vykdomi kartu su migracijos institucijomis, ir kad darbo inspektorai neprivalo pranešti valdžios institucijoms apie neteisėtą migrantų, kurie gali būti tikrinamose darbo vietose, buvimą;
- valstybėse narėse, kuriose socialiniai partneriai jau atlieka tam tikrą vaidmenį vykdant patikrinimus, užtikrinti, kad toliau šio vaidmens būtų paisoma;
- suteikti profesinėms sąjungoms ir darbuotojų organizacijoms galimybę dalyvauti tikrinimo veikloje pagal esamą nacionalinę praktiką, tačiau laikytis TDO standartų, ypač renkant informaciją ir ją dalijantis;

ii) Europos Komisijai:

- vadovaujantis Konvencija Nr. 81, skatinti valstybes nares iki 2024 m., t. y. iki kitos vertinimo ataskaitos pateikimo datos ⁽³⁾, užtikrinti pakankamą skaičių darbo inspektorių atsižvelgiant į darbuotojų skaičių kiekvienoje valstybėje narėje ir, jei to nepavyktų pasiekti, priimti tesės aktą dėl šio tarptautinio standarto įgyvendinimo ES;

iii) Europos darbo institucijos dalyvavimo patikrinimuose klausimu:

- EESRK rekomenduoja Komisijai ir valstybėms narėms, laikantis šios institucijos veiklos taisyklių, ją labiau įtraukti į Europos patikrinimus, nes jau nustatyta, kad daugelis neteisėtų darbuotojų migrantų įdarbinimo ir subrangos grandinių veikia Europos lygmeniu, todėl būtina imtis veiksmų tuo pačiu lygmeniu.

1.8. Kalbant apie dideles informacijos spragas, EESRK itin palankiai vertina tai, kad Komisija, padedama Europos migracijos tinklo, ėmėsi iniciatyvos sukurti informacijos perdavimo IT sistemą ir duomenų bazę, kurioje būtų galima laiku gauti reguliarią ir palyginamą informaciją ir taip įveikti susidariusius didžiulius sunkumus. Vis dėlto EESRK siūlo Komisijai užtikrinti, kad atitinkamais teisės aktais būtų draudžiama valstybių narių imigracijos tarnyboms naudotis šia duomenų baze siekiant nustatyti neteisėtai dirbančius migrantus ir juos grąžinti į kilmės šalį.

2. Komunikato tikslai

2.1. Šioje EESRK nuomonėje nagrinėjama Komisijos komunikatu, kuris yra platesnio požiūrio į naują migracijos ir prieglobsčio paktą dalis, siekiama sustiprinti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/52/EB ⁽⁴⁾, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai, įgyvendinimą. Komisija įvertins, kaip padidinti direktyvos veiksmingumą ir ar reikia imtis papildomų priemonių.

2.2. Nagrinėjama komunikatu taip pat įvykdomas įpareigojimas reguliariai teikti ataskaitas Europos Parlamentui ir Tarybai, kaip nustatyta direktyvos 16 straipsnyje. Komunikate nustatyti veiksmai, kurių reikia imtis direktyvos įgyvendinimui sustiprinti, daugiausia dėmesio skiriant trims pagrindinėms veiklos sritims, apimančioms:

- sankcijas darbdaviams (2 skyrius);
- priemonės neteisėtų migrantų teisėms apsaugoti (3 skyrius);
- patikrinimus (4 skyrius);
- dideles informacijos spragas (5 skyrius);

⁽³⁾ COM(2021) 592 final, 6 punktas.

⁽⁴⁾ 2009 m. birželio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/52/EB, kuria numatomi sankcijų ir priemonių nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams būtiniausi standartai (OL L 168, 2009 6 30, p. 24).

— ES kovos su nelegaliu darbu priemonių stiprinimą (6 skirsnis).

2.3. Šioje nuomonėje nagrinėjami pagrindiniai su kiekvienu iš šių skyrių susiję aspektai.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pažymi, kad „sunku įvertinti nelegalaus darbo mastą ES, nes tai paslėptas reiškinys [...]. Kai kurie požymiai rodo, kad nelegalaus neteisėtų migrantų darbo daugiau ten, kur didelė neformalios ekonominės veiklos dalis. Nors apskaičiuota, kad neformalus darbas vidutiniškai sudaro 16,8 % viso darbo ES, nelegalaus neteisėtų migrantų darbo mastą vis sunkiau kiekybiškai įvertinti, ypač siekiant atsižvelgti į lyties ir vaikų interesų aspektus, nes neteisėtą migraciją vis dar sunku įvertinti“⁽⁵⁾. Nelegalaus darbo pobūdis ir mastas įvairiose valstybėse narėse skiriasi. Siekiant geriau suprasti ir išspręsti šią problemą, vienas iš pagrindinių uždavinių – gerinti prieigą prie naujausių ir tikslių duomenų.

3.2. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad „dokumentų neturintys darbuotojai dažnai įdarbinami taikant sudėtingas darbo santykių schemas, apimančias subrangos susitarimus, įdarbinimo įmones ir laikinojo įdarbinimo įmones, taip pat per interneto platformas, kuriose siūlomas trumpalaikis darbas (pvz., maisto ir maisto pristatymo, transporto paslaugų sektoriuose), todėl sunkiau nustatyti darbdavius, įdarbinančius neteisėtus migrantus. Tokiais atvejais atsakomybę priskiriant visai darbdavių grandinei siekiama apsaugoti migrantus, visų pirma dirbančius tuose ekonomikos sektoriuose, kuriuose dažnai taikomos subrangos sutartys, pavyzdžiui, statybos pramonėje, taip pat naujoje ekonominės veiklos srityje – darbo skaitmeninėse platformose sektoriuje“⁽⁶⁾.

3.3. EESRK pabrėžia, kad kai kuriais atvejais kraštutinis ir besitęsiantis žmogaus teisių ir teisinės valstybės principo pažeidimas gali būti susijęs su kitomis nusikalstamomis veikomis ir valstybės aplaidumu, kaip nurodyta 2017 m. Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendime, kuriame pripažintas didelis dirbančių migrantų išnaudojimas darbe Nea Manoloje (Graikija) braškių ir žemuogių ūkiuose ir kuriame teigiama, kad išnaudojimas darbe yra vienas iš prekybos žmonėmis aspektų⁽⁷⁾.

3.4. Iki šiol priimtose nuomonėse Komitetas pabrėžė būtinybę vienu metu imtis šių veiksmų: sudaryti sąlygas teisėtai imigracijai ir šalinti neteisėtos imigracijos priežastis. Nuomonėje savo iniciatyva dėl pasiūlymo dėl Direktyvos dėl sankcijų nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams EESRK visų pirma išreiškė abejonas „dėl siūlomos direktyvos turinio, jos paskelbimo laiko ir pasiūlymų dėl teisės aktų eilės tvarkos“. Jis taip pat pabrėžė, kad „svarbu veiksmingai įgyvendinti direktyvą valstybėse narėse, kurioms tenka nelengvas uždavinys, nes kontrolės institucijos neturi pakankamai kvalifikuotų darbuotojų, kyla sunkumų skirstant pareigas suinteresuotoms institucijoms, ir yra daug bendrovių, kurias numatoma kontroliuoti“. Galiausiai nurodė, kad „direktyvos galia turėtų atsiskleisti ją realiai įgyvendinant“.

3.5. Nepaisant teigiamų komunikato aspektų, EESRK, praėjus dvylikai metų nuo direktyvos įsigaliojimo, labai abejoja, ar yra tinkamų priemonių kovoti su dirbančių neteisėtų migrantų išnaudojimu ir įteisinti jų statusą priimančiose šalyse.

3.6. EESRK taip pat mano, kad vien tik Darbdavių sankcijų direktyvos nepakanka teisėtos migracijos kanalams skatinti ir neteisėtai migracijai sustabdyti. Reikia visapusiškesnio požiūrio, kad įvairios Europos Sąjungos teisėtos migracijos nuostatos būtų susietos su nacionalinėmis pastangomis kovoti su nedeklaruojamu darbu. Reikėtų užtikrinti galimybes įmonėms lengviau įdarbinti tinkamai įteisintus migrantus, nustatyti paprastesnes ir aiškesnes taisykles, kurios nebūtų pernelyg biurokратиškos.

4. Konkrečios pastabos dėl sankcijų darbdaviams

4.1. EESRK mano, kad labai svarbu direktyvoje numatyti veiksmingas, proporcingas ir atgrasančias finansines ir baudžiamąsias sankcijas, siekiant atgrasyti darbdavius įdarbinti neteisėtus migrantus. Sankcijos turėtų būti gerokai didesnės už neteisėtų migrantų įdarbinimo ekonominę naudą⁽⁸⁾.

⁽⁵⁾ Komunikatas COM(2021) 592 final, įžanga.

⁽⁶⁾ COM(2021) 592 final, 2.3 punktas.

⁽⁷⁾ Byla Chowdury and Others v. Greece. Apgailėtinomis gyvenimo ir darbo sąlygomis Manoloje susidomėta 2013 m., kai ūkiuose dirbantys darbuotojai sukėlė gaisrą, dėl kurio sužalojimus patyrė 30 darbuotojų bangladešiečių, kurie reikalavo mokėti jiems priklausantį darbo užmokestį.

⁽⁸⁾ COM(2021) 592 final, 2 punktas.

4.2. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į Direktyvoje numatytas papildomas administracines priemones: atimti teisę gauti viešąsias išmokas, dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, susigrąžinti valstybės subsidijas, laikinai arba visam laikui uždaryti padalinius arba panaikinti leidimą vykdyti verslo veiklą. Komitetas apgailestauja, kad šios priemonės tebėra labai mažai taikomos, nepaisant jų suteikiamos galimybės atgrasyti darbdavius nuo neteisėtų migrantų įdarbinimo⁽⁹⁾.

4.3. Finansinių ir baudžiamųjų sankcijų dydis valstybėse narėse labai skiriasi: pavyzdžiui, finansinės sankcijos svyruoja nuo 3 000 iki 43 000 EUR, o laisvės atėmimas – nuo 8 dienų iki 12 metų⁽¹⁰⁾. Vis dėlto būtų naudinga turėti informaciją apie įvairias valstybėse narėse taikomas sankcijas.

4.4. EESRK pabrėžia, kad valstybėse narėse, kuriose taikoma griežtesnė sankcijų sistema, manoma, kad griežtesnės finansinės sankcijos yra gera priemonė atgrasyti nuo nelegalaus darbo, o valstybėse narėse, kuriose taikomos švelnesnės sankcijos arba kuriose sankcijos laikomos mažesne rizika, palyginti su potencialiu pelnu iš nelegalaus darbo, manoma, kad sankcijos nėra pakankama atgrasomoji priemonė. Pažymėtina, kad nuo 2014 m. vienuolikoje valstybių narių buvo pakeisti teisės aktai, siekiant padidinti skiriamų baudų dydį⁽¹¹⁾.

4.5. Nors, kaip teigiama komunikate, valstybėse narėse taikomų baudų dydžio skirtumas priklauso nuo įvairių veiksnių, pavyzdžiui, ekonominės padėties ir minimaliojo darbo užmokesčio lygio valstybėje narėje, EESRK mano, kad tokia padėtis nepateisina to, kad sankcijos yra nepakankamai atgrasomos.

4.6. Komitetui nepriimtina tai, kad valstybių narių pateiktoje informacijoje apie baudžiamųjų sankcijų darbdaviams taikymą ir pradėtų procesų skaičių vis dar yra didelių spragų. Tačiau turimos informacijos jau pakanka, kad būtų galima įrodyti ribotą direktyvos poveikį siekiant atgrasyti nuo neteisėto darbo sankcijomis, todėl EESRK labai apgailestauja, kad ją taikant nepavyko sukurti veiksmingos efektyvių, proporcingų ir atgrasomųjų sankcijų sistemos visoje Europos Sąjungoje⁽¹²⁾.

4.7. EESRK atkreipia dėmesį į profesinėms sąjungoms ir nevyriausybinėms organizacijoms atstovaujančių suinteresuotųjų subjektų atsiliepimus, kurie buvo surinkti per tikslines konsultacijas šia tema, ir kurie patvirtina, kad išnaudojantiems darbdaviams taikomos sankcijos yra mažesnės nei dėl nedeklaruojamo darbo ir socialinio dempingo gaunama nauda⁽¹³⁾. Tačiau darbdaviai mano, kad sankcijos yra pakankamai griežtos ir kad svarbu pagerinti veiksmingą ir proporcingą jų vykdymą kiekvienai valstybei narei įgyvendinant direktyvą.

5. Konkrečios pastabos dėl priemonių neteisėtų migrantų teisėms apsaugoti

5.1. Direktyvos 6 straipsnio 2 dalimi ir 13 straipsniu neteisėtiems migrantams suteikiamos tam tikros teisės užtikrinančios, kad jie būtų tinkamai informuoti ir galėtų pateikti skundus dėl darbo teisės pažeidimų ir reikalauti nesumokėto darbo užmokesčio. Tai pagrindinės nuostatos, kuriomis migrantai saugomi nuo išnaudojimo ir piktnaudžiavimo jų pažeidžiamumu pavojaus⁽¹⁴⁾.

5.2. EESRK atkreipia dėmesį į Komisijos poziciją ir analizę šioje srityje ir joms pritaria, visų pirma dėl šių aspektų:

- i) Reikia toliau dėti pastangas įgyvendinti direktyvos apsauginius elementus, ypač susijusius su galimybe gauti informaciją, kreiptis į teismą ir susigrąžinti skolas bei gauti leidimą laikinai gyventi⁽¹⁵⁾;
- ii) Daugumoje valstybių narių teikiami tik bendri duomenys apie darbuotojų teises, o ne tikslinė informacija, svarbi konkrečiai dirbantiems neteisėtiems migrantams;

⁽⁹⁾ COM(2021) 592 final, 2.3 punktas.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 592 final, 2.1 ir 2.2 punktai.

⁽¹¹⁾ COM(2021) 592 final, 2.1 punktas.

⁽¹²⁾ COM(2021) 592 final, 2.2 punktas.

⁽¹³⁾ COM(2021) 592 final, 2.2 punktas.

⁽¹⁴⁾ COM(2021) 592 final, 3 punktas.

⁽¹⁵⁾ COM(2021) 592 final, 3 punktas.

- iii) valdžios institucijų bendradarbiavimas su socialiniais partneriais ir nevyriausybinėmis organizacijomis (NVO) yra labai svarbus siekiant sudaryti palankesnes sąlygas teikti skundus, nes jie dažnai tiesiogiai bendrauja su darbuotojais ir gali didinti jų informuotumą, informuoti migrantus apie jų teises, stiprinti tarpusavio pasitikėjimą ir padėti darbuotojams nustatyti nedeklaruojamo darbo ir išnaudojimo darbe atvejus, kad jie galėtų pateikti skundus. Socialinių partnerių ir NVO vaidmuo taip pat labai svarbus siekiant sudaryti palankesnes sąlygas teikti skundus, atskleisti išnaudojimo atvejus ir sumažinti migrantų baimę dėl grąžinimo tvarkos taikymo, jei jie būtų aptikti migracijos institucijų. Daugumoje valstybių narių šioms suinteresuotosioms šalims, visų pirma profesinėms sąjungoms, teisės aktais suteikiamas svarbus vaidmuo įgyvendinant nacionalinę skundų teikimo tvarką⁽¹⁶⁾;
- iv) Išnaudojimą darbe patyrę neteisėti migrantai praktikoje susiduria su sunkumais, susijusiais su leidimų gyventi šalyje procedūromis arba leidimų suteikimo sąlygomis. Suinteresuotieji subjektai praneša, kad aukos neturi galimybės gauti informacijos ir teisinių konsultacijų, susijusių su galimybėmis gauti leidimą gyventi ir paraiškos arba prašymo jam gauti teikimo procedūra. Jie taip pat pažymi, kad tokie leidimai dažnai suteikiami pateikus kaltinimus atitinkamiems darbdaviams ir su sąlyga, kad auka dalyvaus baudžiamajame procese, nors pagal direktyvą to nereikalaujama⁽¹⁷⁾;
- v) Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros (FRA) ataskaitoje nurodoma, kad kai kuriose valstybėse narėse neteisėtai esantys migrantai nesinaudoja esamomis skundų teikimo sistemomis. Taip gali būti dėl įvairių priežasčių: paskatų darbuotojams pranešti apie pažeidimus trūkumo; ribotos informacijos apie turimas teises ir esamą skundų teikimo tvarką; ekonominių kliūčių, kaip antai profesinių sąjungų, padedančių tik nariams, narystės mokesčių; ir labiausiai dėl baimės būti aptiktam, sulaikytam ir grąžintam⁽¹⁸⁾;
- vi) Socialiniai partneriai ir NVO taip pat atlieka svarbų vaidmenį skatinant ir įgyvendinant direktyvoje numatytas apsaugos priemones, taip pat siekiant, kad jos būtų taikomos kuo didesniai neteisėtų migrantų skaičiui. Komisija stiprins dialogą su socialiniais partneriais ir nevyriausybinėmis organizacijomis, atstovaujančiomis dokumentų neturintiems darbuotojams, ir plėtodama šią veiklą bendradarbiaus su Europos platforma nedeklaruojamo darbo problemai spręsti.

5.3. EESRK perspėja, kad net jei profesinės sąjungos, pilietinės visuomenės organizacijos ir valdžios institucijos informuoja dirbančius neteisėtus migrantus apie jų teises, nuo skundų prieš darbdavius dėl nesumokėto darbo užmokesčio susigrąžinimo teikimo arba informacijos apie galimus išnaudojimo atvejus teikimo juos gali atgrasyti galimybė būti grąžintiems į kilmės šalį, prarasti pajamas ir, kai kuriais atvejais, patirti atsakomuosius darbdavių veiksmus.

6. Konkrečios pastabos dėl patikrinimų

6.1. EESRK pritaria Komisijos nuomonei, kad patikrinimai yra svarbiausia priemonė siekiant nustatyti neteisėtus migrantus įdarbinančius darbdavius ir išnaudojimo atvejus. Remiantis patikrinimų rezultatais, darbdaviai gali būti patraukti atsakomybėn ir jiems gali būti taikomos sankcijos, taip pat gali būti taikomos priemonės, būtinos siekiant apsaugoti išnaudojamus dirbančius neteisėtus migrantus. Direktyvos 13 straipsnio 1 dalyje numatytas reikalavimas valstybėms narėms užtikrinti, kad būtų vykdomi veiksmingi ir tinkami patikrinimai, pagrįsti rizikos vertinimais, kuriais nustatomi veiklos sektoriai, kuriuose rizika didžiausia, nes jų nevykdant neįmanoma pasiekti direktyvos dėl sankcijų darbdaviams tikslų⁽¹⁹⁾. EESRK taip pat pabrėžia, kad reikia ne tik užtikrinti veiksmingus patikrinimus, bet ir spręsti kitas problemas, susijusias su nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių įdarbinimu.

6.2. EESRK stebisi, kad komunikate neminima nei Europos darbo institucija, nei jos dalyvavimas Europos patikrinimuose, nors gerai žinoma, kad daugelis neteisėtų darbuotojų migrantų įdarbinimo ir subrangos grandinių veikia Europos lygmeniu, todėl būtina imtis veiksmų tuo pačiu lygmeniu. Komitetas primygtinai reikalauja ištaisyti šią padėtį.

⁽¹⁶⁾ COM(2021) 592 final, 3.2 punktas.

⁽¹⁷⁾ COM(2021) 592 final, 3.2 punktas.

⁽¹⁸⁾ COM(2021) 592 final, 3.2 punktas.

⁽¹⁹⁾ COM(2021) 592 final, 4.1 punktas.

6.3. EESRK visiškai pritaria šioms Komisijos išvadoms dėl patikrinimų:

- i) mažai tikėtina, kad taikant esamą sistemą atliktų patikrinimų skaičius atgrasytų darbdavius nuo neteisėtų migrantų įdarbinimo. Tikrinamų darbdavių, vykdančių veiklą sektoriuje, kuriame atliekami patikrinimai, dalis paprastai yra labai maža, todėl darbdaviai gali manyti, kad naudojant nelegalų darbą gauta ekonominė nauda yra didesnė už tikimybę, kad jis bus nustatytas atliekant ⁽²⁰⁾;
- ii) valstybės narės ir kiti suinteresuotieji subjektai pažymi, kad darbo inspekcijoms dažnai trūksta darbuotojų ir išteklių, todėl atliekama nepakankamai patikrinimų ir jie atliekami nepakankamai dažnai ⁽²¹⁾;
- iii) suinteresuotieji subjektai remia darbo inspekcijų ir teisėsaugos ir (arba) imigracijos veiklos atskyrimą sukuriant „užkardą“, kuria būtų užtikrinama, kad patikrinimų metu identifikuoti neteisėti migrantai nebūtų perduodami imigracijos institucijoms, kad šios atliktų grąžinimo procedūrą ⁽²²⁾.

6.4. Šiuo požiūriu EESRK nepriimtina tai, kad daugumoje valstybių narių atliekant patikrinimus nėra daugiausia dėmesio skiriama rizikos sektoriams, o tai neatitinka direktyvoje numatytų reikalavimų ⁽²³⁾. Daugumoje valstybių narių pagrindiniai rizikos sektoriai yra šie: žemės ūkis, statybos, gamybos pramonė, buitinės ir socialinės paslaugos, viešbučiai ir maitinimo įstaigos.

6.5. EESRK atkreipia dėmesį į Pagrindinių teisių agentūros (FRA) pastabas, kad patikrinimais, kuriuos bendrai atlieka darbo institucijos ir kovos su prekyba žmonėmis arba kiti specializuoti padaliniai, apmokyti išnaudojimo darbe klausimais, gali būti sudarytos sąlygos identifikuoti migrantus, kurie yra išnaudojimo darbe arba prekybos žmonėmis aukos ⁽²⁴⁾.

6.6. Kalbant apie šią Pagrindinių teisių agentūros nuomonę, EESRK vis dėlto atkreipia dėmesį į suinteresuotųjų ir vietoje dirbančių subjektų pastabą, kad pranešti apie savo padėtį per patikrinimus aptikti išnaudojami darbuotojai bijo, kad gali būti sulaikyti ir grąžinti į kilmės šalį, ypač tais atvejais, kai patikrinimus bendrai atlieka darbo inspekcija ir policija arba imigracijos institucijos.

7. Konkrečios pastabos dėl didelių informacijos spragų

7.1. Direktyvoje nustatytas reikalavimas valstybėms narėms kasmet pranešti Komisijai apie atliktų patikrinimų skaičių ir jų rezultatus, darbdavių sumokėtas darbo užmokesčio skolas, kitas taikytas priemones ir palankesnių sąlygų pateikti skundus sudarymą. Ši informacija yra labai svarbi vertinant, kaip įgyvendinamos direktyvoje numatytos priemonės ir koks yra jų poveikis. Tačiau valstybių narių teikiama informacija yra labai ribota ir nelygiavertė, todėl duomenyse apie patikrinimus ir jų rezultatus esama didelių spragų ⁽²⁵⁾.

7.2. Dėl patikimos ir išsamios informacijos trūkumo sunku galutinai įvertinti, ar direktyva turėjo įtakos atgrasant nuo nelegalaus darbo naudojimo ir mažinant šio reiškinio paplitimą ir, ar valstybėse narėse taikomos baudžiamosios sankcijos yra veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios. Geriau renkant informaciją būtų sudaromos galimybės kurti veiksmingesnę vykdymo užtikrinimo strategiją tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygmeniu ⁽²⁶⁾.

7.3. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija, padedama Europos migracijos tinklo, ėmėsi iniciatyvos sukurti informacijos perdavimo IT sistemą ir duomenų bazę, kurioje būtų galima laiku gauti reguliarią ir palyginamą informaciją ⁽²⁷⁾. Europos migracijos tinklas taip pat gali būti naudinga priemonė organizuojant valstybių narių ir atitinkamų suinteresuotųjų subjektų tarpusavio mokymosi ir keitimosi patirtimi galimybes.

⁽²⁰⁾ COM(2021) 592 final, 4.1 punktas.

⁽²¹⁾ COM(2021) 592 final, 4.1 punktas.

⁽²²⁾ COM(2021) 592 final, 4.1 punktas.

⁽²³⁾ COM(2021) 592 final, 4.1 punktas.

⁽²⁴⁾ COM(2021) 592 final, 4.1 punktas.

⁽²⁵⁾ COM(2021) 592 final, 5 punktas.

⁽²⁶⁾ COM(2021) 592 final, 5 punktas.

⁽²⁷⁾ COM(2021) 592 final, 5 punktas.

7.4. EESRK mano, kad ši duomenų bazė turi atitikti Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatas ir kad valstybių narių imigracijos tarnyboms neturėtų būti sudarytos galimybės ja naudotis nei neteisėtai dirbančių migrantų tapatybei nustatyti, nei, nustačius tokius migrantus, gražinti į kilmės šalį.

8. Konkrečios pastabos dėl kovos su nelegaliu darbu priemonių stiprinimo

8.1. EESRK visiškai pritaria šiame komunikate išdėstyta Komisijos pozicijai ir ketinimams.

8.1.1. Siekiant kovoti su neteisėta migracija, Europos Sąjungoje turi būti sprendžiami su visais šio reiškinio aspektais susiję uždaviniai, taikant visapusišką požiūrį, kaip nurodyta naujame pakte. ES turi ne tik šalinti pagrindines migracijos priežastis, bendradarbiaujant su trečiosiomis šalimis atnaujinti kovą su neteisėtai migrantus gabenančiais asmenimis ir greičiau pasiūlyti daugiau teisėtų atvykimo į ES būdų, bet ir stiprinti kovą su nelegaliu darbu, kuris yra neteisėtos migracijos varomoji jėga ir išnaudojimo bei piktnaudžiavimo šaltinis. Todėl būtina užtikrinti veiksmingesnę direktyvos, kuri yra svarbiausia turima priemonė ir kurios potencialas dar nėra visapusiškai išnaudotas, įgyvendinimą ir vykdymą⁽²⁸⁾.

8.1.2. Remdama valstybių narių įgyvendinimo pastangas, Komisija taip pat nuolat stebės, kaip įgyvendinama direktyva, ir daugiausia dėmesio skirs veiksmingam jos vykdymo užtikrinimui. Priėmus nagrinėjamą komunikatą, Komisija bendradarbiaus su atitinkamomis valstybių narių valdžios institucijomis, kad gautų papildomos informacijos apie pagrindinių įpareigojimų, susijusių su sankcijomis, patikrinimais ir migrantų teisių apsauga, kylančių iš šios direktyvos, įgyvendinimą, ir sieks rasti galimus sprendimus. Prireikus Komisija pradės pažeidimo nagrinėjimo procedūras⁽²⁹⁾.

8.1.3. Iki 2022 m. pabaigos Komisija įgyvendins nagrinėjamame komunikate nurodytas priemones ir kitoje įgyvendinimo ataskaitoje, kuri turi būti pateikta ne vėliau kaip 2024 m., pateiks pasiektų rezultatų ataskaitą. Atsižvelgdama į pažangą, padarytą įgyvendinant šiame komunikate pateiktas rekomendacijas ir atnaujintus įgyvendinimo bei vykdymo užtikrinimo veiksmus, taip pat į galimus pokyčius nelegalaus darbo srityje ir į tai, ar direktyva dėl sankcijų darbdaviams vis dar yra tinkamas atsakas kovoti su nelegaliu darbu, atsižvelgiant į šiuos pokyčius, Komisija apsvarstys, ar būtina iš dalies pakeisti galiojančią teisinę sistemą⁽³⁰⁾.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

⁽²⁸⁾ COM(2021) 592 final, 6 punktas.

⁽²⁹⁾ COM(2021) 592 final, 6 punktas.

⁽³⁰⁾ COM(2021) 592 final, 6 punktas.

PRIEDAS

Šis pakeitimas, už kurį buvo atiduota ne mažiau kaip ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmestas (Darbo tvarkos taisyklių 59 straipsnio 3 dalis):

5 PAKEITIMAS

SOC/705

Sankcijos nelegaliai esančių trečiųjų šalių piliečių darbdaviams**1.7 punkto i papunkčio trečia įtrauka**

Iš dalies pakeisti taip:

Skyriaus nuomonė	Pakeitimas
— tikrinimo strategijose patikslinti, kad patikrinimai nebus vykdomi kartu su migracijos institucijomis, ir kad darbo inspektoriai neprivalo pranešti valdžios institucijoms apie neteisėtų migrantų, kurie gali būti tikrinamose darbo vietose, buvimą;	— ragina paaiškinti darbo inspekcijų patikrinimų strategiją ir jų profesinę atsakomybę nustatyti neteisėtus migrantus. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad darbo inspekcijos ir migracijos institucijos dažnai atlieka bendrus patikrinimus siekdamos užtikrinti imigracijos taisyklių vykdymą. Reikėtų pripažinti, kad tokie patikrinimai gali atgrasyti išnaudojamus darbuotojus patikrinimo metu pranešti apie jų patirtį. Todėl EESRK ragina aiškiai apibrėžti darbo inspekcijų strategiją ir jų teisinius įsipareigojimus.

Paaiškinimas

Šiuo pakeitimu siekiama patikslinti inspektorių vaidmenį ir pabrėžti, kad jie, vykdydami savo profesines pareigas, yra atsakingi už pranešimą valdžios institucijoms apie neteisėtų migrantų, kurie gali būti tikrinamose darbo vietose, buvimą, kartu pripažįstant, kad bendri patikrinimai gali atgrasyti išnaudojamus darbuotojus pranešti apie savo padėtį. Labai pageidautina paaiškinti darbo inspektorių strategiją.

Balsavimo rezultatai:

Už 48

Prieš 70

Susilaikė 16

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Atnaujintas ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas (2021–2025 m.)“

(COM(2021) 591 final)

(2022/C 290/15)

Pranešėjas **José Antonio MORENO DÍAZ**

Bendrapranešėjis **Pietro Vittorio BARBIERI**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 12 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	212 / 0 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Neteisėtas migrantų gabenimas yra tarpvalstybinė nusikalstama veikla, dėl kurios kyla pavojus žmonių gyvybei, pažeidžiamos pagrindinės teisės ir sutrikdomas tvarkingas migracijos srautų valdymas. Per pastaruosius 20 metų neteisėto žmonių gabenimo mastas išaugo dėl daugybės bėgimo iš kilmės šalių veiksnių (žmogaus teisių pažeidimų, smurto, konfliktų, nelygybės, ekonominių veiksnių, aplinkos veiksnių ir kt.), bet taip pat ir dėl to, kad trūksta teisėtų būdų patekti į daugelio šalių teritorijas. Dėl COVID-19 pandemijos sugriežtintus apribojimus, padaugėjo žmonių, besinaudojančių tokiais neteisėtais tinklais, nepaisant visos su tuo susijusios rizikos.

1.2. Nuo pat Europos migracijos politikos sukūrimo, ja siekiama, be kita ko, kovoti su šia nusikalstama veikla, užkirsti kelią nusikaltėlių tinklų vykdomam migrantų išnaudojimui ir mažinti paskatas neteisėtai migracijai. Atnaujintas ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas (2021–2025 m.) turėtų būti suprantamas kaip Europos Sąjungos kovos su šia nusikalstama veikla tęstinumo ir tobulinimo priemonė.

1.3. Europolo duomenimis, daugiau kaip 90 % į Europos Sąjungą neteisėtai atvykusių asmenų tam tikru savo kelionės etapu keliavo naudodamiesi neteisėto žmonių gabenimo tinklais. Europos Sąjunga mano, kad kovojant su neteisėtu migrantų gabenimu pirmenybė turi būti teikiama bendradarbiavimui su šalimis partnerėmis siekiant sumažinti paskatas vyksti į šias pavojingas keliones, šalinti pagrindines neteisėtos migracijos priežastis, skatinti teisėtą migraciją ir teisėtus bei saugius kanalus patekti į Europos Sąjungos šalis, stiprinti bendrų sienų valdymą, šalinti traukos veiksnius, pavyzdžiui, neteisėtą darbą, ir sudaryti palankesnes sąlygas neteisėtai ES teritorijoje esančių asmenų grąžinimui ir reintegracijai.

1.4. EESRK palankiai vertina atnaujintą ES veiksmų planą ir jame siūlomą visapusišką požiūrį, nes taip tęsiamas Europos Sąjungos darbas kovojant su neteisėtu migrantų gabenimu. Suprantama, kad neteisėtas migrantų gabenimas, kaip nusikalstama veikla, kelia pavojų migrantų gyvybei ir pažeidžia jų teises, jį vykdant nepriimtinau pasinaudojama žmonėmis, siekiančiais patekti į ES teritoriją, taip pat keliama grėsmė Europos saugumui.

1.5. EESRK supranta, kad išorės sienų apsauga yra vienas iš Europos Sąjungos prioritetų, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad išorės sienos visada turi būti saugomos gerbiant žmogaus teises ir užtikrinant, kad nebūtų pažeista tarptautinė viešoji teisė, nuolat apsaugant žmones ir nekriminalizuojant solidarumo. Kad ir kokios būtų aplinkybės, kova su neteisėtu migrantų gabenimu niekada negali būti nukreipta prieš pačius migrantus ar prieš humanitarinę pagalbą ir paramą jiems.

1.6. EESRK mano, kad su neteisėtu migrantų gabenimu labai svarbu kovoti laikantis visą maršrutą apimančio požiūrio. Tai reiškia, kad reikia stiprinti siūlomas kovos su neteisėto žmonių gabenimo tinklais priemones, šiuo tikslu gerinant teisminį ir policijos bendradarbiavimą, veiksmingiau vykdyti bendradarbiavimą ir dialogą su kaimyninėmis šalimis kovojant su neteisėto žmonių gabenimo tinklais, stiprinti veiksmus, kuriais siekiama užkirsti kelią išnaudojimui, ir užtikrinti neteisėtai atgabentų asmenų apsaugą, taip pat darniau bei ryžtingiau kovoti su neteisėtu darbu ir išnaudojimu darbe.

1.7. EESRK sutinka, kad, siekiant neteisėto žmonių gabenimo tinklams užkirsti kelią gauti pelną, būtina panaikinti paklausą. Jis išspėja apie sutrikimus, kurių gali kilti sprendžiant tik pasiūlos (tinklų) klausimus. Šiuo atžvilgiu jis pažymi, kad, siekiant panaikinti didelę šio neteisėto verslo dalį, svarbūs veiksniai yra teisėtų, veiksmingų bei saugių kanalų buvimas ir teisės į prieglobstį apsauga.

1.8. EESRK taip pat griežtai smerkia naudojimąsi migrantais ir prieglobsčio prašytojais kaip ES destabilizavimo įrankiais ⁽¹⁾.

1.9. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad žmonių apsauga ir medicininės priežiūros ⁽²⁾ bei solidarumo pagalbos teikimas neturėtų būti kriminalizuojami ir traktuojami taip pat, kaip neteisėto žmonių gabenimo tinklų veiksmai, ir už tai baudžiamojon atsakomybėn turėtų būti traukiama tik tais atvejais, kai tokie veiksmai yra tyčiniai ir vykdomi siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos ⁽³⁾. Jei pagalbos ar paramos veiksmuose esama humanitarinių motyvų, turi būti aiškiai įtraukta nuostata dėl privalomo atleidimo nuo atsakomybės.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Neteisėtas migrantų gabenimas yra tarpvalstybinė nusikalstama veikla, dėl kurios kyla pavojus žmonių gyvybei, pažeidžiamos pagrindinės teisės ir sutrikdomas tvarkingas migracijos srautų valdymas.

2.2. Per pastaruosius 20 metų neteisėto žmonių gabenimo mastas labai išaugo dėl daugybės bėgimo iš kilmės šalių veiksnių (žmogaus teisių pažeidimų, smurto, konfliktų, nelygybės, ekonominių veiksnių, aplinkos veiksnių ir kt.), bet taip pat ir dėl to, kad trūksta teisėtų būdų patekti į daugelio šalių teritorijas. Dėl COVID-19 pandemijos sugriežtinus apribojimus, padaugėjo žmonių, besinaudojančių tokiais neteisėtais tinklais, nepaisant visos su tuo susijusios rizikos ⁽⁴⁾.

2.3. Pagrindinis neteisėto migrantų gabenimo ir prekybos žmonėmis skirtumas yra tas, kad pirmuoju atveju migrantai savanoriškai dalyvauja migracijos procese mokėdami už neteisėtai žmones gabenančio asmens paslaugas, kad galėtų kirsti tarptautinę sieną, o prekybos žmonėmis atveju žmonėmis prekiaujama darbo, seksualiniais ar organų išėmimo tikslais ir jie yra aukos, kurioms reikalinga pagalba ir parama. Prekyba žmonėmis nebūtinai yra tarpvalstybinė. Šie du reiškiniai dažnai yra tarpusavyje susiję, nes neteisėtai atgabenti žmonės gali tapti prekiautojų žmonėmis aukomis darbo, seksualiniais ar kitokio pobūdžio išnaudojimo tikslais.

2.4. Nuo pat Europos migracijos politikos sukūrimo, ja siekiama, be kita ko, kovoti su šia nusikalstama veikla, užkirsti kelią nusikaltėlių tinklų vykdomam migrantų išnaudojimui ir mažinti paskatas neteisėtai migracijai. 2020 m. Europos Komisijos pateiktame migracijos ir prieglobsčio pakte pažymima, kad kova su neteisėtu migrantų gabenimu yra prioritetas ir kad „siekiant užkirsti kelią pavojingoms kelionėms ir neteisėtam sienos kirtimui bus stiprinamas bendradarbiavimas su kilmės ir tranzito šalimis, visų pirma pasitelkiant specialiai pritaikytas kovos su neteisėtu migrantų gabenimu partnerystės su trečiosiomis šalimis iniciatyvas“.

2.5. Europolo duomenimis, daugiau kaip 90 % į Europos Sąjungą neteisėtai atvykusių asmenų tam tikru savo kelionės etapu keliavo naudodamiesi neteisėto žmonių gabenimo tinklais.

2.6. Atnaujintas ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų planas (2021–2025 m.) turėtų būti suprantamas kaip Europos Sąjungos kovos su šia nusikalstama veikla tęstinumo priemonė. Neteisėtas migrantų gabenimas turi būti vertinamas ne tik kaip migracijos problema, bet ir kaip grėsmė saugumui, daranti poveikį ES išorės sienoms. Tinkamas ES išorės sienų valdymas ir apsauga, laikantis tarptautinės teisinės sistemos ir pagrindinių teisių, yra esminis klausimas. Laikydami žmogaus teisių ir tarptautinių standartų, ES turi stiprinti bendrus standartus ir procedūras, kad būtų užkirstas kelias neteisėtam migrantų gabenimui į ES.

⁽¹⁾ Rengiama EESRK nuomonė REX/554.

⁽²⁾ CPME pareiškimas „Criminalisation of acts of solidarity“. Taip pat žr. Europos Parlamento pranešimą (2019 m.) – „Ar priemonė tinkama išskeltam tikslui siekti? Padėjimo direktyva ir humanitarinės pagalbos neteisėtiems migrantams kriminalizavimas. 2018 m. atnaujinimas“.

⁽³⁾ JT protokolas dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinių organizuotą nusikalstamumą, 6 straipsnis.

⁽⁴⁾ Pasaulinė iniciatyva (2021 m.), „The Global Illicit Economy“.

2.7. Europos Sąjunga mano, kad kovojant su neteisėtu migrantų gabenimu pirmenybė turi būti teikiama bendradarbiavimui su šalimis partnerėmis siekiant sumažinti paskatas vyksti į šias pavojingas keliones, šalinti įvairias pamatines neteisėtos migracijos priežastis, skatinti teisėtą migraciją ir teisėtus bei saugius kanalus patekti į Europos Sąjungos šalis, stiprinti bendrų sienų valdymą ir sudaryti palankesnes sąlygas neteisėtai Europos Sąjungos teritorijoje esančių asmenų grąžinimui ir reintegracijai ⁽⁵⁾.

2.8. Kovojant su neteisėtu žmonių gabenimu taip pat reikia stiprinti Direktyvos dėl sankcijų darbdaviams ⁽⁶⁾ taikymą ir suprasti, kad neteisėtas darbas skatina neteisėtą migraciją ir kad jis gali būti susijęs su neteisėtu migrantų gabenimu. Būtina nepamiršti, kad jei ES esama neteisėtai dirbančių darbuotojų užsieniečių, taip yra todėl, kad esama neteisėtai veikiančių darbdavių, kurie suteikia jiems neteisėtą darbą, neatitinkantį minimalių darbo sąlygų, susijusių su darbo užmokesčiu, darbo laiku, sveikatos ir saugos sąlygomis ir kt.

2.9. Atnaujintame ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų plane (2021–2025 m.) atsižvelgiama į tikslinių konsultacijų ir viešų konsultacijų, vykusių nuo 2021 m. kovo 19 d. iki birželio 11 d., rezultatus. Juo prisidedama prie nusikalstamo verslo modelių išardymo ir padedama siekti ES saugumo sąjungos strategijos ⁽⁷⁾ tikslų, taip pat įgyvendinti 2021–2025 m. ES kovos su organizuotu nusikalstamumu strategiją ⁽⁸⁾ ir 2021–2025 m. ES kovos su prekyba žmonėmis strategiją ⁽⁹⁾.

3. Pastabos dėl atnaujinto ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų plano (2021–2025 m.)

3.1. EESRK palankiai vertina atnaujintą ES veiksmų planą ir jame siūlomą visapusišką požiūrį, nes taip tęsiamas Europos Sąjungos darbas kovojant su neteisėtu migrantų gabenimu ir prekyba žmonėmis.

3.2. Suprantama, kad neteisėtas migrantų gabenimas, kaip nusikalstama veikla, kelia pavojų migrantų gyvybei ir pažeidžia jų teises, jį vykdant taip pat nepagrįstai pasinaudojama žmonėmis, siekiančiais patekti į ES teritoriją. Todėl EESRK mano, kad kovai su šia nusikalstama veikla reikia sukurti reikiamus mechanizmus ir priemones.

3.3. EESRK supranta, kad išorės sienų apsauga taip pat yra vienas iš Europos Sąjungos prioritetų, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad išorės sienos visada turi būti saugomos gerbiant žmogaus teises ir užtikrinant, kad nebūtų pažeista tarptautinė viešoji teisė, nuolat apsaugant žmones ir nekriminalizuojant solidarumo. Kad ir kokios būtų aplinkybės, kova su neteisėtu migrantų gabenimu niekada negali būti nukreipta prieš pačius migrantus ar prieš humanitarinę pagalbą ir paramą jiems, taip pat tuo negalima pateisinti teisės į prieglobstį panaikinimo nei ES viduje, nei tarptautiniu mastu.

3.4. Žmonių apsauga ir medicininės priežiūros ⁽¹⁰⁾ bei solidarumo pagalbos teikimas neturėtų būti kriminalizuojami ir traktuojami taip pat, kaip neteisėto žmonių gabenimo tinklų veiksmas, ir už tai baudžiamojon atsakomybėn turėtų būti traukiama tik tais atvejais, kai tokie veiksmai yra tyčiniai ir vykdomi siekiant tiesiogiai ar netiesiogiai gauti finansinės ar kitokios materialinės naudos ⁽¹¹⁾. Jei pagalbos ar paramos veiksmuose esama humanitarinių motyvų, turi būti aiškiai įtraukta nuostata dėl privalomo atleidimo nuo atsakomybės.

3.5. EESRK mano, kad su neteisėtu migrantų gabenimu būtina kovoti laikantis visą maršrutą apimančio požiūrio ir kad svarbu suprasti, jog viena iš priežasčių, dėl kurių neteisėto žmonių gabenimo tinklai gali klestėti, yra teisėtų ir saugių kanalų trūkumas.

3.6. EESRK taip pat mano, kad galima nustatyti neteisėto darbo ryšį su neteisėto žmonių gabenimo tinklais, o per juos atvykę žmonės dažnai patiria išnaudojimą darbe. Todėl EESRK mano, kad reikia stengtis geriau įgyvendinti Direktyvą dėl sankcijų darbdaviams ir darniau bei griežčiau kovoti su neteisėtu darbu ir išnaudojimu darbe.

⁽⁵⁾ OL C 517, 2021 12 22, p. 86.

⁽⁶⁾ Direktyva 2009/52/EB.

⁽⁷⁾ COM(2020) 605 final.

⁽⁸⁾ COM(2021) 170 final.

⁽⁹⁾ COM(2021) 171 final.

⁽¹⁰⁾ CPME pareiškimas „Criminalisation of acts of solidarity“. Taip pat žr. Europos Parlamento pranešimą (2019 m.) – „Ar priemonė tinkama iškeltam tikslui siekti? Padėjimo direktyva ir humanitarinės pagalbos neteisėtiems migrantams kriminalizavimas. 2018 m. atnaujinimas“.

⁽¹¹⁾ JT protokolas dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, papildantis Jungtinių Tautų Organizacijos konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, 6 straipsnis.

3.7. EESRK laikosi nuomonės, kad būtina stiprinti siūlomas kovos su neteisėto žmonių gabenimo tinklais priemones, šiuo tikslu gerinant policijos ir teismų bendradarbiavimą, remiant Europos kovos su nusikalstamumo grėsmėmis daugiadalykės platformos (EMPACT) bei Eurojusto veiklą ir gerinant informacijos rinkimą ir informavimo kampanijas apie neteisėto migrantų gabenimo riziką kilmės šalyse.

3.8. EESRK palankiai vertina tai, kad šis integruotas požiūris taip pat apima bendradarbiavimo ir dialogo su kaimyninėmis šalimis gerinimą kovoje su neteisėto žmonių gabenimo tinklais, tačiau išpėja dėl pavojaus, kad bendradarbiavimo santykiams su šiomis šalimis gali būti padarytas neigiamas poveikis, nes klaidingas tokių sąvokų kaip grąžinimas ir reintegracija aiškinimas gali lemti neteisėto žmonių gabenimo tinklų stiprėjimą. Šiuo atžvilgiu reikėtų pažymėti, kad Komisijos komunikate teisingai atkreipiamas dėmesys į didėjančių valstybinių subjektų vaidmenį dirbtinai kurstant neteisėtą imigraciją ir sudarant jai palankias sąlygas siekiant destabilizuoti ES.

3.9. EESRK mano, kad būtina stiprinti veiksmus, kuriais siekiama užkirsti kelią išnaudojimui, ir užtikrinti neteisėtai atgabentų asmenų apsaugą. Todėl jo nuomone, taikant visą maršrutą apimančią požiūrį būtina rengti bandomuosius veiksmus, kuriuose dalyvautų kilmės, tranzito ir paskirties šalių valdžios institucijos ir socialiniai veikėjai.

3.10. EESRK mano, kad svarbu plėtoti operatyvines kovas su neteisėtu žmonių gabenimu partnerystes su trečiosiomis šalimis, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad šiais susitarimais neturi būti pažeidžiami pagrindiniai Europos Sąjungos principai ir dėl jų neturi būti susitarta su šalimis, kuriose nuolat pažeidžiamos žmogaus teisės.

3.11. EESRK laikosi nuomonės, kad atnaujintame ES kovos su neteisėtu migrantų gabenimu veiksmų plane (2021–2025 m.) pavyko nustatyti šios nusikalstamos veiklos keliamą riziką ir įvardyti, kaip greitai neteisėto žmonių gabenimo tinklai prisitaiko prie aplinkybių ir išnaudoja naujas technologijas kuo didžiausiai savo naudai.

3.12. EESRK sutinka, kad, kaip nurodyta atnaujintame veiksmų plane, siekiant neteisėto žmonių gabenimo tinklams užkirsti kelią gauti pelną būtina panaikinti paklausą. Jis išpėja apie sutrikimus, kurių gali kilti sprendžiant tik pasiūlos (tinklų) klausimus, nesuvokiant poreikio vykdyti struktūrines reformas, skirtas paklausai mažinti. Šiuo atžvilgiu jis pažymi, kad, siekiant panaikinti didelę šio neteisėto verslo dalį, svarbūs veiksniai yra teisėtų, veiksmingų bei saugių kanalų buvimas ir teisės į prieglobstį apsauga.

3.13. EESRK nerimauja, kad gerinant neteisėto žmonių gabenimo prevenciją – šiam tikslui EESRK pritaria – gali būti pažeisti pagalbos pažeidžiamiems migrantams mechanizmai. Komitetas pabrėžia, kad pastaraisiais mėnesiais padaugėjo partijų ir Vyriausybės veiksmų, kuriais siekiama kriminalizuoti solidarumo veiksmus. EESRK pažymi, kad pažeidžiamų asmenų apsauga, medicininės priežiūros⁽¹²⁾ ir solidarumo pagalbos teikimas neturėtų būti kriminalizuojami ir traktuojami taip pat kaip neteisėto žmonių gabenimo tinklų veiksmai⁽¹³⁾.

3.14. EESRK mano, kad ypatingą dėmesį reikėtų skirti neteisėto žmonių gabenimo aukoms, ypač toms, kurios yra pažeidžiamesnės, pavyzdžiui (nelydimiems) nepilnamečiams⁽¹⁴⁾, neįgaliesiems ir moterims⁽¹⁵⁾. EESRK ragina Europos Komisiją parengti direktyvą dėl nelydymų nepilnamečių užsieniečių apsaugos, kuri labiausiai atitiktų vaiko interesus. Be to, siekiant sustiprinti ES principus, pilietinės visuomenės veikėjų, socialinių subjektų ir NVO atliekamas vaidmuo padedant neteisėto žmonių gabenimo aukoms ir jas remiant turėtų būti pripažintas kaip humanitariniai veiksmai.

⁽¹²⁾ CPME pareiškimas „Criminalisation of acts of solidarity“. Taip pat žr. Europos Parlamento pranešimą (2019 m.) – „Ar priemonė tinkama iškeltam tikslui siekti? Padėjimo direktyva ir humanitarinės pagalbos neteisėtiems migrantams kriminalizavimas. 2018 m. atnaujinimas“.

⁽¹³⁾ Europos Tarybos nevyriausybinių organizacijų konferencijos NVO teisės ekspertų taryba – „Using criminal law to restrict the work of NGOs supporting refugees and other migrants in Council of Europe Member States“ (2019 m.).

⁽¹⁴⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 24.

⁽¹⁵⁾ Pasaulinis susitarimas dėl saugios, tvarkingos ir teisėtos migracijos, 9 tikslas – „Stiprinti tarpvalstybinį atsaką, reaguojant į neteisėtą migrantų gabenimą“. Taip pat 25 punkto c papunktis: migracijos maršrutuose parengti bendradarbiavimo atsižvelgiant į lyčių aspektą ir vaiko interesus protokolus, kuriuose būtų išdėstytos detalios priemonės, skirtos tinkamai nustatyti neteisėtai atgabentus migrantus ir jiems padėti.

3.15. EESRK pripažįsta, kad šiame plane taip pat aktualiai ir aiškiai sprendžiamos dabartinės problemos, susijusios su naudojimusi migracija kaip įrankiu tais atvejais, kai akivaizdus tiesioginis valstybinių subjektų dalyvavimas. EESRK, kaip ir Europos Vadovų Taryba ⁽¹⁶⁾, griežtai smerkia naudojimąsi migrantais ir prieglobsčio prašytojais kaip destabilizacijos įrankiais, kaip neseniai buvo pastebėta prie sienų su Maroku ir ypač su Baltarusija ⁽¹⁷⁾.

3.16. EESRK primena, kad valstybės narės visada privalo laikytis tarptautinių įsipareigojimų, įskaitant, kartu su visa ES teisės aktų sistema, 1951 m. Ženevos konvenciją ir 1967 m. Niujorko protokolą, kuriais reglamentuojama teisė į prieglobstį.

3.17. Kalbant apie migraciją kaip apie grėsmę, o migrantus pristatant kaip pavojų, iš šių žmonių atimamas žmoniškumas ir tokie veiksmai yra palankūs tik tiems, kurie nori jais pasinaudoti dėl geostrateginių ar nacionalinės politikos priežasčių.

3.18. EESRK apgailestauja, kad kova su neteisėtu migrantų gabenimu kelia didesnę susirūpinimą nei kova su prekyba žmonėmis, kuri tebėra pelningiausia nusikalstama veikla ir ja ne tik pažeidžiamos žmogaus teisės, bet ir keliama reali grėsmė nacionaliniam saugumui, ekonomikos augimui ir darniam vystymuisi ⁽¹⁸⁾.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽¹⁶⁾ JOIN(2021) 32 *final*, „Reagavimas į valstybės remiamą naudojimąsi migrantais kaip įrankiais prie ES išorės sienų“.

⁽¹⁷⁾ <https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/presentations/eesc-expresses-its-concern-about-situation-border-belarus>.

⁽¹⁸⁾ J. Bigio ir R. B. Vogelstein (2021 m.), „Ending Human Trafficking in the Twenty-First Century“, Užsienio santykių taryba.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geresnės darbo sąlygos kuriant stipresnę socialinę Europą. Visų skaitmenizacijos teikiamų privalumų išnaudojimas darbo ateičiai kurti“

(COM(2021) 761 final)

ir dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo

(COM(2021) 762 final)

(2022/C 290/16)

Pranešėja **Cinzia DEL RIO**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 1 17 Europos Sąjungos Taryba, 2022 5 4
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 7
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	149 / 80 / 18

1 Išvados ir rekomendacijos

1.1 Pandemija išryškino kai kuriuos pokyčius darbo pasaulyje, kurie jau vyko, ir paspartino visų rūšių darbo skaitmeninėse platformose plėtrą, taip sustiprinant skaitmeninės ekonomikos augimą ir poveikį.

1.2 EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą dėl Direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo (COM(2021) 762), įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį. Šia reguliavimo intervencija turėtų būti siekiama aiškiai apibrėžti darbo santykių klasifikavimo ir algoritmų naudojimo valdymo kriterijus ir suteikti galimybę naudotis socialine ir darbo apsauga bei teisėmis.

1.3 EESRK keliose ankstesnėse nuomonėse, kurios tebėra svarbios šiai nuomonei, jau pabrėžė galimybes ir uždavinius, susijusius su darbu skaitmeninėse platformose, ir būtinybę nustatyti aiškias ir sąžiningas taisykles, siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją vidaus rinkoje, veiksmingą darbuotojų teisių taikymą ir geresnes darbo sąlygas. Bendras tikslas – stiprinti vidaus rinką užtikrinant vienodas sąlygas visiems dalyviams.

1.4 EESRK pabrėžė, kad platformų ekonomika atveria galimybes ir įmonėms, ir darbuotojams. Įmonės gali pasiekti naujas rinkas, sumažinti išlaidas ir gauti naudos iš skaitmeninių technologijų naujovių bei prieigos prie pasaulinės ir vietinės darbo jėgos, kad padidintų efektyvumą ir našumą. Darbuotojai gali pasinaudoti naujomis pajamomis ir darbo vietomis užtikrinančiomis galimybėmis, kurios tampa vis svarbesnės ir netgi ypatingos svarbos pažeidžiamoms grupėms, pavyzdžiui, jaunimui, migrantams ir moterims. Šios galimybės turi būti teikiamos socialiai tvariu būdu.

1.5 Nurodytos šios su darbo sąlygomis platformų ekonomikoje susijusios problemos – tai ribotos galimybės gauti socialinę apsaugą ir socialinį draudimą, rizika sveikatai ir saugai, nesaugus darbas, suskaidytos darbo valandos ir netinkamas pajamų lygis bei sunkumai užtikrinant kolektyvinių teisių pripažinimą. Šiuos susirūpinimą keliančius klausimus reikia spręsti ir rasti subalansuotus sprendimus atitinkamais lygmenimis – Europos, nacionaliniu lygmeniu ir per kolektyvines derybas dalyvaujant platformoms. EESRK mano, kad būtina užtikrinti vienodą požiūrį į „tradicines“ įmones ir tas, kurios

naudojasi skaitmeninėmis priemonėmis, pagrįstomis algoritminio valdymo funkcijomis ir naudojamomis darbo organizavimui ir užimtumo santykiams valdyti: vadovavimu, kontrole ir (arba) organizaciniais įgaliojimais.

1.6 Skaitmeninės darbo platformos būna skirtingo dydžio. MVĮ platformoms kyla ir kitų uždavinių, į kuriuos reikia atsižvelgti, įskaitant uždavinius, susijusius su išlaidomis, kurios yra susijusios su infrastruktūra ir administracine našta bei prisitaikymu prie skaitmeninės transformacijos.

1.7 EESRK pripažįsta, kad darbo valandų lankstumas gali būti teigiamas darbo skaitmeninėse platformose bruožas, ypač palankiai vertinamas tų, kurie naudojami darbu skaitmeninėse platformose kaip papildomu pajamų šaltiniu. Tačiau lankstumas visada turėtų būti grindžiamas pagrindinių socialinių ir darbo standartų, kuriuos garantuoja ES teisė, laikymusi.

1.8 EESRK sutinka, kad teisinis darbo santykių klasifikavimas ir aiškus jų atskyrimas nuo tikros savarankiškos veiklos yra labai svarbūs siekiant užtikrinti teisinį tikrumą tiek įmonėms, tiek darbuotojams ir užtikrinti darbuotojų teises bei apsaugą. Tačiau šis klausimas įvairiose valstybėse narėse sprendžiamas skirtingai. Teisės aktų nuostatos dėl konkrečių sričių, teismų sprendimai, kurie priimami pasibaigus darbo ginčams, ir kolektyvinės sutartys tam tikrose darbo skaitmeninėse platformose srityse sukelia esamo reguliavimo susiskaidymą ES ir nevienodą elgesį su platformų darbuotojais įvairiose valstybėse narėse. Taip pat būtina aiškiai nustatyti teisiškai už darbuotoją atsakančią darbdavį mokesčių ir socialinių įmokų tikslais bei siekiant nustatyti kolektyvinių derybų procesus.

1.9 Europa negali turėti skirtingų reguliavimo sistemų, taikomų tiems patiems uždaviniams. EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto tikslui aptarti šiuos labai skirtingus valstybių narių reglamentus.

1.10 EESRK pabrėžia, kad naujosios direktyvos taisyklės turi būti pagrįstos ES socialinės srities *acquis* ir turi apimti aiškias apibrėžtis, kurios neturėtų prieštarauti teisinės srities *acquis*, kolektyvinėms sutartims ar atskirų valstybių narių teismų praktikai. Direktyva turėtų būti nustatyta aiški teisinė sistema, kuri turi būti pritaikyta nacionaliniu lygmeniu pagal nacionalinius įstatymus ir praktiką, ypač, skatinant kolektyvinių derybų procesus.

1.11 Be to, šioje nuomonėje visų pirma nagrinėjami šie siūlomos direktyvos aspektai:

Klasifikavimo kriterijai: EESRK pabrėžia, kad pasiūlymo 4 straipsnyje nustatyti klasifikavimo kriterijai neatspindi dinamiškos ir sparčios skaitmeninės rinkos raidos, todėl juos reikėtų nuolat atnaujinti, taigi jie taptų neaiškūs ir dviprasmiški. Tikslingiau būtų teigti, kad užimtumo prezumpcija veikia atskirų darbuotojų, kurie savo darbą ir (arba) paslaugas teikia vykdydami specifines vadovavimo, kontrolės ir (arba) organizacinių įgaliojimų funkcijas, atliekamas naudojant konkrečios skaitmeninės platformos vykdomą algoritminį valdymą, ir todėl reikėtų nustatyti kriterijus pagal šias funkcijas. EESRK sutinka, kad platformos turi galimybę nugincyti užimtumo prezumpciją.

1.12 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad specifinis algoritminio valdymo aspektas, turintis didelę įtaką darbuotojams, gali būti netaikomas apibrėžiant darbo santykių, kuriuose dalyvauja registruoti specialistai arba nacionalinių profesinių asociacijų nariai, jei tokių yra, prezumpciją.

1.13 **Algoritminio valdymo taisyklės:** EESRK sutinka, kad algoritminis valdymas turi didelį poveikį darbo sąlygoms ir turėtų būti skaidrus bei atskaitingas darbuotojams ir įmonėms. Vykdamas algoritminį valdymą prižiūrima, skiriamos užduotys, teikiami tiesioginiai nurodymai, ribojantys savarankiškumo lygį ir įvertinami darbuotojai, įskaitant jų darbo kokybę ir elgesį, taip pat jų uždarbį ir darbo sąlygas, ir dėl to jie netgi gali būti atleisti. Direktyvoje turėtų būti aiškiai nurodyta, kad 3 skyriuje nustatytos teisės taikomos visoms situacijoms, kai užimtumo kontekste naudojamas algoritminis valdymas.

1.14 EESRK mano, kad visiems platformų darbuotojams turėtų būti užtikrinta teisė į duomenų perkeliamumą ir jų duomenų, įskaitant duomenis apie įgūdžius, atsisiuntimą iš platformų. Be to, reikėtų įtraukti papildomų nuostatų, kad būtų galima pasinaudoti teise peržiūrėti automatizuotą arba pusiau automatizuotą sprendimą. Sprendimus, kurie gali turėti esminės įtakos darbo santykiams, turėtų priimti žmonės. EESRK teigiamai vertina tai, kad Europos Komisijos pasiūlymas eina šia kryptimi.

1.15 EESRK pabrėžia veiksmingo vykdymo užtikrinimo svarbą glaudžiau bendradarbiaujant duomenų apsaugos institucijoms ir darbo inspekcijoms ir būtinybę išsiaiškinti, kam tenka atsakomybė, įskaitant tarpvalstybines situacijas.

1.16 **Kolektyvinės teisės:** EESRK pabrėžia, kad direktyvos 14 straipsnyje turėtų būti aiškiai nurodytos profesinės sąjungos, kurios turi teisę vesti kolektyvines derybas. Be to, visiems platformų darbuotojams turėtų būti suteikta teisė gauti informaciją ir konsultacijas bei teisė į kolektyvines derybas.

1.17 Direktyva turėtų užtikrinti sąžiningą platformų darbuotojų sutarties nutraukimo procesą ir informavimo bei konsultavimosi tvarką kolektyvinio atleidimo iš darbo atveju.

1.18 Atsižvelgdamas į Europos įgūdžių darbotvarkės tikslus, EESRK pabrėžia, kad svarbu užtikrinti tinkamą mokymą ir informaciją platformų darbuotojams įvairiomis kalbomis apie tai, kaip naudotis atitinkama platforma ir dirbti joje, ir apie tai, kaip pagerinti skaitmeninius įgūdžius.

2. Įvadas. Bendra informacija

2.1 COVID-19 pandemija paspartino ir dar labiau išryškino kai kuriuos pokyčius darbo pasaulyje, kurie jau vyko. EESRK jau pabrėžė, kad platformų ekonomika atveria galimybes tiek įmonėms, tiek darbuotojams. Skaitmeninės darbo platformos, tarpininkaujančios darbui, greitai išsiskverbė į daugelį ekonomikos sektorių. Įmonės gali pasiekti naujas rinkas, sumažinti išlaidas ir gauti naudos iš skaitmeninių technologijų naujovių bei prieigos prie pasaulinės ir vietinės darbo jėgos, kad padidintų efektyvumą ir našumą. Darbuotojai gali pasinaudoti naujomis pajamomis ir darbo vietomis užtikrinančiomis galimybėmis, kurios tampa vis svarbesnės ir netgi ypatingos svarbos pažeidžiamoms grupėms, pavyzdžiui, jaunimui, migrantams ir moterims.

2.2 Tačiau yra ir problemų, susijusių su darbuotojų teisėmis, mokesčiais, turto paskirstymu ir tvarumu, kurias reikia spręsti Europos lygmeniu ⁽¹⁾. Darbas skaitmeninėse platformose tampa svarbiu naujojo produktyvaus ekonominės veiklos žemėlapiu, susieto su skaitmenine plėtra ir skaitmenine pertvarka, elementu. EESRK keliose ankstesnėse nuomonėse, kurios aktualios šiai nuomonei, jau pabrėžė galimybes bei riziką ⁽²⁾ ir ragino Europos lygmeniu imtis reglamentavimo intervencinių priemonių, aiškiai apibrėžiant darbo santykių klasifikavimo, algoritmų naudojimo valdymo ir galimybės naudotis socialine ir darbo apsauga bei teisėmis kriterijus.

2.3 Prasta daugelio darbuotojų, dirbančių įvairiose skaitmeninėse darbo platformose, ekonominė padėtis didina pavojų sveikatai ir saugai ⁽³⁾ bei skatina mažų garantijų darbą ⁽⁴⁾. Tai reiškiny, kurį sunku apibrėžti tiksliose ir konkrečiose nacionalinėse geografinėse ribose. Be to, daugumoje ES teisinių sistemų silpnėja nestandartinį ir netipinį darbą dirbančių darbuotojų bendrosios apsaugos ir socialinės apsaugos mechanizmai.

2.4 EESRK pripažįsta, kad darbo valandų lankstumas gali būti teigiamas darbo skaitmeninėse platformose bruožas, kurį ypač palankiai vertina tie, kurie darbu skaitmeninėse platformose naudojami kaip papildomu pajamų šaltiniu, ypač jaunimas. Tačiau lankstumas turėtų visada būti grindžiamas pagrindinių socialinių ir darbo standartų, kuriuos garantuoja ES teisė, laikymusi ir gali būti reguliuojamas nacionaline teise arba kolektyvinėmis sutartimis remiantis atitinkama ES teisine sistema. Tai ypač reikalinga jauniems žmonėms, kurių darbo laikas yra suskaidytas, kurių pajamos yra mažos ir nepakankamos ir kuriems reikia rinkti socialines įmokas būsimoms pensijoms ⁽⁵⁾.

2.5 Nevienodas darbo santykių, atsirandančių ir besivystančių skaitmeninėse darbo platformose kiekvienoje valstybėje narėje, pobūdis nepadeda rasti vienodo nacionalinio sprendimo pripažįstant būtinybę užtikrinti socialinę apsaugą, būtinas profesinės sveikatos ir saugos priemones, tinkamą pajamų lygį, tinkamą darbo laiką ir tinkamas darbo sąlygas. Šios skirtingos darbo santykių formos ir menka individuali bei kolektyvinė apsauga nacionaliniu lygmeniu padidėja ES lygmeniu ir taip sukuria sąlygas socialiniam dempingui ir nesąžiningai konkurencijai, kuri kelia grėsmę Europos ir nacionalinių darbo apsaugos standartų veiksmingumui.

⁽¹⁾ OJ C 286, 2021 7 16, p. 70, 2.7 punktas.

⁽²⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 173; OL C 220, 2021 6 9, p. 1; OL C 194, 2022 5 12, p.50; OL C 517, 2021 12 22, p. 61; OL C 286, 2021 7 16, p. 70.

⁽³⁾ JRC COLLEEM II tyrimas.

⁽⁴⁾ Komisijos tyrimas (2021).

⁽⁵⁾ Europos jaunimo forumas – Pozicijos dokumentas dėl darbo skaitmeninėse platformose.

2.6 Skaitmenines darbo platformas galima suskirstyti į dvi plačias kategorijas: internetines saityno platformas ir su vieta susietas platformas. Jos yra skirtingo dydžio. MVI platformoms kyla ir kitų uždavinių, į kuriuos reikia atsižvelgti, įskaitant uždavinius, susijusius su išlaidomis, kurios yra susijusios su infrastruktūra ir administracine našta bei prisitaikymu prie skaitmeninės transformacijos.

2.7 Asmenų, dirbančių darbdaviams, besinaudojantiems internetinėmis platformomis, nuolat daugėja ne tik Europos Sąjungoje, bet ir visame pasaulyje⁽⁶⁾. Remiantis TDO ir „Eurofound“ pateiktais duomenimis, tradicinėms įmonėms kylantys iššūkiai yra nesąžininga platformų konkurencija, nes kai kurioms iš jų netaikomi įprasti mokesčiai ir kiti su jų darbuotojais susiję reglamentai. Be to, nemažai teismų praktikos įrodė, kad kai kurie platformų verslo modeliai sukuria savo konkurencinį pranašumą, siekdami išvengti taikomų taisyklių, nesvarbu, ar tai būtų socialiniai, aplinkos ar ekonominiai teisės aktai⁽⁷⁾. Ši strategija nėra palanki ilgalaikiam ekonomikos tvarumui ir kenkia sąžiningai įmonių, ypač didelių ir labai mažų arba mažų platformų įmonių, konkurencijai.

2.8 Dėl skaitmeninės pertvarkos, kurią tvirtai remia ES, ateityje internetinių platformų modelis turės įtakos dar didesniai sektorių ir profesijų skaičiui. EESRK ne kartą pabrėžė⁽⁸⁾, kad geras vidaus rinkos reglamentavimas turi būti vykdomas ir stiprinamas užtikrinant vienodas sąlygas visiems veikiančiesiems subjektams ir kad skaitmeninimas turi teikti naudos darbuotojams ir įmonėms. Labai svarbu sukurti reglamentavimo sistemą, kuri užtikrintų saugią, sąžiningą ir sveiką darbo aplinką ir sąlygas pasitelkiant aiškiai apibrėžtų teisių, atsakomybės ir pareigų sistemą.

2.9 Visi darbuotojai turi teisę į sąžiningas ir deramas darbo sąlygas. Tai – pagrindinis tarptautinės darbo teisės ir ES teisės principas. Pagal Direktyvos 2019/1152 4 straipsnį darbuotojas turi teisę iš darbdavio gauti informaciją apie esminius darbo sutarties arba darbo santykių aspektus. Skaitmeninių platformų įdarbintiems darbuotojams turi būti taikomos tos pačios darbo teisės nuostatos, kurios galioja šalyje, kurioje paslauga teikiama.

2.10 Todėl pagrindinis klausimas yra aiški „darbuotojo“ apibrėžtis ir aiškus jos atskyrimas nuo tikrai „savarankiškai dirbančio asmens“ apibrėžties. Visos direktyvos projekto reglamentavimo sistemos veiksmingumas ir efektyvumas priklauso nuo šių apibrėžčių aiškumo. Minėti tyrimai⁽⁹⁾ rodo, kad daugeliu atvejų darbuotojų prašoma registruotis savarankiškai dirbančiais asmenimis, todėl kyla uždavinys išvengti fiktyvaus savarankiško darbo. Darbuotojai turėtų gauti reikiamą informaciją, kad galėtų pasirinkti, ar jie tikrai nori dirbti savarankiškai, ar ne. Europos Komisijos tyrimas, nurodytas Komisijos tarnybų darbinio dokumento poveikio vertinimo ataskaitoje dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo, rodo, kad apskaičiuota, jog 5,5 mln. platformų darbuotojų yra neteisingai priskiriami savarankiškai dirbantiems asmenims.

2.11 Darbo santykių teisinio klasifikavimo klausimas valstybėse narėse sprendžiamas skirtingai. Teisinio darbo santykių klasifikavimo klaidų rizika daugiausia kyla dėl teisės aktų trūkumo nacionalinėse teisės sistemose ir teisinio aiškumo stokos. Iki šiol nė viena valstybė narė išsamiai nespėdė darbo skaitmeninėse platformose teisinio klasifikavimo klausimo. Kai kurios valstybės narės (Italija, Ispanija ir Prancūzija) pasirinko sektorių teisės aktus, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama transporto ir pristatymo platformoms. Daugelis valstybių narių (Belgija, Vokietija, Graikija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Nyderlandai ir Švedija) bandė išaiškinti neaiškios klasifikacijos darbo santykius pasitelkdamos teisės aktus, administracinius aktus ar teismų praktiką, tačiau jie yra susiję su bendromis darbo rinkos situacijomis ir juose neatsižvelgiama į darbo skaitmeninėse platformose specifiką. Italijoje ir Ispanijoje kolektyvinės derybos atliko svarbų vaidmenį sudarant specialius susitarimus ir protokolus, kuriuose numatytos konkrečios teisinės nuostatos.

2.12 Nuomonę, kad įvairiose ES šalyse egzistuojanti nacionalinio lygmens reguliavimo sistema šiuo metu nėra tinkama įvairiems darbo profiliams reguliuoti per skaitmenines platformas, patvirtina beveik 100 teisinių ginčų, kuriuos iškėlė darbuotojai ir (arba) jų profesinių sąjungų atstovai, ir daugelio Europos šalių teismų praktikos pateiktų sprendimų įvairovė – tos šalys, kurios dar kartą patvirtina savarankišką darbo santykių pobūdį, ir vis daugiau tų, kurios pripažįsta jų darbinės

⁽⁶⁾ TDO ataskaita „Skaitmeninių darbo platformų vaidmuo keičiant darbo pasaulį“; 2018 m. „Eurofound“ ataskaita; EK tarnybų darbinis dokumentas „Duomenys apie dėl pandemijos patrigubėjusius skaičius ir apyvartą“ (TDO duomenimis, 2020 m. ES užregistruota 12 mlrd. apyvarta); 2021 m. CEPS galutinė ataskaita; „Skaitmeninės darbo platformos ES“; 2021 m. ETUI studija; „Darbuotojo apibrėžimas platformų ekonomikoje: darbuotojų rizikos tyrimas ir reguliavimo sprendimai“.

⁽⁷⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 1, 3.2.7 punktą.

⁽⁸⁾ OL C 440, 2018 12 6, p. 1; OL C 123, 2021 4 9, p. 1; OL C 286, 2021 7 16, p. 70; OL C 367, 2018 10 10, p. 15.

⁽⁹⁾ Žr. 6 išnašą.

veiklos pobūdį, neišskiriant tų, kurios pateikia šį konkretų atvejį tarpinėje teisinėje situacijoje⁽¹⁰⁾. Nors šios procedūros dažnai baigiasi prieštariniais rezultatais, jos yra susijusios tik su pristatymo ir vairuotojų paslaugomis (vietoje veikiančių platformų paslaugos) ir daugumoje jų sutariama, kad platformose dirbantys asmenys būtų apibrėžiami kaip samdomieji darbuotojai (ypač transporto ir pristatymo sektoriuose, kuriuose yra bene didžiausia sutarčių ir profesinių sąjungų teikiama apsauga).

2.13 Kitas svarbus klausimas yra susijęs su algoritminio valdymo įtaka darbo sąlygoms, kuri yra neatskiriama skaitmeninių darbo platformų verslo modelio atveju⁽¹¹⁾. Reikėtų atkreipti dėmesį į skaidrumo ir atskaitomybės, susijusių su algoritmais, užtikrinimą darbuotojams ir įmonėms.

2.14 Atskiros valstybės narės ėmėsi priemonių šiai padėčiai pagerinti įgyvendindamos teisėkūros iniciatyvas, kurios konkrečiai skirtos algoritminiam valdymui darbo vietoje (IT, ES). Tuo tarpu kai kurios valstybės narės (AT, BE, CY, CZ, DK, EE, FI, DE, IE, LV, LT, LU, NL, SV) sprendžia algoritminį valdymą imdamosi priemonių privatumo, duomenų apsaugos ir nediskriminavimo politikos srityse. Atitinkami teismų sprendimai buvo priimti keliose šalyse (FR, IT, NL, PL ir LU)⁽¹²⁾. Dabartinio reglamentavimo susiskaidymas ES taip pat lemia tai, kad įvairiose šalyse veikiančioms skaitmeninėms darbo platformoms taikomi skirtingi reglamentai. Turint galvoje lankstų, mobilų ir sparčiai besivystančių platformų ekonomikos pobūdį, nepriėmus bendro požiūrio bus sunku išlaikyti vienodas sąlygas valstybėms narėms.

2.15 Šiame kontekste Europos institucijų iniciatyva yra sveikintina, ypač atsižvelgiant į 2021 m. gruodžio 9 d. Europos Komisijos pateiktą priemonių paketą, skirtą gerinti darbo skaitmeninėse platformose sąlygas, įgyvendinant Europos socialinių teisių ramstį. Europos Komisijos iniciatyva pripažįstama, kad būtina skubiai spręsti valstybių narių nevienodo požiūrio problemą, sprendžiami pirmiau nurodyti probleminiai aspektai ir kartu su direktyva pateikiamas reguliavimo pasiūlymas.

3. Bendrosios nuostatos

3.1 EESRK pritaria Komisijos sprendimui parengti pasiūlymą dėl direktyvos, kurios taikymo sritis apimtų ir platformomis pagrįstą darbą, kuris atliekamas naudojant internetines saityno platformas (pvz., teisinių paslaugų, vertimo paslaugų, laisvai samdomų vertėjų ir kt.), ir su vieta susietas platformas, kuriose reikalaujama, kad darbuotojas teiktų fizinę paslaugą (pvz., taksi paslaugos, prekių pristatymas, paslaugos namuose). Kaip aiškiai nurodyta pasiūlymo dėl direktyvos 49 konstatuojamojoje dalyje, direktyvos, o ne neprivalomų teisinių priemonių poreikis yra pateisinamas labai įvairiomis situacijomis, darbo sąlygomis ir teisės aktais kiekvienoje valstybėje narėje, konkrečiai siekiant užtikrinti formalią ir faktinę aprėptį ir socialinės apsaugos sistemų adekvatumą bei skaidrumą, ypač dėl to, kad valstybės narės numato skirtingus socialinės apsaugos lygius. Didelis ir augantis teismų bylų ir sprendimų skaičius, palaikantis šio darbo pobūdžio priskyrimą prie užimtumo, akivaizdžiai įrodo, kad šis klausimas nėra pakankamai aiškiai reglamentuotas net atskirose nacionalinėse teisės sistemose. Todėl kiekviena valstybė narė negali pakankamai sėkmingai pasiekti darbo sąlygų naudojantis skaitmeninėmis platformomis gerinimo tikslo, tačiau, laikantis subsidiarumo principo, jį galima sėkmingiau pasiekti ES lygmeniu.

⁽¹⁰⁾ Tarp sprendimų, palankių darbo santykių darbinės veiklos pobūdžiui, pakanka kaip pavyzdį prisiminti Prancūzijos kasacinio teismo sprendimą (*Chambre sociale*, Nr. 374, 2020 m. kovo 4 d.), kuriuo „Uber“ vairuotojo atliekamo darbo pobūdis pripažintas darbine veikla; Ispanijos Aukščiausiojo Teismo sprendimas (*Tribunal Superior de Justicia de Madrid, Sala de lo Social, Sentencia 40/2020*, 2020 m. sausio 17 d.), kuriuo darbo santykių tarp išvežiotųjų ir platformos „Deliveroo“ pobūdis pripažintas darbine veikla; 2021 m. sausio 13 d. Barselonos teismo sprendimas, kuriuo net 748 išvežiotųjų darbo santykių pobūdis pripažintas darbine veikla. Remiantis pastaruoju sprendimu, būtina išnagrinėti naujus rodiklius, kuriais būtų galima pagrįsti sprendimą dėl darbo santykių pobūdžio, taip darant išvadą, kad darbo valandinis lankstumas bet kuriuo atveju yra pasirinkimo, kuriuo siekiama nustatyti įmonei pelningiausius laiko tarpusius, rezultatas ir juo tikrai nesiekiama užtikrinti geresnio užsakymų išvežiotųjų darbinio ir asmeninio gyvenimo suderinimo, todėl užsakymų išvežiotojai turi būti laikomi samdomaisiais darbuotojais. Be šių sprendimų, Belgijos, Italijos ir Nyderlandų teismai atmetė nuostatą, kad darbo santykiai yra savarankiška veikla, remiantis tariamos užsakymų išvežiotųjų laisvės reliatyvizavimu konkrečiai teikiant paslaugą.

⁽¹¹⁾ Komisijos tyrimas, skirtas paremti darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo poveikio vertinimą.

⁽¹²⁾ Komisijos tyrimas, skirtas paremti darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo poveikio vertinimą.

3.2 Pasiūlymo dėl direktyvos 9 konstatuojamojoje dalyje labai teisingai pažymima, kad „kai skaitmeninės platformos veikia keliose valstybėse narėse arba tarpvalstybiniu mastu, dažnai neaišku, kur ir kas atlieka darbą skaitmeninėje platformoje. Be to, nacionalinės valdžios institucijos neturi galimybės lengvai susipažinti su skaitmeninių darbo platformų duomenimis, tokiais kaip skaitmeninėse platformose dirbančių asmenų skaičius, jų užimtumo statusas ir darbo sąlygos. Dėl to sunkiau laikytis taikytinų taisyklių, be kita ko, susijusių su darbo teise ir socialine apsauga“. EESRK jau pabrėžė⁽¹³⁾, kad kiekvienoje valstybėje narėje reiktų sukurti platformų registrą ir visos Europos didelių ir mažų platformų duomenų bazę.

3.3 Šis teisinis neapibrėžtumas kai kuriais atvejais gali skatinti nedeklaruojamų darbo formų atsiradimą ir plitimą bei apgailėtinas išnaudojimo situacijas ir konkurenciją tarp pačių darbuotojų, kurie gali būti įdarbinti pagal nelegalią subrangos sutartį. Šie darbuotojai dažnai yra migrantai, kurie objektyviai yra silpni ir nesuvokia numatytų minimalių teisių į apsaugą. Siūlomoje direktyvoje nėra nuostatos dėl subrangos, todėl šių platformų darbuotojams nesuteikiama jokia apsauga nuo tokios veiklos⁽¹⁴⁾.

3.4 Tačiau Komisijos pasiūlymo tekstas daugeliu punktų yra neaiškus, bendro pobūdžio ir dviprasmiškas. Tai neatspindi socialinių ir darbo teisių apsaugos ir garantavimo tikslų, aiškiai išdėstytų konstatuojamosiose dalyse, visų pirma skaitmeninėse platformose dirbančio darbuotojo apibrėžimo (2 ir 5 straipsniai) ir darbuotojų bei profesinių sąjungų atstovų teisių į informaciją ir konsultacijas (9 straipsnis, kuriame aiškiai nurodoma tik Direktyva 2002/14/EB). Pirmiausia reiktų pažymėti, kad pasiūlyme dėl direktyvos darbuotojų teisių apsauga dažnai prilyginama laisvės užsiimti verslu principui. Darbuotojų teisės ir pagrindinės laisvės turi būti tinkamai apsaugotos, laikantis teisės aktų ir Pagrindinių teisių chartijos.

3.5 EESRK mano, kad į direktyvą būtina įtraukti konkrečias nediskriminavimo principu grindžiamas nuostatas dėl darbo sąlygų ir socialinės apsaugos, taip pat ir panašių bei palyginamų tame pačiame sektoriuje dirbančių darbuotojų atžvilgiu. Tai paskatintų parengti vienodą sutartinę sektorių apsaugą ir kovoti su socialinio ir fiskalinio dempingo formomis.

3.6 EESRK palankiai vertina Komisijos siūlomas pastangas remti keitimąsi gerąja patirtimi vykdant abipusio mokymosi programą, taip pat remti Europos darbo institucijos veiklą, vykdomą pagal jos įgaliojimus. Komitetas ragina padėti valstybėms narėms taikyti socialinės apsaugos koordinavimo taisykles ir teikti su tuo susijusias gaires, prirėikus, pasitelkti ES programas (pvz., programą „Europos horizontas“)⁽¹⁵⁾.

3.7 EESRK mano, kad direktyvos projekte turėtų būti nustatyti aiškūs orientaciniai kriterijai ir principai, kuriais vadovautųsi nacionalinių įstatymų leidėjai ir būtų skatinamos kolektyvinės derybos, siekiant nustatyti taisykles, kurios užtikrintų tikrumą, saugumą ir nuspėjamumą itin skaitmeninei gamybos aplinkai. Šiomis taisyklėmis turi būti siekiama sukurti vienodas sąlygas skaitmeninėms darbo platformoms ir paslaugų teikėjams, veikiantiems ne interneto erdvėje. Jos neturėtų prieštarauti teisinės srities *acquis*, neturėtų keisti taisyklių, apibrėžiančių darbo santykių darbinės veiklos pobūdį pagal nacionalinius įstatymus, kolektyvines sutartis, nacionalines klasifikavimo sistemas arba atskiros valstybės narės teismų praktiką, turinio ir taikymo srities, ir neturėtų pakenkti sąžiningai konkurencijai tarp įmonių.

3.8 EESRK taip pat mano, kad būtina užtikrinti vienodą požiūrį į „tradicines“ įmones ir tas, kurios naudoja skaitmenines valdymo priemones, pagrįstas algoritminiu duomenų valdymu, remiantis skaidria ir sąžininga konkurencija tarp jų, paaiškinant samdomo darbuotojo statusą darbuotojams, teikiantiems paslaugas ir (arba) vykdančiams veiklą šiuose sektoriuose. EESRK taip pat palankiai vertina Komisijos tikslą paaiškinti, kas yra iš tikrųjų savarankiškai dirbantys asmenys ir juos paremti. Prirėikus savarankiškai dirbantiems asmenims taip pat bus padedama išsiaiškinti savo statusą. Tikimasi, kad šia direktyva bus sustiprintas savarankiškai dirbančių asmenų savarankiškumas ir remiamas jų gebėjimas pasinaudoti verslo galimybėmis, pvz., plėsti klientų ratą. Tie, kurie jau yra tikrai savarankiškai dirbantys asmenys, išsaugos išmokas, susijusias su jų užimtumo statusu⁽¹⁶⁾.

⁽¹³⁾ OJ C 429, 2020 12 11, p. 173, 1.15 punktas.

⁽¹⁴⁾ Inicijatyvos „Fairwork“ ataskaita (2021 m.); Inicijatyvos „Fairwork“ atsakymas į Europos Komisijos pasiūlymą dėl direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose.

⁽¹⁵⁾ Žr. Komisijos komunikatą.

⁽¹⁶⁾ 2021 12 09, COM(2021) 761 final, Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Geresnės darbo sąlygos kuriant stipresnę socialinę Europą. Visų skaitmenizacijos teikiamų privalumų išnaudojimas darbo ateičiai kurti“, 10 p., lentelė puslapio apačioje.

3.9 Todėl labai svarbu, kad taikymo sritis (1 straipsnyje) būtų patobulinta ir ne tokia dviprasmiška, siekiant užtikrinti, kad direktyva būtų taikoma visoms skaitmeninėms platformoms, kurios teikia tarpininkaujančių darbo pasiūlą. Taip pat būtina aiškiai nustatyti tikrąjį ir teisiškai atsakingą darbdavį, kalbant apie mokesčius ir socialines įmokas, bei siekiant nustatyti kolektyvinių derybų procesus, atsižvelgiant į labai mažų ir mažų platformų specifiką.

Nuoroda į asmenų atliekamo darbo organizavimo koncepciją gali sukelti nepageidaujamą tam tikrų skaitmeninių platformų atskirtį.

4. 4 skyrius. Konkrečios nuostatos

4.1 Šioje nuomonėje visų pirma bus analizuojami šie pasiūlymo dėl direktyvos aspektai:

- priskyrimo darbuotojo kategorijai kriterijai
- algoritminis valdymas
- kolektyvinės teisės

4.2 klasifikavimo kriterijai

4.2.1 Pasiūlymo 4 straipsnyje nustatyti kriterijai, kuriais remiantis nustatoma darbo santykių darbinės veiklos prezumpcija. EESRK pažymi, kad siūlomi kriterijai turėtų atspindėti skaitmeninės rinkos dinamiką ir verslo modelių bei darbo metodų raidą ir kad juos reiktų nuolat atnaujinti. Apgailestaudami pažymime, kad 4 straipsnyje nustatyti kriterijai vis dar daugiausia yra įvairių skaitmeninės platformos vykdomos darbuotojo darbo veiklos kontrolės formų išraiška. EESRK mano, kad darbuotojų apsaugą susiejant su kontrolės vykdymu nepakankamai atsižvelgiama į platformos ir darbuotojų galios disbalansą ir jis nepanaikinamas.

4.2.2 Be to, pasiūlymo 4 straipsnyje platformoms paliekama pernelyg didelė veiksmų laisvė spręsti, nes darbinės veiklos prezumpcija yra susijusi su bent dviejų iš penkių kriterijų buvimu, tačiau nuolat besikeičiančioje aplinkoje šiuos kriterijus būtų lengva apeiti. EESRK mano, kad aiškiai apibrėžtas darbinės veiklos statusas, net ir tiems, kurie dirba kelias valandas, garantuotą teisę į socialinę apsaugą, sveikatą ir saugą, teisę jungtis į organizacijas ir teisę į kolektyvines derybas, susijusias su dirbtomis darbo valandomis, ir taip būtų užtikrinamas būtinas lankstumas.

4.2.3 Kriterijais turėtų būti tiksliau atsižvelgiama į darbo standartų mažėjimo riziką. Šiuo tikslu būtų pageidautina turėti vieną darbinės veiklos prezumpcijos kriterijų, kurį platforma galėtų paneigti remdamasi 5 straipsniu, kuriame skaitmeninei platformai tenka atvirkštinė prievolė įrodyti, įrodant savarankiškos veiklos darbo santykių pobūdį. EESRK pritaria Europos Komisijos pasiūlymui, kad platformos turėtų paneigti darbinės veiklos prezumpciją.

4.2.4 Iš tiesų, savarankiškai dirbantys darbuotojai ir tikro savarankiško darbo santykiai, kurių apibrėžties direktyvoje nėra, taip pat turi būti tinkamai apsaugoti. Yra daug skirtingų darbo skaitmeninėse platformose formų, kurių negalima priskirti vienai kategorijai. Yra darbo formų, kurios gali būti laikomos panašiomis į darbinę veiklą, ir yra darbo formų, kurioms reikalingi kvalifikuoti specialistai, netgi aukštos kvalifikacijos darbuotojai, kurie kai kuriose šalyse yra panašūs į tuos, kurie yra įtraukti į profesinių registru sąrašą arba yra nacionalinių profesinių asociacijų nariai. Specifinis algoritminio valdymo aspektas, turintis didelę įtaką darbuotojams, gali būti netaikomas apibrėžiant darbo santykių, kuriuose dalyvauja registruoti specialistai arba nacionalinių profesinių asociacijų nariai, jei tokių yra, prezumpciją.

4.2.5 Todėl tikslingiau būtų teigti, kad darbinės veiklos prezumpcija skaitmeninių darbo platformų srityje yra naudinga atskiriems darbuotojams, kuriems, atliekant darbą ir (arba) teikiant paslaugas vadovauja, kuriuos kontroliuoja ir (arba) kuriems organizacinę galią teikia skaitmeninė platforma, kurioje naudojama algoritminiu valdymu.

Platformos turėtų turėti galimybę paneigti šią darbinės veiklos prezumpciją, įrodydamos, kad nesinaudoja komerciniais organizaciniais įgaliojimais, net jei jie yra netiesioginiai ar numanomi, darbuotojo teikiamų paslaugų (darbo) atžvilgiu ⁽¹⁷⁾.

(17) Žr. apibrėžimą Komisijos gairių dėl konkurencijos teisės ir kolektyvinių derybų 30 konstatuojamojoje dalyje: iii) kaip būtina ir esminė sudedamoji dalis apima asmenų atliekamo darbo organizavimą, neatsižvelgiant į tai, ar tas darbas atliekamas internetu, ar tam tikroje vietoje. Platformos, kurios neorganizuoja asmenų darbo, o tiesiog suteikia galimybę savarankiškai dirbantiems asmenims susisiekti su galutiniais vartotojais, nėra skaitmeninės darbo platformos. Pavyzdžiui, platforma, kurioje tik apibendrinamas ir pateikiamas galimų paslaugų teikėjų (pvz., santechnikų) konkrečioje vietovėje sąrašas, taip suteikiant galimybę klientams naudotis jų paslaugomis pagal poreikį, nelaikoma skaitmenine darbo platforma, nes joje neorganizuojamas paslaugų tiekėjų darbas.

4.2.6 Įprastas argumentas teismų sprendimuose, kuriais pripažįstamas darbo santykių darbinės veiklos pobūdis, iš tikrųjų paskelbtas aukštųjų nacionalinių teismų, yra tas, kad platforma, o konkrečiau – algoritminis valdymas, visiškai prižiūri, kaip darbuotojas teikia paslaugą. Tai iš tikrųjų rodo, kad atliekant darbą teikiama paslauga yra visiškai integruota į platformos verslą. Šis elementas savaime sustiprina poreikį atsverti pirmiau minėtus kontrolės įgaliojimus suteikiant tinkamas individualias ir kolektyvines garantijas visiems darbuotojams, atliekantiems savo darbą ir (arba) teikiantiems paslaugas per skaitmenines platformas.

5. Konkrečios pastabos ir rekomendacijos dėl algoritminio valdymo

5.1 Vykdam algoritminį valdymą, apdorojamas nemažas duomenų kiekis, prižiūrima, skiriamos užduotys, teikiami tiesioginiai nurodymai, ribojantys savarankiškumo lygį, ir įvertinami darbuotojai, įskaitant jų veiklą ir elgesį, taip pat jų uždarbį ir darbo sąlygas, ir dėl to jie netgi gali būti atleisti iš darbo. EESRK palankiai vertina tai, kad direktyvos projekte patvirtinti Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) principai, ir, laikantis BDAR 9 straipsnio, šia direktyva turėtų būti aiškiai draudžiama tvarkyti neskelbtinus asmens duomenis, įskaitant politines nuomones ir narystę profesinėse sąjungose. Direktyvoje turėtų būti aiškiai nurodyta, kad 3 skyriuje nustatytos teisės taikomos visais algoritminio valdymo atvejais, taip pat tada, kai platformai pavyksta įrodyti, kad ji nesinaudoja komerciniais organizavimo įgaliojimais, netgi netiesioginiais ar numanomais, susijusiais su darbuotojo teikiamomis paslaugomis, ir platforma daro prielaidą, kad darbo santykių nėra.

5.2 Skaitmeninių darbo platformų naudojamos sistemos dažnai yra pagrįstos dirbtinio intelekto elementais. Kadangi platformos turės laikytis ir direktyvos, ir Dirbtinio intelekto akto (produktų rinkos reguliavimo) nuostatų, EESRK ragina Komisiją pateikti kryžmines nuorodas į siūlomą direktyvą ir Dirbtinio intelekto aktą, ir atvirksčiai, kad būtų išvengta galimų neatitikimų ir spragų arba jie būtų išaiškinti.

5.3 EESRK dar kartą ragina ⁽¹⁸⁾ Komisiją patikslinti visų šalių, susijusių su sveikata ir sauga, duomenų apsauga, draudimu ir teisine atsakomybe, atsakomybę, siekiant įvertinti, pritaikyti ir suderinti galiojančius teisės aktus. EESRK jau pažymėjo, kad ir platformų naudojami algoritmai turėtų būti vertinami taip pat, kaip žodiniai ar rašytiniai nurodymai atliekant įprastinį darbą ⁽¹⁹⁾.

5.4 Teisė peržiūrėti automatizuotą arba pusiau automatizuotą sprendimą yra labai sveikintina. Tačiau EESRK mano, kad, norint praktiškai pasinaudoti šia teise, Komisija turėtų: a) įtraukti nuostatas, pagal kurias reikalaujama, kad skaitmeninės darbo platformos parengtų savo algoritmus ir sistemas pagal principą „atsižvelgimas į saugą projektuojant“ ir b) remdamosi siūlomo Dirbtinio intelekto akto pagrindimu, numatytų nuostatas, pagal kurias reikalaujama, kad skaitmeninės darbo platformos atliktų savo algoritmų atitikties vertinimą ne tik prieš juos įdiegiant, bet ir darbuotojui atliekant darbą ir (arba) teikiant paslaugą. Atitikties vertinimas turėtų būti atliekamas taikant plataus pobūdžio požiūrį, kad būtų skatinamas bendras vertinimas, kurį atliktų profesinių sąjungų, platformos ir darbo, socialinės apsaugos ir kitų atitinkamų institucijų paskirti ekspertai. Iškilus konfliktui peržiūrint pagal algoritmą priimtą sprendimą, darbuotojai turėtų turėti galimybę kreiptis į nepriklausomą arbitražą.

5.5 Tačiau EESRK nuomone 8 straipsnyje turėtų būti numatyta, kad darbuotojui galėtų atstovauti profesinė sąjunga tuo atveju, kai svarbius sprendimus peržiūri žmogus.

5.6 Kadangi platformos darbo modelis priklauso nuo klientų atsiliepimų, platformos darbuotojai turėtų turėti galimybę atsiliepimus perkelti iš vienos platformos į kitą ir juos naudoti kaip pagrindinį duomenų elementą. EESRK mano, kad visiems platformos darbuotojams turėtų būti užtikrinta teisė į duomenų perkeliamumą. Dar svarbiau yra tai, kad direktyva turėtų garantuoti darbuotojams galimybę panaudoti savo profilį, įskaitant įgūdžius, siekiant įsidarbinti už platformų ekonomikos ribų.

5.7 Komisijos pasiūlymo sėkmė priklausys nuo veiksmingo jo įgyvendinimo. Pagal siūlomą direktyvą reikalaujama, kad duomenų apsaugos ir darbo institucijos bendradarbiautų. Tačiau EESRK norėtų atkreipti Komisijos dėmesį į tai, kad kelių šalių duomenų apsaugos institucijos nėra įpareigosotos nuodugnai išnagrinėti darbo klausimus, ir atvirksčiai, ypač priežiūros ir teisių gynimo srityje. Todėl EESRK ragina Komisiją papildomai patikslinti kompetencijos paskirstymą, įskaitant tarpvalstybinius aspektus, ir atsižvelgti į darbo inspekcijas.

⁽¹⁸⁾ OL C 429, 2020 12 11, p. 173.

⁽¹⁹⁾ OJ C 429, 2020 12 11, p. 173, 1.8 punktas.

6. Kolektyvinės teisės

6.1 Direktyvos skyriaus dėl vykdymo 14 straipsnyje minimi darbuotojų atstovai, o ne profesinės sąjungos. Tai kritinė problema, nes svarbu aiškiai nurodyti profesinių sąjungų atstovus, kad būtų išvengta patogumo sąjungų kūrimo ir darbuotojams suteikiamų kolektyvinio atstovavimo teisių, taip pat ginčo atveju.

6.2 EESRK pažymi, kad direktyva suteikiama teisė į informavimą ir konsultavimąsi. Tačiau 9 straipsnyje daroma nuoroda tik į Direktyvą 2002/14/EB, kurioje nustatoma bendra sistema. Taip pat turėtų būti daroma tiesioginė nuoroda į Direktyvą 2001/23/EB dėl įmonių perdavimo, Direktyvą 98/59/EB dėl kolektyvinio atleidimo iš darbo ir Direktyvą 2009/38/EB dėl Europos darbo tarybos. EESRK pažymi, kad 10 straipsnis, pagal kurį direktyvos 3 skyriuje nustatytos darbo teisės išplečiamos apimant visus platformos darbuotojus (taip pat ir tuos, kurie dirba ne pagal darbo santykius), neapima informavimo ir konsultavimosi teisių, nustatytų 9 straipsnyje. Šios nukrypti leidžiančios nuostatos pateisinti negalima. Reikalinga aiškesnė informavimo ir konsultavimosi teisių apibrėžtis, kad būtų remiamos kolektyvinės derybos, o tai yra teisė, kurią turi pripažinti ir visi platformų darbuotojai⁽²⁰⁾.

6.3 EESRK pabrėžia, kad turėtų būti užtikrintos darbuotojų profesinių sąjungų atstovų teisės į informavimą ir konsultavimąsi (9 straipsnis), taip pat atsižvelgiant į parametrus, taisykles ir nurodymus, kuriais grindžiami algoritmai arba dirbtinio intelekto sistemos, darančios poveikį sprendimų priėmimo procesui arba sprendimų patvirtinimui, kai tie sprendimai gali turėti įtakos darbo sąlygoms, galimybei gauti darbą ir užimtumo išsaugojimui, įskaitant profiliavimą.

6.4 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad platformų darbuotojai turėtų būti tinkamai ir konkrečiai apmokyti įvairiomis Europos kalbomis, kaip naudotis platforma ir dirbti joje, ir turėtų būti mokomi atitinkamų skaitmeninių įgūdžių. Kaip pabrėžta ankstesnėje nuomonėje⁽²¹⁾, įgyvendinant 2021–2027 m. Skaitmeninio ugdymo veiksmų planą reikia užtikrinti veiksmingą socialinį dialogą ir konsultacijas su suinteresuotosiomis šalimis, pagarbą darbo teisėms ir darbuotojų teisei į informaciją, konsultacijas ir dalyvavimą, darbuotojų gebėjimą lavinti savo skaitmeninius ir verslumo įgūdžius, visų pirma per profesinį rengimą ir mokymą, suaugusiųjų mokymąsi ir darbuotojų mokymą, siekiant sumažinti įgūdžių spragas, su kuriomis susiduria įmonės, ir šių teisių vykdymą.-

6.5 Kaip minėta ankstesnėje nuomonėje, dėl naujų technologijų, pavyzdžiui, robotų ir išmaniųjų mašinų, diegimo, EESRK savo tyrime pabrėžia, kad svarbu iš anksto informuoti darbuotojų atstovus ir su jais konsultuotis, taip pat būtina vykdyti kolektyvines derybas, kad jų būtų imamasi atsižvelgiant į dėl šių technologijų atsiradusius pokyčius⁽²²⁾. Jis taip pat nurodo, kad Direktyvoje dėl Europos darbo tarybų tokios konsultacijos yra privalomos⁽²³⁾.

6.6 Derybos taip pat yra susijusios su kolektyvinėmis sektorių derybomis, kurios sudaro didelę darbuotojų teisių apibrėžties dalį, tačiau pasiūlyme dėl direktyvos nėra nuorodos į sektorių susitarimus.

6.7 Platformų darbuotojų sąžiningų darbo sutarties nutraukimo procesų ir galimybės naudotis nepriklausomais ginčų sprendimo mechanizmais užtikrinimas yra svarbūs tikslai, kurie turėtų būti įtraukti į reguliavimo sistemą. Siūlomoje direktyvoje kalbama tik apie individualų atleidimą iš darbo, tačiau joje taip pat turėtų būti sprendžiamas informavimo ir konsultavimo procedūrų kolektyvinio atleidimo atveju, remiantis galiojančiais ES teisės aktais, klausimas⁽²⁴⁾.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽²⁰⁾ OL C 123, 2021 4 9, p. 1, 3.2.8 punktas.

⁽²¹⁾ OL C 286, 2021 7 16, p. 27..

⁽²²⁾ EESRK tyrimas (2017 m.).

⁽²³⁾ OL L 122, 2009 5 16, p. 28.

⁽²⁴⁾ Direktyva 98/59/EB; Direktyva 2001/23/EB.

PRIEDAS

Ši kontranuomonė, už kurią buvo atiduota ne mažiau kaip ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmesta (Darbo tvarkos taisyklių 43 straipsnio 2 dalis):

1 PAKEITIMAS**SOC/709****Priemonių rinkinys: darbo skaitmeninėse platformose sąlygos****Pakeisti visą nuomonę:****1. Išvados**

1.1 Skaitmeninės darbo platformos skatina novatoriškas paslaugas ir naujus verslo modelius ir suteikia daug galimybių klientams ir įmonėms, darbuotojams ir savarankiškai dirbantiems asmenims. Skaitmeninių platformų koncepcija apima platų veiklos, paslaugų, užduočių ir verslo modelių spektrą. Tai reiškia, kad vienas visiems tinkantis sprendimas gali tapti kliūtimi inovacijoms ir investicijoms kuriant ir plėtojant skaitmenines platformas ES.

1.2 EESRK pripažįsta, kad reikia spręsti tam tikrose srityse kylančius su darbu skaitmeninėse platformose susijusius iššūkius. Tačiau bet koks darbo skaitmeninėse platformose reguliavimas turėtų apimti lankstumą kaip itin svarbų skatinamąjį veiksnių kartu suteikiant esmines tinkamas darbuotojų apsaugos priemones, atsižvelgiant į tai, kad daugeliui darbas skaitmeninėje platformoje yra papildoma veikla⁽¹⁾. Todėl EESRK iš esmės pritaria Europos Komisijos darbo sąlygų priemonių rinkinyje taikomam požiūriui, t. y. įvairių priemonių naudojimui siekiant sukurti būtiną palankią aplinką, leidžiančią pagerinti darbo skaitmeninėse platformose sąlygas. Be to, šioje srityje būtina užtikrinti tinkamas socialinės apsaugos galimybes ir sveikatos bei saugos sąlygas deramai įgyvendinant dvi Tarybos rekomendacijas⁽²⁾.

1.3 Teisingas darbo santykių nustatymas yra viena iš pagrindinių problemų; be to, būtina šalinti galimas klasifikavimo klaidas. Vis dėlto tai yra taikytina tik mažumai skaitmeninių platformų darbuotojų – tai taip pat rodo Komisijos pateikti duomenys, kuriais remiantis, 5,5 mln. iš 28,8 mln. skaitmeninių platformų darbuotojų gali susidurti su rizika, kad jų užimtumo statusas bus klasifikuojamas neteisingai.

1.4 Tačiau EESRK mano, kad daugelis iš direktyvos projektą įtrauktų klausimų jau sprendžiami esamuose arba būsimuose ES teisės aktuose, t. y. duomenų apsauga, darbuotojų teisė į informaciją ir konsultacijas įmonėje ir kt. Tai reiškia, kad reikia stiprinti ir prireikus gerinti galiojančių teisės aktų įgyvendinimą. Nauja direktyva, kurioje tik pakartojamos galiojančios teisės, tik sukels painiavą ir ES *acquis* suskaidymą. Jei įgyvendinimo procese paaiškėtų, kad būtini paaiškinimai, pakeitimai turi būti padaryti atitinkamais ES aktais. Atsižvelgdamas į tai EESRK primena ES institucijoms, kad ypač dabar ES reikia tikro pažangaus reglamentavimo ir konkurencingumo patikrinimo, kad įmonės galėtų diegti inovacijas, augti ir kurti darbo vietas bei pridėtinę vertę mūsų visuomenei ir ekonomikai.

(¹) Kalbant apie plėtros tempą, COLLEEM I ir II tyrimo metu surinkti duomenys leidžia daryti išvadą, kad darbo skaitmeninėse platformose reiškinys Europoje stiprėja nors ir lėtai, bet nuolat. Kita vertus, tik nedidelės dalies (apie 1,4 proc) darbingo amžiaus gyventojų darbas skaitmeninėse platformose yra jų pagrindinis darbas. Be to, remiantis Komisijos Poveikio vertinimo ataskaitoje nurodytu tyrimu, iš 28,8 mln. apie 5,5 mln. platformų darbuotojų gali kilti pavojus dėl neteisingo užimtumo statuso klasifikavimo. Žr. JTC publikacijų saugyklą „Platformų darbuotojai Europoje: COLLEEM tyrimo išvados“ (europa.eu) ir JTC publikacijų saugyklą „Nauji duomenys apie platformų darbuotojus Europoje“ (europa.eu); žr. KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINĮ DOKUMENTĄ „POVEIKIO VERTINIMO ATASKAITA“. Pristatymo platformų užsakymu atliktame tyrime nurodoma, kad daugumos Europos kurjerių teigimu (72 proc.), darbas skaitmeninėje platformoje yra papildoma veikla: 34 proc. asmenų dirba kurjeriais mokydami, kitas trečdalis (34 proc.) dirba skaitmeninėje platformoje norėdami papildyti iš kitos veiklos visą darbo dieną arba pusę darbo dienos gaunamas pajamas. Dviejų trečdalių respondentų (67 proc.) nuomone, lankstumas yra pagrindinė priežastis renkantis kurjerio darbą. Taip jie gali kurjerio darbą derinti su kitu darbu arba mokslu, šeimos nario priežiūra, be to, tai yra papildomos pajamos. Lankstumas taip pat yra labiausiai vertinamas kurjerio darbo ypatumas (58 proc.).

(²) Tarybos rekomendacija dėl darbuotojų ir savarankiškai dirbančių asmenų socialinės apsaugos galimybių ir Tarybos rekomendacija dėl savarankiškai dirbančių asmenų saugos ir sveikatos gerinimo.

1.5 Siekiant padidinti teisinį tikrumą ir išvengti nereikalingų ginčų, svarbu išaiškinti esamas nacionalines taisykles ir apibrėžtis, susijusias su darbuotojo statusu, laikantis taisyklių, kuriomis verslininkams ir kitiems savarankiškai dirbantiems asmenims suteikiama autonomija. Teisinė ES apibrėžtis, kas yra darbuotojas, o kas savarankiškai skaitmeninėje platformoje dirbantis asmuo nebus nei tinkama, nei veiksminga, nes ja neatsižvelgiama į skirtingus modelius valstybėse narėse ir ji neatitiks dinamiškos darbo rinkų raidos. Tai didina painiavą ir teisinį netikrumą, taip pat silpnina nacionalines apibrėžtis, nes nustatoma konkreti ribotos skaitmeninių platformų darbuotojų grupės apibrėžtis.

1.6 Kita painiavos priežastis – bandymas į direktyvos taikymo sritį įtraukti tiek darbuotojus, tiek savarankiškai dirbančius asmenis nustatant dvi skirtingas apibrėžtis – „skaitmeninėse platformose dirbantys asmenys“ ir „skaitmeninių platformų darbuotojai“. Direktyvoje aptariamų skirtingų dalykų kategorijų sujungimas ir skirtingų jų teisių ir pareigų nustatymas taip pat kelia teisinį netikrumą ir painumą.

1.7 Nėra pagrindo ištrinti ribos tarp tikro savarankiško darbo ir samdomo darbo sukuriant taisykles, kurios daro poveikį verslininkams ir savarankiškai dirbantiems asmenims pagal SESV 153 straipsnį, nes tai yra visiškai netinkamas teisinis pagrindas įmonių tarpusavio santykiams reguliuoti.

1.8 Remiantis direktyvos projekte siūloma teisine prezumpcija, kai tenkinami du iš penkių kriterijų, sutartiniai santykiai teisiškai laikomi darbo santykiais. Be to, didelė 4 straipsnio 2 dalyje siūlomų kriterijų dalis apima standartines įmonių tarpusavio sąlygas, pavyzdžiui, a) „viršutines darbo užmokesčio dydžio ribas“, c) „darbo rezultatų kokybės tikrinimą“, d) „darbo laiko nustatymą“ ir e) „galimybę kurti klientų bazę“. Tai reiškia, kad netgi tikrai savarankiškai dirbantys asmenys gali būti neteisingai priskirti samdomiems darbuotojams, kurie norėdami tęsti savo veiklą vėliau šią prezumpciją turės paneigti. Savarankiškai dirbančio asmens statusą būtų galima patvirtinti tik teismo ar administraciniuose procesuose, o tai yra nereikalinga administracinė našta visoms šalims, įskaitant valdžios institucijas.

1.9 Nustatytas teisinės prezumpcijos nugincijimo mechanizmas kelia painiavą ir mažina teisinį aiškumą dėl to, kad panašus mechanizmas, kaip viena iš galimybių valstybėms narėms, jau įtrauktas į Direktyvą dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų⁽³⁾.

1.10 EESRK mano, kad teisinga būtų ne taikyti du iš penkių kriterijų, o vertinti samdomo darbuotojo statuso egzistavimui nustatyti taikomus kriterijus valstybės narės lygmeniu ir laikantis ETT praktikos. Šiuo atžvilgiu EESRK palankiai vertina Komisijos siūlomas pastangas remti dalijimąsi gerąja patirtimi.

1.11 EESRK mano, kad atskiros su darbu platformose susijusios taisyklės ir algoritminis valdymas nėra tikslingi ar būtini. Galiojančios Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR)⁽⁴⁾ ir būsimo DI akto taisyklės taip pat užtikrins darbuotojams įvairias teises, susijusias su jų asmens duomenimis, taip pat išsamius rizikos valdymo, žmogaus atliekamos priežiūros ir skaidrumo reikalavimus, kad būtų sumažinta rizika sveikatai ir saugai bei pagrindinėms teisėms. Todėl reikėtų vengti sutampančių ir besikartojančių taisyklių.

2. Bendrosios pastabos

2.1 Sparčios ekonomikos ir įmonių pertvarkos procese skaitmenizacija įgavo tokią svarbią strateginę funkciją, kad ji prisiskverbė į visus veiklos sektorius ir siejasi su visu prekių ir paslaugų vertės grandinės ciklu, įtraukiant tiek dideles įmones, tiek mažąsias ir labai mažas įmones. Naujų darbo formų ir naujų verslo metodų pasekmės darbo pasauliui yra reikšmingos tiek dėl savo pobūdžio, tiek dėl pokyčių spartos.

2.2 Skaitmeninės darbo platformos gali veiksmingai suderinti darbo pasiūlą ir paklausą ir suteikia galimybių užsidirbti pragyvenimui ar gauti papildomų pajamų. Vartotojams tai reiškia geresnę prieigą prie produktų ir paslaugų, kurias kitu atveju būtų sunku pasiekti, taip pat galimybę rinktis naujas ir įvairesnes paslaugas⁽⁵⁾. Vis dėlto darbas skaitmeninėse platformose, kaip neatsiejama besikeičiančių darbo formų dalis, suteikia ne tik galimybių, bet ir gali sukelti iššūkių, kuriems būtini pritaikyti sprendimai.

⁽³⁾ Direktyva dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų.

⁽⁴⁾ Reglamentas (ES) 2016/679 ir COM(2021) 206 final.

⁽⁵⁾ COM/2021/762 final, Aiškinamasis memorandumas, 1 psl.

2.3 Platformų darbuotojų statusas darbo rinkoje yra labai svarbus klausimas, kuris nagrinėjamas valstybėse narėse ir jų nacionalinėje teismų praktikoje. Dėl tokios raidos atsirado nemažai skirtingų taisyklių ir sprendimų, priimtų remiantis įvairiomis nacionalinėmis koncepcijomis, modeliais ir apibrėžtimis, t. y. tiesiog atsižvelgiant į nacionalines darbo rinkos sistemas ir praktiką ir jų laikantis. Svarbu išaiškinti esamas nacionalines taisykles ir apibrėžtis, susijusias su darbuotojų statusu, laikantis taisyklių, kuriomis verslininkams ir kitiems savarankiškai dirbantiems asmenims suteikiama autonomija. Šiuo atžvilgiu taip pat galėtų būti skatinami Europos lygmens veiksmai, pavyzdžiui, keitimasis informacija, švietimas ir mokymas bei valdžios institucijų tarpusavio bendradarbiavimas. Svarbus vaidmuo turėtų tekti ir socialiniams partneriams, ir pačioms platformoms. Reguliavimo sistemą būtų galima pritaikyti tinkamu lygmeniu nepakenkiant gerai veikiančiai nacionalinei praktikai ir teisės aktams. Prireikus, turi būti gerinama platformų darbuotojų apsauga.

3. Bendrosios pastabos dėl siūlomos direktyvos

3.1 Gruodžio 9 d. Europos Komisija pasiūlė priemonių rinkinį darbo skaitmeninėse platformose sąlygoms gerinti ir tvariam skaitmeninių darbo platformų augimui ES remti ⁽⁶⁾. 2022 m. kovo 7 d. SOC skyriaus priimtoje nuomonėje dėl SOC/709 nagrinėjamas tik pasiūlymas dėl Direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo. Todėl šioje kontranuomonėje dėmesys taip pat sutelkiamas į šį pasiūlymą.

3.2 EESRK pripažįsta, kad dėl pastarojo meto darbo platformų ekonomikos raidos kilo naujų iššūkių jose dirbantiems asmenims. Komisija pažymi, kad problemos gali būti įvairios: nuo skaidrumo ir sutartimi įformintų susitarimų nuspėjamumo stokos iki sveikatos ir saugos problemų, neteisingo užimtumo statuso priskyrimo arba nepakankamų galimybių naudotis socialine apsauga ⁽⁷⁾, taip pat su darbu skaitmeninėse platformose susijusių algoritminio valdymo problemų.

3.3 Vis dėlto siūloma direktyva nėra tinkama priemonė šiems iššūkiams atremti. Be to, susidaro įspūdis, kad pasiūlyme daugiausia dėmesio akivaizdžiai skiriama kurjerių, važiuotojų ir apskritai žemesnės kvalifikacijos vietoje teikiamų paslaugų veiklai, neatsižvelgiant į tai, kad darbo skaitmeninėse platformose įvairovė yra gerokai didesnė. Siūlomas reglamentavimas visiškai nepritaikytas per platformas internetu dirbantiems asmenims. Be to, neatsižvelgiama į galimą ES teisės aktų poveikį interneto platformoms, kurios savo paslaugas gali teikti iš ES nepriklausančių šalių ⁽⁸⁾. Reikėtų bent įvertinti, koku mastu būtų prarasta ir perkelta ši veikla už ES ribų (pvz., į JK).

3.4 Problemos turėtų būti sprendžiamos visų pirma taikant esamas taisykles ir praktiką ir, prireikus, gerinant jų įgyvendinimą. Be to, esama daug galimybių pačioms platformoms kartu su vietos partneriais ir socialiniais partneriais imtis veiksmų. Tai turėtų remti ir Komisija.

3.5 Teisinė ES apibrėžtis, kas yra darbuotojas, o kas savarankiškai skaitmeninėje platformoje dirbantis asmuo nebus tinkama ar veiksminga, nes ja nebus galima atsižvelgti į skirtingus modelius valstybėse narėse ir ji neatitiks dinamiškos darbo rinkų raidos. Tai tiesiog padidins painiavą ir teisinį netikrumą, taip pat susilpnins nacionalines apibrėžtis, nes nustatoma konkreti ribotos darbuotojų grupės apibrėžtis.

⁽⁶⁾ Priemonės: 1) pasiūlymas dėl Direktyvos dėl darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo, 2) ES konkurencijos teisės taikymo kolektyvinėms sutartims dėl skaitmeninėse darbo platformose pavienių savarankiškai dirbančių asmenų darbo sąlygų gairių projektas, 3) toliau nurodyti raginimai nacionalinėms valdžios institucijoms, socialiniams partneriams ir visiems susijusiems suinteresuotiesiems subjektams imtis priemonių, kad būtų sudarytos geresnės darbo sąlygos tiems, kurie dirba skaitmeninėse darbo platformose (Komunikatas „Geresnės darbo sąlygos kuriant stipresnę socialinę Europą. Visų skaitmenizacijos teikiamų privalumų išnaudojimas darbo ateičiai kurti“).

⁽⁷⁾ Ten pat (Komunikatas) 2 p.

⁽⁸⁾ Remiantis Komisijos tyrimu, net jei visoje ES 27 būtų nutrauktas visų laisvai samdomų darbuotojų paslaugų teikimas per platformas, šios įmonės vis tiek galėtų naudotis laisvai samdomų darbuotojų paslaugomis kituose pasaulio regionuose. Žr. Tyrimas, skirtas paremti darbo skaitmeninėse platformose sąlygų gerinimo poveikio vertinimą.

4. Konkrečios pastabos dėl pasiūlymo dėl direktyvos

4.1 Taikymo sritis ir apibrėžtys

4.1.1 Kyla akivaizdus pavojus, kad siūlomos direktyvos taikymo sritis ir apibrėžtys apims daug platesnį skaitmeninių platformų veiklos spektrą, nei ketinta. Atrodo, kad ji daugiausia skirta žemos kvalifikacijos darbuotojų veiklai, tačiau su siūlomomis apibrėžtimis ir kriterijais ji būtų taikoma visų kategorijų darbui skaitmeninėse platformose, net jei jį atliktų tikrai savarankiškai dirbantys asmenys.

4.2 Teisingas užimtumo statuso nustatymas ir teisinė prezumpcija

4.2.1 EESRK sutinka, kad valstybėms narėms būtini mechanizmai „užtikrinti, kad būtų teisingai nustatytas skaitmeninėse platformose dirbančių asmenų užimtumo statusas [...]“. Tačiau EESRK labai abejoja dėl siūlomos teisinės darbo santykių prezumpcijos sistemos, kai tenkinami du iš penkių direktyvoje išvardytų kriterijų.

4.2.2 EESRK mano, visų pirma šiuose punktuose nurodyti kriterijai – a) viršutinė darbo užmokesčio dydžio riba ir c) darbo rezultatų kokybės tikrinimas, taip pat d) darbo laiko organizavimas ir e) galimybė kurti klientų bazę – yra reguliariai naudojami įmonių tarpusavio (B2B) sutartyse ir gali lemti situacijas, kai tikrai savarankiškai dirbančiam asmeniui gali būti taikoma darbo santykių prezumpcija, taigi jis gali būti priverstas tapti samdomu darbuotoju.

4.2.3 Šis požiūris prieštarauja valstybių narių teismų praktikoje taikomai bendro darbo santykių kriterijų vertinimo praktikai. Be to, kaip nurodyta pirmiau, platformų darbuotojai automatiškai bus priskiriami samdomiems darbuotojams taip iš jų atimant pasirinkimo teisę būti savarankiškai dirbančiu asmeniu. Niekas neturėtų būti suinteresuotas verslo veiklos trukdymu. Kadangi dauguma platformų darbuotojų patys save laiko ir nori būti laikomi savarankiškai dirbančiais asmenimis, toks požiūris prieštarautų pagrindinėms teisėms ir laisvėms, pavyzdžiui, teisei pasirinkti profesiją, teisei dirbti ir laisvei užsiimti verslu.

4.2.4 Atsižvelgiant į nacionalinių darbo rinkos sistemų, darbo teisės tradicijų ir praktikos įvairovę, taip pat skirtingas apibrėžtis, pavyzdžiui, darbo teisės, mokesčių ir socialinės apsaugos sistemų srityse, kyla pavojus, kad siūloma direktyva tinkamai neatspindi realiai egzistuojančių skirtingų situacijų sudėtingumo. EESRK veikiausiai pasirinktų ne dviejų iš penkių kriterijų tenkinimą, o bendrą darbuotojo statuso nustatymo kriterijų vertinimą, kuris yra paprastai taikomas valstybėse narėse ir ETT praktikoje.

4.3 Galimybė nugincyti teisinę prezumpciją

4.3.1 EESRK mano, kad galimybė nugincyti teisinę tai yra priemonė, galinti sukelti daugiau problemų nei leisti išaiškinti sudėtingas teisines situacijas. Šio mechanizmo sukūrimas kelia painiavą dėl to, kad panašus mechanizmas, kaip viena iš galimybių valstybėms narėms, jau įtrauktas į Direktyvą dėl skaidrių ir nuspėjamų darbo sąlygų.

4.3.2 Galimybė nugincyti teisinę prezumpciją neužtikrina tinkamos pusiausvyros tarp ginčijimo proceso šalių, nes, atsižvelgiant į tai, kad įrodinėjimo pareiga tenka platformai, teisinę prezumpciją, apibrėžtą pagal penkis kriterijus, būtų sunku praktiškai užginčyti. Kadangi nacionalinės apibrėžtys yra skirtingos, tikėtina, kad penki kriterijai ir jų svarba valstybėse narėse bus aiškinami skirtingai, todėl teismų praktikos padėtis visoje Europoje bus dar sudėtingesnė. Šis procesas galėtų būti vykdomas ir teismuose, nagrinėjančiuose darbo teisės klausimus, ir administraciniuose teismuose, sprendžiančiuose mokesčių ir socialinės apsaugos klausimus, todėl teisinis aiškumas gali sumažėti, o ne padidėti.

4.4 Algoritminis valdymas

4.4.1 EESRK pritaria Komisijos tikslui užtikrinti daugiau informacijos ir skaidrumo atsižvelgiant į algoritmų naudojimą, susijusį su darbu skaitmeninėse platformose. Be to, EESRK mano, kad atskiros su darbu platformose susijusios taisyklės nėra tikslingos ar būtinos. Galiojančios Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR) ⁽⁹⁾ ir būsimos DI akto ⁽¹⁰⁾ taisyklės taip pat užtikrins darbuotojams įvairias teises, susijusias su jų asmens duomenimis, taip pat išsamius rizikos valdymo, žmogaus atliekamos priežiūros ir skaidrumo reikalavimus, kad būtų sumažinta rizika sveikatai ir saugai bei pagrindinėms teisėms. Todėl reikėtų vengti sutampančių ir besikartojančių taisyklių.

⁽⁹⁾ Reglamentas (ES) 2016/679.

⁽¹⁰⁾ COM(2021) 206 final.

4.4.2 Kalbant apie informacijos, kurią turi pateikti platformos, formą ir turinį, reikėtų platformoms suteikti reikiamą veiksmų laisvę nustatyti technines informacijos teikimo priemones. Tas pats taikytina ir rizikos vertinimo metodams ir žmogaus atliekamai svarbių sprendimų peržiūrai. Be to, turėtų būti užtikrinta, kad su algoritmais susiję informacijos atskleidimo reikalavimai nebūtų taikomi jokioms komercinėms paslaptims ar bet kokiai konfidencialiai informacijai. EESRK taip pat pabrėžia, jog būtina leisti taikyti MVĮ pritaikytas švelninimo priemones, susijusias su administracinėmis procedūromis, kurios būtinos taikant algoritminį valdymą ⁽¹¹⁾. Pažymėtina, kad tai, be kita ko, ilgesnių atsakymo į prašymus peržiūrėti algoritminius sprendimus pateikimo terminų nustatymas ir sprendimas sumažinti svarbios atnaujintos informacijos skelbimo dažnumą.

4.5 Kolektyvinės teisės

4.5.1 Pasiūlymu siekiama užtikrinti, kad platformų darbuotojai arba jų atstovai būtų informuojami apie algoritminio valdymo sprendimus ir su jais būtų konsultuojamasi, jei jie ketina įdiegti direktyvos 6 straipsnio 1 dalyje nurodytas automatizuotas stebėsenos ar sprendimų priėmimo sistemas arba tas sistemas iš esmės pakeisti. Šiuo tikslu pasiūlyme daroma nuoroda į Direktyvą 2002/14/EB ⁽¹²⁾. Kadangi pagal šią nuorodą galima taikyti esamus informavimo ir konsultavimosi mechanizmus, apibrėžtus nacionaliniu lygmeniu, taip pat skatinti socialinį dialogą nesukuriant jokių naujų ar besidubliuojančių mechanizmų, šiam sprendimui galima pritarti. Tačiau skaitmeninės darbo platformos įpareigojimas padengti eksperto išlaidas (9 straipsnio 3 dalis) nesuderinamas su bendrosiomis informavimo ir konsultavimosi taisyklėmis, remiantis Direktyva 2002/14/EB.

4.6 Teisių gynimo priemonės

4.6.1 EESRK pabrėžia, kad reikia paaiškinti skirtumą tarp „darbuotojų“ ir „skaitmeninėse platformose dirbančių asmenų“, ypač kalbant apie teisių gynimo priemones ir direktyvos vykdymo užtikrinimą. 18 straipsnyje nustatytos panašios abiejų kategorijų apsaugos nuo atleidimo iš darbo taisyklės, o tai gali sukelti painiavą ir teisinį netikrumą, nes teisminės teisės gynimo priemonės pagal darbo teisę ir sutarčių teisę valstybėse narėse grindžiamos skirtingais teisės aktais, todėl nėra panašios. Be to, 17 straipsnis (Apsauga nuo priešiško požiūrio ar neigiamų pasekmių) gali sukelti nepageidaujamų pasekmių ir problemų valstybių narių teismų sistemose, jei skirtingi sutartiniai santykiai turėtų būti traktuojami pagal tas pačias taisykles.

4.7 Draudimas bloginti sąlygas ir palankesnės nuostatos

4.7.1 Siekiant skatinti sąžiningas darbo sąlygas skaitmeninėse platformose, EESRK pabrėžia vaidmenį, kurį atlieka socialinis dialogas ir kolektyvinės sutartys, sudaromos atitinkamais lygmenimis ir atsižvelgiant į socialinių partnerių kompetenciją, įgaliojimus ir savarankiškumą valstybėse narėse. Todėl EESRK abejoja dėl ribotos kolektyvinių sutarčių taikymo srities, nes ji apimtų tik susitarimus, kurie yra palankesni platformų darbuotojams (20 straipsnis). Šis apribojimas kenkia socialinių partnerių savarankiškumui.

Paaiškinimas

Šiame dokumente pateikiamas pakeitimas, kuriuo siekiama išdėstyti iš esmės skirtingą poziciją, nei išdėstyta skyriaus pateiktoje nuomonėje, todėl jį reikėtų laikyti kontranuomone. Jame nurodomos priežastys, kodėl Komisijos pasiūlymas nėra tinkama priemonė darbo skaitmeninėse platformose problemoms spręsti ir kodėl jis nepakankamai atspindi sudėtingą realiai egzistuojančių skirtingų situacijų sudėtingumą sparčiai kintančioje platformų srityje. Be to, kontranuomone siekiama pabrėžti pagrindinius direktyvos projekto trūkumus ir iššūkius, ypač susijusius su teisine darbuotojo statuso prezumpcija ir algoritminiu valdymu.

Balsavimo rezultatai

Už	149
Prieš	80
Susilaikė	17

⁽¹¹⁾ COM/2021/762 final, Aiškinamasis memorandumas, 13 p.

⁽¹²⁾ Direktyva 2002/14/EB.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl Europos universitetų strategijos

(COM(2022) 16 final)

ir dėl Pasiūlymo dėl Tarybos rekomendacijos dėl ryšių mezgimo siekiant veiksmingo Europos aukštojo mokslo įstaigų bendradarbiavimo

(COM(2022) 17 final)

(2022/C 290/17)

Pranešėja **Tatjana BABRAUSKIENĖ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 3 1
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	190 / 0 / 2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK pabrėžia šio Europos Komisijos teiginio dėl iniciatyvos svarbą: „Universitetuose turi viešpatauti laisvė: žodžio, minties, mokymosi, mokslinių tyrimų ir akademinė laisvė plačiaja prasme. Akademinė laisvė negali būti atskirta nei nuo institucijų savarankiškumo, nei nuo studentų ir darbuotojų dalyvavimo aukštojo mokslo valdyme.“⁽¹⁾ Europos Komisijos, valstybių narių ir aukštojo mokslo institucijų (toliau – AMI) prašoma šį teiginį laikyti pagrindiniu politikos įgyvendinimo principu.

1.2. EESRK džiaugiasi, kad šia iniciatyva valstybės narės ir AMI skatinamos stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą ir taip gerinti studentų igūdžius ir kompetencijas vykdant dvejopą darbo rinkos ir ekonomikos pertvarką, puoselėti ES vertybes, tapatybę bei demokratiją ir didinti Europos visuomenės ir ekonomikos atsparumą.

1.3. EESRK atkreipia dėmesį⁽²⁾ į tai, kokią svarbų vaidmenį AMI atlieka formuojant žaliuosius igūdžius, ugdant atsakomybę aplinkos apsaugos klausimais ir skatinant darnų vystymąsi; šie aspektai turėtų būti visapusiškai integruoti į mokymosi rezultatus švietimo sistemoje. Komitetas palankiai vertina numatytus Europos Komisijos veiksmus padėti valstybėms narėms ir AMI kurti nacionalinių ir holistinių institucinių požiūrį į išprusimą tvarumo, klimato ir aplinkosaugos srityse. EESRK norėtų pažymėti, kad tai svarbu ne tik gaunant mikrocredencialus – tai svarbu ir studentams, besimokantiems pagal pilną studijų programą, ir tiems, kurie mokosi AMI pagal mokymosi visą gyvenimą programas⁽³⁾.

1.4. Rengiant skaitmenizavimo strategijas, EESRK ragina valstybes nares ir AMI gerinti aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų kokybę, teisingumą, lygybę ir socialinę įtrauktį, didinti vienodas prieigas prie skaitmeninės medžiagos galimybes visiems studentams, remti saugų skaitmeninių technologijų naudojimą, kartu visada teikiant pirmenybę gyvam bendravimui, ir gerbti dėstytojų intelektualinės nuosavybės teises. EESRK ragina Europos Komisiją įtraukti studentus ir dėstytojus rengiant skaitmeninių igūdžių švietimo ir mokymo programas pagal Skaitmeninės Europos programą.

⁽¹⁾ Komisijos komunikatas dėl Europos universitetų strategijos, 2022 m.

⁽²⁾ OL C 56, 2021 2 16, p. 1.

⁽³⁾ OL C 56, 2021 2 16, p. 1.

1.5. EESRK pabrėžia subalansuotų partnerystės tarp AMI ir įmonių svarbą, kad būtų galima patenkinti reikiamų įgūdžių poreikius studentų, visuomenės ir darbo rinkos atžvilgiu ir užtikrinti bei plėsti studentų galimybes dalyvauti aukštos kokybės, apmokamose pameistrystės praktikose ir stažuotėse tiek įmonėse, tiek institucijose. Komitetas ragina valstybes nares ir AMI užtikrinti akademinę laisvę ir institucijų savarankiškumą, ypač bendradarbiaujant su neakademinės srities subjektais mokymo programų rengimo ir akademiniamis darbuotojams keliamų reikalavimų ir įgūdžių srityse.

1.6. EESRK norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad Europos Komisija ir kiekviena valstybė narė privalo ginti akademinę laisvę ir institucijų savarankiškumą, kaip pamatines Romos komunikate įtvirtintas vertybes. EESRK palankiai vertina Europos universitetų aljansų (EUA) iniciatyvą, įgyvendinant programos „Erasmus+“ projektus, apimančius tiek savanoriškus, tiek pagal principą „iš apačios į viršų“ įgyvendinamus AMI veiksmus, nes tai svarbu siekiant glaudesnio bendradarbiavimo demokratinio valdymo sąlygomis. EESRK yra susirūpinęs dėl kylančio pavojaus pamatinėms vertybėms, kuomet Europos Komisija ir Taryba nori oficialiai įtvirtinti EUA projektus, prašydama valstybių narių parengti aljansų jungtiniam Europos laipsniams skirtą teisinį statutą, taip pat vykdyti išorės kokybės užtikrinimą ir akredituoti jungtines tarptautines aljansų švietimo veiklas ir programas.

1.7. EESRK atkreipia dėmesį į esminę vertybę – AMI įvairovę, kuri gali užtikrinti skirtingus kultūrinius, švietimo, visuomeninius ir ekonominius poreikius. EESRK ragina pripažinti vienodą AMI vertę tiek joms priklausant EUA, tiek nesant aljansų narėmis, ir vadovautis žinių laisvės principu. EESRK palankiai vertina idėją nustatyti orientacinius pagrindinių akademinė vertybių apsaugos principus, grindžiamus Romos komunikatu, įtraukiant atitinkamus socialinius partnerius ir suinteresuotuosius subjektus.

1.8. EESRK apgailestauja, kad AMI gauna gerokai per mažą finansavimą⁽⁴⁾ nepaisant išaugusių jų poreikių pandemijos metu, ir ragina valstybes nares didinti joms skiriamą viešąjį finansavimą. Komitetas yra susirūpinęs dėl didėjančios AMI privatizacijos ir privačių investicijų į aukštąjį mokslą ir mokslinius tyrimus, nes tai gali kelti pavojų akademinėi laisvei ir institucijų savarankiškumui. Jis taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad toliau finansiškai remiant EUA, bus užtikrintas tvarus nacionalinis visų AMI viešasis finansavimas. EESRK ragina valstybes nares naudoti Europos semestro ir ES lėšas, įskaitant EGADP, ESF+, „Erasmus+“ ir programos „Europos horizontas“ lėšas, padedant AMI siekti savo tikslų.

1.9. EESRK prašo Europos Komisijos, naudojantis pagrindinėmis Europos semestro ir EGADP politinėmis priemonėmis, stebėti investicijas į aukštąjį mokslą ES nacionaliniu ir instituciniu lygmenimis. Komitetas taip pat prašo Komisijos apriboti Europos aukštojo mokslo sektoriaus rezultatų suvestinę ir kokybiškų investicijų į švietimą ir mokymą ekspertų grupės rezultatų naudojimą, tik kaip atliekantį pagalbinį vaidmenį.

1.10. EESRK yra susirūpinęs dėl Europos aukštojo mokslo sektoriaus rezultatų suvestinės tikslų ir valdymo; ši suvestinė skirta kasmet įvertinti ES šalių pažangą siekiant svarbiausių šios iniciatyvos prioritetų: įtraukties, vertybių, kokybės ir aktualumo, judumo, žaliųjų ir skaitmeninių įgūdžių, įsadarbinimo galimybių, tarptautinio bendradarbiavimo, technologijų perdavimo ir žinių valorizacijos. EESRK prašo Europos Komisijos patikslinti, kokį vaidmenį atliks šis įrankis stebint valstybių narių pažangą ir kaip šis stebėsenos įrankis bus valdomas atsižvelgiant į Europos semestro procesą, taip pat patikslinti, ar šis įrankis taip pat bus naudojamas nacionalinėms investicijoms į aukštąjį mokslą stebėti. EESRK prašo užtikrinti, kad šiame procese dalyvaujančių valstybių narių, švietimo srities socialinių partnerių ir atitinkamų suinteresuotųjų subjektų svarba liktų nepakitusi.

1.11. EESRK palankiai vertina Europos aukštojo mokslo sektoriaus stebėjimo centro įsteigimą siekiant vienoje vietoje sutelkti geriausias dabartines ES duomenų tvarkymo priemones ir pajėgumus. EESRK prašo Europos Komisijos užtikrinti, kad šiame procese dalyvaujančių valstybių narių, švietimo srities socialinių partnerių ir atitinkamų suinteresuotųjų subjektų svarba liktų nepakitusi. Socialiniai partneriai atlieka svarbų vaidmenį pereinant nuo mokymosi prie darbo, atstovaujant studentų interesus darbo rinkoje bei mažinant nesimokančių ir nedirbančių jaunuolių skaičių. Tiek ES, tiek valstybių narių lygmenimis turėtų būti dedama daugiau pastangų renkant informaciją apie studentų perėjimą nuo mokymosi prie darbo.

1.12. EESRK prašo Europos Komisijos ir valstybių narių aktyviai įtraukti švietimo srities socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas šios strategijos pagrindu toliau plėtojant Komisijos iniciatyvas bei veiksmus ir įgyvendinant jas valstybių narių lygmeniu. Tai svarbu norint užtikrinti, kad studentai įgytų demokratinį šalių piliečiams

⁽⁴⁾ EUA Public Funding Observatory Report 2019/20.

reikiamą įgūdžių ir turėtų galimybę dirbti kokybiškose darbo vietose, kai vykdoma dvejopa pertvarka. Demokratinis valdymas ir veiksmingas socialinis dialogas būtini siekiant didinti studentų gerovę, akademinę laisvę, užtikrinant nuolatinį statusą, gerinant darbuotojų darbo sąlygas ir išlaikant institucijų savarankiškumą. EESRK prašo Europos Komisijos įtraukti švietimo srityje veikiančius socialinius partnerius ir pilietinės visuomenės organizacijas į Europos kriterijų, pagal kuriuos būtų suteikiamas Europos laipsnio ženklas, rengimo procesą.

1.13. EESRK prašo valstybių narių ir AMI į aukštojo mokslo politikos valdymą ir institucines, tarptautinio bendradarbiavimo struktūras veiksmingiau įtraukti besimokančius asmenis, dėstytojus ir mokslininkus, šiuo tikslu pasitelkiant veiksmingą ir bendradarbiavimu grindžiamą lyderystę, kolegialų valdymą ir socialinį dialogą. Tai turėtų užtikrinti kokybišką ir įtraukų aukštąjį mokslą ir mokslinius tyrimus, veiksmingą studentų, darbuotojų ir mokslininkų judumą ir visą studentų, dėstytojų, mokslininkų ir specialistų įvairovę (įskaitant ir lyčių lygybę).

1.14. EESRK prašo Europos Komisijos užtikrinti, kad tobulinant patrauklios ir tvarios karjeros aukštajame moksle Europos sistemą būtų palaikomas socialinis dialogas su dėstytojų profesinėmis sąjungomis ir taip būtų gerinamos dėstytojų darbo sąlygos, jų gerovė, statusas ir kad dėstytojo karjera būtų remiama tiek akademinėse bendruomenėse, tiek už jų ribų. Aktyvesnis studentų dalyvavimas sprendimų priėmimo procese ir studentų organizacijų veiklos pajėgumų didinimas turėtų būti nuolatinis rūpestis. Šiam tikslui galėtų būti skiriamos ESF+ lėšos.

1.15. EESRK palankiai vertina darbuotojų ir studentų įvairovės skatinimą, susijusį su Europos įvairovės ir įtraukties sistemos kūrimu (be kita ko, skirtą lyčių nelygybei mažinti), taip pat rizikos grupėms priklausančių tyrėjų rėmimą, nustatant pagrindinius universitetų principus, kad būtų palengvinta jų įtrauktis, ir nacionalinių ir institucinių strategijų kūrimą įtraukiant pabėgėlius ir prieglobsčio prašančius asmenis. EESRK ragina skaidriai ir sąžiningai pripažinti trečiojoje šalyje suteiktas kvalifikacijas, taip pat tas, kurias yra įgiję pabėgėliai, pasitelkiant akademinio pripažinimo centrų tinklą. EESRK prašo Europos Komisijos, valstybių narių ir AMI šias strategijas rengti kartu su studentais ir darbuotojais, ypač tais, kurie gali pasidalyti savo pačių patirtimi, įgyta rengiant strategijas.

1.16. EESRK palankiai vertina toliau tęsiama Europos studento pažymėjimo iniciatyvos rengimą, kad būtų sumažinta studentų ir darbuotojų judumo ir mainų valdymo administracinė našta, kartu pabrėžia duomenų apsaugos ir saugumo užtikrinimo svarbą. Norint ES lygmeniu užtikrinti tinkamą judumą, būtina mažinti biurokratinės kliūtis ir sukurti palankesnes sąlygas kreditų perkėlimui tarp valstybių narių.

1.17. EESRK palankiai vertina sumanymą plėsti studentų ir darbuotojų judumą į trečiąsias šalis ir pabrėžia asmeninio judumo bei sveikatos ir saugos užtikrinimo svarbą. Komitetas palankiai vertina naują „Erasmus“ aukštojo mokslo chartiją ir naują „Erasmus“ studento chartiją; jos apima akademinę laisvę ir sąžiningumą ir skatina akademinės diskusijas bei dalijimąsi geriausia patirtimi vertybių ir demokratijos srityje vykdamą pagal programą „Erasmus+“ įgyvendinamą „Jean Monnet“ aukštojo mokslo veiklą, taip pat ir trečiojoje šalyje.

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. Švietimo Tarybai patvirtinus Tarybos išvadas „Europos universitetų tinklų iniciatyva. Aukštojo mokslo, mokslinių tyrimų, inovacijų ir visuomenės susiejimas: sudaryti sąlygas naujam Europos aukštojo mokslo aspektui“, Europos Komisija paskelbė du dokumentus. Komisijos komunikatas dėl Europos universitetų strategijos apima veiksmus, kurių Europos Komisija numato imtis aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų srityje 2022–2024 m., o pasiūlyme dėl Tarybos rekomendacijos dėl ryšių mezgimo siekiant veiksmingo Europos aukštojo mokslo įstaigų bendradarbiavimo pateikiami konkretūs pasiūlymai valstybėms narėms ir, kaip planuojama, jis bus patvirtintas Švietimo ministrų tarybos posėdžio metu 2022 m. balandžio 4–5 d. Šiomis iniciatyvomis siekiama naujojo ES tikslo, kad iki 2030 m. bent 45 % 25–34 m. amžiaus žmonių būtų įgiję aukštąjį išsilavinimą^(?).

2.2. Šia iniciatyva Komisija planuoja esamą 41 Europos universitetų aljansų skaičių padidinti iki 60 aljansų, kad iki 2024 m. vidurio jų nariais taptų daugiau nei 500 universitetų. Preliminarus programos „Erasmus+“ biudžetas 2021–2027 m. turėtų siekti 1,1 mlrd. EUR; taip pat bus pasitelkta keletas skatinamųjų iniciatyvų.

(?) Tarybos rezoliucija dėl Europos bendradarbiavimo švietimo ir mokymo srityje strateginės programos siekiant sukurti Europos švietimo erdvę ir imtis veiksmų vėlesniu laikotarpiu (2021–2030 m.).

2.3. Rekomendacijomis valstybių narių prašoma sudaryti palankesnes sąlygas AMI plėtoti ir įgyvendinti novatorišką jungtinę tarptautinę švietimo veiklą (ES ir už ES ribų), iki 2024 m. parengti teisinių statutų Europos universitetų tinklams, iki 2024 m. palengvinti jungtinio Europos laipsnio suteikimą nacionaliniu lygmeniu, įskaitant susiejimą su nacionalinėmis kvalifikacijų sandaromis, remti didesni studentų ir darbuotojų judumą (taip pat virtualų judumą), teikti tvarią finansinę paramą Europos universitetų aljansams ir skatinti bei ginti akademinę laisvę ir institucijų savarankiškumą.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK pabrėžia⁽⁶⁾, kad „siekiant didinti aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų kokybę ir įtraukumą visiems studentams, neatsižvelgiant į jų amžių ar socialinę ir ekonominę padėtį, svarbu glausčiau susieti Europos aukštojo mokslo erdvę ir Europos mokslinių tyrimų erdvę. Įgyvendinant Europos universitetų iniciatyvą daug dėmesio reikėtų skirti universitetų studijų kokybės gerinimui ir pripažinimui. Nors aukštasis mokslas priklauso nacionalinei kompetencijai, atrodo, kad Komisijos pasiūlymai dėl Europos mokslinio laipsnio, Europos universitetų tinklų iniciatyvos statuto ir Europos pripažinimo ir kokybės užtikrinimo sistemos yra žingsnis aukštojo mokslo studijų suderinimo link. Todėl EESRK prašo su šiomis iniciatyvomis susijusias idėjas ir tolesnius politinius veiksmus toliau aptarti su Vyriausybėmis, atitinkamais socialiniais partneriais ir pilietinės visuomenės organizacijomis.“ EESRK džiaugiasi, kad socialiniai partneriai ir pilietinės visuomenės organizacijos viešųjų konsultacijų metu galėjo pateikti savo požiūrį į šią iniciatyvą.

3.2. Akademinė laisvė ir institucijų savarankiškumas yra vis labiau puolama kai kuriose Bolonijos procese dalyvaujančiose šalyse⁽⁷⁾. Romos komunikatas, priimtas 49 Europos aukštojo mokslo erdvės (EAME) ministrų 2020 m. Bolonijos proceso ministrų konferencijos metu, dar kartą patvirtina ministrų įsipareigojimą „propaguoti ir ginti mūsų bendras pamatines vertybes visoje EAME, stiprinant politinį dialogą ir bendradarbiavimą kaip svarbų pagrindą kokybiškam mokymuisi, mokymui, moksliniams tyrimams bei demokratinėms visuomenėms.“ Ministrai taip pat įsipareigojo „išlaikyti institucijų savarankiškumą, akademinę laisvę ir sąžiningumą, toliau užtikrinti studentų ir darbuotojų dalyvavimą aukštojo mokslo valdyme ir aukštąjį mokslą laikyti valstybine atsakomybe.“ Romos komunikato I priede akademinė laisvė apibrėžiama kaip „būtino kokybiško mokymosi, mokymo ir mokslinių tyrimų aukštojo mokslo institucijose, o taip pat ir visos demokratijos sąlyga“, grindžiama institucijų savarankiškumu, ir pabrėžiama, kad „visuomenės negali būti iš tiesų demokratinės, jei negerbia akademinės laisvės ir institucijų savarankiškumo“.

3.3. COVID-19 pandemija beprecedentiškai paveikė mokymo ir mokslinių tyrimų metodus, universitetų veiklą (kalbant apie universitetų miestelių uždarymą ir perėjimą prie nuotolinio mokymo) ir jų valdymą. Pandemijos metu taip pat išryškėjo universitetų bendruomenių sąveikavimo svarba. Apie pusę studentų jautė, kad nuotolinis mokymasis turėjo neigiamos įtakos jų akademiniam pasiekimams ir kad perėjus prie nuotolinio mokymo jų krūvis išaugo. Galimybė įgyti skaitmeninių įgūdžių, pasiekti bendravimo internete įrankius ir naudotis internetu tebelieka iššūkiu daugeliui studentų, gyvenančių nepalankiomis socialinės ir ekonominėmis sąlygomis. Tai taip pat turėjo poveikio studentų psichologinei ir emocinei gerovei⁽⁸⁾.

3.4. Akademiniam darbuotojams COVID-19 krizė lėmė prastesnes darbo sąlygas, įskaitant dėl nuotolinio ir mišraus mokymo žymiai padidėjusį darbo krūvį, o darbuotojams su terminuotomis ir laikinomis darbo sutartimis – darbų praradimą. Šie pokyčiai neproporcingai stipriai paveikė tam tikras darbuotojų grupes, kaip antai moteris ir tautines mažumas. Pandemija taip pat padarė žalingą poveikį darbuotojų psichinei sveikatai ir gerovei.

3.5. Akademiniai darbuotojai atlieka esminį vaidmenį suteikiant kokybišką išsilavinimą ir universitetuose vykdant mokslinius tyrimus. Dar prieš pandemiją dėstytojai susidūrė su menkesnėmis darbo vietos garantijomis dėl biudžeto apribojimų, sumažėjusių išsidarbinimo galimybių, didėjančios dalies darbuotojų, dirbančių nepilną darbo dieną ar pagal terminuotas darbo sutartis, ir didėjančio darbuotojų, kurių darbo vieta finansuojama iš išorės šaltinių, skaičiaus. Tinkamos

⁽⁶⁾ OL C 10, 2021 1 11, p. 40.

⁽⁷⁾ https://www.scholarsatrisk.org/academic-freedom-monitoring-project-index/?_gp=1

⁽⁸⁾ Europos Komisija *The impact of COVID-19 on higher education: a review of emerging evidence*, 2021 m.

darbo sąlygos ir atlyginimai atlieka lemiamą vaidmenį, kad studentai būtų gerai parengti dvejopai visuomenės ir ekonomikos pertvarkai. Dėstytojai ir mokslininkai, dirbantys pagal terminuotas darbo sutartis, atsiduria nesaugioje padėtyje užimtumo požiūriu, o tai jiems apsunkena galimybes suteikti kokybišką mokymą ir vykdyti kokybiškus tyrimus⁽⁹⁾. COVID-19 pandemija pablogino karjeros perspektyvas doktorantūros studijas baigusiems tyrėjams ir daro neigiamą poveikį jų gerovei. Šiuo atžvilgiu jaunesni mokslininkai ir mokslininkės moterys susiduria su didesne tikimybe atsidurti nesaugiose sąlygose ir pajusti neigiamus pandemijos padarinius⁽¹⁰⁾. Pirmenybė turėtų būti teikiama doktorantų stipendijų didinimui ir nemokamos prieigos prie literatūros bei nemokamo dalyvavimo tarptautinėse konferencijose užtikrinimui.

3.6. Tam, kad būtų sprendžiama nepakankamų įgūdžių problema ir užtikrinama, kad AMI studentai galėtų patekti į darbo rinką, būtina skatinti partnerystes tarp AMI ir įmonių, o studentams – suteikti galimybę įmonėse atlikti aukštos kokybės, apmokamą pameistrystės praktiką ar stažuotę. EESRK nurodo, kad „verslo ir aukštojo mokslo partnerystė turėtų būti naudinga abiem šalims, sudaroma nepatiriant išorės spaudimo ir subalansuota, siekiant užtikrinti, kad būtų nepriklausomai vykdomi įmonių moksliniai tyrimai ir su inovacijomis susijęs darbas, bet kartu savo ruožtu būtų siekiama valstybinio aukštojo mokslo ir mokslinių tyrimų tikslų“⁽¹¹⁾.

3.7. Kad būtų užtikrintos didesnės galimybės gauti aukštąjį išsilavinimą, reikia atkreipti dėmesį į tai, kad studijų mokesčiams įtaką daro energijos kainos ir papildomos su mokymosi procesu susijusios išlaidos (apgyvendinimas, galimybė naudotis literatūra, t. t.). Papildomas išlaidas būtų galima subsidijuoti ES fondų lėšomis, tokiu būdu mažinant imamų paskolų ir kitų universiteto studijoms finansuoti naudojamų finansinių priemonių mastą. Tarp technologinio progreso dinamikos ir švietimo proceso standartų, procedūrų ir naudojamų įrangos turi būti užtikrina sinergija, kad po mokymosi būtų efektyviai pereinama prie aktyvaus gyvenimo.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁹⁾ Europos profesinių sąjungų švietimo komitetas (ETUCE) *Report to Rome Ministerial Meeting* (2020 m.).

⁽¹⁰⁾ EBPO *Reducing the precarity of academic research careers*, 2021 m.

⁽¹¹⁾ OL C 10, 2021 1 11, p. 40.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pastatų energinio naudingumo (nauja redakcija)

(COM(2021) 802 final – 2021/0426 (COD))

(2022/C 290/18)

Pranešėjas **Mordechaj Martin SALAMON**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 2 14 Taryba, 2022 2 9
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 194 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 10
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinės sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	212 / 6 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl naujos redakcijos Pastatų energinio naudingumo direktyvos, nes jame sprendžiami pagrindiniai ankstesnėse EESRK nuomonėse nustatyti uždaviniai, siekiant parengti priemones kovai su energijos nepriteklumi ir ištaisyti padėtį, susijusią su ilgalaikiu nepakankamu struktūriniu investavimu į pastatų sektorių, ypač skatinant renovuoti prasčiausio energinio naudingumo pastatus ir pasirengti dekarbonizuoto šildymo ir vėsinimo naudojimui.

1.2. EESRK nuoširdžiai pritaria šiam ES požiūriui sukurti energiją tausojančią, kokybišką apstatytą aplinką be iškastinio kuro, nes siekiant spartinti būtiną pertvarką ES lygmens priemonės yra veiksmingesnės.

1.3. EESRK mano, kad pastaruoju metu smarkiai išaugusios energijos kainos ir aukštų kainų bent vidutiniu laikotarpiu perspektyva parodė, kad yra net dar svarbiau įgyvendinti strategiją, skirtą energijos nepritekliui mažinti ir panaikinti. Turi būti įgyvendinamos konkrečios priemonės, kuriomis siekiama pagerinti pastatų energinį naudingumą, kad visiems būtų užtikrintas deramas, įperkamas ir sveikatai nekenkiantis būstas. Šios priemonės turi apimti saugų asbesto pašalinimą.

1.4. EESRK labai pritaria tam, kad būtų nustatyti minimalūs energinio naudingumo standartai, ypač prasčiausio energinio naudingumo gyvenamiesiems pastatams. Šio principo taikymas ES lygmeniu – svarbus žingsnis į priekį.

1.5. EESRK ragina nuo pat pradžių nustatyti išsamesnę atnaujinimo reikalavimų eigą, nurodant aiškesnę ir konkretesnę terminą iki 2050 m., kad būtų skatinamos perspektyvios renovacijos.

Kadangi pagal pačią Pastatų energinio naudingumo direktyvą naujas finansavimas nenumatomas, o reikalingų renovacijų finansavimo užduotis yra nelengva, EESRK mano, kad labai svarbu užtikrinti, jog Pastatų energinio naudingumo direktyvoje nustatyta sistema ir priemonės, skirtos prieigai prie viešųjų ir bankų finansų, būtų tinkamos užduočiai atlikti.

1.6. Atsižvelgdamas į pagrindinį energinio naudingumo sertifikatų vaidmenį didinant pastatų ūkio energijos vartojimo efektyvumą, EESRK palankiai vertina juose nustatytus griežtesnius reikalavimus, jų patikimumą ir tinkamumą naudoti.

1.7. EESRK palankiai vertina tai, kad nacionaliniams pastatų renovacijos planams suteikiama didesnė svarba ir kad į juos yra įtrauktas ataskaitų dėl valstybių narių pastangų mažinti energijos nepriteklių teikimas.

1.8. EESRK remia tai, kad iki 2024 m. būtų sukurtas vadinamasis pastato renovacijos pasas, siekiant, kad vartotojai lengviau gautų informacijos ir sumažintų išlaidas planuodami savo pastatų renovaciją.

1.9. EESRK pripažįsta poreikį įtraukti reikalavimus teikti ataskaitas apie išmetamą anglies dioksido kiekį viso pastatų gyvavimo ciklo metu (gamybos ir statybos, eksploatavimo ir gyvavimo ciklo pabaigos), nes pagrindinį poveikį klimatui nauji namai gali daryti dėl medžiagų ir statybos darbų. EESRK pabrėžia būtinybę užtikrinti, kad nulinės taršos pastato apibrėžtis sudarytų sąlygas pastatui optimaliai sąveikauti su aplinkinėmis energijos sistemomis ir apimtų visas išmetamas šiltnamio efektą sukeliančias dujas. Gyvavimo ciklo vertinimai turėtų būti suprantami kaip konkrečiam projektui skirtos konsultacinės priemonės, kuriomis palyginamos įvairios medžiagų ir metodų pasirinkimo galimybės.

1.10. EESRK ragina įgyvendinti tikrą bendruomeninį mokymo ir modernizavimo statybų sektoriuje procesą.

2. Aplinkybės

2.1. Komisija pasiūlė Pastatų energinio naudingumo direktyvą atsižvelgdama į užmojų pagal Europos žaliąjį kursą iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą. Remiantis 55 % tikslo strategija, pagal Pastatų energinio naudingumo direktyvą tęsiama iniciatyva „Renovacijos banga“, kurioje buvo nustatytas tikslas iki 2030 m. bent dvigubai padidinti metinį pastatų energinės renovacijos mastą ir buvo atkreiptas dėmesys į tai, kad reikalingos reguliavimo, finansavimo ir įgyvendinimą užtikrinančios priemonės.

2.2. Pastatų energinio naudingumo direktyvoje mėginama numatyti reikalingas priemones ir instrumentus atsižvelgiant į tris prioritetines iniciatyvas „Renovacijos banga“ sritis, t. y. spręsti energijos nepritekliaus ir prasčiausio energinio naudingumo pastatų klausimus; rodyti pavyzdį renovuojant viešuosius pastatus ir socialinę infrastruktūrą; ir dekarbonizuoti šildymą bei vėsinimą.

2.3. Siūlomi keli dabartinės Pastatų energinio naudingumo direktyvos pakeitimai ir papildymai, visų pirma:

- Nuo 2030 m. visi nauji pastatai turi būti nulinės taršos; nauji viešieji pastatai turi būti nulinės taršos jau iki 2027 m.
- Valstybėms narėms nustatytas naujas reikalavimas užtikrinti, kad visi viešosioms įstaigoms priklausantys pastatai ir visi negyvenamieji pastatai iki 2027 m. būtų atnaujinti bent iki F energinio naudingumo klasės, o iki 2030 m. – bent iki E klasės. Taip pat visi gyvenamieji pastatai iki 2030 m. turi būti atnaujinti bent iki F klasės, o iki 2033 m. – bent iki E klasės. Atsižvelgiant į energinio naudingumo klasių perkalibravimą, dėl šių reikalavimų iki 2033 m. bus atnaujinta daugiau nei 15 % pastatų ūkio.
- Prievolė turėti energinio naudingumo sertifikatą taikoma pastatams, kuriuose atliekama kapitalinė renovacija, pastatams, kurių nuomos sutartis atnaujinama, ir visiems viešiesiems pastatams. Reikalaujama, kad pardavimui ar nuomai siūlomi pastatai ar pastato vienetai turėtų energinio naudingumo sertifikatą, kuris turi būti nurodytas visuose skelbimuose.
- Nacionaliniai pastatų renovacijos planai bus visiškai integruoti į Nacionalinius energetikos ir klimato srities veiksmų planus, kad būtų užtikrintas palyginamumas ir pažangos stebėjimas, įskaitant veiksmų gaires laipsniškam iškastinio kuro naudojimo šildymo ir vėsinimo tikslams atsisakymui ne vėliau kaip iki 2040 m.
- Pastato renovacijos pasas suteiks vartotojams galimybę gauti informacijos ir sumažins jų išlaidas, kad būtų galima lengviau planuoti ir laipsniškai renovuoti pastatus siekiant nulinės taršos lygio.
- Valstybės narės raginamos renovacijos klausimus įtraukti į viešojo ir privačiojo finansavimo taisykles ir sukurti tinkamas priemones, visų pirma skirtas mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams.
- Nustatoma laikinojo galiojimo išlyga finansinėms paskatoms pastatuose naudoti iškastinį kurą.
- Turi būti sukurta elektromobilių įkrovimo infrastruktūra ir dviračių stovėjimo aikštelės.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą dėl naujos redakcijos Pastatų energinio naudingumo direktyvos, nes jame sprendžiami pagrindiniai ankstesnėse EESRK nuomonėse nustatyti uždaviniai, siekiant parengti priemones kovai su energijos nepriteklumi ir ištaisyti padėtį, susijusią su ilgalaikiu nepakankamu struktūriniu investavimu į pastatų sektorių, ypač skatinant renovuoti prasčiausio energinio naudingumo pastatus ir pasirengti dekarbonizuoto šildymo ir vėsinimo naudojimui.

3.2. Blogai arba vidutiniškai izoliuotų pastatų, kurių šildymui ir vėsinimui naudojamas iškastinis kuras, problema yra visoje ES. Nesant koordinuotos politikos ES lygmeniu, kyla rizika, kad valstybės narės nesiims pakankamai veiksmų dėl problemų, susijusių su nevienodomis sąlygomis.

3.3. Todėl EESRK nuoširdžiai pritaria šiam Komisijos pasiūlymui dėl ES požiūrio siekiant sukurti energiją tausojančią, kokybišką fizinę aplinką be iškastinio kuro. Spartinant būtiną pertvarką ES lygmens priemonės yra veiksmingesnės. Be to, bendras požiūris ES lygmeniu padeda pasinaudoti vidaus rinkos privalumais, pavyzdžiui, masto ekonomija ir technologiniu valstybių narių bendradarbiavimu. Be to, tai padeda užtikrinti didesnę tikrumą investuotojams ir apskritai sustiprina Europos ir Europos įmonių, kaip pasaulinius standartus nustatančių šios srities lyderių, vaidmenį.

3.4. EESRK mano, kad pastaruoju metu smarkiai išaugusios energijos kainos ir aukštų kainų bent vidutiniu laikotarpiu perspektyva parodė, kad yra net dar svarbiau įgyvendinti strategiją, skirtą energijos nepritekliui mažinti ir panaikinti. Nors 2018 m. 6,8 % asmenų visoje ES (30,3 mln.) negalėjo apmokėti komunalinių paslaugų sąskaitų ir dėl to jiems kilo paslaugų teikimo nutraukimo grėsmė, pastarieji pokyčiai šią problemą dar užaštrino. Ilguoju laikotarpiu turi būti imamasi konkrečių priemonių, siekiant pagerinti pastatų energijos vartojimo efektyvumą, kad visiems būtų užtikrintas deramas, įperkamas ir sveikatai nekenkiantis būstas. Tai svarbu dar ir dėl to, kad išlaidos iškastiniu kuru pagrįstam šildymui ir vėsinimui didės kylant ATLPS leidimų išlaidoms.

3.5. EESRK labai pritaria tam, kad būtų nustatyti minimalūs energinio naudingumo standartai, ypač prasčiausio energinio naudingumo gyvenamiesiems pastatams. Šio principo taikymas ES lygmeniu – svarbus žingsnis į priekį. Tačiau valstybės narės gali pasirinkti, ar likusiai gyvenamųjų pastatų ūkio daliai turėtų būti taikomi nacionaliniu lygmeniu nustatyti standartai.

3.6. Nors EESRK pritaria tam, kad būtų akcentuojamas energijos nepritekliaus naikinimas teikiant pirmenybę prasčiausio energinio naudingumo gyvenamųjų pastatų ūkio dalies renovacijai, dėl to neturėtų likti neatnaujinti kiti gyvenamieji pastatai. Todėl EESRK ragina nuo pat pradžių nustatyti išsamesnę atnaujinimo reikalavimų eigą, nurodant aiškesnį ir konkretesnį terminą iki 2050 m. Tai taip pat suteiks pastatų savininkams žinių apie būsimus reikalavimus, kad būtų galima planuoti renovaciją optimaliu sąnaudų lygiu.

3.7. Kadangi energinio naudingumo sertifikatai tampa viena iš pagrindinių priemonių, reikia gerinti jų patikimumą ir tinkamumą naudoti. Todėl EESRK palankiai vertina aktyvesnius reikalavimus pereiti prie energinio naudingumo sertifikatų skaitmeninio formato, geros kokybės ir išsamaus turinio ir skaičiavimo metodų, įperkamumo, galimybės juos įsigyti ir jų paskelbimo. Piliečiai, kuriems to reikia, visada turėtų turėti galimybę gauti popierinį energinio naudingumo sertifikatą.

3.8. EESRK palankiai vertina tai, kad kiekvienos valstybės narės pastangos mažinti energijos nepriteklių yra įtrauktos į Nacionalinius pastatų renovacijos planus, kuriuose jos teiks informaciją apie energijos nepriteklių patiriančių asmenų skaičiaus ir netinkamuose būstuose (pvz., drėkstančiomis sienomis ir prakiurusiu stogu) arba netinkamomis šiluminio komforto sąlygomis gyvenančių gyventojų skaičiaus mažinimą.

3.9. EESRK pritaria tam, kad iki 2024 m. būtų sukurtas pastato renovacijos pasas, tačiau abejoja dėl jo poveikio, nes jis nėra privalomas. Pastato renovacijos pasas suteiks vartotojams galimybę lengviau gauti informacijos ir sumažinti išlaidas planuojant savo pastatų renovaciją. Pažangu yra tai, kad šis pasas taip pat teikia platesnio masto naudą, susijusią su sveikata, komfortu ir pastato sąsaja su klimato kaita.

3.10. Atsižvelgdamas į tai, kad energijos nepriteklių patiriantys asmenys ir daugelis mažų namų savininkų dažnai nesugeba patenkinti finansavimo reikalavimų renovacijai pradėti, EESRK mano, kad labai svarbu užtikrinti, jog Pastatų energinio naudingumo direktyvoje numatyta finansavimo sistema ir priemonės būtų tinkamos užduočiai atlikti. Jose turėtų būti tikslūs paaiškinimai ir gairės dėl finansinių renovacijos aspektų, įskaitant kreditų naudojimą vietos lygmeniu. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į savo raginimą (TEN/723) suvienodinti įvairias sistemas, kad jos būtų aiškesnės ir prieinamesnės namų ūkiams ir valdžios institucijoms, kurioms jos skirtos.

3.11. EESRK pripažįsta, kad reikia į Pastatų energinio naudingumo direktyvą įtraukti reikalavimus teikti ataskaitas apie išmetamą anglies dioksido kiekį viso pastatų gyvavimo ciklo metu (gamybos ir statybos, eksploatavimo ir gyvavimo ciklo pabaigos). Statant naujus mažai energijos naudojančius pastatus, pagrindinį poveikį klimatui gali daryti ne pastato eksploatavimas, bet medžiagos ir statybos darbai. Gyvavimo ciklo vertinimai turėtų būti suprantami kaip konkrečiam projektui skirtos konsultacinės priemonės, kuriomis palyginamos įvairios medžiagų ir metodų pasirinkimo galimybės.

3.12. EESRK pabrėžia būtinybę užtikrinti, kad nulinės taršos pastato apibrėžimo būdas sudarytų sąlygas pastatui optimaliai sąveikauti su aplinkinėmis energijos sistemomis ir apimtų visas šiltnamio efektą sukeliančias dujas, išmetamas naudojant statybines medžiagas ir statybvietėse.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Nors pačioje Pastatų energinio naudingumo direktyvoje nenumatoma naujas finansavimas, jame nustatomi valstybių narių finansavimo lygio ir finansinių pastangų koordinavimo reikalavimai, siekiant sukurti atitinkamai pritaikytą teisinę ir finansinę sistemą, įskaitant tikslinę finansinę paramą. Tačiau EESRK abejoja, ar būsiami renovuotojai iš tikrųjų lengvai gaus finansavimą, ir mano, kad nėra aišku, ar kiekvienoje valstybėje narėje pakaks visų finansavimo pastangų siekiant renovacijos tikslų įgyvendinimo.

4.2. Šiandien finansavimas ir dotacijos pernelyg dažnai gali būti išmokami tik užbaigus su energija susijusią renovaciją, todėl daugeliui vartotojų sunku pradėti darbus. Todėl EESRK rekomenduoja tekste nurodyti, kad finansavimo schemas turi padengti bent dalį išankstinių išlaidų, su kuriomis susiduria vartotojai.

4.3. EESRK pakartoja raginimą (TEN/749) didelę 37 % Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės dalį, kuri yra rezervuota žaliems projektams, skirti efektyvaus energijos vartojimo projektams, atsižvelgiant į realią paklausą ir poreikius kiekvienoje valstybėje narėje.

4.4. EESRK mano, kad Pastatų energinio naudingumo direktyvos sėkmei užtikrinti svarbiausia yra tai, kad valstybės narės privalo pakoreguoti tikslų neatitinkančias reguliavimo sistemas ir pašalinti neekonomines kliūtis, tarp kurių daugumos namų savininkų ir nuomininkų planuojamai renovacijai ypač trukdo skirtingų paskatų problema. Tuo pat metu EESRK mano, kad būtina numatyti apsaugą nuomininkams nuo neproporcingo nuomos dydžio po renovacijos – arba taikant paramą nuomai, arba nustatant viršutinės nuomos didinimo ribas.

4.5. EESRK mano, kad direktyvos straipsniai, susiję su energinio naudingumo sertifikatais, jau seniai turėjo būti peržiūrėti. Su energinio naudingumo sertifikatais susijusi patirtis visoje Europoje rodo, kad reikia atlikti keletą būtinų koregavimų, iš kurių kai kurie yra pateikti šiame pasiūlyme.

4.6. EESRK pripažįsta, kad valstybės narės turės užtikrinti energinio naudingumo sertifikatų kokybę, patikimumą ir įperkumą, todėl jos turi atlikti kontrolę ir sukurti gerai veikiančią energinio naudingumo sertifikatų kontrolės sistemą.

EESRK mano, kad vertingi patobulinimai yra energinio naudingumo sertifikato galiojimo laiko sutrumpinimas iki penkerių metų prasčiausio energinio naudingumo gyvenamųjų pastatų ūkiui, būtinybė, kad ekspertai būtų kvalifikuoti arba sertifikuoti ir nepriklausomi, ir aiškus reikalavimas prieš išduodant energinio naudingumo sertifikatą apsilankyti vietoje.

4.7. EESRK siūlo užtikrinti, kad energinio naudingumo sertifikatas būtų naudingesnis vartotojams, įtraukiant informaciją apie:

a) likusią šildymo sistemos eksploatavimo trukmę, vidutinę darbų kainą ir

b) artimiausio vieno langelio principu veikiančios įstaigos kontaktinę informaciją;

4.8. EESRK pritaria pasiūlymui energinio naudingumo sertifikatuose ES lygmeniu sulgynti energinio naudingumo klases (A–F) ir sukurti bendrus šablonus. Taip pat pritariama reikalavimams sukurti lengvai prieinamas nacionalinio lygmens energinio naudingumo sertifikatų, pastatų renovacijos pasų ir pažangiojo parengtumo rodiklių duomenų bazes, kartu užtikrinant informacijos perdavimą iš nacionalinių duomenų bazių į Pastatų ūkio stebėsenos centrą.

4.9. EESRK pažymi, kad būtina suderinti pastato renovacijos pasą ir energinio naudingumo sertifikatus, kad būtų išvengta dubliavimo ir nereikalingų papildomų išlaidų.

4.10. EESRK pakartoja savo raginimą (TEN/723) toliau stiprinti Energijos nepritekliaus stebėjimo centrą ir užmegzti glaudų bendradarbiavimą su Pastatų ūkio stebėsenos centru.

4.11. Europos piliečiams bus labai svarbūs patarimai, informacija, pagalba planuojant ir finansinės gairės. Apskaičiuota, kad šiuo metu vieno langelio principu grindžiamos tarnybos energetinę renovaciją atlikti padeda tik apie 100 000 namų savininkų per metus, tuo tarpu numatomas potencialas 2030 m. yra apie 2 000 000 savininkų per metus⁽¹⁾. EESRK ragina gerinti nacionalinę šių vieno langelio principu grindžiamų tarnybų plėtrą ir koordinavimą, tinkamą jų finansavimą, tarpvalstybinį dalijimąsi geriausia patirtimi ir skatina Komisiją atlikti tinkamesnius tolesnius veiksmus šiuo aspektu.

4.12. EESRK pritaria, kad būtų išplėstos viešosios konsultacijos dėl Nacionalinio pastatų renovacijos plano projekto, ir siūlo jame konkrečiai paminėti vartotojų organizacijas, nes jos geriausiai gali pateikti vertinimą ir atsiliepimus apie tai, ar vartotojai gali tinkamai pasinaudoti programomis ir finansinėmis priemonėmis.

4.13. EESRK atkreipia dėmesį į pažangiojo parengtumo rodiklio stiprinimą nustatant būtinas apibrėžtis, reikalavimus ir dalijimąsi duomenimis, tačiau apgailestauja, kad gyvenamųjų pastatų klausimas dar neįtrauktas ir kad pažangiojo parengtumo rodiklyje nėra nustatyti konkretūs reikalavimai dėl lygių, kuriuos reikia pasiekti.

4.14. Atsižvelgiant į dideles investicijas, numatomas inovacijas ir atitinkamuose sektoriuose išaugusį aktyvumo lygį, kvalifikuotos, perkvalifikuotos ir aukštesnės kvalifikacijos darbo jėgos poreikis labai padidės. Todėl EESRK palankiai vertina reikalavimą, kad valstybės narės skatintų ir finansuotų švietimą bei mokymą, siekiant užtikrinti kvalifikuotą darbo jėgą pastatų sektoriuje, ir atitinkamą reikalavimą pateikti statybos, energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos sektorių pajėgumų apžvalgą Nacionaliniame pastatų renovacijos plane. EESRK ragina įgyvendinti tikrą bendruomeninį mokymo ir modernizavimo statybų sektoriuje procesą.

4.15. EESRK pakartoja savo raginimą (CCMI/166) Komisijai ir valstybėms narėms užtikrinti, kad renovuojant pastatus būtų pašalintos kenksmingos medžiagos, ir pabrėžia, jog būtina saugiai pašalinti asbestą.

4.16. Atsižvelgdamas į jau šiandien pastebimą įkrovimo infrastruktūrų paklausos didėjimą, EESRK siūlo padidinti reikalavimų lygį, įskaitant išmaniųjų įkrovimo priėgų įrengimą negyvenamuosiuose pastatuose anksčiau, galbūt iki 2027 m.

4.17. Labai tikėtina, kad informacija, patarimai ir finansavimas renovacijai bus teikiamas vietos ir regionų lygmeniu. Be to, pagal Pastatų energinio naudingumo direktyvą tikimasi, kad vietos ir regionų valdžios institucijos pirmos atnaujins savo pastatus. Todėl EESRK mano, kad svarbu skirti dėmesį ir pastangas veiksmy ES ir nacionaliniu lygmeniu ir vietos bei regionų valdžios institucijų veiksmy koordinavimui, taip pat tirti tokių iniciatyvų, kaip Merų paktas, galimybes.

4.18. Siekdamas, kad iki 2030 m. būtų ne vien teikiamos ataskaitos ir skatinami veiksmai, turintys įtakos klimatui, EESRK ragina Komisiją gerokai iki 2030 m. nustatyti didžiausias išmetamų CO₂ teršalų vienam kvadratiniam metrui per metus vertes, pritaikytas klimato zonoms.

4.19. EESRK pritaria tam, kad būtų išplėsta sąvokos „atsinaujinančiųjų išteklių energija“ apibrėžtis, apimant daugiau energijos išteklių, ypač aplinkos energijos, kurią naudoja elektros įrenginiai, pvz., šilumos siurbliai, tačiau siūlo biomasę ir biodujas apibrėžti kaip iš dalies atsinaujinančiuosius išteklius, nes tik labai maža dalis panaudotos biomasės ar pagamintų biodujų gali būti laikomos visiškai atsinaujinančiomis. Pereinamuoju laikotarpiu, kai alternatyvų nėra, ši platesnė apibrėžtis taip pat galėtų apimti – tam tikrą ribotą laikotarpį – atsinaujinančiųjų išteklių skystąją energiją (biodegalus ir nebiologinės kilmės degalus iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių). Prie direktyvos galėtų būti pridėtas naujas priedas, kuriame būtų nustatomas įvairių biomasės rūšių, biodujų ir skystosios energijos gamybos poveikis klimatui.

4.20. Be klimatui kenkiančių išmetamųjų teršalų, neatsižvelgiant į energijos nešėją, negalima neatsižvelgti ir į įprastus oro teršalus, pvz., kietąsias daleles ir (arba) smulkias dulkes, NOx ir kt.

4.21. EESRK pabrėžia, kad reikia atidžiai apsvarstyti praktinį pasirinktos „nulinės taršos pastato“ apibrėžties, kaip pastato, kuriam reikia mažai energijos ir visa reikalinga energija turi būti gaminama vietoje arba prijungtose centralizuoto šilumos ar vėsumos tiekimo sistemose, naudojimo poveikį. Apibrėžtyje

a) iš esmės pastatas reglamentuojamas kaip „sala“, kuri yra prastai prijungta prie aplinkinės elektros sistemos, nes aiškiai leidžiama naudoti tik nedidelį išorinių atsinaujinančiųjų energijos išteklių kiekį;

b) neapimamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos, išmetamos naudojant statybines medžiagas, ir statybvietėse išmetami teršalai.

⁽¹⁾ <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/423a4cad-df95-11eb-895a-01aa75ed71a1/language-en>

4.22. EESRK siūlo elektros energiją nulinės taršos pastatams, pagamintą išorėje iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių, įtraukti tokiomis pačiomis sąlygomis kaip vietoje pagamintą elektros energiją. Pagal III priedo I pastraipos pabaigoje esančią „nuostatų netaikymo išlygą“ nebus teikiamos bendros priemonės nacionaliniam ekonomiškai efektyviam pastatų pertvarkymui, kad juose būtų efektyviai vartojama energija, ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos tiekimui į energijos sistemas. Bendros energijos sistemos plėtimas dideliais blokais yra daug pigesnis vienam energijos vienetui pagaminti, palyginti su mažais blokais kiekviename pastate. Tai ypač svarbu tais laikotarpiais, kai paties pastato energijos gamybos sistema neveikia (saulės ir (arba) vėjo). Be to, lankstumas elektros sistemos atžvilgiu sumažins išlaidas tiek pastate, tiek visoje sistemoje.

4.23. Komisija siūlo nuo 2027 m. nebeteikti subsidijų iškastinio kuro įrenginiams. EESRK tai stebina, nes tai reiškia, kad taikant pagrįstą 15 metų nusidėvėjimo laikotarpį bus subsidijuojami įrenginiai, kurių turi būti palaipsniui atsisakyta vėliausiai iki 2040 m. Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja paankstinti terminą iki vėliausiai 2025 m.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2021/1153 bei Reglamentas (ES) Nr. 913/2010 ir panaikinamas Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013

(COM(2021) 812 final – 2021/0420 (COD))

(2022/C 290/19)

Pranešėjas **Stefan BACK**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2022 2 17 Europos Parlamentas, 2022 3 7
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 172 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2021 10 25
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 10
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	222 / 1 / 7

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą atsižvelgdamas į tai, kad dabartinis TEN-T reglamentas buvo priimtas 2013 m., todėl jau būtų pats laikas pasiūlyti atnaujintą sistemą, pritaikytą prie dabartinių politinių aplinkybių ir į kurią būtų įtraukta patirtis, įgyta taikant dabartinį reglamentą. Pavyzdžiui, atnaujintas TEN-T reglamentas sudaro infrastruktūros pagrindą, kurio reikia norint sėkmingai įgyvendinti Komisijos tikslus, įtrauktus į žaliajį kursą, Darnaus ir išmanaus judumo strategiją ir Geležinkelių veiksmų planą. Be to, TEN-T įgyvendinimas pagal dabartinę sistemą nebuvo patenkinamas ir labai vėlavo, todėl EESRK palankiai vertina griežtesnes įgyvendinimo taisykles.

1.2. EESRK pritaria priemonei, kuria būtų siekiama vis labiau suderinti pagrindinio ir visuotinio tinklo reikalavimus ir ilgai negaištant apibrėžti, kuo jie skiriasi.

1.3. EESRK taip pat pritaria tam, kad dėmesys būtų skiriamas Europos koridoriams kaip priemonei skatinti transporto veiksmingumą ir vežimo daugiarūšiškumą, taip pat tvirtam stebėsenos mechanizmui ir didesniai Europos koordinatorių vaidmeniui.

1.4. EESRK taip pat palankiai vertina sinergijos efekto pridėtinę vertę, atsirandančią dėl geresnio Europos ir krovinių vežimo geležinkeliais koridorių koordinavimo.

1.5. EESRK palankiai vertina pasiūlyme teikiamą svarbą sanglaudai įgyvendinant tinklą ir pažymi, kad tai reiškia, jog turi būti užtikrintas visų Sąjungos regionų prieinamumas ir susisiekimas tiek keleivių, tiek krovinių vežimo srityje, taip pat veiksmingas tolimojo, regioninio ir vietinio susisiekimo bei transporto miestų mazguose koordinavimas ir sujungimas. Todėl EESRK taip pat palankiai vertina pasiūlymo 58 straipsnyje valstybėms narėms nustatytą įpareigojimą užtikrinti, kad nacionaliniai transporto ir investicijų planai derėtų su Sąjungos transporto politika.

Veiksmingos krovinių vežimo geležinkeliais jungtys su infrastruktūra, užtikrinančia pakankamą greitį ir padedančia užtikrinti punktualumą, suteiks geležinkeliui galimybę tapti visapusiška įvairiarūšio transporto grandinės dalimi, atsižvelgiant į tai, kad nepakankamas geležinkelių punktualumas yra pagrindinė kliūtis, trukdanti daugiarūšiam transportui, įskaitant geležinkelį, tapti patrauklia alternatyva.

1.6. Dėl dviejų papildomų koordinatoriaus funkcijų, susijusių su Europos jūrų erdve ir Europos geležinkelių eismo valdymo sistema (ERTMS), EESRK mano, kad, atsižvelgiant į su tuo susijusias išlaidas, greitam ERTMS įgyvendinimui taip pat reikės didelės finansinės paramos. Todėl EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą apsvarstyti galimybę atleisti viešąjį ERTMS finansavimą nuo pareigos pranešti pagal valstybės pagalbos taisykles. Be to, EESRK prašo iki 2030 m. atlikti ERTMS įgyvendinimo galimybių studiją, taip pat atsižvelgiant į finansavimo klausimus.

Kalbant apie Europos jūrų erdvę, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad jūriniai tiltai su įprastomis ir tankiomis keltų jungtimis gali būti laikomi panašiais į infrastruktūrą ir gali būti bendrai finansuojami kaip bendro intereso projektai.

1.7. EESRK apgailestauja, kad nenumatytas joks fiksuotas terminas, kada valstybės narės turi pateikti ataskaitas dėl visuotinio tinklo įgyvendinimo.

1.8. EESRK visiškai pritaria tam, kad dėmesys būtų sutelktas į plataus masto, tinkamas ir savalaikes konsultacijas dėl planuojamų projektų su visomis suinteresuotosiomis šalimis, ir primena 2012 m. pateiktą nuomonę dėl EESRK, kaip sąsajos su pilietine visuomene, potencialo.

1.9. EESRK palankiai vertina 12 straipsnyje išdėstytus bendruosius visų tinklų prioritetus, kuriuose numatyta pašalinti administracines, technines ir veiklos kliūtis ir optimizuoti infrastruktūros naudojimą.

1.10. EESRK ragina sudaryti palankesnes sąlygas plačiau taikyti veiksmingumo didinimo priemones, kad būtų skatinamas vežimo daugiarūšiškumas, o tai reiškia, kad, siekiant optimalių rezultatų, reikia kuo geriau išnaudoti visų transporto rūšių pranašumus, kartu didinant saugumą ir mažinant aplinkai tenkančią naštą. EESRK atkreipia ypatingą dėmesį į sausumos transporto ir kitų rūšių transporto sąsajos svarbą, kad vidaus vandenų keliai, trumpųjų nuotolių laivyba ir aviacija galėtų visapusiškai prisidėti prie daugiarūšio transporto grandinės.

1.11. Manome, kad tinklo atsparumo klimato kaitai, gamtiniams pavojams ir žmogaus sukeltoms nelaimėms didinimas yra svarbiausias veiksnys kuriant tinklą, kuris sukurtų ilgalaikę vertę ES piliečiams ir įmonėms. Į atsparumo aspektus reikėtų atsižvelgti kuo anksčiau projekto planavimo etape.

1.12. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad eismo problemų ar ekstremaliųjų situacijų atveju pirmenybė turėtų būti teikiama tvariausiam sprendimui.

1.13. EESRK pritaria tam, kad informacinių ir ryšių technologijų (IRT) sistemoms skiriamas didesnis dėmesys ir sutinka, kad tokios sistemos turi potencialo palengvinti daugiarūšio transporto plėtrą. Manome, jog svarbu, kad didelis skaitmeninimo potencialas pagerinti transporto veiklos rezultatus būtų plėtojamas kaip svarbus prioritetas.

1.14. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į galimybę geriau stebėti, kaip laikomasi taisyklių dėl darbo ir poilsio valandų, ypač geležinkelių transporto srityje, naudojant skaitmenines priemones, ir prašo sukurti tokią sistemą.

1.15. EESRK palankiai vertina tai, kad miestų transporto mazgai ir daugiarūšio transporto terminalai įtraukti kaip konkretūs TEN-T elementai, nes abu jie yra labai svarbūs sklandžiam vežimo veikimui. EESRK pažymi, kad vienas daugiarūšis terminalas gali aptarnauti daugiau nei vieną miestų transporto mazgą, jei laikomasi pasiūlyme nustatytų funkcinių kriterijų.

1.16. EESRK pažymi, kad geležinkelių infrastruktūra labai nevienodai aprūpinta geležinkelio darbuotojams skirta įranga. EESRK mano, kad infrastruktūra darbuotojams turi apimti bent saugius maršrutus, nakvynės galimybes, modernius pertraukų kambarius (vėsinimo, šildymo, higienos požiūriu), komunalines ir sanitarines priemones.

1.17. EESRK atkreipia dėmesį į 29 straipsnio 2 dalies b punkte nustatytus reikalavimus dėl poilsio aikštelių ir siūlo nustatyti bendrus minimalius standartus ir šioms zonoms.

1.18. EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad daugiau dėmesio skiriama jungtims su kaimyninėmis šalimis, įskaitant šalis partneres, pavyzdžiui, EEE valstybes nares ir Šveicariją, taip pat narystės siekiančias šalis. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad šiuo tikslu siekiama skatinti TEN-T politikos išplėtimą į trečiąsias šalis, įskaitant tvarumo, sanglaudos, efektyvumo ir didesnės naudos naudotojams tikslus.

1.19. EESRK taip pat palankiai vertina dėmesį, skiriamą trečiųjų šalių subjektų dalyvavimui TEN-T projektuose saugumo ir viešosios tvarkos požiūriu, ir valstybių narių pareigą pranešti, kad visais atvejais, kurie nepatenka į bendrą tiesioginių užsienio investicijų ES tikrinimo sistemą, būtų galima atlikti poveikio vertinimą. Tokiu būdu taip pat užtikrinamas sąveikumas ir ES standartai.

1.20. EESRK taip pat pritaria galimybei deleguotaisiais aktais pakoreguoti infrastruktūros elementus ir koridorių konfigūraciją.

1.21. EESRK palankiai vertina tai, kad šiuo metu į reglamentą siūloma įtraukti valstybių narių išipareigojimą prižiūrėti TEN-T infrastruktūrą. EESRK palankiai vertintų stebėsenos mechanizmą, taip pat tinkamas sankcijas netinkamos priežiūros atveju.

1.22. EESRK palankiai vertina Komisijos strategijoje „Global Gateway Connectivity“ nustatytus tikslus, susijusius su transporto infrastruktūra visame pasaulyje.

2. Pagrindiniai faktai

2.1. 2021 m. gruodžio 14 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl naujo reglamento, kuriuo būtų pakeistas dabartinis reglamentas dėl Sąjungos transeuropinio transporto tinklo plėtros gairių ((ES) Nr. 1315/2013) (toliau – pasiūlymas) (COM (2021) 812–2021/0420 (COD)), kaip vieno iš pagrindinių Europos žaliojo kurso ir Darnaus ir išmanaus judumo strategijos veiksmų.

2.2. Pasiūlyme išlaikoma transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) pagrindinio ir visuotinio tinklo struktūra. Kalbant apie pagrindinį tinklą, jam skirtas įgyvendinimo laikotarpis vis dar yra iki 2030 m., taip pat nustatytas papildomas etapas, susijęs su išplėstiniu pagrindiniu tinklu iki 2040 m., o iki 2050 m. – su visuotiniu tinklu.

2.3. Išlaikomi ir toliau plėtojami keturi konkretūs dabartiniame TEN-T reglamente nustatyti tikslai (veiksmingumas, sanglauda, tvarumas ir didesnė nauda naudotojams).

2.4. Pasiūlymu siekiama išspręsti problemas, susijusias su projektų rengimo ir įgyvendinimo vėlavimu, suderinant nacionalinius ir TEN-T interesus, tikslus ir atsakomybę, stiprinant stebėseną, visų pirma susijusių su Europos transporto koridoriais ir horizontaliaisiais prioritetais – ERTMS ir Europos jūrų erdve – kur sustiprinamas Europos koordinatoriaus vaidmuo ir įgyvendinimo aktais suteikiama teisinė galia darbo planams.

2.5. Pasiūlymu iš dalies keičiant Reglamentą (ES) Nr. 913/2010 užtikrinamas krovinių vežimo geležinkeliais koridorių suderinimas su Europos koridoriais ir numatomas šių dviejų priemonių koordinavimas.

2.6. Pasiūlymu nustatoma, kad TEN-T techninė priežiūra yra valstybių narių pareiga.

2.7. Jei labai vėluojama diegti tinklus ir jei delsimas nėra objektyviai pagrįstas, o problema neišsprendžiama per šešis mėnesius, Komisija gali nutraukti ES bendrą projekto finansavimą.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina pasiūlymą, atsižvelgdamas į tai, kad dabartinis TEN-T reglamentas buvo priimtas 2013 m. ir kad nuo to laiko ES transporto politikos darbotvarkė labai pasikeitė, nes 2011 m. transporto politikos baltoji knyga buvo pakeista 2020 m. tvaraus ir išmanaus judumo strategija, kurioje, be kita ko, daugiausia dėmesio skiriama tvarumui, skaitmeninimui ir geležinkelių ir (arba) daugiarūšio vežimo skatinimui.

Be to, patirtis, įgyta įgyvendinant TEN-T pagal dabartinį TEN-T reglamentą, nebuvo patenkinama, nes įgyvendinimas labai vėlavo.

Atėjo pats laikas pasiūlyti atnaujintą sistemą, pritaikytą prie dabartinių politinių aplinkybių, suderinamą, pavyzdžiui, su Europos žaliuoju kursu, Darnaus ir išmanaus judumo strategija ir Geležinkelių veiksmų planu, remiantis patirtimi, įgyta įgyvendinant dabartinį reglamentą. EESRK savo 2020 m. pateiktoje vertinimo ataskaitoje⁽¹⁾ atkreipė dėmesį į tai, kad sistemą būtina atnaujinti.

⁽¹⁾ Transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) gairių 2013–2020 m. vertinimas, TEN/701.

3.2. EESRK pritaria priemonei, kuria siekiama vis labiau suderinti pagrindinio ir visuotinio tinklo infrastruktūros reikalavimus ir iš esmės atskirti šias dvi kategorijas nustatant pagrindinio tinklo įgyvendinimo terminą iki 2030 m., vadinamojo išplėstinio pagrindinio tinklo terminą iki 2040 m., o visuotinio tinklo sukūrimo terminą iki 2050 m. Kalbant apie terminą iki 2030 m., EESRK pakartoja savo abejones dėl įgyvendinamumo, išsakytas 2020 m. vertinimo ataskaitoje, tačiau mano, kad terminas turėtų būti išlaikytas, siekiant daryti spaudimą valstybėms narėms.

3.3. Taip pat palankiai vertiname svarbą, teikiamą sanglaudai, įskaitant susisiekimą ir prieinamumą visiems ES keleiviams ir prekėms, tolimiems ir trumpiems nuotoliams, taip pat valstybių narių pareigą vykdant nacionalinius veiksmus užtikrinti suderinamumą su ES transporto politika. Minimalūs geležinkelių infrastruktūrai taikomi kriterijai pagerins daugiarūšiškumo perspektyvas.

3.4. EESRK pritaria tam, kad dėmesys būtų skiriamas Europos koridoriams, kaip priemonei skatinti veiksmingą transportą ir daugiarūšį vežimą. Jis taip pat remia sustiprintą Europos koordinatorių vaidmenį ir tvirtą stebėsenos mechanizmą, kuriuo užtikrinamas tinkamas ir savalaikis įgyvendinimas.

EESRK reiškia pasitenkinimą tuo, kaip krovinių vežimo geležinkeliais koridorių konfigūracija ir valdymas koordinuojami su Europos koridoriais, kurie turėtų suteikti didelės pridėtinės vertės, nes dėl jų tarpusavio sinergijos jie turėtų būti labai naudingi.

3.5. EESRK pažymi, kad Europos jūrų erdvės ir ERTMS klausimais taip pat paskiriami Europos koordinatoriai. Kalbant apie ERTMS, EESRK pabrėžia, kad reikia finansinės paramos, kad būtų užtikrintas spartus jos įgyvendinimas, ir palankiai vertina pasiūlymą valstybės paramai netaikyti reikalavimo pranešti apie valstybės pagalbą. Europos jūrų erdvės koordinatorių užtikrina jūrų jungčių integravimą į transeuropinį transporto tinklą ir trumpųjų nuotolių laivybos jungčių kūrimą bei jų modernizavimą. Ypač pabrėžiame, kad užduotys, kuriomis siekiama užtikrinti sklandžią jūrų, vidaus vandenių ir sausumos transporto sąsają, yra labai naudingos.

3.6. Europos jūrų erdvė pakeičia jūrų greitkelius, kurie laikomi pernelyg sudėtingais. EESRK atkreipia dėmesį į taip vadinamų jūrinių tiltų, t. y. reguliarių ir tankių ro-ro keltų jungčių, kai keltai beveik atlieka tilto funkciją, klausimą. EESRK kelia klausimą, ar tokie jūriniai tiltai neturėtų būti laikomi į infrastruktūros elementą panašiomis jungtimis ir ar jie turėtų būti bendrai finansuojami, kaip bendros svarbos projektai.

3.7. EESRK apgailestauja, kad nėra nustatyta, kada valstybės narės turi teikti informaciją apie projektų, nesusijusių su Europos koridoriais, įgyvendinimo pažangą.

3.8. Vis dėlto EESRK pritaria tolesnių veiksmų ir sankcijų mechanizmui, numatytam vėluojant įgyvendinti projektus be tinkamo paaiškinimo. EESRK apgailestauja, kad vienintelė aiškiai nurodyta sankcija yra bendro finansavimo nutraukimas, ir ragina Komisiją pateikti pasiūlymą, pavyzdžiui, skirti baudą už kiekvieną dieną, kol delsiama dėl aplaidumo.

3.9. EESRK visiškai pritaria tam, kad dėmesys būtų sutelktas į tinkamas konsultacijas su suinteresuotaisiais subjektais, tiek su įvairių lygmenų valdžios institucijomis, tiek su pilietine visuomene, ir kad Komisija užtikrintų keitimąsi informacija apie šios srities geriausią patirtį. Šiomis aplinkybėmis EESRK primena savo 2012 m. pateiktą nuomonę dėl „Transporto baltosios knygos: pilietinės visuomenės įtraukimas ir dalyvavimas“ ir gairių dėl piliečių ir pilietinės visuomenės dalyvavimo ES transporto politikoje ir projektuose, kurios buvo aptartos 2016 m. spalio 24–25 d. Milane vykusioje EESRK Transporto nuolatinės tyrimo grupės surengtoje konferencijoje. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į šį aspektą pirmiau minėtame 2020 m. vertinime. EESRK pabrėžia, kad būtina kuo anksčiau pradėti plataus masto konsultacijas, ypatingą dėmesį skiriant organizuotai pilietinei visuomenei ir tinkamai atsižvelgiant į gautus atsiliepimus.

3.10. EESRK palankiai vertina papildomas išankstinių sąlygas infrastruktūrai, nustatytas siekiant Žaliojo kurso tikslo iki 2050 m. išmetamą CO₂ kiekį sumažinti 90 proc., ir tai, kad rengiant projektą dėmesys skiriamas aplinkosaugos aspektams, įskaitant išorės sąnaudas.

3.11. EESRK atkreipia dėmesį į 12 straipsnyje išdėstytus bendruosius visų tinklų prioritetus, kuriuose numatyta pašalinti administracines, technines ir veiklos kliūtis ir optimizuoti infrastruktūros naudojimą (12 straipsnio 2 dalies c ir d punktai). Tai taip pat atitinka iš esmės palankų požiūrį į išteklių naudojimo efektyvumą ir inovacijas, kaip nustatyta 43 straipsnyje dėl tvarių krovinių vežimo paslaugų. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pabrėžia didesnio tinklo atsparumo nelaimėms svarbą, į kurią reiktų atsižvelgti dar planavimo etape. Sprendžiant problemas, kylančias dėl tinklo atsparumo sunkumų, pirmenybė turėtų būti teikiama tvariems sprendimams.

3.12. Todėl EESRK mano, kad turėtų būti siekiama didesnio veiksmingumo visose srityse, atsižvelgiant į tai, kad didesnis visų transporto rūšių veiksmingumas prisidės prie geresnio aplinkosauginio veiksmingumo, kaip nustatyta neseniai Švedijos aplinkos apsaugos agentūros atliktame tyrime ⁽²⁾.

3.13. EESRK palankiai vertina tai, kad tiek visuotinio, tiek pagrindinio tinklo atžvilgiu valstybės narės turi užtikrinti, kad geležinkelių infrastruktūra be specialaus leidimo sudarytų sąlygas važiuoti 740 m ilgio traukiniams ir kad, atsižvelgiant į socialinę ir ekonominę sąnaudų ir naudą analizę, būtų apsvarstyta galimybė plėtoti infrastruktūrą, skirtą 740–1 500 m ilgio, 25,0 t ašių apkrovos traukiniams. Nuostata dėl 740 m ilgio traukinių privačioje atšakoje taip pat taikoma daugiarašio vežimo infrastruktūrai.

3.14. EESRK ragina sudaryti palankesnes sąlygas taikyti veiksmingumo didinimo priemones, kad būtų skatinamas vežimo daugiarašiškiškumas, o tai reiškia, kad siekiant optimalių rezultatų reikia kuo geriau išnaudoti visų transporto rūšių pranašumus, kartu didinant saugumą ir mažinant aplinkai tenkančią naštą. EESRK atkreipia ypatingą dėmesį į sausumos transporto ir kitų rūšių transporto sąsajos svarbą, kad vidaus vandenų keliai, trumpųjų nuotolių laivyba ir aviacija galėtų visapusiškai prisidėti prie daugiarašio transporto grandinės.

3.15. Atsižvelgiant į pirmesniame punkte minėtą nuostatą, taip pat stebina tai, kad Europos transporto koridoriuose numatytas maksimalus traukinių buvimo sienos kirtimo punktuose laikas netaikomas nei pagrindiniams, nei visuotiniams tinklams.

3.16. EESRK palankiai vertina transporto sektoriui skirtas IRT sistemas, kurios, be kita ko, palengvina transporto valdymą ir keitimąsi informacija tarp transporto rūšių, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos daugiarašio vežimo plėtrai, o tai yra vienas iš prioritetų, nustatytų siekiant plėtoti tvarų krovinių vežimą. EESRK mano, kad reiktų kuo greičiau išnaudoti didžiulį skaitmeninio potencialą siekiant pagerinti transporto veiksmingumą, nuoseklumą ir tvarumą.

3.17. EESRK taip pat pritaria tam, kad miestų transporto mazgai ir daugiarašio transporto terminalai būtų įtraukti kaip konkretūs TEN-T elementai. Abu jie yra labai svarbūs sklandžiam transporto veikimui, nes jie yra būtini užtikrinant maršrutą nuo pirmo iki paskutinio kilometro, o antrasis – dėl terminalų pagrindinio vaidmens palaikant daugiarašio vežimo efektyvumą. EESRK pažymi, kad siūlomi terminalų vietos parinkimo kriterijai leidžia vienam terminalui aptarnauti kelis miestų transporto mazgus.

3.18. Atsižvelgdamas į tai, EESRK atkreipia dėmesį į savo nuomonę dėl daugiarašio vežimo ir įvairiarūšio vežimo logistikos, kurioje pabrėžiama skaitmeninio ir daugiarašio vežimo terminalų svarba plėtojant vežimo daugiarašiškiškumą ⁽³⁾.

3.19. EESRK palankiai vertina tai, kad daugiau dėmesio skiriama jungtims su kaimyninėmis šalimis, įskaitant šalis partneres, pvz., Europos ekonominės erdvės valstybes nares ir Šveicariją, ir narystės siekiančiomis šalimis, visų pirma Vakarų Balkanų šalimis, kaip toliau plėtojama Komisijos komunikate dėl transeuropinio transporto tinklo (TEN-T) išplėtimo į kaimynines trečiąsias šalis.

3.20. Šiomis aplinkybėmis EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad svarbu įgyvendinti Komisijos strategiją „Global Gateway Connectivity“ (JOIN (2021) 30), siekiant skatinti pasaulines investicijas į tvarų, pažangų, atsparų ir saugų visų rūšių transportą ir suvienyti visas transporto rūšis į daugiarašę sistemą.

⁽²⁾ Modalinis perėjimas prie aplinkos gerinimo (angl. *Modal shift for an environmental lift*), pranešimas Nr. 7003, 2021 m. rugpjūčio mėn., santrauka pateikiama anglų kalba.

⁽³⁾ OL C 374, 2021 9 16, p. 1.

3.21. EESRK taip pat palankiai vertina dėmesį, skirtą trečiųjų šalių subjektų dalyvavimui TEN-T projektuose, ir valstybių narių pareigą pranešti apie tokį dalyvavimą Komisijai, kad ji galėtų įvertinti jo poveikį saugumui ar viešajai tvarkai Sąjungoje visais atvejais, kuriems netaikomas Reglamentas (ES) 2019/452, kuriuo nustatoma tiesioginių užsienio investicijų į Sąjungą tikrinimo sistema.

3.22. EESRK norėtų išreikšti savo pritarimą galimybei deleguotaisiais aktais pakoreguoti infrastruktūros elementus ir koridorių konfigūraciją. Keičiasi transporto srutai ir ši pritaikymo galimybė leidžia lengviau užtikrinti, kad tinklo infrastruktūra ir koridoriaus konfigūracija atitiktų transporto srutų realijas.

3.23. Galiausiai EESRK norėtų pareikšti esąs patenkintas tuo, kad TEN-T išlaikymo klausimas, kaip valstybės narės įsipareigojimas, dabar yra įtrauktas į pasiūlymą, kaip EESRK siūlė minėtoje vertinimo ataskaitoje.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK atkreipia dėmesį į būtinybę geležinkelio stotyse įrengti tinkamą infrastruktūrą darbuotojams pailsėti.

4.2. EESRK, atsižvelgdamas į bendrąją pastabą dėl skaitmeninimo, pažymi, kad skaitmeninimas galėtų būti naudojamas stebint, kaip laikomasi socialinių teisės aktų, pavyzdžiui, geležinkelių sektoriuje.

4.3. Kalbant apie kelių transportą, EESRK mano, kad minimalūs kriterijai turėtų būti nustatyti ne tik saugioms stovėjimo aikštelėms (29 straipsnio 2 dalies c punktas), bet ir poilsio aikštelėms (29 straipsnio 2 dalies b punktas).

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiama Direktyva 2010/40/ES dėl kelių transporto ir jo sąsajų su kitų rūšių transportu srities intelektinių transporto sistemų diegimo sistemos

(COM(2021) 813 final – 2021/0419 (COD))

(2022/C 290/20)

Pranešėjas **Stefan BACK**

Prašymai pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 1 27 Taryba, 2022 1 28
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 91 ir 304 straipsniai
Atsakingas skyrius	Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 10
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	225 / 1 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, kuris visiškai atitinka EESRK ankstesnėje nuomonėje pateiktas rekomendacijas dėl sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų, ir mano, kad pasiūlymas turi didelės pridėtinės vertės patobulinimų, saugumo, saugos ir veiksmingumo požiūriu.

1.2. EESRK taip pat palankiai vertina platesnę teiktinos informacijos apimtį ir valstybių narių išsipareigojimą bendradarbiauti. Konkrečiai galima atkreipti dėmesį į išplėstą taikymo sritį, kai kalbama apie keitimąsi informacija apie krovinius, taip pat sąveikų, susietą ir automatizuotą judumą, įskaitant transporto priemonių tarpusavio ryšį, kuris taip pat labai pagerina kelių eismo saugą.

1.3. EESRK pažymi, kad didesnis veiksmingumas bus susijęs tiek su keleivių, tiek su krovinių vežimu, todėl, pavyzdžiui, bus galima stebėti tam tikros siuntos judėjimą.

1.4. EESRK supranta poreikį standartizuoti keitimąsi informacija, tačiau pabrėžia, kad reikia palikti pakankamai erdvės konkrečioms ir vietos įmonėms pritaikytiems sprendimams, jei jie tinkamai pagrįsti ir proporcingi, be kita ko, atsižvelgiant į galimą poveikį vidaus rinkai.

1.5. EESRK pabrėžia, kad intelektinės transporto sistemos (ITS) turi būti diegiamos atsižvelgiant į platų visuomeninį kontekstą, ne tik į techninius aspektus, nes priešingu atveju gali būti daromas neigiamas poveikis tiek tvarumo, tiek efektyvaus išteklių naudojimo aspektams. Tokiomis aplinkybėmis EESRK pabrėžia, kad svarbu pakankamai dėmesio ir išteklių skirti kaimo vietovių poreikiams, įskaitant viešųjų paslaugų aspektus ir alternatyvias judumo priemones, pavyzdžiui, ėjimą pėsčiomis ir važiavimą dviračiu.

1.6. EESRK taip pat kelia klausimą dėl dalijimosi ištekliais judumo srityje ir norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad gali prireikti priimti deleguotąjį aktą dėl intelektinės transporto sistemos paramos šiam tikslui, pavyzdžiui, sprendžiant transporto išteklių ir pajėgumų prieinamumo klausimą ir kelionės poreikių sutelkimo klausimą, taip pat apibrėžiant galimybes optimaliai naudoti pajėgumus.

1.7. Optimizavus turimų išteklių naudojimą ir padidėjus nulinės taršos transporto priemonių skaičiui pagerės tvarumas.

1.8. EESRK mano, kad pasiūlymas yra svarbus žingsnis kuriant bendrą Europos judumo duomenų erdvę, o tai reiškia pridėtinės vertės kūrimą dėl didesnio veiksmingumo ir sudaro prielaidas gerinti darbo sąlygas transporto sektoriuje, pavyzdžiui, sudarant palankesnes sąlygas laikytis teisės aktų dėl darbo ir poilsio laiko, taip pat rasti poilsio vietas ir į jas patekti.

1.9. EESRK atkreipia dėmesį į pasitikėjimo stiprinimo svarbą, kad sistema, pagrįsta dalijimusi ištekliais ir informacija, būtų priimtina visuomenei ir veiktų tinkamai. Tai reiškia, kad, *inter alia*, privatumo bei duomenų apsauga ir verslo paslapčių apsauga turi būti patenkinamo lygio. Todėl EESRK laukia valdymo sistemos, kurią Komisija paskelbė savo komunikate dėl Europos duomenų strategijos.

1.10. Kalbant apie transporto priemonių kaupiamus duomenis, EESRK taip pat atkreipia dėmesį į būtinybę užtikrinti vartotojų apsaugą ir sąžiningą konkurenciją, kaip išsamiau išdėstyta 3.18 punkte.

1.11. EESRK ragina skubiai priimti sektorinį reglamentą dėl prieigos prie transporto priemonių kaupiamų duomenų, funkcijų ir išteklių. Kol kas Komisija nėra pateikusi pasiūlymo šiuo klausimu. Toks delsimas labai kenkia vartotojams.

1.12. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į būtinybę gerinti riboto judumo asmenų įtrauktį ir ragina į intelektinės transporto sistemos reikalavimus įtraukti į Direktyvoje (ES) 2019/882 nustatytus prieinamumo reikalavimus, galbūt priimant deleguotąjį aktą.

1.13. Galiausiai EESRK pakartoja savo pasiūlymą, pateiktą minėtoje nuomonėje dėl sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų, padėti Komisijai vykdyti veiklą palaikant ryšius su pilietine visuomene.

2. Bendra informacija

2.1. Šis Komisijos pasiūlymas yra jos 2020 m. darnaus ir išmanaus judumo strategijos (toliau – strategija) įgyvendinimo ir Europos transporto sistemos pertvarkos dalis. Jame nurodoma, kokiose srityse skaitmenizacija atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant sklandesnę ir veiksmingesnę transporto sistemą.

2.2. Intelektinės transporto sistemos (ITS) atlieka svarbų vaidmenį kuriant susietąją ir automatizuotą daugiarūšio judumo sistemą, kuri pagerins transporto veiksmingumą, saugą ir tvarumą.

2.3. Vadovaudamasi komunikatu dėl Europos duomenų strategijos (COM(2020) 66), Komisija pateikė šį pasiūlymą, kuriuo siekiama padėti įgyvendinti žaliojo kurso tikslus ir užtikrinti, kad Europa būtų prisitaikiusi prie skaitmeninio amžiaus.

2.4. Reikia atnaujinti ITS direktyvą (2010/40/ES), kad būtų atsižvelgta į ITS techninės plėtros iššūkius ir konkrečiai siekiant pagerinti suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą bei ITS paslaugų prieinamumą.

2.5. Pasiūlymas atnaujinti ITS direktyvą yra teisės aktų rinkinio, kuriame daugiausia dėmesio skiriama išmetamo CO₂ kiekio mažinimo, skaitmenizacijos ir transporto infrastruktūros atsparumo didinimo tikslams, dalis. Pavyzdžiui, tiek pasiūlyme dėl TEN-T reglamento peržiūros⁽¹⁾, tiek komunikate dėl naujosios judumo mieste sistemos⁽²⁾ yra nuostatų dėl ITS paslaugų diegimo, tokių kaip su sauga susijusios informacijos teikimo ir judumo mieste plėtojimo.

2.6. ITS direktyva bus svarbus elementas kuriant bendrą Europos judumo duomenų erdvę, kuri yra viena iš Europos duomenų strategijoje numatytų strateginiams sektoriams skirtų duomenų erdvių.

2.7. Pasiūlymu iš dalies keičiama ITS direktyva, į jos taikymo sritį įtraukiant duomenų prieinamumą ir ITS paslaugų diegimą. Prioritetinės veiklos sritys buvo pertvarkytos taip, kad geriau atitiktų įvairių rūšių ITS paslaugas.

— Kiekvienoje valstybėje narėje įsteigiamas nacionalinis prieigos punktas, skirtas duomenų mainams. Keitimasis duomenimis ir (arba) jų teikimas kai kuriose srityse tampa privalomas, o duomenys didele dalimi taip pat bus perduodami suinteresuotiesiems subjektams.

— Be to, valstybės narės prireikus turi bendradarbiauti su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais dėl operatyvinių įgyvendinimo aspektų.

⁽¹⁾ Reglamentas (ES) Nr. 1315/2013.

⁽²⁾ COM(2021) 1811.

- Naujame I priedo skirsnyje dėl prioritetinių sričių pateikiamos nuostatos dėl duomenų vaidmens krovinių buvimo vietos nustatymo ir sekimo srityje ir naujas skirsnis dėl sąveikiojo, susietojo ir automatizuoto judumo paslaugų.
- Taip pat yra nuostatų dėl duomenų apsaugos ir vientisumo.
- Vienas svarbus elementas yra tai, kad Komisijai turi būti suteikti įgaliojimai priimti deleguotuosius aktus tam tikriems informacijos reikalavimams atnaujinti.
- Valstybės narės Komisijai turi reguliariai teikti ataskaitas apie direktyvos įgyvendinimą.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą, kuris visiškai atitinka EESRK nuomonėje dėl sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų rekomenduotus pokyčius⁽³⁾. Komitetas mano, kad atnaujinta ITS sistema, kurią šiuo metu siūlo Komisija, turi didelės pridėtinės vertės tiek dėl didesnio saugumo ir saugos, tiek dėl didesnio veiksmingumo, ne tik gerinant ir didinant eismo srautus, bet ir padedant užtikrinti veiksmingą logistiką.

3.2. Todėl EESRK taip pat palankiai vertina platesnę teiktinos informacijos apimtį ir tai, kad valstybės narės privalės bendradarbiauti. Jis ypač teigiamai vertina tai, kad išplėsta nuostatų dėl keitimosi informacija apie krovinių vežimą taikymo sritis ir į ją įtraukta informacija, apimanti sąveikųjų, susietųjų ir automatizuotą susisiekimą.

3.3. Daroma prielaida, kad siūloma informacinė sistema taip pat apima transporto priemonių tarpusavio ryšį, kaip jau buvo prašoma nuomonėje dėl Europos sąveikiųjų intelektinių transporto sistemų strategijos. EESRK primena, kad transporto priemonių tarpusavio komunikacija labai prisideda prie eismo įvykių prevencijos.

3.4. EESRK mano, kad dabar siūloma patobulinta keitimosi informacija sistema suteiks pridėtinės vertės: padidės keleivių bei krovinių vežimo veiksmingumas ir suinteresuotiesiems subjektams bus lengviau sekti, pavyzdžiui, siuntos judėjimo eigą, nes atitinkama informacija dabar bus perduodama susijusiems suinteresuotiesiems subjektams.

3.5. EESRK pažymi, kad informacija, kuria turi būti keičiamasi šiuo etapu, yra iš esmės standartizuota, todėl pakartoja savo nuomonę, kad svarbu palikti pakankamai erdvės vietas bei konkrečioms įmonėms būdingiems sprendimams, jei jie tinkamai pagrįsti ir proporcingi, be kita ko, atsižvelgiant į galimą poveikį vidaus rinkai. EESRK mano, kad tai nekeltų problemų, jei į siūlomą sistemą įtraukta informacija atitinka nustatytus standartus.

3.6. EESRK pažymi, kad intelektinės transporto sistemos (ITS) turi būti diegiamos atsižvelgiant į platų visuomeninį kontekstą ir pačios savaime nesukuria klimatui nekenksmingos transporto sistemos. Pati transporto rūšių skaitmenizacija (pvz., automatizuotas susisiekimas automobiliu) aplinkos politikos požiūriu gali netgi duoti priešingų rezultatų. Intelektinės transporto sistemos turėtų būti kuriamos, skatinamos ir naudojamos taip, kad būtų kuriama klimatui nekenksminga pridėtinė vertė.

3.7. Veiksminga viešojo transporto sistema, kuri yra visuotinės (ekonominės) svarbos paslaugų dalis ir kurią papildo važiavimas dviračiu ir vaikščiojimas pėsčiomis, yra labai svarbi tvariam judumui. EESRK pasisako už intelektinių transporto sistemų skatinimą siekiant stiprinti ir papildyti viešąjį transportą.

3.8. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad vien į technologijas orientuotas požiūris, taikomas kuriant pažangiąsias transporto sistemas, gali lemti tai, kad nebus padedama siekti užsibrėžtų tikslų ir rezultatų, pavyzdžiui, dalijimosi automobiliais sistemos neįneš savo indėlio miestų aglomeracijose, kuriose jau yra gerai išvystytos viešojo transporto sistemos. Automatizuotas automobilių vairavimas veikiausiai taip pat nėra į ateitį orientuotas sprendimas miestams, ypač ten, kur susidaro spūstys ir trūksta viešosios erdvės. Todėl EESRK mano, kad pagrindinės judumo inovacijos, susijusios su elektrifikacija, automatizavimu ir dalijimusi, duos didžiausios pridėtinės vertės, jei jos bus sumanytos ir parengtos tinkamai atsižvelgiant į visuomenės poreikius, pavyzdžiui, į prieinamumą, veiksmingumą ir viešųjų paslaugų aspektus.

3.9. Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais atskleidė didelį susirūpinimą dėl teritorinės aprėpties. EESRK apgailestauja, kad pasiūlyme neužsimenama apie intelektinių transporto sistemų, skirtų kaimo vietovių poreikiams tenkinti, plėtojimą, kaip apie atskirą klausimą, atsietą nuo jų plėtojimo miestuose. EESRK rekomenduoja Komisijai ypatingą dėmesį

⁽³⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 85 ir COM(2016) 766.

skirti ITS sistemų plėtrai kaimo vietovėse, nes gyvenimas šiose vietovėse labai priklauso nuo kokybiškų viešųjų paslaugų ir infrastruktūros prieinamumo. Atskirame Komisijos komunikate „Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija ⁽⁴⁾“ taip pat teigiama, kad pagrindinės paslaugos ir su jomis susijusi infrastruktūra šiose vietovėse yra labai svarbios siekiant užtikrinti socialinę ir ekonominę įtrauktį. Todėl ES lygmeniu turėtų būti rūpinamasi tuo, kad kaimo vietovės galėtų pasinaudoti ITS teikiamais sprendimais.

3.10. Tai gali būti ypač svarbu siekiant veiksmingai panaudoti transporto pajėgumus kaimo vietovėse. Transporto daroma žala pasireiškia ne tik išmetamaisiais teršalais, bet ir transporto išteklių naudojimu. Rekomenduojame Komisijai prireikus apsvarstyti galimybę priimti deleguotuosius aktus dėl dalijimosi ITS remiamais ištekliais. Tai turėtų apimti pažangų, skaitmeniniu būdu remiamą kelionių poreikių sutelkimą ir dalijimąsi nepanaudotais pajėgumais (žr. „bendrakeivių vežimas“), o tai būtų ypač reikalinga kaimo vietovėse, kur turimi transporto pajėgumai tampa vis labiau riboti ir kur dėl atstumų vis sunkiau sukurti naujus pajėgumus. Tokios intelektinės sistemos turėtų sudaryti sąlygas keitimuisi informacija apie transporto priemonės naudojimą ir galimybę papildyti esamą sistemą papildomais keleiviais ar krovniais.

3.11. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlymas ne tik prisidės prie nulinės taršos transporto priemonių plitimo, bet ir padės didinti transporto tvarumą naudojantis dalijimosi transporto priemonėmis paslaugomis, o tai padės iki 2050 m. pasiekti neutralų poveikį klimatui. Didindami kelių eismo sklandumą ir mažindami eismo spūstis, įvairiais būdais padedame įgyvendinti savo aplinkosaugos tikslus.

3.12. EESRK palankiai vertina tai, kad ITS stiprinimas, kaip siūloma dabar, gali būti laikomas pirmuoju žingsniu kuriant bendrą Europos judumo duomenų erdvę, kuri užtikrintų didelę pridėtinę vertę siekiant didesnio veiksmingumo.

3.13. Akivaizdu, kad tokios erdvės sukūrimas palengvintų judumo kaip paslaugos teikimą tiek vežant keleivius, tiek krovinius, ir galėtų pagerinti darbo sąlygas transporto sektoriuje.

3.14. EESRK palankiai vertina ITS, skirtas transeuropiniame greitkelių tinkle profesionaliems vairuotojams užtikrinti saugias transporto priemonių stovėjimo vietas. Saugaus stovėjimo telematikos priemonės gali padėti laikytis teisinių vairavimo ir poilsio laiko reikalavimų. Tačiau EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pagrindinė problema, su kuria susiduria ir įmonės, ir profesionalūs vairuotojai, yra nepakankama automagistralių poilsio zonų infrastruktūra, todėl naktimis automobilių stovėjimo aikštelės būna perpildytos. Infrastruktūros plėtra turi būti vykdoma kartu su ITS grindžiamų paslaugų teikimu (pvz., stovėjimo vietų rezervavimu).

3.15. Šiomis aplinkybėmis EESRK dar kartą pabrėžia pasitikėjimo stiprinimo svarbą ir tai, kad jokia pareiga teikti informaciją neturėtų pakenkti verslo konfidencialumui, privatumui ar duomenų apsaugai.

3.16. Kalbant apie Komisijos teisę priimti deleguotuosius aktus, kuriais būtų atnaujinti konkretūs informacijos teikimo įpareigojimai, EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad reikia užtikrinti vienodas sąlygas ir pasitikėjimą visais dalyviais, kurie dalijasi duomenimis. EESRK pritaria ITS direktyvos taikymo srities išplėtimui ir jos sukuriamai pridėtinai vertei. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad dalijimasis duomenimis kelia pasitikėjimo problemų ir kad reikia sukurti Europos duomenų erdvių valdymo sistemą, ypač tokiose strateginėse srityse kaip judumas, kaip nurodyta Komisijos komunikate dėl Europos duomenų strategijos ⁽⁵⁾.

3.17. Šiuo atveju EESRK taip pat norėtų pabrėžti, jog svarbu, kad sistemoje esanti informacija būtų naudojama tik ITS tikslais, o ne kitais sumetimais. EESRK dar kartą pabrėžia, kad diegiant intelektines transporto sistemas svarbu užtikrinti veiksmingą privatumo ir duomenų apsaugą. Tačiau Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas neužtikrina pakankamos apsaugos, kai anonimizuojant duomenis naudojamos technologijos (pvz., transporto priemonių duomenų judumo modeliai, veido atpažinimas ir t. t.), kurios leidžia daryti išvadas apie asmenis ar net diskriminuoti taikant algoritmus. Kai kalbama apie asmens duomenų naudojimą darbo vietoje, darbuotojai, jų atstovai ir profesinės sąjungos turi turėti balso ir veto teisę. EESRK pabrėžia, kad pasiūlymo 10 straipsniu (nuostatomis dėl duomenų apsaugos ir privatumo) turi būti pašalinta ši galima rizika. Tai ypač svarbu siekiant sustiprinti pasitikėjimą sistema ir jos pripažinimą visuomenėje.

⁽⁴⁾ „Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija: stipresnės, sujungtos, atsparios ir klestinčios kaimo vietovės iki 2040 m.“, COM(2021) 345.

⁽⁵⁾ COM(2020) 66.

3.18. EESRK pažymi, kad vartotojai turi ir toliau kontroliuoti duomenis, kuriais dalijamasi: savo asmeninę informaciją, pateikiamą užsisakant paslaugas ar bilietus, taip pat duomenis, kuriuos paslaugų teikėjams arba infrastruktūros subjektams pateikia jų automobiliai. Visomis aplinkybėmis pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas vartotojams ir jų duomenys turi būti apsaugoti, visapusiškai laikantis Bendrojo duomenų apsaugos reglamento.

3.19. Galiausiai prieiga prie automobilyje esančių duomenų turi būti reglamentuojama atsižvelgiant į duomenų ir vartotojų apsaugą, taip pat į sąžiningą konkurenciją. Jei transporto priemonėse kaupiami duomenys paliekami automobilių gamintojams, sudaromos sąlygos monopolijoms, dominuojančiai padėčiai rinkoje ir piktnaudžiavimo rizikai. Komisija jau seniai yra raginama pateikti pasiūlymą dėl reglamentavimo ir šiuo atžvilgiu parodė teigiamų ženklų, pavyzdžiui, pirmiau minėtoje duomenų strategijoje, tačiau iki šiol nesiėmė jokių veiksmų dėl pasiūlymo pateikimo. Šis delsimas labai kenkia vartotojų interesams ir jų galimybėms kontroliuoti duomenis ir priimti alternatyvius, informacija pagrįstus sprendimus.

3.20. Skaitmenizacija gali sumažinti įtraukties trūkumą, su kuriuo kasdieniame gyvenime susiduria riboto judumo žmonės. Šiuo požiūriu aiškūs prieinamumo reikalavimai pagal Direktyvą (ES) 2019/882 turėtų būti šioje direktyvoje programiškai įtvirtinti visiems ITS sektoriams. Paminėti šią temą tik konstatuojamojoje dalyje, kurioje iškeliami perspektyva skaitmeninėse daugiarūšio transporto paslaugose plėtoti prieinamumo funkcijas riboto judumo asmenims, yra per mažai.

3.21. Palankiai vertintinas III priede numatytas keitimasis duomenimis apie kelius ir greitkelius (vairavimo draudimai, greičio apribojimai, realaus laiko duomenys apie kelių uždarymą, kelio darbus ir t. t.) ir galimybė jais naudotis. Atsižvelgdamas į tai, EESRK ragina kurti pažangias eismo valdymo sistemas, kurios padėtų suvienodinti (tranzitinio) kelių transporto eismą greitkeluose ir taip užtikrinti eismo saugumą ir sklandumą.

3.22. Atsižvelgdamas į tai, EESRK pažymi, kad Komisija, atnaujindama privalomos informacijos sąrašą, ketina kreiptis į Europos ITS patariamąją grupę. Šiuo klausimu EESRK pakartoja pirmiau minėtoje nuomonėje išdėstytą pasiūlymą padėti Komisijai palaikyti ryšius su pilietine visuomene.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES 2030 m. dirvožemio strategija. Naudojimas geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui“

(COM(2021) 699 *final*)

(2022/C 290/21)

Pranešėjas **Arnaud SCHWARTZ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 12 20
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	169 / 0 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas palankiai vertina Europos Komisijos komunikatą dėl ES 2030 m. dirvožemio strategijos ir pageidauja būti reguliariai informuojamas ir aktyviai dalyvauti rengiant pasiūlymą dėl dirvožemio apsaugos.

1.2. Dirvožemis yra strateginis ekonominis ir aplinkos turtas, kuriam kyla grėsmė, ir jam reikalinga tikslų, programų ir reglamentų sistema. Komitetas ragina Komisiją skatinti kurti Europos teisinę sistemą, kuri leistų veiksmingai sustabdyti dirvožemio degradaciją, remti dirvožemio atkūrimo programas ir nustatyti veiksmų gaires, skirtas užtikrinti gerą dirvožemio būklę. Komitetas taip pat ragina iš Europos biudžeto skirti reikiamų lėšų ES dirvožemio strategijai įgyvendinti.

1.3. Strategijai įgyvendinti Komisija numato priimti Geros būklės dirvožemio teisės aktą. Tačiau EESRK rekomenduoja atlikti planuojamą poveikio vertinimą ir tada priimti sprendimą dėl tinkamiausių priemonių. EESRK taip pat rekomenduoja parengti sistemą, kuri būtų grindžiama toliau nurodytais principais, siekiant užtikrinti vienodas sąlygas visiems suinteresuotiesiems subjektams, dirbantiems su dirvožemiu ir su jo naudojimu susijusiuose ekonomikos sektoriuose:

- remiantis tvirtu moksliniu pagrindu pateikti aiškia termino „gera dirvožemio būklė“ rodiklių ir ribinių verčių apibrėžtį;
- remiantis „geros dirvožemio būklės“ apibrėžtimi nustatyti aiškius 2030 m. tikslus;
- užtikrinti tinkamą aplinkos apsaugos ir klimato politikos veiksmų lygį;
- visapusiškai laikytis subsidarumo principo, atsižvelgiant į dirvožemio nevienalytiškumą, naudojimo būdų įvairovę ir naudojimo poreikius, skirtingas geologines, klimato ir kraštovaizdžio sąlygas, taip pat į skirtingus pavojus ir jau taikomas nacionalines taisykles;
- pirmenybę teikti ne papildomiems teisiniams reikalavimams, o švietimo, konsultavimo, žinių perdavimo ir dirvožemio apsaugos skatinimo priemonėms;
- išlaikyti visiems subjektams tenkančią priimtino lygio administracinę naštą, kartu užtikrinti, kad ji būtų pakeliama.

1.4. Komitetas rekomenduoja kuo išsamiau aptarti teisėkūros iniciatyvos turinį su ekonominiais ir socialiniais subjektais bei pilietinės visuomenės organizacijomis. Todėl Komitetas ragina Komisiją kuo greičiau pateikti pasiūlymą, kad prieš balsavimą dėl šio dokumento būtų galima surengti diskusiją dar šios kadencijos laikotarpiu.

1.5. Komitetas pabrėžia, kad būtina atsižvelgti į visus dirvožemio degradacijos aspektus, ypatingą dėmesį skiriant dirvožemio užterštumui, žemės naudojimui dėl miestų ir infrastruktūros plėtros bei organinių medžiagų išsekimo žemės ūkio paskirties dirvožemyje klausimams, nes šie reiškiniai daro ypač didelį ir galimai negrįžtamą poveikį dirvožemio būklei ir jo pajėgumui teikti ekosistemines paslaugas.

1.6. Dirvožemis Europoje yra labai įvairus, jis atspindi klimato, geologinius ir žemėnaudos skirtumus; jam kylančios grėsmės taip pat skiriasi savo pobūdžiu ir intensyvumu, todėl parengtos priemonės dirvožemio degradacijai išvengti turi būti pritaikytos skirtingoms geografinėms ir kultūrinėms aplinkybėms. Valstybių narių dirvožemio apsaugos teisės aktai yra nevienalyčiai ir suskaidyti ir kai kurių valstybių narių politikos ir teisės aktų sistemose neatsižvelgiama į daugelį dirvožemiui kylančių grėsmių.

1.7. Komitetas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad būtina skubiai spręsti žmogaus sukulto klimato kaitos poveikio dirvožemiui klausimą. Todėl jis primygtinai ragina į naująją ES dirvožemio strategiją įtraukti kovos su erozija ir dykumėjimu, dėl kurių kyla didžiuliai potvyniai, sausras ir gaisrai, veiksmus.

1.8. Komitetas reiškia didelį susirūpinimą dėl žemės užėmimo vykstant urbanizacijos procesams, kurie didele dauguma atvejų daro poveikį derlingam lygumų ir pakrančių zonų dirvožemiui. Siekiant tikslo, kad iki 2050 m. visiškai nebūtų prarandamas dirvožemis, būtinos paskatos pakartotinai naudoti apleistus sklypus ir atkurti nenaudojamus nepralaidžius paviršius.

1.9. Komitetas mano, kad, atsižvelgiant į žiedinės ir efektyvaus išteklių naudojimo ekonomikos uždavinį, pirmenybę reikėtų teikti Europos dirvožemio ekologinio produktyvumo išsaugojimui ir taip sumažinti ES paklausos pasekmes trečiosioms šalims. Jo nuomone, absoliutus prioritetas – baigti įgyvendinti iniciatyvas, kuriomis siekiama tarptautinės prekybos srityje sukurti garantijas, kad nebus naikinami miškai.

2. Pagrindiniai faktai

2.1. 2020 m. gegužės 20 d. Komisija paskelbė pasiūlymą dėl 2030 m. ES biologinės įvairovės strategijos. Šiame komunikate pabrėžiama, kad „dirvožemis yra be galo reikšmingas neatsinaujinantis išteklius, kurio vaidmuo gyvybiškai svarbus žmonių sveikatai ir ekonominei gerovei, taip pat maisto ir naujų vaistų gamybai“⁽¹⁾, ir pažymimas poreikis spręsti žemės užėmimo problemą ir atkurti dirvožemio ekosistemas. Jame skelbiamas Komisijos išsipareigojimas 2021 m. atnaujinti dirvožemio apsaugos teminę strategiją ir pagal programą „Europos horizontas“ parengti misiją geros dirvožemio būklės ir maisto srityje, kad būtų parengti sprendimai, kaip atkurti gerą dirvožemio būklę ir funkcijas.

2.2. 2021 m. balandžio 28 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl dirvožemio apsaugos, kurioje pabrėžiamas poreikis saugoti, darniai valdyti ir atkurti Europos dirvožemį, išsaugoti jo daugiafunkcį vaidmenį ir pajėgumą prisidėti prie sveiko maisto ir žaliavų gamybos bei teikti visuomenei daugybę ekosisteminių funkcijų. Rezoliucijoje pabrėžiama, kad geros būklės dirvožemis yra labai svarbus siekiant Europos žaliojo kurso tikslų, įskaitant poveikio klimatui neutralumą ir biologinės įvairovės atkūrimą. Joje taip pat reiškiamas nepasitenkinimas dėl valstybėms narėms taikomų nevienodų sąlygų, susijusių su skirtingomis dirvožemio apsaugos sistemomis, ir ragina Komisiją „sukurti bendrą ES teisinę sistemą, visapusiškai laikantis subsidiarumo principo, kad būtų užtikrinta dirvožemio apsauga ir tvarus naudojimas“.

2.3. 2021 m. birželio 9 d. Europos Parlamentas palankiai įvertino pasiūlytą ES 2030 m. biologinės įvairovės strategiją ir patvirtino rezoliuciją, kurioje tarp beveik 200 rekomendacijų labai pabrėžiamas esminis dirvožemio biologinės įvairovės vaidmuo. Europos Parlamentas dar kartą ragina Komisiją pateikti pasiūlymą dėl bendros dirvožemio apsaugos teisinės sistemos sukūrimo ir „veiksmingo tos apsaugos integravimo į visą susijusią ES politiką“. Rezoliucijoje Europos Parlamentas taip pat nurodo, kad ES išsipareigojo „iki 2030 m. pasiekti žemės būklės neblogėjimo tikslą, tačiau nepanašu, jog jis bus pasiektas“, kaip nurodyta Europos Audiuro Rūmų specialiojoje ataskaitoje⁽²⁾.

(1) Europos Komisija, 2020 m., 2030 m. biologinės įvairovės strategija, https://ec.europa.eu/environment/strategy/biodiversity-strategy-2030_lt.

(2) Specialioji ataskaita Nr. 33/2018 „Kova su dykumėjimu ES: didėjanti grėsmė, kuriai sumažinti reikia imtis daugiau veiksmų“.

2.4. 2021 m. lapkričio 17 d. Komisija, įgyvendindama ES biologinės įvairovės strategiją, paskelbė savo pasiūlymą dėl Europos dirvožemio strategijos ES „Naudojimas geros būklės dirvožemio teikiama nauda žmonėms, maistui, gamtai ir klimatui“.

2.5. Komisijos pasiūlymu atnaujinama ankstesnė dirvožemio strategija, atsižvelgiant į strateginį Europos žaliojo kurso tikslą – kovoti su klimato ir biologinės įvairovės krizėmis ir paremti ES užmojų imtis pasaulinių veiksmų dirvožemio srityje.

2.6. Strategija siekiama svariai prisidėti siekiant daugelio žaliojo kurso tikslų, be kita ko, kovoti su dykumėjimu ir atkurti nualintą žemę bei dirvožemį ir siekti, kad iki 2030 m. pasaulyje neblogėtų dirvožemio būklė (Darnaus vystymosi tikslas (DVT) 15.3); prisidėti prie šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) absorbcijai; iki 2027 m. pasiekti gerą paviršinio ir požeminio vandens ekologinę ir cheminę būklę; iki 2030 m. bent 50 % sumažinti maisto medžiagų praradimą ir bendrą naudojamų pesticidų kiekį ir jų keliamą riziką; dirvožemio taršą sumažinti iki tokio lygio, kuris nebelaikomas kenksmingu žmonių sveikatai ir natūralioms ekosistemoms, taip iki 2050 m. sukuriant aplinką be toksinių medžiagų; iki 2050 m. pasiekti, kad nebebūtų didinamas bendras užimtos žemės plotas ⁽³⁾.

2.7. Strategijoje pateikiama „geros būklės dirvožemio“ apibrėžtis, t. y. dirvožemis, kurio cheminė, biologinė ir fizinė būklė yra gera, todėl jis gali nuolat teikti kuo daugiau ekosisteminių paslaugų, kaip antai aprūpinti maistu ir biomase, kaupti ir filtruoti vandenį, užtikrinti mineralinių ir maisto medžiagų ciklą, palaikyti gyvybę ir biologinę įvairovę, saugoti anglies dioksidą, teikti paramą žmogaus veiklai, kraštovaizdžiui ir kultūros paveldui. Ši apibrėžtis atitinka Jungtinių Tautų organizacijos pateiktą apibrėžtį ⁽⁴⁾. Pagal strategijoje pateiktą viziją, iki 2050 m. turi būti užtikrinta gera dirvožemio būklė, prisiimant išpareigojimus tvariai naudoti žemę ir ją atkurti. Europos Komisijos vertinimu, šiuo metu 60–70 % ES dirvožemio nėra geros būklės, o tai yra tiesioginis dabartinės valdymo praktikos rezultatas ⁽⁵⁾, be to, skirtumai šalyse yra labai dideli; vis dėlto tikslą – radikaliai pakeitus dabartinę žemėtvarkos praktiką pasiekti, kad iki 2030 m. 75 % dirvožemio būtų geros būklės – ir galima, ir būtina įgyvendinti ⁽⁶⁾.

2.8. Strategija siekiama užtikrinti toki patį dirvožemio apsaugos lygį, koks taikomas vandens ir oro srityje, ir taip pašalinti dirvožemiui skirtų teisės aktų trūkumą ES lygmeniu. Todėl joje skelbiama, kad iki 2023 m., atlikus poveikio vertinimą ir patikrinus, kaip laikomasi subsidiarumo principo bei pasikonsultavus su suinteresuotaisiais subjektais bei valstybėmis narėmis, turi būti parengtas Geros būklės dirvožemio teisės aktas. Naujajame Geros būklės dirvožemio teisės akte turėtų būti atsižvelgta į tarpvalstybinį dirvožemio degradacijos poveikį ir užtikrintas politikos nuoseklumas ES ir nacionaliniu lygmenimis, kad būtų galima siekti strategijoje numatytų tikslų.

2.9. Strategija apima naujų savanoriškų ir teisiškai privalomų priemonių derinį, kuris turi būti parengtas visapusiškai laikantis subsidiarumo principo ir remiantis esama nacionaline dirvožemio politika, skirtą:

- stiprinti organinio dirvožemio ir durpynų apsaugą;
- remti Komisijos iniciatyvą dėl tvarių anglies dioksido ciklą, įskaitant atlygį už anglies dioksido sekvestracijos žemės ūkio paskirties dirvožemyje praktiką;
- remti pakartotinį iškasto grunto naudojimą, be kita ko, įvedant vadinamąjį „pasą“, siekiant užtikrinti, kad iškastas gruntas būtų saugiai vežamas, apdorojamas ir pakartotinai naudojamas;
- reikalauti, kad valstybės narės iki 2023 m. nustatytų nacionalinius tikslus, kaip sumažinti naujų gyvenviečių ir infrastruktūros užimamos žemės plotą, atsižvelgiant į tikslą iki 2050 m. „visiškai neužimti žemės“, ir nustatyti miesto dirvožemio geresnio naudojimo hierarchiją, pirmenybę teikiant apstatytos aplinkos pakartotiniam naudojimui ir laipsniškai panaikinant vietos mokesčių lengvatas už žemės ūkio paskirties žemės pertvarkymą miestuose;

⁽³⁾ Strategijoje dirvožemis apibūdinamas kaip sudėtinga ir biologiškai aktyvi sistema (pedosfera), padedanti augti sausumos augalijai, esanti litosferos ir atmosferos sandūroje bei sąveikaujanti su hidrosfera. Ji neapima jūrų ir ežerų nuosėdų. Remiantis FAO pranešimais, dirvožemis sudaro 95 % pasaulio maisto produktų gamybos pagrindo.

⁽⁴⁾ „Geros būklės dirvožemis yra sveiko maisto gamybos pagrindas“, FAO, 2015 m., <https://www.fao.org/documents/card/en/c/645883cd-ba28-4b16-a7b8-34babbb3c505/>.

⁽⁵⁾ 2020 m. Europos Komisija, „Rūpintis dirvožemiu – rūpintis gyvybe“, Geros dirvožemio būklės ir maisto misijos valdybos ataskaita <https://op.europa.eu/en/web/eu-law-and-publications/publication-detail/-/publication/32d5d312-b689-11ea-bb7a-01aa75ed71a1>.

⁽⁶⁾ Ten pat.

- skatinti saugiai ir tvariai perdirbti organines medžiagas, pavyzdžiui, kompostą, degazuotąjį substratą, nuotekų dumblą, apdorotą mėšlą ir kitas žemės ūkio atliekas;
- įvertinti, apsaugoti ir atkurti dirvožemio biologinę įvairovę;
- integruoti ir koordinuoti dirvožemio ir vandens išteklių valdymą bei skatinti priimti gamtos procesais pagrįstus paviršinio ir lietaus vandens valdymo sprendimus;
- remti tvarų dirvožemio valdymą žemės ūkio sektoriuje;
- stebėti dykumėjimo tendencijas ir priimti dirvožemio degradacijos mažinimo ir jos prevencijos priemones;
- užtikrinti dirvožemio taršos prevenciją reguliuojant ir ribojant mikroplastiko, polifluoralkilintų medžiagų (PFAS) ir kitų toksiškų cheminių medžiagų naudojimą ir išleidimą į dirvožemį;
- bendradarbiauti su valstybėmis narėmis nustatant užterštas teritorijas ir jas valant;
- apsvaistyti galimybę pradėti naudoti žemės sandoriams skirtus geros dirvožemio būklės pažymėjimus;
- gerinti dirvožemio stebėsenos veiklą ir diegti skaitmenines priemones, skirtas maisto medžiagų valdymui;
- skirti didelį finansavimą dirvožemio biologinės įvairovės moksliniams tyrimams ir dirvožemio degradacijos bei užterštumo mažinimo sprendimams;
- vykdyti bendravimo ir švietimo veiklą bei piliečių įtraukimą siekiant propaguoti gerą dirvožemio būklę.

2.10. 2017 m. nuomonėje NAT/713 „Žemės naudojimas tvariai maisto gamybai ir ekosisteminėms paslaugoms“ EESRK pritarė, kad labai svarbu atnaujinti ES tvaraus dirvožemio naudojimo ir apsaugos politikos sistemą, visų pirma susijusią su žemės ūkio paskirties dirvožemiu, įskaitant geros dirvožemio būklės apibrėžtį, vienodą terminiją ir suderintus stebėsenos kriterijus, ir paragino tvaraus dirvožemio valdymo principus įtraukti į ES politikos priemones.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Komitetas palankiai vertina Komisijos pasiūlymą dėl ES 2030 m. dirvožemio strategijos, kuri glaudžiai siejasi su žaliuoju kursu ir jo vizija klimato kaitos, biologinės įvairovės nykimo ir aplinkos būklės blogėjimo keliamas grėsmes paversti galimybe ES ekonomiką padaryti modernia, efektyviai išteklius naudojančia ir konkurencinga.

3.2. Komitetas pripažįsta strateginį geros būklės dirvožemio, kuris savo visuma ir įvairove yra vienas iš svarbiausių gamtos turtų, kuriuo piliečiai gali pasinaudoti siekdami savo gerovės ir saugumo, vaidmenį.

3.3. Komitetas supranta, kad dirvožemis yra unikalus ir ribotas išteklius, kuriam gresia įvairūs pavojai. Dirvožemio degradacija ir su tuo susijęs derlingumo mažėjimas gali prisidėti prie Europos poveikio pasaulio dirvožemiui, todėl padidės priklausomybė nuo maisto ir ne maisto žaliavų importo iš trečiųjų šalių, kuriose netinkamas žemės dirbimas skatina žemės degradacijos procesus, susijusius su miškų naikinimu ir šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimu.

3.4. Komitetas pabrėžia, kad besąlygiškai būtina užbaigti iniciatyvas, kuriomis siekiama prekybos su trečiosiomis šalimis srityje nustatyti garantijas, kad miškai nebus naikinami, ir mano, kad atsižvelgiant į uždavinį kurti žiedinę ir efektyviai išteklius naudojančią ekonomiką, prioritetu turi būti laikomas vidaus paklausos poveikio mažinimas apsaugant ir atkuriant ilgalaikį ekologinį Europos dirvožemio produktyvumą. Tvarnesnis agroekologijos principais grindžiamas dirvožemio naudojimas gali padaryti didelį poveikį tiek Europos, tiek pasaulio mastu siekiant Europos žaliuojo kurso tikslų ir vykdam JT Darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. nustatytus DVT.

3.5. Būtina atsisakyti susiaurinto požiūrio į dirvožemį kaip į paprastą gyvenviečių ir veiklos platformą: kadangi dirvožemis yra sudėtinga biotinė sistema, nuo kurios priklauso ekosisteminė paslaugų ir svarbiausių gėrybių teikimas, kurios tvarkymui reikia tinkamo valdymo, įskaitant žemės savininkų ir naudotojų vykdomą priežiūrą, vietos administratorių atsakomybę ir nacionalinių Vyriausybių vaidmenį. Europa turi imtis lyderės vaidmens, nes aprūpinimo maistu, vandens kaupimo, biologinės įvairovės išsaugojimo ir atsako į klimato kaitą problemos yra glaudžiai susijusios su tinkamu dirvožemio valdymu.

3.6. Komitetas pabrėžia, kad ES dirvožemio strategijoje būtina naudoti teisingus metodus ir priemones, laikantis subsidiarumo principo, kad būtų užtikrintas tvarus dirvožemio valdymas: kiekvienam vietos valdymo lygmeniui turi būti pavestos atitinkamos užduotys ir atsakomybė, numatyti derami išteklių skirstant lėšas, ypatingą dėmesį skiriant mažų kaimo bendruomenių rėmimui. Komitetas taip pat ragina labiau įtraukti piliečius, pilietinės visuomenės organizacijas, profesines sąjungas ir įmones dalijantis atsakomybę ir ištekliais siekiant tikslo sustabdyti dirvožemio degradaciją.

3.7. Strategijai įgyvendinti Europos Komisija numato priimti Geros dirvožemio būklės teisės aktą. Tačiau EESRK rekomenduoja atlikti planuojamą poveikio vertinimą ir tada priimti sprendimą dėl tinkamiausių priemonių. EESRK taip pat rekomenduoja sukurti sistemą, kuri būtų grindžiama toliau nurodytais principais, siekiant užtikrinti vienodas sąlygas visiems suinteresuotiesiems subjektams, dirbantiems su dirvožemiu ir su jo naudojimu susijusiuose ekonomikos sektoriuose:

- remiantis tvirtu moksliniu pagrindu pateikti aiškų termino „gera dirvožemio būklė“ rodiklių ir ribinių verčių apibrėžtį;
- remiantis „geros dirvožemio būklės“ apibrėžtimi nustatyti aiškius 2030 m. tikslus;
- užtikrinti tinkamą aplinkos apsaugos ir klimato politikos veiksmų lygį;
- visapusiškai laikytis subsidiarumo principo, atsižvelgiant į dirvožemio nevienalytiškumą, naudojimo būdų įvairovę ir naudojimo poreikius, skirtingas geologines, klimato ir kraštovaizdžio sąlygas, taip pat į skirtingus pavojus ir jau taikomas nacionalines taisykles;
- pirmenybę teikti ne papildomiems teisiniams reikalavimams, o švietimo, konsultavimo, žinių perdavimo ir dirvožemio apsaugos skatinimo priemonėms;
- išlaikyti visiems subjektams tenkančią priimtino lygio administracinę naštą, kartu užtikrinti, kad ji būtų pakeliamą.

3.8. Naujuoju pasiūlymu dėl dirvožemio apsaugos turi būti užtikrinta sąveika su klimatui, vandeniui, orui ir biologinei įvairovei skirtais teisės aktais, taip pat su bendra žemės ūkio politika. Komitetas ragina Komisiją numatyti sistemos pristatymą, kad būtų galima plačiau aptarti jo turinį su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais prieš pateikiant jį galutiniam patvirtinimui per dabartinę kadenciją.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Vienas iš sunkiausių ir sudėtingiausių sustabdomų dirvožemio degradacijos procesų neabejotinai yra su urbanizacija susijęs žemės užėmimas: 2012–2018 m. 28 ES valstybėse narėse buvo užimta 539 km² žemės per metus, 78 % žemės buvo užimta žemės ūkio paskirties žemės plotuose ir tik 13 % miestų plėtros vyko perdirbtoje žemėje (7). Komitetas mano, kad siekiant tikslo iki 2050 m. „visiškai neužimti žemės“ turi būti nustatyti trumpesni tarpiniai ir realistiški tikslai, paremti paskatomis pakartotinai naudoti apleistas gyvenvietes ir atkurti nenaudojamą užsandarintą paviršių. Nustatant miestų plėtrai ir infrastruktūrai skirtus žemės užėmimo mažinimo tikslus galima ir turėtų būti atsižvelgiama į skirtingus demografinius pokyčius valstybėse narėse ir regionuose. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas pakrančių teritorijos apsaugai ir atkūrimui, ypač Viduržemio jūros pakrantėje, kurioje vyko ekstensyvūs urbanizacijos procesai, darantys didelę žalą pakrančių biologinei įvairovei ir turizmui.

4.2. Netrikdomas natūralių ekosistemų dirvožemis yra vienas iš pagrindinių biologinės įvairovės palaikymo šaltinių ir natūralus anglies dioksido kaupiklis ir šio dirvožemio būklę būtina išsaugoti. Todėl Komitetas mano, kad ES dirvožemio strategijoje pirmenybę turi būti teikiama tokio dirvožemio ir jo augalijos apsaugai, išlaikant jo vientisumą ir remiant jo valdymą taikant tinkamus gyvulininkystės ar augalininkystės metodus.

4.3. Speciali parama turėtų būti skiriama daugiamečių ganyklų ir pievų išlaikymui, nes tinkamas jų tvarkymas tvariai ūkininkaujant gali padėti išsaugoti dirvožemį, kuriame gausu anglies.

(7) EAA (2020 m.), „Land take in Europe – Indicator assessment“ (Žemės užėmimas Europoje. Rodiklių vertinimas), <https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/indicators/land-take-3/assessment>.

4.4. Dirvožemio organinės medžiagos yra pagrindinė sudedamoji dalis reguliuojant dirvožemio gebėjimą palaikyti aukštą biologinės įvairovės lygį ir teikti su jo derlingumu susijusias ekosistemines paslaugas, taip pat kaupti iš atmosferos pašalintą anglies dioksidą. Organinių medžiagų mažėjimas Europos dirvožemyje kelia didelį susirūpinimą, visų pirma todėl, kad prarandamas derlingumas ir dėl to atsiranda dykumėjimo rizika, taip pat dėl susijusio išmetamo šiltnamio efekto sukeliančių dujų kiekio: apskaičiuota, kad šis kiekis siekia daugiau kaip 170 mln. Mt CO₂ per metus⁽⁸⁾, t. y. daugiau kaip 4 % 27 ES valstybių narių išmetamo ŠESD kiekio, daugiausia susijusio su organinių ir durpinių dirvožemių žemės naudojimo keitimu. Naujoji ES dirvožemio strategija turėtų užtikrinti durpynų ir šlapynių apsaugą ir deramai padėti ūkininkams numatant naujas pajamų formas, kad jie taikytų agroekologinėmis koncepcijomis pagrįstą praktiką, kuri padėtų išlaikyti ir padidinti organinių medžiagų kiekį. Pirmenybė turėtų būti teikiama su gerąja praktika ir tvarių žemės ūkio paskirties dirvožemio valdymu susijusių žinių, visų pirma skirtų smulkiesiems ūkininkams, sklaidai.

4.5. EESRK pabrėžia, kad dirvožemyje yra svarbios ne tik organinės medžiagos – būtina vengti dirvožemyje esančių mineralinių maisto medžiagų išekvojimo arba praradimo. Reikia dozuoti trąšas atsižvelgiant į pasėlių reikmes, kad būtų išvengta pernelyg didelio jų naudojimo ir iki 2030 m. būtų galima 50 % sumažinti azoto ir fosforo nuotėkį iš dirvožemio laikantis strategijos „Nuo ūkio iki stalo“ tikslų.

4.6. Dirvožemis, kuris anksčiau ar neseniai buvo užterštas dėl pramonės veiklos, ir toliau kelia grėsmę visuomenės sveikatai ir vandens išteklių cheminei būklei: 2,8 mln. teritorijų dirvožemis ES yra galimai užterštas, iš kurių apie 390 000 būtina valyti⁽⁹⁾. Sprendimai, kaip juos valyti, turėtų būti priimami laikantis tvaraus valymo kriterijų ir remiantis konkrečiai teritorijai būdingos rizikos analize. Komitetas tikisi, kad, remiantis pažangiausia nacionaline patirtimi, strategijoje bus numatyti vienodi šių procedūrų vykdymo metodai ir kriterijai, kad būtų išvengta didelių neatitikimų, kurių pasitaiko skirtinguose nacionaliniuose teisės aktuose.

4.7. Komitetas, teigiamai vertindamas tai, kad strategijoje daugiausia dėmesio skiriama pagrindinei „geros būklės dirvožemio“ koncepcijai⁽¹⁰⁾, pabrėžia, kad reikia sukurti veiksmingų rodiklių sistemą, kad būtų galima Geros dirvožemio būklės indekse vienareikšmiškai apibrėžti gerą dirvožemio būklę, bendruosius siektinus tikslus ir jų suderinamumą su Europos dirvožemio ir klimato sąlygų įvairove. Kad būtų galima stebėti, kaip siekiama šių tikslų, būtinos patikimos priemonės, kurios padėtų vienareikšmiškai nustatyti kiekvieno sklypo geros dirvožemio būklės indeksą.

4.8. Komitetas pabrėžia, kad reikia didinti informuotumo ir žinių apie dirvožemį, jo ekologiją ir funkcijas lygį. Šiuo tikslu būtina remti piliečių informavimo programas ir švietimą mokyklose, taip pat ūkininkų ir apskritai su žeme ir dirvožemiu dirbančių specialistų mokymą įprastose ar naujose bioekonomikos ir žiedinės ekonomikos srityse, taip pat vietos ir regionų reikšmės sprendimus priimančių asmenų, nuo kurių priklauso žemės naudojimo pokyčius lemiantys sprendimai, mokymą.

4.9. Galimybė naudotis geros būklės dirvožemiu yra labai svarbi įvairiems ekonomikos sektoriams. Strategijos ekonominiai ir socialiniai padariniai neturėtų daryti poveikio užimtumui ir konkurencingumui. Visų pirma reikia išsaugoti kaimo bendruomenių ir šeimų, kurios yra priklausomos nuo dirvožemio, pajamas. Strategija turėtų užtikrinti teisingą sąnaudų ir naudos paskirstymą tarp suinteresuotųjų subjektų: turėtų būti apsaugotos pažeidžiamos grupės ir regionai, remiami natūriniai ūkiai ir skiriama lėšų bendruomenėms, kurioms reikia pagalbos.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG*

⁽⁸⁾ JRC-EK (2015 m.), „Dirvožemio grėsmės Europoje. Būklė, metodai, veiksniai ir poveikis ekosisteminiams paslaugoms“, techninė ataskaita https://esdac.jrc.ec.europa.eu/public_path/shared_folder/doc_pub/EUR27607.pdf.

⁽⁹⁾ JRC-EC (2018 m.), „Vietos dirvožemio užterštumo padėtis Europoje“ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC107508>.

⁽¹⁰⁾ „Vizija ir tikslai. Iki 2050 m. užtikrinti gerą dirvožemio būklę“, Europos Komisija, 2021 m., ES 2030 m. dirvožemio strategija, https://ec.europa.eu/environment/publications/eu-soil-strategy-2030_en.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija“

(COM(2021) 345 final)

(2022/C 290/22)

Pranešėja **Lidija PAVIĆ-ROGOŠIĆ**Bendrapranešėję **Piroska KÁLLAY**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2021 8 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2022 2 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	222 / 1 / 5

1. Išvados ir rekomendacijos*Išvados*

1.1. EESRK iš esmės palankiai vertina Europos Komisijos ilgalaikę kaimo vietovių viziją. Taip pat teigiamai vertinami pasiūlymai dėl veiksmų plano, įskaitant Kaimo paktą, kuriuo siekiama įtraukti dalyvius remiant vizijos įgyvendinimą ES, nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis, ir pasiūlymai dėl kaimo stebėjimo centro ir poveikio kaimui vertinimo mechanizmo įdiegimo.

1.2. Tačiau neaišku, kokį poveikį ilgalaikė vizijai turės Komisijos naujos bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) ir kiekvienos valstybės narės BŽŪP strateginių planų struktūra ir turinys ir kaip Komisija turėtų užtikrinti BŽŪP ir kitų politikos sričių nuoseklumą ir pridėtinę vertę.

1.3. EESRK pritaria veiksmų plano prioritetams – kaimo vietovių stiprinimui ir sujungimui bei jų atsparumo ir klestėjimo didinimui. EESRK mano, kad klestėjimas, apibūdinamas kaip socialiniu ir aplinkos požiūriu tvarus gyvenimo būdas, turi būti visų piliečių tikslas, nepaisant to, kur jie gyvena. Jei veiksmų planas bus įgyvendintas, bus užtikrinta optimistiška ir patikima ateitis Europos kaimo vietovėms.

1.4. Komisija išsipareigoja įgyvendinti Kaimo paktą ir kaimo veiksmų planą, tačiau labai daug priklauso nuo visų valstybių narių, regionų ir vietos bendruomenių pritarimo. EESRK mano, kad Ministrų Taryba, Tarybai pirmininkaujančios valstybės narės, Europos Parlamentas, Regionų komitetas (RK) ir pats EESRK, kaip ir pilietinės visuomenės organizacijos ir tinklai, turi atlikti savo vaidmenį, kad galėtų įgyvendinti viziją. Siekiant įgyvendinti viziją svarbiausia turėti visapusiškai finansuojamą veiksmų planą su aiškiais tikslais ir terminais, kuriuos būtų galima skaidriai įvertinti.

1.5. EESRK taip pat palankiai vertina sustiprintą poveikio kaimui vertinimo politiką ir skaidraus kaimo stebėjimo centro įsteigimą⁽¹⁾. Labai svarbu keistis informacija ir palaikyti dialogą su socialiniais ir pilietinės visuomenės partneriais. EESRK yra pasirengęs remti šį darbą, pavyzdžiui, prisidėdamas prie naujosios Europos kaimo plėtros teminės grupės veiklos dėl poveikio kaimui vertinimo.

Rekomendacijos

1.6. EESRK nuomone, norint, kad vizija būtų visapusiškai suprantama ir įtraukianti, reikia labiau įtraukti ir įgalinti dalyvaujančias vietas kaimo ir miesto organizacijas ir pilietinės visuomenės organizacijas. Europos kaimo parlamentas ir kiti esami tinklai, taip pat dabartinė konferencija dėl Europos ateities turėtų atlikti svarbų vaidmenį pateikiant vietos bendruomenių nuomonę.

⁽¹⁾ EESRK informacinis pranešimas BŽŪP poveikio kaimo vietovių teritoriniam vystymuisi vertinimo.

1.7. EESRK mano, kad Komisijos plėtros kaimo tinklas ir pilietinio dialogo grupės, kurioms vadovauja įvairūs generaliniai direktoratai, turi skatinti dvikryptes ir skaidrias ataskaitų teikimo procedūras. EESRK taip pat mano, kad, nors ir palankiai vertina mokslinių tyrimų programoje „Europos Horizontas“ numatytus išsipareigojimus taikant poveikio kaimui vertinimą, vis daugiau Komisijos departamentų turėtų parodyti savo visapusišką išsipareigojimą įgyvendinti šią viziją. Visų pirma turėtų būti išplėstas tinkamumo kaimo vietovėms užtikrinimas, kad jis apimtų programą „Kūrybiška Europa“ ir programą „Erasmus+“.

1.8. EESRK laikosi nuomonės, kad pagal Kaimo paktą Komisija privalo sukurti valdymo modelį, į kurį būtų įtrauktos vietos valdžios institucijos ir vietos įmonės, tiek privačios, tiek ne pelno įmonės, dirbančios su vietos demokratinėmis ir socialinių partnerių struktūromis, siekiant užtikrinti, kad vietos balsas būtų išgirstas ir kad ilgalaikė vizija būtų sėkmingai įgyvendinta. Paktas turėtų remtis geriausia LEADER ir BIVP patirtimi, o kiekviena ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė turėtų skatinti pakto koncepciją visoje ES. Komisija ir valstybės narės turėtų būti aktyvūs bandomųjų projektų tarpininkai ir finansuotojai.

1.9. Bendrieji prioritetai turėtų būti nustatomi taikant principą „iš apačios į viršų“ ir duomenimis pagrįstus metodus. Reikėtų iš naujo įvertinti pandemijos poveikį veikslių planui, atsižvelgiant į padidėjusią būsto paklausą kaimo vietovėse, taip pat naujų verslo erdvių poreikį kaimo vietovėse ir išaugusią viešųjų paslaugų, kelionių į kaimo vietas ir didesnę rekreacinio, su sveikata susijusio, ekologinio ir kultūrinio turizmo paklausą.

1.10. Kaimo ir miesto teisių bei atsakomybės chartijos parengimas gali padėti piliečiams suprasti, kaip galima įgyvendinti jų gerovės tikslus ir paskatinti juos veikti, o socialinių teisių ramsčiu turi būti vadovaujama visų veikslių aspektais.

2. Bendroji informacija

2.1. ES kaimo vietovėse gyvena apie 136 mln. žmonių, t. y. beveik 30 proc. ES gyventojų, ir dėl daugelio priežasčių, nurodytų ankstesnėse EESRK nuomonėse⁽²⁾, didėja miesto ir kaimo gyventojų ekonominės ir socialinės gerovės atotrūkis. Nors kaimo vietovės atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant ekonominę ir socialinę sanglaudą, įskaitant tvarią maisto gamybą, jos susiduria su gyventojų, ypač jaunimo, mažėjimo problema.

2.2. Istoriskai, paramą kaimo vietovėms teikia įvairūs departamentai ir šiuo tikslu naudojamos įvairios finansinės priemonės ES, nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis, o tai lemia, jog šis procesas iš dalies yra suskaidytas, nesusietas ir pernelyg biurokratinis. Viešąja intervencija, ypač atokesnėse kaimo vietovėse ir salose, tik iš dalies pavyko įveikti tokius iššūkius, kaip mažėjanti ekonominė veikla, prastas skaitmeninis prieinamumas, jaunimo pasitraukimas iš kaimo vietovių ir pagrindinių viešųjų paslaugų, kaimo amatų įgūdžių, biologinės įvairovės ir kultūros paveldo praradimas.

2.3. Todėl EESRK mano, kad šalinant šį disbalansą turi būti laikomasi daug labiau integruoto, bet teisingo, konkrečioms vietovėms pritaikyto požiūrio. Kaip pabrėžta nuomonėje NAT/820 *Holistinė tvarios kaimo ir miesto plėtros strategija*⁽³⁾, reikia holistinio, tarpžinybinio ir racionalaus požiūrio, kuris nepaliktų nei vieno ir nei vienos teritorijos nuošaly. Rekomenduojama skatinti visų piliečių partnerystę, grindžiamą abipusiu supratimu ir pagarba kaimo ir miesto vertybėms.

2.4. Pripažindama įvairius iššūkius, kuriuos patiria kaimo vietovės, 2021 m. birželio mėn. Europos Komisija paskelbė komunikatą, kuriame išdėstyta ilgalaikė ES kaimo vietovių vizija iki 2040 m⁽⁴⁾. Šiame komunikate pateikiami pasiūlymai dėl Kaimo pakto, kuriuo siekiama įtraukti dalyvius remiant vizijos ir veikslių plano įgyvendinimą ES, nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis, siekiant sukurti stipresnes, sujungtas, atsparias ir klestinčias kaimo vietas. Jame taip pat numatyta įsteigti kaimo stebėjimo centrą, kuris pagerintų duomenų rinkimą ir kaimo vietovių padėties analizę, ir poveikio kaimui vertinimo mechanizmą, kad būtų galima įvertinti numatomą pagrindinių ES teisėkūros iniciatyvų poveikį kaimo vietovėms.

3. Bendrosios pastabos

3.1. Atsižvelgdamas į pirmiau minėtas bendrąsias aplinkybes, apie kurias gali būti toliau diskutuojama Konferencijoje dėl Europos ateities, EESRK iš esmės palankiai vertina Europos Komisijos ilgalaikę ES kaimo vietovių viziją ir pritaria Europos Komisijos pirmininko iniciatyvai ir išsipareigojimui.

⁽²⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva, *Holistinė tvarios kaimo ir miesto plėtros strategija* (OL C 105, 2022 3 4, p. 49); EESRK informacinis pranešimas BŽŪP poveikio kaimo vietovių teritoriniam vystymuisi vertinimas; EESRK nuomonė savo iniciatyva *Integruotas požiūris į ES kaimo vietas, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiems regionams* (OL C 429, 2020 12 11, p. 60).

⁽³⁾ EESRK informacinis pranešimas BŽŪP poveikio kaimo vietovių teritoriniam vystymuisi vertinimo.

⁽⁴⁾ <https://europa.eu/!TH39QH>

3.2. EESRK mano, kad vizija turi būti įtrauki, plačiai suprantama, įkvepianti ir įgyvendinama. Be to, EESRK palankiai vertina ypatingą dėmesį **atokiems ir mažiau išsivysčiusiems kaimo regionams, įskaitant salas**. Tačiau neaišku, kokią poveikį ilgalaikiai vizijai turės Komisijos naujos bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) ir kiekvienos valstybės narės BŽŪP strateginių planų struktūra ir turinys ir kaip Komisija turėtų užtikrinti BŽŪP ir kitų politikos sričių nuoseklumą ir pridėtinę vertę. BŽŪP turi būti pajėgi derinti žemės ūkio ir maisto politiką su teritoriniu vystymusi.

3.3. Europos Komisija surengė plataus masto konsultacijas tiek su kaime, tiek su mieste gyvenančiais piliečiais ir, pasitelkusi tokias platformas kaip Europos kaimo plėtros tinklas (EKPT) ir tikslines konsultacijas, užmezgė glaudesnius ryšius su suinteresuotųjų šalių organizacijomis⁽⁵⁾. Įsitraukimas taip pat buvo remiamas Jungtinio tyrimų centro mokslinių tyrimų⁽⁶⁾ scenarijų, o Komisijoje vizija buvo kuriama vykdamas tarpžinybinę veiklą. EESRK tokiam požiūriui pritaria.

3.4. EESRK nuomone, norint, kad vizija būtų visapusiškai suprantama ir įtraukianti, **reikia labiau įgalinti ir įtraukti dalyvaujančias vietas kaimo ir miesto organizacijas ir pilietinės visuomenės organizacijas**. Neseniai Komisijos įsteigtas Dalyvaujamosios ir konsultacinės demokratijos kompetencijos centras galėtų tapti forumu, kuriame būtų kuriama geroji patirtis ir užtikrinami ryšiai tarp vietos ir platesnių politikos struktūrų. Vizijoje konkrečiai minimas Europos kaimo parlamento darbas, kaip vienas iš pavyzdžių, kaip pateikti vietos bendruomenių nuomonę ir sukurti prioritetų platformą, kurioje būtų galima bendradarbiauti su vadovaujančias pareigas užimančiais politikos formuotojais. Ne mažiau svarbus ir kitų esamų tinklų darbas ir indėlis.

3.5. Vietos konsultantams reikia parodyti, kad jų nuomonė buvo išklaudyta ir kad jie prisideda prie pokyčių. Todėl EESRK mano, kad **Komisijos kaimo tinklas** (kuriis taps būsimu BŽŪP tinklu) ir **pilietinio dialogo grupės**, vadovaujamos įvairių generalinių direktoratų, turi skatinti dvikryptes ir skaidrias ataskaitų teikimo procedūras. EKPT prisidės dviem naujomis teminėmis grupėmis, daugiausia dėmesio skiriant kaimo atgaivinimui ir poveikio kaimui vertinimui, ypač nacionaliniu ir regionų lygmenimis. EESRK tikisi, kad ateinančiais mėnesiais bus pristatyti šio darbo rezultatai.

3.6. EESRK taip pat mano, kad daugiau **Komisijos padalinių**, įskaitant atsakingus už kultūrą, mokslinius tyrimus ir inovacijas, švietimą ir mokymą, judumą ir transportą, jaunimą, užimtumą, socialinius reikalus ir įtrauktį, klimato politiką, energetiką, aplinką ir kitas susijusias sritis, turėtų deklaruoti savo holistinį įsipareigojimą laikytis vizijos. Tačiau sprendimai dėl 2021–2027 m. finansavimo laikotarpio buvo priimti prieš jį paskelbiant. Šiuo laikotarpiu atsakomybė už kaimo poreikių įtraukimą į atitinkamas programas visų pirma tenka nacionalinėms, regionų ir vietos valdžios institucijoms. Vis dar kyla painiavos ir supratimo stokos pavojus, nebent politika ir finansavimas visais lygmenimis būtų supaprastinami ir koordinuojami. Europos institucijos taip pat turi užtikrinti, kad daugiametė finansinė programa (DFP) ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonė (EGADP) atitiktų Europos žaliąjį kursą ir jo teises priemones ir kad pagal ją galėtų būti finansuojamas kaimo vietovių vizijos įgyvendinimas.

3.7. Nurodytos veiksmų plano pradžios datos ir kai kurios laikotarpio vidurio peržiūros datos, tačiau atskirų programų **užbaigimo datų** nėra. Tikėtina, kad gali atsirasti datos nuokrypių, o naujoji BŽŪP, kuri prisideda prie vizijos, nebus parengta iki 2023 m. Tam tikra painiava taip pat galima, jei nebus paminėti pasauliniai klimato tikslai ir kitos tikslinės datos.

3.8. Kad vizija būtų įkvepianti, ji turi būti grindžiama **Europos chartija dėl kaimo ir miesto subjektų teisių ir pareigų** – kaip rekomenduojama NAT/820 – kuri turi būti plačiai skleidžiama ir paaiškinta, kad visi piliečiai suprastų, kaip gali įgyvendinti savo siekius užtikrinti gerovę. EESRK mano, kad įkvėpimas veikti ir keisti padėtį priklauso nuo to, ar gerai suprantame iššūkius, jaučiame bendrą atsakomybę ir pasitikėjimą.

3.9. Komisija įsipareigoja **įgyvendinti paktą ir veiksmų planą**, tačiau labai daug priklauso nuo visų valstybių narių, regionų ir vietos bendruomenių pritarimo. Nustatyti tikslus Komisijos lygmeniu yra vienas iš iššūkių, tačiau nustatyti tikslus

⁽⁵⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas, konsultacijos su suinteresuotosiomis šalimis – apibendrinamoji ataskaita, SWD/2021/167 final/2.

⁽⁶⁾ JTC leidinių saugykla. *Scenarios for EU Rural Areas 2040*.

ir pasiekti rezultatų valstybės, regionų ir vietos lygmenimis yra daug sunkiau. EESRK mano, kad siekiant įgyvendinti šią viziją Ministrų Taryba, Europos Parlamentas, RK ir pats EESRK, taip pat pilietinės visuomenės organizacijos ir tinklai turi atlikti savo vaidmenį. Priešingu atveju dėl nenuoseklaus įgyvendinimo gali atsirasti dar didesnis disbalansas, nes kai kurios vietovės galės pasinaudoti veiksmy planu, o kitos ne.

3.10. Be to, EESRK mano, kad Komisija taip pat galėtų pasimokyti iš **ES nepriklausančių valstybių ir regionų** ir dalytis su jais patirtimi, nes įvairios pasaulio vietovės susiduria su panašiais kaimo vietovių ir miestų iššūkiais ir turi panašias galimybes. EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija pristatė Komunikatą dėl kaimo vietovių vizijos mūsų Vakarų Balkanų ir Turkijos partneriams.

4. Konkrečios pastabos

4.1. EESRK laikosi nuomonės, kad pagal Kaimo pakta Komisija privalo sukurti valdymo modelį, į kurį būtų įtrauktos vietos valdžios institucijos ir vietos įmonės, tiek privačios, tiek ne pelno įmonės, dirbančios su vietos demokratinėmis ir socialinių partnerių struktūromis, siekiant užtikrinti, kad vietos balsas būtų išgirstas ir kad ilgalaikė vizija būtų sėkmingai įgyvendinta. Aktyvesnis mišrių sąveikos priemonių naudojimas gali padidinti dalyvavimą, o vietos bendruomenių indėlis turės būti aiškiai įrodytas. Komisija ir valstybės narės turėtų būti aktyvūs bandomųjų projektų tarpininkai ir finansuotojai.

4.2. Paktas turėtų remtis geriausia **LEADER ir BIVP** patirtimi, o kiekviena **ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė** turėtų skatinti pakto koncepciją jų pirmininkavimo metu.

4.3. EESRK mano, kad kaimo plėtra turėtų būti sudėtinė regioninės plėtros politikos dalis. LEADER ir BIVP turėtų būti svarbi teritorinės plėtros dalis. EESRK pripažįsta, kad sanglaudos politika po 2020 m. nustatomas naujas tikslas, kuriuos siekiama plėtoti integruotą ir tvarią teritorinę bei vietos bendrąją politiką, kad nė viena geografinė vieta ir nė vienas asmuo nebūtų užmiršti. Įgyvendinant šią politiką, taip pat suteikiama lanksti sistema valstybėms narėms remti kaimo vietoves ir atsizvelgti į konkrečias jų problemas.

4.4. Norint įgyvendinti viziją, labai svarbu turėti **visiškai finansuojamą veiksmy planą, kuriame būtų nustatyti aiškūs skaidraus vertinimo tikslai ir datos** visoms ES institucijoms ir valstybėms narėms. EESRK tikisi iki 2023 m. vidurio pamatyti Komisijos darbo rezultata, kuriame bus įvertinta, kokie 2021–2027 m. programavimo laikotarpio veiksmai kaimo vietovėse planuojami pagal BŽŪP ir sanglaudos politikos fondus. Taip turėtų būti aiškiai nurodytos šalintinos spragos.

4.5. EESRK taip pat tikisi, kad iki 2024 m. pirmojo ketvirčio Komisija pateiks viešą ataskaitą, pagrįstą ES kaimo veiksmy plano įgyvendinimu, kurioje turėtų būti svarstoma galimybė perorientuoti paramos kaimo vietovėms veiksmy ir finansavimą. Tai padėtų pasirengti 2028–2034 m. laikotarpiui.

4.6. EESRK pritaria veiksmy plano prioritetams, t. y. kaimo vietovių sustiprinimui ir sujungimui bei jų atsparumo ir klestėjimo didinimui, taip pat tam, kad būtų akcentuojami konkretūs veiksmai, susiję su kiekvienu prioritetu.

4.7. Kalbant apie stipresnių kaimo vietovių prioritetą, Komisija atkreipia dėmesį į bendrijos sprendimų priėmimo sistemas, kuriose visapusiškai atsižvelgiama į lyčių aspektą ir kitas socialiai įtraukias galimybes, leidžiančias imtis novatoriškų atsakomųjų veiksmy. Reikia išgirsti koordinuotus **jaunų kaimo gyventojų** balsus ir įtraukti juos į sprendimų priėmimo procesą visais valdžios lygmenimis. Pagal programą „Erasmus+“ turėtų būti numatytos konkrečios galimybės ugdyti vadovavimo įgūdžius ir geresnį kaimo ir miesto jaunimo tarpusavio supratimą. Be to, specialus dėmesys turi būti skiriamas **moterims**, didinant darbo ir mokymo galimybių pasiūlą ir skatinant priemones, kuriomis užtikrinama profesinio ir asmeninio gyvenimo pusiausvyra.

4.8. EESRK mano, kad **parama verslui** turėtų būti skiriama ne tik žemės ūkiui, bet ir platesnei tvariai kaimo veiklai, remiantis vietos pridėtinė verte, žiedine ekonomika ir galimybėmis pasiekti pasaulinius atsinaujinančiosios energijos, sveikatos ir kultūrinio turizmo tikslus. Konkretūs pavyzdžiai yra sąžiningų maisto produktų kokybės schemų (pavyzdžiui, geografinių nuorodų, nesąžiningos prekybos praktikos vengimo, sertifikuotų produktų skatinimo programų) ir su

alternatyviu šildymu susijusių sprendimų finansavimo svarba. **Deramo darbo vietų, ypač kokybiško užimtumo**, kūrimas yra labai svarbus tvariam kaimo vietovių vystymuisi. Sezoninių darbuotojų gyvenimo ir darbo sąlygų gerinimui gali prireikti specialių priemonių. Taip pat reikalingos tolesnės novatoriškos priemonės, įskaitant mokesčių paskatas⁽⁷⁾, kad jauni gyventojai galėtų grįžti į kaimo vietas.

4.9. Turėtų būti lengvai prieinama supaprastinta **finansinė parama**, įskaitant per pritaikytus mokesčius, **visų pirma MVĮ**, iš Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės, „InvestEU“ ir Europos investicijų banko, taip pat iš kitų šaltinių, kurie visi turėtų būti pritaikyti kaimo vietovėms. Turėtų būti skatinamas savanorių darbo laiko indėlis į socialinių įmonių finansavimą.

4.10. Kalbant apie sujungtų kaimo vietovių prioritetą, EESRK primygtinai rekomenduoja paspartinti Komisijos **„skaitmeninio dešimtmečio“** iniciatyvą ir padaryti ją visuotine, kad visos kaimo bendruomenės galėtų diegti inovacijas, plėtoti verslo ryšius ir spręsti sveikatos, švietimo ir socialinio nepritekliaus problemas.

4.11. **Tvarios transporto sistemos** yra būtinos įtraukiai visuomenei, o dėl būtinybės pereiti nuo anglies dioksido išskiriančių degalų gamybos technologijų prie atsinaujinančiosios energijos gamybos sistemos atokioms kaimo vietovėms kils ir iššūkių, ir atsivers galimybių. Šiomis aplinkybėmis lengvai prieinamos ir įperkamos viešojo transporto sistemos yra pagrindiniai veiksniai sprendžiant demografinių pokyčių problemą ir stabdant gyventojų skaičiaus mažėjimą.

4.12. Kalbant apie atsparumo didinimo prioritetą, Europos žaliajame kurse Komisija pripažįsta, kad tvarus žemės ūkis, miškininkystė ir kiti žemės bei vandens išteklių gali labai prisidėti prie platesnio masto pasaulinės klimato kaitos problemų sprendimo ir siūlo teikti ekosistemų paslaugas, išsaugoti ir atkurti biologinę įvairovę, ekologiškesnį ūkininkavimą ir skatinti kurti kultūrinius kraštovaizdžius, kaip galimybes kaimo vietovių ekonominiams atsparumui ir gerovei didinti. Europos dirvožemio būklės gerinimo misija bus pagerintas ataskaitų teikimas visose valstybėse narėse.

4.13. EESRK pritaria šiam požiūriui, tačiau mano, kad atsparumas taip pat susijęs su **bendruomenės sanglauda, kartu santykiais, mokymu, švietimu ir igūdžių perdavimu**. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad daugiau dėmesio reikėtų skirti **socialiniam atsparumui**, taikant platesnį požiūrį.

4.14. Turėtų būti laikomasi Socialinių teisių ramsčio siekiant remti kokybišką darbą, užimtumą kaimo vietovėse, deramą darbą ir deramas darbo sąlygas. Socialiniai partneriai turi būti oficialiai įtraukti į ekonominės ir socialinės politikos formavimą, palaikant socialinį dialogą vietos ir regioniniu lygmenimis. Europos žalioji kursas taip pat turėtų būti įtraukus *socialinis* susitarimas.

4.15. Kalbant apie kaimo vietovių klestėjimo didinimo prioritetą, Komisija pripažįsta, kad kaimo vietovės turi būti įvairios ir grindžiamos tvariomis vietos ekonomikos strategijomis. EESRK pritaria šiam raginimui, tačiau pripažįsta, kad priemiesčių ir atokių vietovių lūkesčiai gali skirtis.

4.16. EESRK mano, kad pandemija paspartino įvairias veiklas, susijusias su tvaria maisto gamyba, užimtumu, naujomis darbo vietomis, nuotolinėmis ir naujomis darbo formomis, ir kad reikia naujo požiūrio siekiant užtikrinti **geresnę gyvenimo kokybę kaimo vietovėse**, kad kaimo gyventojai galėtų toliau dirbti deramomis sąlygomis. Toliau vykstant skaitmenizacijai profesiniame gyvenime, būtų galima skatinti lengvai prieinamas bendro darbo erdves kaip viešąją paslaugą, kad prireikus būtų galima naudotis tuščiais kaimų ir vietos centrais.

4.17. Atokiose ir mažiau išsivysčiusiose kaimo vietovėse prastesnė gyvenimo kokybė siejama su tuo, kad nėra lengvos prieigos prie viešųjų paslaugų ir apskritai su prastesnėmis viešosiomis paslaugomis. Reikia užtikrinti visapusišką geresnį visų amžiaus grupių švietimą, sveikatos priežiūrą ir socialinės rūpybos paslaugų teikimą, taip pat daugiau ir geresnio socialinio būsto. Kaip EESRK jau pabrėžė savo nuomonėje SOC/628⁽⁸⁾ *Demografiniai iššūkiai Europos Sąjungoje atsižvelgiant į ekonominę ir vystymosi nelygybę*, šeimos gyvenimo lygio užtikrinimas, įskaitant vaikų švietimo paslaugų įstaigų skatinimą, būtų viena iš pagrindinių priemonių kovojant su kaimo vietovių ir mažų bei vidutinių miestų gyventojų skaičiaus mažėjimu.

(7) Tokių mokesčių paskatų pavyzdžių esama keliose valstybėse narėse, (pavyzdžiui, Kastilija-La Manča regione Ispanijoje (jccm.es), <https://bit.ly/3Llp0hb>).

(8) EESRK nuomonė dėl *Demografinių iššūkių Europos Sąjungoje atsižvelgiant į ekonominę ir vystymosi nelygybę* (OL C 232, 2020 7 14, p. 1).

4.18. Bendrieji prioritetai turėtų būti nustatomi taikant principą „iš apačios į viršų“ ir duomenimis pagrįstus metodus. **Reikėtų iš naujo įvertinti pandemijos poveikį veikslių planui**, atsižvelgiant į padidėjusią būsto paklausą kaimo vietovėse, taip pat naujų verslo erdvių poreikį kaimo vietovėse ir išaugusią viešųjų paslaugų, kelionių į kaimo vietas ir didesnę rekreacinio, su sveikata susijusio, ekologinio ir kultūrinio turizmo paklausą. EESRK laikosi nuomonės, kad didėjanti migracija iš miestų į priemiesčių, o galbūt ir į kaimo vietas gali sukelti įtampą tarp tradicinės kaimo ekonominės veiklos ir ramybe grindžiamo poilsio lūkesčių, todėl reikia tam tikros tarpininkavimo veiklos.

4.19. Komisija turi sparčiau pritaikyti ir integruoti daugelį vertingos patirties, įgytos įgyvendinant programos „Europos horizontas“ mokslinių **tyrimų projektus**. Programa LIFE ⁽⁹⁾, „Robust“ ⁽¹⁰⁾, „RUBIZMO“ ⁽¹¹⁾, „Sherpa“ ⁽¹²⁾, pažangiųjų kaimų metodas ⁽¹³⁾, „Fardwell“ ⁽¹⁴⁾ ir daugelis kitų pateikė gaires, kurių reikia norint įgyvendinti viziją.

4.20. EESRK mano, kad **klestėjimas**, apibūdinamas kaip socialiniu ir aplinkos požiūriu tvarus gyvenimo būdas, turi būti visų piliečių tikslas, nepaisant to, kur jie gyvena. Klestėjimas neturėtų būti vertinamas vien tik ekonominiu požiūriu, ši sąvoka turi būti papildyta bendruomeniniais metodais, kuriuose daugiausia dėmesio skiriama socialiniam ir aplinkos tvarumui.

4.21. EESRK palankiai vertina veikslių plane siūlomas **pavyzdines iniciatyvas**, nes jose pirmenybė teikiama konsultacijoms. EESRK mano, kad pagrindinis uždavinys yra sklandžiai ir pakankamai finansuojant suderinti Komisijos, valstybių narių ir regionų turimus bendrus išteklius, kad būtų padarytas teigiamas poveikis vietos gyventojų ir vietovių bendruomenėms. Palankiai vertintina siūlomą vieno langelio principu grindžiamą paramos koncepciją ir finansavimo priemonių rinkinį (kai tokie yra parengti), tačiau reikia nustatyti aiškų įgyvendinimo tvarkaraštį.

4.22. **Naujasis europinis bauhausas**, kuriuo siekiama padėti įgyvendinti žaliąjį kursą, rodo Komisijos siekį formuoti ir įgyvendinti įtraukesnę ir vieningesnę politiką.

4.23. EESRK taip pat palankiai vertina **sustiprintą poveikio kaimui vertinimo politiką** ir skaidraus kaimo vietovių **stebėjimo centro įsteigimą**.

4.24. Nors poveikio kaimui vertinimo koncepcija nėra nauja (žr. Korko 2.0 deklaraciją ⁽¹⁵⁾), EESRK dar turi įsitikinti, kad Komisija, valstybės narės ir regionai yra pakankamai pasiryžę pasiekti ilgalaikių pokyčių. Ši koncepcija turi trūkumų, nes daugelis biudžetų skiriami atsižvelgiant į gyventojų skaičių, o tai nepalanku retai apgyvendintoms bendruomenėms. Patirtis rodo, kad miestų poreikiais grindžiamos politikos kūrimas ir jų pritaikymas kaimo vietovėms kelia tinkamumo ir savalaikiškumo problemų, o sukurti greitą, skaidrų atskaitomybės procesą ir užtikrinti, kad visi atitinkami padaliniai pritarę poveikio kaimui vertinimo mechanizmui, yra sudėtinga.

4.25. Tačiau EESRK pripažįsta Komisijos pastangas užtikrinti geresnį poveikio kaimui vertinimą ir tikisi, kad **holistinis kaimo ir (arba) miesto politikos formavimas** ir išteklių paskirstymas gali padėti įgyvendinti šią viziją. EESRK ragina Komisiją paskelbti **metinę ataskaitą**, kurioje būtų išsamiai nurodyta, kurie padaliniai, kokios politikos kryptys ir kurios valstybės narės bei regionai pritaikė poveikio kaimui vertinimo mechanizmą ir kaip tai atliko. Reikėtų atkreipti dėmesį į poveikio kaimui vertinimo pavyzdžius. EESRK pritaria tam, kad poveikio kaimui vertinimas būtų įtrauktas į **Geresnio reglamentavimo darbotvarkę**, taip pat ragina valstybes nares apsvarstyti galimybę nacionaliniu, regionų ir vietos lygmenimis įgyvendinti poveikio kaimui vertinimo principą.

4.26. EESRK palankiai vertina ketinimą Komisijoje įsteigti kaimo vietovių stebėjimo centrą, kuris pagerintų duomenų rinkimą ir analizę ir kartu remtų bendrą veikslių plano įgyvendinimą, tačiau rekomenduoja užtikrinti skaidrumą, aiškius darbų atlikimo terminus, biudžetus ir tikslus, taip pat **pilietinės visuomenės atstovų išorės kontrolę**.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽⁹⁾ https://ec.europa.eu/growth/industry/strategy/hydrogen/funding-guide/eu-programmes-funds/life-programme_en

⁽¹⁰⁾ <https://rural-urban.eu/>

⁽¹¹⁾ <https://rubizmo.eu/>

⁽¹²⁾ <https://rural-interfaces.eu/what-is-sherpa/>

⁽¹³⁾ https://enrd.ec.europa.eu/smart-and-competitive-rural-areas/smart-villages/smart-villages-portal_en

⁽¹⁴⁾ <https://farmwell-h2020.eu/>

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva *Nuo deklaracijos „Korkas 2.0“ prie konkrečių veikslių* (OL C 345, 2017 10 13, p. 37).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl aplinkos apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis ir kuria pakeičiama Direktyva 2008/99/EB

(COM(2021) 851 final – 2021/0422 (COD))

(2022/C 290/23)

Pranešėjas **Arnaud SCHWARTZ**

Bendrapranešėję **Ozlem YILDIRIM**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Komisija, 2022 5 2
Reglamentavimo pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 83 straipsnio 2 dalis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2022 3 8
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	215 / 3 / 6

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą peržiūrėti direktyvą dėl aplinkos apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis ir pakeisti Direktyvą 2008/99/EB, nes šiuo pasiūlymu šalinami pagrindiniai dabartinės direktyvos trūkumai ir siekiama imtis veiksmų dėl aplinkai kenkiančių nusikalstamų veikų skaičiaus didėjimo Europoje.

1.2. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pasiūlyme išlaikoma ankstesnė direktyvos taikymo sritis, pateikiant nusikalstamų veikų sąrašą, tačiau jame trūksta savarankiškos bendros pažeidimo, sukeliančio žalą arba keliančio pavojų aplinkai, apibrėžties. EESRK mano, kad nusikalstamų veikų sąrašą reikėtų išplėsti, įtraukiant kuo daugiau nusikaltimų rūšių, kad netrukus po įsigaliojimo direktyvos dėl nusikaltimų aplinkai nereikėtų vėl iš naujo persvarstyti ir kad tam tikra nusikalstama veika aplinkos apsaugos srityje neliktų nenubausta.

1.3. EESRK pripažįsta, kad reikia skubiai gerinti baudžiamosios aplinkos teisės įgyvendinimą Europoje, ir pripažįsta, kad direktyva dėl nusikaltimų aplinkai su aiškiau išdėstytomis nuostatomis prisidėtų prie geresnio įgyvendinimo. EESRK mano, kad siūlomi aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant, ar žala yra didelė, yra nepatenkinami, kadangi gali prireikti papildomų gairių nustatyti aiškesnę savarankiškos „didelės žalos“ apibrėžtį.

1.4. EESRK palankiai vertina tai, kad konstatuojamosiose dalyse minimas „ekocidas“. Tačiau EESRK mano, kad šią sąvoką reikėtų įtraukti į direktyvos dėstomąją dalį.

1.5. EESRK pritaria tam, kad būtų įtraukti minimalūs standartai, pagal kuriuos būtų nustatytos maksimalios sankcijų ribos privatiems asmenims ir juridiniams asmenims. Tačiau EESRK mano, kad sankcijos būtų tikrai veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios, jei jų ribos būtų gerokai padidintos.

1.6. EESRK ragina Komisiją įvertinti galimybę išplėsti Europos prokuratūros jurisdikciją į ją įtraukiant nusikaltimus aplinkai, taip sukuriant Žaliąją Europos prokuratūrą, kuri galėtų remti kovą su nusikaltimais aplinkai, kurie žinomais ryšiais susiję su organizuotu nusikalstamumu.

1.7. EESRK pabrėžia, kad reikia stiprinti teisėsaugos grandinę ir Europos baudžiamosios teisės aplinkos srityje įgyvendinimą. Komitetas pakartoja savo informaciniame pranešime NAT/767 *Nusikaltimų aplinkai direktyvos vertinimas*⁽¹⁾ pateiktą rekomendaciją, kurioje ES valstybės narės raginamos įsteigti specializuotas policijos pajėgas, paskirti prokurorus, teisėjus ir teismus nusikaltimų aplinkai srityje. EESRK mano, kad Nusikaltimų aplinkai direktyva gali būti veiksminga tik tuo atveju, jei ji bus derinama su pakankamais ištekliais ir mokymu valstybių narių lygmeniu.

(¹) NAT 767 – Nusikaltimų aplinkai direktyvos vertinimas (informacinis pranešimas)

2. Nuomonės rengimo aplinkybės

2.1. Nusikaltimai aplinkai yra ketvirta pelningiausių nusikaltimų kategorija pasaulyje, o Eurojustas užfiksavo, kad tokio pobūdžio nusikaltimų Europos Sąjungoje daugėja ⁽²⁾. Nors tarpvalstybinių apkaltinamųjų nuosprendžių už nusikaltimus aplinkai iš esmės nepadaugėjo, Europoje įvykdytų nusikaltimų aplinkai skaičius išaugo.

2.2. 2021 m. gruodžio 15 d. Europos Komisija paskelbė pasiūlymą dėl Direktyvos dėl aplinkos apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis ir kuria pakeičiama Direktyva 2008/99/EB.

2.3. Direktyvos tikslas – nustatyti bendras būtiniausias nusikaltimų aplinkai kriminalizavimo taisykles, šalinant dabartinės Direktyvos 2008/99/EB trūkumus.

2.4. 2020 m. Komisija paskelbė Direktyvos 2008/99/EB vertinimą ⁽³⁾. Atliekant šį vertinimą nustatyti dideli trūkumai, susiję su vykdymo užtikrinimu vietos lygmeniu, taikymo srities apribojimu, nusikalstamų veikų apibrėžtimi, sankcijų lygiais, teisinės terminologijos aiškumo trūkumu, tarpvalstybinio bendradarbiavimo trūkumu, juridinių asmenų atsakomybės sistema ir kitomis direktyvos sritimis.

2.5. Siūloma direktyva siekiama padidinti tyrimų ir baudžiamojo persekiojimo veiksmingumą atnaujinant direktyvos taikymo sritį ir paaiškinant arba panaikinant neaiškius terminus, vartojamus nusikaltimų aplinkai apibrėžtyse, kad būtų užtikrinta, jog bus nustatytos veiksmingų, atgrasančių ir proporcingų sankcijų už nusikaltimus aplinkai rūšys ir lygiai, bus skatinami tarptautiniai tyrimai ir baudžiamasis persekiojimas, gerinamas informacija pagrįstų sprendimų dėl nusikaltimų aplinkai priėmimas tobulinant statistinių duomenų rinkimą ir sklaidą, taip pat didinamas nacionalinių teisėsaugos grandinių veiklos veiksmingumas, kad būtų skatinamas tyrimas, baudžiamasis persekiojimas ir sankcijų taikymas.

2.6. Pasiūlymas grindžiamas SESV 83 straipsnio 2 dalimi, kuri, skirtingai nuo ankstesnio teisinio pagrindo, galiojusio prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai, labiau įtvirtina tarpvalstybinių nusikaltimų aplinkai pobūdį ir suteikia ES kompetenciją nustatyti būtiniausias taisykles, susijusias su nusikalstamų veikų ir sankcijų apibrėžtimi.

2.7. Šio pasiūlymo tikslas – suderinti baudžiamosios teisės, kaip kraštutinės priemonės, taikymą siekiant užtikrinti viso ES aplinkos teisės *acquis*, įskaitant Europos žaliąjį kursą, vykdymą, kartu laikantis ES darnaus vystymosi tikslų, geresnės aplinkos kokybės ir principo „teršėjas moka“.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK palankiai vertina Komisijos pasiūlymą peržiūrėti direktyvą dėl aplinkos apsaugos baudžiamosios teisės priemonėmis ir kuria pakeičiama direktyva 2008/99/EB, nes šiuo pasiūlymu šalinami pagrindiniai dabartinės direktyvos trūkumai ir siekiama imtis veiksmų dėl aplinkai kenkiančių nusikalstamų veikų skaičiaus didėjimo Europoje.

3.2. EESRK pabrėžia Europos Sąjungos kaip tarptautinės lyderės vaidmenį kovojant su pasauline klimato kaita ir saugant aplinką. EESRK laikosi nuomonės, kad kova su nusikaltimais aplinkai ir organizuotu nusikalstamumu aplinkai Europos lygmeniu yra esminis šio vadovaujamojo vaidmens aspektas, ir pabrėžia, kad būtina stiprinti bendradarbiavimą su ES kaimyninėmis šalimis ir kitomis trečiosiomis šalimis.

3.3. EESRK mano, kad peržiūra yra sveikintinas žingsnis sprendžiant nusikaltimų aplinkai ir organizuotų nusikaltimų aplinkai Europoje didėjimo problemą. Komitetas palankiai vertina sprendimą visiškai pakeisti neveikiančią senąją Nusikaltimų aplinkai direktyvą, o ne ją pakeisti tik iš dalies.

3.4. EESRK pripažįsta, kad reikia skubiai gerinti baudžiamosios aplinkos teisės įgyvendinimą Europoje, ir pripažįsta, kad Nusikaltimų aplinkai direktyva su aiškiai išdėstytais nuostatomis prisidėtų prie geresnio įgyvendinimo. Be to, EESRK tvirtai remia konkrečius nacionalinių strategijų įgyvendinimo išpareigojimus, atskaitų teikimo pareigas ir minimalius reikalavimus dėl išteklių, mokymo ir tyrimo priemonių.

3.5. EESRK palankiai vertina pasiūlymą išplėsti Nusikaltimų aplinkai direktyvos taikymo sritį. Komitetas pažymi, kad siūlymas pakeisti sąvokos „neteisėtas“ apibrėžtį pašalina pagrindinę dviprasmiškumo priežastį ir siūlomu dideliu pažeidimų sąrašo išplėtimu galima daug geriau apsaugoti ES aplinkos *acquis*.

⁽²⁾ Ataskaita dėl Eurojusto bylų, susijusių su nusikaltimais aplinkai, nagrinėjimo, 2021 m. sausio mėn.

⁽³⁾ SWD(2020) 259 *final*, 2020 m. spalio 28 d.

3.6. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad pasiūlyme nepateikta savarankiško bendro pažeidimo, t. y. žalos aplinkai arba keliamo pavojaus aplinkai, apibrėžtis. Nors pasiūlymu gerokai išplečiama Nusikaltimų aplinkai direktyvos taikymo sritis, jis vis dar išlieka susijęs su keleto kitų teisės sričių ir antrinės ES teisės aktų taikymo sritimis, todėl tampa priklausomu, be kita ko, nuo administracinės teisės ir negali būti perspektyvus. EESRK pažymi, kad siūlomam nebaigtiniam nusikalstamų veikų sąrašui atnaujinti gali prireikti būsimų teisėkūros procedūrų.

3.7. EESRK palankiai vertina tai, kad konstatuojamosiose dalyse minimas ekocidas. Tačiau EESRK mano, kad šią sąvoką reikėtų įtraukti į direktyvos dėstomąją dalį. Be to, EESRK pabrėžia, kad bet kokia nuoroda į ekocidą turi atitikti formuluotę, kurią 2021 m. birželio mėn. pasiūlė nepriklausoma ekspertų grupė, atsakinga už teisinę ekocido apibrėžtį⁽⁴⁾. EESRK rekomenduoja, kad ekocidu būtų vadinami neteisėti arba tyčiniai veiksmai, aiškiai žinant, kad yra didelė tikimybė, jog dėl šių veiksmų bus padaryta didelė ir plataus masto arba ilgalaikė žala aplinkai. EESRK pritarė tam, kad konstatuojamosiose dalyse būtų paminėti karai ir ginkluoti konfliktai, ir pažymi, kad šie konfliktai iš esmės visada yra ekocidai. EESRK apgailestauja, kad šioms byloms nebuvo ir nėra taikomos nė viena iš pasiūlytų priemonių ir sprendimų.

3.8. Komitetas savo rekomendacijas dėl direktyvos persvarstymo išdėstė informaciniame pranešime NAT/767 *Nusikaltimų aplinkai direktyvos vertinimas*. Atsižvelgdamas į paskelbtą pasiūlymą, EESRK pakartoja savo ankstesnes rekomendacijas pasinaudoti Nusikaltimų aplinkai direktyvos persvarstymu siekiant sukurti bendro nusikaltimo sukėlus pavojų aplinkai sąvoką, užmegzti nuolatinę valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės organizacijų dialogą ir išplėsti aplinkos baudžiamosios teisės taikymo sritį, kad ji apimtų su aplinka susijusius kibernetinius nusikaltimus.

3.9. Keletas tyrimų parodė, kad vis dažniau nusikaltimais aplinkai naudojami kaip korupcine priemone, jie būna susiję su korupcine praktika arba tampa pirminiais su pinigų plovimu susijusiais nusikaltimais. Kadangi žaliajai pertvarkai iš ES biudžeto skiriama daugiau išteklių, esama tikimybės, kad taip pat padidės nusikalstamo elgesio, susijusio su šių lėšų panaudojimu, rizika. Nors tiesa, kad atliekų tvarkymas yra vienas iš didelės rizikos sektorių, korupcija, pinigų plovimas ar sukčiavimas gali daryti poveikį daugeliui kitų aplinkosaugos sričių. EESRK palankiai vertina tai, kad ši rizika įtraukta į konstatuojamąsias dalis, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad reikia skirti daugiau išteklių tokioms nusikalstamoms veikoms nustatyti ir tirti, taip pat teisėsaugos institucijų mokymams arba pilietinės visuomenės ir žurnalistų prieigai prie informacijos, kuri galėtų atskleisti tokį elgesį.

3.10. Savo informaciniame pranešime NAT/824 *Aplinkos apsauga kaip būtinoji pagrindinių teisių laikymosi sąlyga*⁽⁵⁾ Komitetas pabrėžė, kad ES turi skubiai pateikti pasiūlymą dėl Tvaraus įmonių valdymo direktyvos ir ES kovos su SLAPP (strateginiais ieškiniais dėl visuomenės dalyvavimo) teisės akta, kad apgintų aplinkos gynėjus, žurnalistus ir informatorius. EESRK pakartoja šias rekomendacijas ir palankiai vertina nuostatas dėl asmenų, pranešančių apie nusikaltimus aplinkai arba padedančių atlikti tyrimą, apsaugos įtraukimą.

3.11. EESRK palankiai vertina baudų ir sankcijų minimalių standartų suderinimą, taip pat nusikalstamos veikos sąvokos išplėtimą įtraukiant didelį aplaidumą ir pavojaus kėlimą, sunkinančių ir lengvinančių aplinkybių įtraukimą ir nuorodą į papildomas baudas ir sankcijas.

3.12. EESRK pritaria Parlamento pranešime dėl bendrovių atsakomybės už žalą aplinkai (2020/2027(INI)) pateiktam raginimui ir ragina Komisiją įvertinti galimybę išplėsti Europos prokuratūros jurisdikciją įtraukiant nusikaltimus aplinkai, taip sukuriant Žaliąją Europos prokuratūrą, kuri galėtų remti kovą su nusikaltimais aplinkai, žinomais ryšiais susijusiais su organizuotu nusikalstamumu. Be to, EESRK ragina Komisiją įvertinti galimybę išplėsti Europos kovos su sukčiavimu tarnybos įgaliojimus, kad ji galėtų atlikti nusikaltimų aplinkai administracinius tyrimus.

4. Konkrečios pastabos

4.1. Baudos ir sankcijos

4.1.1. EESRK pritaria tam, kad būtų įtraukti minimalūs standartai, kuriais remiantis būtų nustatytos maksimalių baudų privatiems asmenims ir maksimalių sankcijų juridiniams asmenims ribos. Be to, EESRK palankiai vertina pripažinimą, jog reikia leisti vienu metu skirti administracines ir baudžiamąsias sankcijas, taip pat taikyti išaldymo ir konfiskavimo

⁽⁴⁾ „Stop Ecocide Foundation“, 2021 m. birželio mėn., Nepriklausoma ekspertų grupė, atsakinga už teisinę ekocido apibrėžtį, komentarus ir pagrindinį tekstą.

⁽⁵⁾ NAT/824 – Aplinkos apsauga kaip būtinoji pagrindinių teisių laikymosi sąlyga (informacinis pranešimas).

priemonės, laikantis pagrindinio principo, pagal kurį už tą pačią nusikalstamą veiką nebus baudžiamojon atsakomybėn patraukta du kartus. Tačiau EESRK mano, jog norint, kad sankcijos būtų tikrai veiksmingos, proporcingos ir atgrasančios, jų ribos turėtų būti gerokai padidintos. Už aplinkos teisės pažeidimus nustatytas mažesnes sankcijas nei kitose ES teisės srityse, pavyzdžiui, konkurencijos teisėje, siunčiamas neteisingas signalas apie ES aplinkos teisės *acquis*, įskaitant Europos žaliąjį kursą ir 2030 m. klimato tikslus, prioritetą.

4.2. Nusikaltimai aplinkai

4.2.1. EESRK pritaria Parlamento pranešime 2020/2027(INI) dėl bendrovių atsakomybės už žalą aplinkai pateiktam raginimui, kad Komisija įvertintų galimybę įtraukti nusikaltimus aplinkai į SESV 83 straipsnio 1 dalyje numatytų nusikaltimų kategorijas ⁽⁶⁾.

4.2.2. EESRK palankiai vertina tai, kad pasiūlyme dėl Nusikaltimų aplinkai direktyvos buvo išplėstas nusikalstamų veikų sąrašas. Visų pirma jis palankiai vertina tai, kad į Direktyvą 2011/92/ES dėl tam tikrų valstybės ir privačių projektų poveikio aplinkai vertinimo papildomai įtraukti tam tikri pažeidimai.

4.2.3. EESRK mano, kad nusikaltimų sąrašas turėtų būti išplėstas įtraukiant kuo daugiau nusikaltimų rūšių, kad būtų išvengta būtinybės iš naujo persvarstyti Nusikaltimų aplinkai direktyvą netrukus po jos įsigaliojimo ir kad už tam tikrą nusikalstamą veiklą aplinkos srityje būtų baudžiama. EESRK ragina teisėkūros institucijas pasiūlyti išplėsti nusikalstamos veiklos, kuri laikoma neteisėta ir padaryta tyčia arba dėl didelio aplaidumo, sąrašą.

4.3. Didelės žalos apibrėžtis

4.3.1. Atsižvelgdamas į tai, kad senojoje Nusikaltimų aplinkai direktyvos versijoje sąvokos „didelė žala“ dviprasmiškumas buvo įvardytas kaip pagrindinė kliūtis veiksmingam tyrimui ir baudžiamajam persekiojimui, EESRK mano, kad siūlomi aspektai, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant, ar padaryta didelė žala, yra nepatenkinami, kad gali prireikti papildomų gairių ir kad atskira „didelės žalos“ apibrėžtis būtų aiškesnė. Tai galėtų iš esmės prisidėti prie to, kad Nusikaltimų aplinkai direktyvoje būtų visiškai suderintos apibrėžtys, parametrai ir sąvokos.

4.4. Juridinių asmenų baudžiamoji atsakomybė

4.4.1. EESRK pripažįsta, kad įmonių ir patronuojančiųjų bendrovių atsakomybės reglamentavimas įvairiose valstybių narių teisinėse sistemose labai skiriasi, tačiau apgailestauja, kad Komisijos pasiūlyme neperžiūrėta pradinė formuluoė dėl juridinių asmenų atsakomybės siekiant didesnio suderinimo.

4.4.2. EESRK pabrėžia, kad savo pranešime 2020/2027(INI) dėl bendrovių atsakomybės už žalą aplinkai Parlamentas mano, jog pagal principą „teršėjas moka“ įmonės turėtų padengti visas išlaidas, susijusias su jų tiesiogiai padaryta žala aplinkai, siekiant paskatinti jas internalizuoti išorės poveikį aplinkai ir išvengti sąnaudų perkėlimo į kitas šalis.

4.4.3. EESRK yra susirūpinęs dėl aiškaus valstybės institucijų atsakomybės netaikymo ir mano, kad neturėtų būti kliūčių patraukti baudžiamojon atsakomybėn aplinkos pažeidimus padariusius asmenis, ypač tais atvejais, kai leidimai ir licencijos gaunamos dėl valdžios institucijų korupcijos.

4.5. Ryšys su visuomene

4.5.1. EESRK palankiai vertina tai, kad įtraukta nuostata dėl informatorių ir asmenų, pranešančių apie nusikaltimus aplinkai arba padedančių atlikti tyrimą, apsaugos. Komitetas pabrėžia plačiosios visuomenės ir pilietinės visuomenės organizacijų vaidmenį nustatant nusikaltimus aplinkai ir apie juos pranešant, ir akcentuoja, kad valdžios institucijos turi stiprinti aplinkos gynėjų apsaugą ir dialogą su jais. Komitetas pabrėžia, kad asmenų, pranešančių apie nusikaltimus aplinkai arba padedančių atlikti tyrimą, apsauga turi būti taikoma ir fiziniams, ir juridiniams asmenims.

⁽⁶⁾ Parlamento pranešimas 2020/2027(INI).

4.5.2. EESRK pritaria tam, kad pasiūlyme skiriamas dėmesys asmenų, kurie praneša apie nusikaltimus aplinkai arba padeda tyrimams, apsaugai. Tačiau pastaraisiais metais ne tik informatoriai, bet ir aplinkos apsaugos aktyvistai bei tiriamosios žurnalistikos žurnalistai, pranešantys apie nusikaltimus aplinkai, patyrė didelį spaudimą ar net smurtą. Todėl raginame Europos Komisiją užtikrinti, kad visose valstybėse narėse būtų įdiegta tinkama informatorių, taip pat tų, kurie galėtų padėti jiems informuoti visuomenę, pavyzdžiui, aktyvistų ar žurnalistų, apsauga.

4.5.3. EESRK palankiai vertina tai, kad pripažįstama susijusių visuomenės narių teisė dalyvauti procedūrose. Komitetas pabrėžia, kad svarbu taikyti ir aiškinti šią teisę atsižvelgiant į Orhuso konvencijos 2 straipsnio 5 dalį⁽⁷⁾. Be to, manydamas, kad aplinka pati negali nei apsiginti, nei atstovauti sau teisme, EESRK pabrėžia, kad svarbu užtikrinti tinkamą visuomenės teisę kreiptis į teismą, kaip apibrėžta Orhuso konvencijos 9 straipsnio 3 dalyje.

4.5.4. EESRK ragina Europos institucijas ir valstybes nares diplomatiniais ir UNECE bei pilietinės visuomenės kanalais didinti paramą aplinkos gynėjams už Europos Sąjungos ribų.

4.5.5. EESRK rekomenduoja įtraukti pilietinę visuomenę į naujosios Nusikaltimų aplinkai direktyvos įgyvendinimą.

4.5.6. EESRK pakartoja, kad „teisėsaugos grandinė“ yra tik antroji nusikaltimų aplinkai reiškinio ir požiūrio į jį „vertės grandinės“ dalis (žr. nusikalstama veika – nustatymas – informavimas – patraukimas baudžiamojon atsakomybėn – sankcijos). Tyrimai, atlikti prieš EESRK pateikiant informacinį pranešimą NAT/767, atskleidė didžiulius pakopinius trūkumus pirmojoje grandinės dalyje, daugiausia dėl visuomenės turimų žinių ir suvokimo apie nusikaltimus aplinkai skirtumą. Šio klausimo pristatymas visai visuomenei ir informuotumo apie jį didinimas yra labai svarbus siekiant plėtoti socialinę atsakomybę, kurios trūkumas kenkia teisėsaugos grandinės veiksmingumui. Todėl mokymas ir viešoji komunikacija yra būtini, o pilietinės visuomenės indėlis yra labai svarbus.

4.6. Teisėsaugos grandinė

4.6.1. EESRK palankiai vertina nuostatas dėl prevencijos, išteklių, mokymo, tyrimo priemonių, tarpvalstybinio bendradarbiavimo ir nacionalinių strategijų. Komitetas pakartoja savo informaciniame pranešime NAT/767 pateiktą rekomendaciją, kuria ES valstybės narės raginamos įsteigti specializuotas policijos pajėgas, paskirti prokurorus, teisėjus ir teismus nusikaltimų aplinkai srityje. Kaip nustatyta dabartinės Nusikaltimų aplinkai direktyvos vertinime, atliktame konsultuojantis su suinteresuotaisiais subjektais ir akademinė bendruomene, žemas kompetencijos lygis ir nepakankami ištekliai kovai su nusikaltimais aplinkai ir organizuotais nusikaltimais aplinkai valstybėse narėse kelia didelių kliūčių siekiant nustatyti pažeidimus, už juos patraukti baudžiamojon atsakomybėn ir nubausti. EESRK mano, kad Nusikaltimų aplinkai direktyva gali būti veiksminga tik tuo atveju, jei ji bus derinama su pakankamais ištekliais ir mokymu valstybių narių lygmeniu. EESRK mano, kad siūlomos Nusikaltimų aplinkai direktyvos nacionalinės strategijos yra pirmas teigiamas žingsnis, vedantis teisinga linkme.

4.6.2. EESRK mano, kad informacijos apie aplinką, įskaitant juridinių asmenų padarytus nusikaltimus, įtraukimas į įmonių metinių ataskaitų nefinansinę dalį galėtų būti svarbus įmonių socialinės atsakomybės elementas.

4.7. Mokymas ir švietimas

4.7.1. EESRK pabrėžia, kad švietimas turi apimti ir nacionalinių pareigūnų mokymą, ir visuomenės informuotumo didinimą. EESRK palankiai vertina Komisijos komunikatą dėl kovos su nusikaltimais aplinkai stiprinimo ir ragina Komisiją toliau remti valstybes nares kuriant profesinius tinklus, rengiant naujas nustatymo ir vykdymo užtikrinimo priemones ir peržiūrint teisėjų ir prokurorų mokymo programas. Tačiau EESRK mano, kad mokymo ir švietimo sistemos turėtų būti taikomos ne tik nacionalinių pareigūnų dalyvavimui teisėsaugos grandinėje, bet ir platesnei auditorijai.

4.8. Duomenų teikimas ir nusikalstamumo statistika

4.8.1. EESRK palankiai vertina numatytas duomenų rinkimo ir teikimo pareigas. Tačiau jis atkreipia dėmesį į Eurojusto ataskaitą, kurioje pažymima ir įrodoma, kad nesant visuotinai sutartos nusikaltimų aplinkai apibrėžties, kyla sunkumų renkant prasmingus duomenis ir nusikaltimų statistiką⁽⁸⁾.

(7) Jungtinių Tautų Europos ekonomikos komisijos (UNECE) konvencija dėl teisės gauti informaciją, visuomenės dalyvavimo priimančias sprendimus ir teisės kreiptis į teismus aplinkosaugos klausimais.

(8) Ataskaita dėl Eurojusto bylų, susijusių su nusikaltimais aplinkai, nagrinėjimo, 2021 m. sausio mėn.

4.8.2. EESRK palankiai vertina Komisijos išsipareigojimą kas dvejus metus teikti valstybių narių perduodamų duomenų ataskaitą ir atkreipia dėmesį į tai, kad metinė nacionaline nusikalstamumo statistika turėtų būti remiamasi kas dvejus metus atliekant aplinkos nuostatų įgyvendinimo peržiūrą.

5. Perkėlimas į nacionalinę teisę ir finansinis įgyvendinimas

5.1. Nusikaltimai aplinkai visų pirma kenkia aplinkai ir sveikatai, tačiau jais taip pat iškraipoma konkurencija ir žiediškas, išseikvojami viešieji ištekliai, nes eksternalizuojamos žalos ištaisymo ir padėties atstatymo išlaidos, kurios, apeinant principą „teršėjas moka“, tenka mokesčių mokėtojams. Nesant tinkamos teisėsaugos ir neskiriant sankcijų už žalą aplinkai, be kita ko, taikant baudžiamąją teisę, nusikaltimai aplinkai kenkia viso Europos žaliojo kurso veiksmingumui. Todėl EESRK mano, kad išteklius, kurie reikalingi tam, kad direktyva dėl nusikaltimų aplinkai būtų perkelta į nacionalinę teisę ir būtų įgyvendinta, kompensuos jos teigiamas poveikis ES ir valstybių narių viešiesiems ištekliais.

6. Regioniniai aspektai ir subsidiarumas

6.1. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad aplinkosaugos reikalavimų nesilaikymo priežastys praktiškai visada glūdi vietos, savivaldybių, regionų ar subregionų lygmenyje, net jei pažeidimų poveikis gali būti plataus masto, pavyzdžiui, taršos šaltiniai yra ne tik specifiniai, intensyvūs ar pasklidę, bet ir papildo vienas kitą ir kaupiasi.

6.2. Pažeidimų nustatymo ir ataskaitų teikimo veiksmai turėtų būti sustiprinti, taip pat turėtų būti laikomasi teritorinio požiūrio. Šiam regioniniam uždaviniui atlikti turėtų būti numatyta atitinkama techninė įranga, žmogiškieji ištekliai ir įgūdžiai, taip pat funkcinė atsakomybė, skirtas biudžetas ir finansavimas.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2019/833, kuriuo nustatomos išsaugojimo ir vykdymo užtikrinimo priemonės, taikytinos Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijos reguliuojamame rajone

(COM(2022) 51 final – 2022/0035 (COD))

(2022/C 290/24)

Pagrindinis pranešėjas **Francisco Javier GARAT PÉREZ**

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 2 17 Taryba, 2022 2 28
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 24
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	219 / 0 / 0

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK dar kartą pakartoja savo poziciją dėl šio pasiūlymo dėl reglamento, išdėstytą nuomonėse 2018/05155 ⁽¹⁾ ir 2020/02842 ⁽²⁾, kurių išvados ir rekomendacijos pateikiamos toliau.

1.2. Komitetas mano, kad siekiant užtikrinti vienodą ir veiksmingą Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijos (NAFO) priimtų išsaugojimo ir vykdymo užtikrinimo priemonių įgyvendinimą Europos Sąjungoje, būtina jas perkelti į Sąjungos teisę.

1.3. Vis dėlto EESRK mano, kad pateiktame pasiūlyme nenustatytas lankstus NAFO priimtų taisyklių perkėlimo į Sąjungos teisę mechanizmas ir nėra sprendžiamas būtino kasmetinio šių taisyklių atnaujinimo klausimas.

1.4. Komitetas pritaria tam, kad būtų sukurtas paprastesnis ir lankstesnis mechanizmas, todėl siūlo parengti vieno straipsnio reglamentą, kuriame būtų nustatyta, kad Europos Sąjunga privalo taikyti NAFO patvirtintas taisykles savo laivynui.

1.5. EESRK pabrėžia, kad yra rizikinga nustatyti deleguotųjų aktų sistemą, nes taip Komisijai būtų suteikiami įgaliojimai priimti teisės aktus netaikant įprastos procedūros.

2. Pasiūlymo dėl teisės akto santrauka

2.1. Pagrindinis pateikto pasiūlymo tikslas – į Sąjungos teisę perkelti 2021 m. rugsėjį vykusiame Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijos (NAFO) metiniame susitikime priimtas išsaugojimo ir vykdymo užtikrinimo priemonės.

2.2. Į pasiūlymą įtraukti pakeitimai, susiję su kvotos „Kiti“ apskaičiavimu, taip pat su menkėms 3M kvadrato skirtų papildomų iškrovimo inspektavimo priemonių ir juodiesiems paltusams skirtų papildomų priemonių įvedimu.

2.3. Taip pat įtrauktos naujos nuostatos dėl papildomų procedūrų ir sunkių pažeidimų, susijusių su tam tikro dydžio tinklo akių, tinklelių ar grotelių naudojimu, taip pat nuostatos dėl griežtesnių priemonių, susijusių su tolesniais veiksmais dėl pažeidimų, ir dėl dokumentų perdavimo NAFO ir Europos žuvininkystės kontrolės agentūrai.

2.4. Pasiūlymu Komisijai suteikiami įgaliojimai iš dalies pakeisti Reglamento (ES) 2019/833 nuostatas, susijusias su juodųjų paltusų iškrovimu ir inspektavimu ir su atlantinėmis menkėms 3M kvadrato skirtomis kontrolės priemonėmis, tuo atveju, jei NAFO ateityje iš dalies pakeistų savo priemones.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė „Išsaugojimo ir kontrolės priemonės, taikytinos Žvejybos šiaurės vakarų Atlante organizacijos reguliuojamame rajone“ (OL C 159, 2019 5 10, p. 60).

⁽²⁾ EESRK nuomonė dėl NAFO išsaugojimo ir vykdymo užtikrinimo priemonių (OL C 429, 2020 12 11, p. 279).

2.5. Pripažįstama būtinybė paspartinti šių nuostatų priėmimą, kad Sąjungos laivai galėtų žvejojti tokiomis pat sąlygomis, kaip ir kitų NAFO susitariančiųjų šalių laivai.

3. Bendrosios pastabos

3.1. EESRK mano, kad siekiant užtikrinti vienodą paskutiniame metiniame NAFO susitikime priimtų išsaugojimo ir vykdymo užtikrinimo priemonių taikymą ES, būtina jas perkelti į Sąjungos teisę.

3.2. Tačiau Komitetas mano, kad ši perkėlimo procedūra vis dar nėra sparti, nes šios priemonės kasmet keičiamos, o ES biurokratinis procesas yra labai lėtas, todėl NAFO priimtos taisyklės ir Sąjungos teisės aktai nuolat skiriasi.

3.3. EESRK pakartoja, kad reikia taikyti spartesnę procedūrą, pavyzdžiui, 2019 m. ir 2020 m. Komiteto pasiūlytą procedūrą, kuriai taip pat pritarė susijusių valstybių narių ir sektorių institucijos. Tai būtų paprastas vieno straipsnio reglamentas, kuriame būtų išdėstytas Europos Sąjungos įsipareigojimas savo laivynui privalomai taikyti kasmet NAFO patvirtinamas taisykles.

3.4. Komitetas dar kartą išpėja, kad tolesnis reglamento taikymas gali lemti prieštaringas taisykles arba bent jau teisinio netikrumo laikotarpius pačioms institucijoms ir įmonėms, kurios nežino, ar jos turi laikytis ankstesnių ES galiojančių taisyklių ar naujų taisyklių. Be to, iškraipomas priemonių taikymas ne ES laivynų atžvilgiu.

3.5. EESRK mano, kad vienintelis dalykas, kuris palengvins deleguotųjų aktų sistemos įdiegimą yra tas, kad Komisija, nustatydamą taisykles, neprivalės laikytis įprastos procedūros.

Briuselis, 2022 m. kovo 24 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl neprivalomo atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo, taikomo tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kurias tiekiant ar teikiant gali būti sukčiaujama, ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčiu Greitojo reagavimo mechanizmo taikymo laikotarpio pratęsimo iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB

(COM(2022) 39 final – 2022/0027(CNS))

(2022/C 290/25)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Sąjungos Taryba, 2022 2 28
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 113 straipsnis
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	194 / 1 / 4

Komitetas, remdamasis tuo, kad Pasiūlymo dėl Tarybos direktyvos, kuria dėl neprivalomo atvirkštinio apmokestinimo mechanizmo, taikomo tam tikroms prekėms ir paslaugoms, kurias tiekiant ar teikiant gali būti sukčiaujama, ir kovos su sukčiavimu pridėtinės vertės mokesčiu Greitojo reagavimo mechanizmo taikymo laikotarpio pratęsimo iš dalies keičiama Direktyva 2006/112/EB turinys yra priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 568-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2022 m. kovo 23–24 d. (kovo 23 d. posėdis), 196 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo, kuriuo dėl taikymo laikotarpio ir Bolivijoje atliekamo javų sėklinių pasėlių bei aliejinių ir pluoštinių augalų sėklinių pasėlių aprobavimo lygiavertiškumo ir Bolivijoje užaugintos javų sėklos bei aliejinių ir pluoštinių augalų sėklos lygiavertiškumo iš dalies keičiamas Tarybos sprendimas 2003/17/EB

(COM(2022) 26 final – 2021/0016 (COD))

(2022/C 290/26)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 2 14 Taryba, 2022 2 8
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	178 / 1 / 7

Komitetas, remdamasis tuo, kad savo nuostatą dėl pasiūlymo turinio jis jau išdėstė nuomonėje *Aprobavimo lygiavertiškumas. Brazilijos ir Moldovos sėklos* ⁽¹⁾, priimtoje 2018 m. vasario 14 d., savo 568-ojoje plenarinėje sesijoje, vykusioje 2022 m. kovo 23–24 d. (kovo 23 d. posėdis), 178 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius, nusprendė naujos nuomonės šiuo klausimu nerengti ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

⁽¹⁾ OL C 227, 2018 6 28, p. 76.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomos veterinarinių vaistų, kurių leidimai suteikti pagal Direktyvą 2001/82/EB ir Reglamentą (EB) Nr. 726/2004, pakavimo ir ženklavimo pereinamojo laikotarpio taisyklės

(COM(2022) 76 final – 2022/0053 (COD))

(2022/C 290/27)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 3 7 Taryba, 2022 3 11
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsnis, 168 straipsnio 4 dalies b punktas ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinės sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	193 / 0 / 4

Komitetas, manydamas, kad pasiūlymo turinys yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, savo 568-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2022 m. kovo 23–24 d. (kovo 23 d. posėdis), 193 nariams balsavus už ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

Briuselis, 2022 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl sanglaudos veiksmų dėl pabėgėlių Europoje (CARE) iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013 ir Reglamentas (ES) Nr. 223/2014

(COM(2022) 109 final – 2022/0075 (COD))

(2022/C 290/28)

Prašymas pateikti nuomonę	Europos Parlamentas, 2022 3 10 Taryba, 2022 3 10
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 175 straipsnio 3 dalis, 177 straipsnis ir 304 straipsnis
Atsakingas skyrius	Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 3 23
Plenarinė sesija Nr.	568
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	199 / 0 / 6

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymo turinys yra be išlygų priimtinas ir kad savo nuostatą dėl pasiūlymo turinio jis jau išdėstė nuomonėje „Europos socialinis fondas +“ [SOC/597], priimtoje 2018 m. spalio 17 d., nuomonėje „Reglamentas dėl Europos regioninės plėtros fondo ir Sanglaudos fondo“ [ECO/462], priimtoje 2018 m. spalio 17 d., ir savo pozicijos dokumentuose „Europos pagalbos labiausiai skurstantiems asmenims fondas (EPLSAF). COVID-19 krizė“ [SOC/651] ir „COVID-19. Europos struktūriniai ir investicijų fondai. Išskirtinės lanksčios sąlygos“ [ECO/517], 568-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2022 m. kovo 23–24 d. (2022 m. kovo 23 d. posėdis), 199 nariams balsavus už ir 6 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtuose dokumentuose.

Bruselis, 2022 m. kovo 23 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė
Christa SCHWENG

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)

Europos Sąjungos
leidinių biuras
L-2985 Liuksemburgas
LUXEMBURGAS

LT